DÖNEM : 17 CİLT : 7 YASAMA YILI : 2

T. B. M. M.
TUTANAK DERGİSİ

16 ncı Birleşim

24 . 10 . 1984 Çarşamba

İÇİNDEKİLER

Sayfa

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ 497:498

II. — GELEN KAĞITLAR 498:499

III. — YOKLAMA 499

IV. — BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI 499

A) Gündem dışı konuşmalar *499*

1. — Aydın Milletvekili Ertuğrul Gökgün'ün, son günlerde yapılmaya teşebbüs edilen et ithalatının sakıncaları konusunda gündem dışı konuşması. 499:501

2. — Devlet Bakanı A. Mesut Yılmaz'ın, önceki birleşimde İzmir Milletvekili Rüştü Şardağ'ın «Irak ve İran ile olan komşuluğumuzun coğrafî hususiyetleri» konusundaki gündem dışı konuşmasına cevabı. 501

B) Tezkereler ve Önergeler *501*

1. — Dilekçe Komisyonu Başkanlığının, Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip üye seçimini yaptığına dair tezkeresi (4/40) 501

2. — Ölüm cezasına hükümlü Ahmet Erhan'a ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/604) 501:502

Sayfa

3. — Ölüm cezasına hükümlü Fevzi Işık, Mehmet Uçaroğlu ve İbrahim Yalçın Arkan'a ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/603) 502

4. — Ölüm cezasına hükümlü Necdet Sözbir'e ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/605) 502

5. — Ölüm cezasına hükümlü Hasan Arı'ya ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/606) 502

6. — Ölüm cezasına hükümlü Gürsel Baştaş, Burhanettin Doğan ve Haydar Yılmaz'a ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/607) 502

V. — SORULAR VE CEVAPLAR 503,535

A) Sözlü Sorular ve Cevapları *503*

1. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, bankerlik olaylarının sonuçlarına ilişkin Başbakandan sözlü sorusu ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı İsmet Kaya Erdem'in cevabı (6/122) 503:504

2. — Ağrı Milletvekili Paşa Sarıoğlu'nun, İskenderun Demir - Çelik İşletmelerinden ihraç kaydıyla alınan kütük demirlerin işlene-

Sayfa

rek iç piyasaya sürüldüğü iddiasına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/136) 504

3. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Kapıkule Gümrük Kapısındaki kaçakçılık olaylarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/145) 504

4. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Hükümete intikal eden yolsuzluk dosyalarına ilişkin Başbakan sözlü soru önergesi (6/147) 504

5. — İçel Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar'ın, gazetelerde yer alan Devlet yönetimiyle ilgili beyanına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/157) 504

6. — Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın, gazete kâğıdı ithalatına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/160) 504

7. — İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, millî çıkarlarımızı ilgilendiren bazı olaylar nedeniyle ne gibi tedbirler alındığına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/169) 504

8. — İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın airbus uçaklarının alımına ilişkin Başbakandan sözlü sorusu ve Devlet Bakanı Abdullah Tenekeci'nin cevabı (6/170) 505:506

9. — Rize Milletvekili Fehmi Memişoğlu'nun, çay üreticilerinin sorunlarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/176) 506

10. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır ilinin karayolu sorununa ilişkin sözlü sorusu ve Bayındırlık ve İskân Bakanı İsmail Safa Giray'ın cevabı (6/177) 506:507

11. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır Kültür Merkez binası inşaatına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/178) 507

12. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İli sağlık sorunlarına ilişkin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü soru önergesi (6/179) 507

13. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlindeki vakıf eserlerinin muhafaza ve tamirine ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/180) 507

Sayfa

14. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinde uygulanan taşlı arazi ıslah projesine ilişkin Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanından sözlü soru önergesi (6/181) 507

15. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinin içme suyu sorununa ilişkin Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanından sözlü soru önergesi (6/182) 507

16. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İplik Fabrikası projesine ilişkin Devlet Bakanından sözlü soru önergesi (6/183) 507

17. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Çınar - Göksu projesine ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/184) 508

18. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İline bağlı köylerin elektrik sorununa ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/185) 508

19. — Zonguldak Milletvekili İsa Vardal'ın, yeminli özel teknik bürolara yapılan başvurulara ve sonuçlarına ilişkin Bayındırlık ve İskân Bakanından sözlü soru önergesi (6/187) 508

20. — İzmir Milletvekili Durcan Emirbayer'in, Soma Termik Santraline ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/188) 508

21. — Rize Milletvekili Turgut Halit Kunter'in, çay üreticilerinin sorunlarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/189) 508

22. — Ordu Milletvekili Hüseyin Avni Sağesen'in, Fiskobirlik'in fındık üreticilerine olan borcuna ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/190) 508

23. — Sakarya Milletvekili Ayhan Reyhan Sakallıoğlu'nun, mısır ürünü ithaline ve mısır üreticilerinin durumuna ilişkin Başbadandan sözlü soru önergesi (6/191) 508

B) Yazılı Sorular ve Cevapları *535*

1. — Erzurum Milletvekili Hilmi Nalbantoğlu'nun, Erzurum'daki bazı tarihî eserlerin onarımına ilişkin sorusu ve Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu'nun yazılı cevabı (7/170) 535

Sayfa

VI. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER 508

1. — Antalya Milletvekili Ali Dizdaroğlu'nun, Türk Ceza Kanununun 175, 176, 177 ve 178 inci Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/102) (S. Sayısı : 82 ve 82'ye 1 inci ek) 508

2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarıları ile Bu Yıllara Ait Genel Uygunluk Bildirimlerinin Sunulduğuna İlişkin Sayıştay Başkanlığı Tezkereleri ve Sayıştay Komisyonu Raporu (1/301, 3/437; 1/302, 3/438; 1/303, 3/439; 1/304, 3/130) (S. Sayısı : 125) 508:509,514, 536:539

3. — 28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarı ve Adalet ve Dışişleri komisyonları raporları (1/464) (S. Sayısı : 127) 509:510,514,540:543

4. — 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/601) (S. Sayısı : 128) 510:514,514: 518

5. — Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/546) (S. Sayısı : 129) 518:519

6. — Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/498) (S. Sayısı : 130) 519:534

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

TBMM Genel Kurulu saat 15.00'te açıldı.

Edirne Milletvekili Türkân Turgut Arıkan, beden eğitimi ve spor liselerine alınacak öğrenciler,

Kahramanmaraş Milletvekili Ülkü Söylemezoğlu, Başbakanın Afşin - Elbistan'a yaptığı son seyahattaki davranışlarında demokrasiye uymayan hususlar ve

İzmir Milletvekili Rüştü Şardağ, Irak ve İran ile olan komşuluğumuzun coğrafî hususiyetleri;

Konularında gündem dışı birer konuşma yaptılar.

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı M. Vehbi Dinçerler de Edirne Milletvekili Türkân Turgut Arıkan'ın gündem dışı konuşmasına cevap veren bir konuşma yaptı.

Fransa'ya gidecek olan Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı H. Hüsnü Doğan'ın dönüşüne kadar Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığına Devlet Bakanı Sudi Türel'in ve

Suudi Arabistan ve Irak'a gidecek olan Sanayi ve Ticaret Bakanı Hüseyin Cahit Aral'ın dönüşüne kadar Sanayi ve Ticaret Bakanlığına Devlet Bakanı Ahmet Kurtcebe Alptemoçin'in;

Vekillik etmelerinin uygun görüldüğüne dair Cumhurbaşkanlığı tezkereleri Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun (6/146) esas numaralı sözlü sorusunu geri aldığına dair önergesi okundu; soru önergesi geri verildi.

Çanakkale Milletvekili Onural Şeref Bozkurt'un Plan ve Bütçe ve

Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın Kamu İktisadî Teşebbüsleri;

Komisyonlarından çekildiklerine dair önergeleri Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Plan ve Bütçe Komisyonunda açık bulunan üyeliğe Malatya Milletvekili Ayhan Fırat seçildi.

Adana Milletvekili Cüneyt Canver ve 40 arkadaşının, gümrüklerdeki kaçakçılık olaylarının nedenleri ile sonuçlarını ve bu olayların önlenmesi için alınacak tedbirleri saptamak amacıyla Anayasanın 98 inci, İçtüzüğün 102 ve 103 üncü maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesinin (10/2) öngörüşmeleri, İçtüzüğün 100 ve 102 nci maddelerine göre, Hükümet siyasî parti grup sözcüleri ve önergedeki imza sahiplerinden biri tarafından ya-

pılan konuşmalarla tamamlandı; Meclis Araştırması açılması reddedildi.

İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, İstanbul - Pendik - Kadıköy sahil yolunun yapımına ilişkin sözlü sorusuna (6/149) Bayındırlık ve İskân Bakanı İsmail Safa Giray,

İstanbul Milletvekili Günseli Özkaya'nın, «Dünya Gençlik Yılı» nedeniyle yapılan çalışmalara ilişkin (6/163) ve

Tekirdağ Milletvekili Salih Alcan'ın, müfettişlik kursunu bitiren öğretmenlerin durumuna ilişkin (6/186),

Sözlü sorularına Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı M. Vehbi Dinçerler;

Kastamonu Milletvekili Sadettin Ağacık'ın, Kastamonu Taşköprü İlçesi SEKA Kâğıt Fabrikasınca sürdürülen çubuk kendir alımlarına ilişkin sözlü sorusuna (6/174) Devlet Bakanı Ahmet Kurtcebe Alptemoçin,

İzmir Milletvekili Rüştü Şardağ'ın, Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımıza yapılan baskılara ilişkin sözlü sorusuna (6/175) Devlet Bakanı A. Mesut Yılmaz;

Cevap verdiler; soru sahipleri de cevaplara karşı görüşlerini açıkladılar.

İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun (6/122) (6/145), (6/147),

Ağrı Milletvekili Paşa Sarıoğlu'nun (6/136),

İçel Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar'ın (6/157),

Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın (6/160),

İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, (6/169), (6/170),

Rize Milletvekili Fehmi Memişoğlu'nun (6/176);

Esas numaralı sözlü soru önergeleri mehil verildiğinden.

Diyarbakır Milletvekili Mahmut Altunakar'ın, (6/177), (6/178), (6/180), (6/183) esas numaralı sözlü soruları soru sahibi Genel Kurulda hazır bulunmadığından, bir defaya mahsus olmak üzere,

Diyarbakır Milletvekili Mahmut Altunakar'ın, (6/179), (6/181), (6/182), (6/184), (6/185) esas numaralı sözlü soruları soru sahibi ve ilgili bakanlar Genel Kurulda hazır bulunmadıklarından;

Ertelendiler.

İzmir Milletvekili Rüştü Şardağ'ın (6/139) esas numaralı sözlü sorusunu geri aldığına dair önergesi okundu; soru önergesi geri verildi.

24 Ekim 1984 Çarşamba günü saat 15.00'te toplanılmak üzere birleşime saat 19.00'da son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Halil İbrahim Karal

Kâtip Üye	Kâtip Üye
Hatay	Kırklareli
Mustafa Murat Sökmenoğlu	*Cemal Özbilen*

II. — GELEN KÂĞITLAR

24 . 10 . 1984 Çarşamba

Teklif

1. — Manisa Milletvekili İsmet Turhangil ve 5 arkadaşının; 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Bir Ek Madde ile Geçici Maddeler İlavesine İlişkin Kanun Teklifi (2/155) (Sağlık ve Sosyal İşler; Plan ve Bütçe Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi : 23 . 10 . 1984)

Tezkereler

1. — İçel Milletvekili Rüştü Kâzım Yücelen'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi (3/601) (Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulu Karma Komisyona) (Başkanlığa geliş tarihi : 23 . 10 . 1984)

2. — İçel Milletvekili Ali İhsan Elgin'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi (3/602) (Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulu Karma Komisyona) (Başkanlığa geliş tarihi : 23 . 10 . 1984)

Raporlar

1. — 19 . 2 . 1947 Tarihli ve 5016 sayılı Milletlerarası Para Fonu ile Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasına Katılmak için Hükümete Yetki Verilmesine Dair Kanunun Değişik 2 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/607) (S. Sayısı : 132) (Dağıtma tarihi : 23 . 10 . 1984) (GÜNDEME)

2. — İstanbul Milletvekili Encüment Konukman ve Zonguldak Milletvekili Pertev Aşçıoğlu'nun, Uzun Vadeli Planın Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun Teklifi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (2/147) (S. Sayısı : 133) (Dağıtma tarihi : 23 . 10 . 1984) (GÜNDEME)

Sözlü Soru Önergesi

1. — Bilecik Milletvekili Yılmaz Demir'in, Bilecik İline yapılan atamalara ilişkin Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanından sözlü soru önergesi (6/202) (Başkanlığa geliş tarihi : 23 . 10 . 1984)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 15.00

BAŞKAN : Başkanvekili Halil İbrahim Karal

KÂTİP ÜYELER : Cemal Özbilen (Kırklareli), Mustafa Murat Sökmenoğlu (Hatay)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16 ncı Birleşimini açıyorum.

III. — YOKLAMA

BAŞKAN — Ad okunmak suretiyle yoklama yapılacaktır. Sayın milletvekillerinin salonda bulunduklarını yüksek sesle belirtmelerini rica ederim.

(Çankırı Milletvekili Ahmet Özkan'a kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, toplantı yetersayımız vardır, görüşmelere başlıyoruz.

IV. — BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR

1. — Aydın Milletvekili Ertuğrul Gökgün'ün, son günlerde yapılmaya teşebbüs edilen et ithalatının sakıncaları konusunda gündem dışı konuşması.

BAŞKAN — Gündeme geçmeden evvel bir arkadaşıma gündem dışı söz vereceğim.

Son günlerde yapılmaya teşebbüs edilen et ithalatının sakıncaları konusunda Aydın Milletvekili Sayın Gökgün konuşacaktır.

Sayın Gökgün buyurun efendim.

Sayın Gökgün süreniz beş dakikadır.

ERTUĞRUL GÖKGÜN (Aydın) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; sözlerime başlarken hepinizi saygıyla selamlarım.

Dün gazetelerde et ithalatına ait bir haber gördüm. Bu haber, köylümüz, çiftçimiz, işadamlarımız, geçimini hayvancılığa dayandıran vatandaşlarımız için çok üzücü bir haberdir; hatta millî ekonomimiz için çok üzücü bir haber. Bu haber dış görünüşü itibariyle basit ve küçük gibi gözüküyorsa da millî ekonomimiz yönünden çok büyüktür. Niçin et ithaline gidilmektedir, kim et ithal etmek istemektedir? İzmir ve İstanbul'da vatandaşa ucuz et yedirmek maksadıyla henüz adını sanını duymadığımız bir firma, İzmir'de ilk defa et ithalatını yapacak sözleşmeyi yapmış; bu olay çok üzücüdür.

Dünyanın en çok et üreten ülkelerinden biri olarak sanki memleketimizde et kalmamış da Almanya'nın, AET ülkelerinin ambarlarında beklemiş, bayatlamış etlerine muhtaçmışız gibi, oralardan et ithal etmek üzere anlaşma yapılmasının bir enteresan haber gibi gazetelerde çıkması üzücüdür. Acaba memleketimizde yeterince et üretilmiyor mu, vatandaşlarımız et tüketiminde yeterince satın alma gücüne sahip midir, memleketimizde üretilen 980 bin ton et nereye gidiyor, nerelere sarf ediliyor, bunlar üzerinde herhangi bir araştırma yapılmış mıdır? Gazetelerde yapılan hesaplara göre Almanya'dan kilosu 3,5 marka et ithal edilecek. Alman Hükümeti kendi vatandaş-

ları arasında et üretenleri yüzde 60 sübvanse ederek bize 3,5 marktan et ihracını düşünmektedir. Aslında Almanya'da et Türkiye'den daha ucuza mal edilmemektedir. Sübvansiyon nedeniyle 3,5 marktır bu. Bunun üzerine konut fonu ve diğer masraflar da eklendiği zaman et 765 liraya mal edilerek ithal edilmiş ve satılmış olacaktır.

BAŞKAN — Sayın Gökgün, bir dakikanızı rica edeceğim.

Sayın milletvekilleri, gündem dışı konuşma milletvekilinin en önemli denetim yollarından biridir. Konuşmacıyı ben dahi işitemiyorum. Lütfen, hatibi dinleyelim efendim.

Devam ediniz efendim.

ERTUĞRUL GÖKGÜN (Devamla) — Bugün bize 3,5 marktan sübvanse edilmiş eti satan bir ülke, memleketimizdeki hayvan kaynakları kurutulduktan sonra yarın 35 mark diyecektir; hatta 35 marka da vermeyecek nazlanacak, hatta daha ileri giderek içişlerimize burnunu sokmaya kalkışacak; şu işi yaparsan sana eti veririm, şunu yapmazsan vermem, diyecek; silahtan daha etkili olan gıda maddelerine ambargo da koyabilecektir. Bu tehlikeye dikkatinizi çekiyorum sayın milletvekilleri.

Türkiye, bugün için dünyanın en büyük et ambarıdır. Yılda üretilen 980 bin ton et, AET ülkelerinin yıllardan beri biriktirmiş olduğu bayat etlerin toplamından çok fazladır. Ufak bir ilgi ile iki misli et üretebilir, vatandaşlarımıza da ucuz et yedirebiliriz. 765 liraya mal olan eti, hariçten ithal ediyoruz diyerek övüneceksek, vatandaşlarımıza daha ucuz et yedirme imkânlarının Türkiye'de mevcut olduğunu buradan ifade etmek isterim. Eti ithal etmek isteyen firmalar, Yozgat'a kadar, hatta biraz daha doğuya doğru gitselerdi, ithal etmek istedikleri etten çok daha ucuza etleri İstanbul, Ankara ve İzmir'e temin etmiş olabilirlerdi. Memleketi tanımayan bu holdingler, bu firmalar yanlış hareket etmektedirler. Bu yüzden de memleketimizde ekonomik yönden büyük yıkıma, büyük felakete sebep olacaklardır. Bundan dolayı et ithalatından süratle vazgeçilmelidir. Neden vazgeçilmelidir? Milyonlarca vatandaşımız, köylü ve çiftçimiz ile hayatını hayvancılığa bağlayan besicilerimiz ve işadamlarımız, emeğini, sermayesini bu yola koymuş vatandaşlarımız için üzücü olan bu ithalattan süratle vazgeçilmelidir.

Et neden pahalı olmaktadır? Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığının görevlerini unutmuş olması, görevini bilinçli bir şekilde yapmaması, konuları ciddiye almaması nedeniyle et pahalıya mal edilmektedir. Bu durumuyla bile ithal edilen etten daha ucuz et yurdumuzun hudutları içinde mevcuttur. Bugün Doğuya gidelim; Erzurum'da, Ağrı'da ve bütün Doğu Anadolu'da et kombinalarının kesim yerlerine imtiyazlı bir holding el koymuş, oradan ihraç etmek üzere vatandaşların elinden hayvan almakta, kesmektedir. Ben peşin ödüyorum diye, kiloda 50 lira, 70 lira aşağıya eti satın almakta, üstelik bunu ihraç ederek bir de vergi iadesinden faydalanmaktadır. Lütfen bu holding, bu meçhul holding kiloda aldığı 50 ve 70 lira ile yetinsin de İstanbul ve İzmir'deki vatandaşlarıma ucuz et naklederek görevini yapsın, kendisini alkışlayalım, buradan teşekkür edelim.

Şimdi, neden tehlikelidir et ithalatı? Benim Doğuda, en ücra köşelerde hayvancılıkla geçimini sağlayan vatandaşlarımın elinden hayvancılık faaliyeti alınırsa, bu kaynak dış ülkelerden ithal edilen bayat etlerle, gülen inek peynirleriyle vesair kurtlu patatesle elinden alınırsa, yarın bu köylerdeki vatandaşlarım imkânsız kalacak, şehirlere akın edecek, sizden iş isteyecek, ev isteyecek; dolayısıyla çarpık gecekondulaşma ve çarpık şehirleşmenin en acı misallerini göreceğiz.

Sayın Özal, seçimi kazandıktan sonra Boğaziçi'nde kendisine bir demet çiçek getiren çocuğun yüzüne bakarak duygulanmış ve demişti ki; «İşte bu çocuklar için ben yola düştüm, hizmet vereceğim.» Bütün kalbimle kendisini alkışlamıştım. Elbette çocuklar çok önemlidir, onlar için çalışacağız.

Ben Meclise gelirken köylerden kopmuş, tarlası, hayvanı olmayan, gecekondulara gelmiş ailelerin çocuklarının yarım ayakkabıyla asfalt kenarlarında kâğıt ve naylon topladıklarını gördüm. Bunu, ailelerine destek olmak, hiç olmazsa kendi karınlarını doyurmak için yaptıklarını öğrenmiş bulunuyorum. Biraz da bu çocuklar için çalışalım lütfen.

Netice olarak; Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığının görevini bilinçli olarak yapmadığını söylemiştim; elbette yapmıyor. Çünkü hem Meclisin dışından, hem de tarımla hiç alakası olmayan bir elektrik mühendisinin, tarım ve hayvancılık işlerini yürütemeyeceği açık ve seçik ortaya çıkmıştır. Biz 11 ay evvel yeryüzünde dünyanın gıda maddesi ithal etmeyen çok önemli ülkelerinin arasında yer alıyorduk. Şimdi maalesef açlık ve sefalete giden, gıda ithal eden ülkelerin konvoyuna katılmış bulunuyoruz. Bundan daha üzücü bir olay tasavvur edilebilir mi?

Sonuç olarak şunu söylüyorum: Tarım, dikkatle ve özenle bilen kişiler tarafından ele alınmalıdır. So-

ya fasulyesi tarımı, mısır tarımı ele alınıp yapılmalıdır. Kalkınmış ülkeler bunu yapmışlar, yurtlarına milyarlarca dolar kazandırarak, bugün dünyanın en ileri ülkeleri haline gelmişlerdir, biz de o yolu tutalım.

Sözlerime son verirken hepinizi saygıyla selamlarım. (HP ve MDP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gökgün.

2. — Devlet Bakanı A. Mesut Yılmaz'ın, önceki birleşimde İzmir Milletvekili Rüştü Şardağ'ın «Irak ve İran ile olan komşuluğumuzun coğrafî hususiyetleri» konusundaki gündem dışı konuşmasına cevabı.

BAŞKAN — Sayın Rüştü Şardağ'ın dün yaptığı gündem dışı konuşmaya, Devlet Bakanı Sayın Mesut Yılmaz cevap vereceklerdir.

Buyurun Sayın Bakan; cevap vereceğiniz konu «İran hududumuzun coğrafî hususiyetleri» konusudur.

DEVLET BAKANI A. MESUT YILMAZ (Rize) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Sayın Rüştü Şardağ'ın dün Genel Kurulda yaptığı gündem dışı konuşmada, İran'a giden heyetimizle ilgili ifadelerinin, bu seyahat hakkında basında çıkan haberlere dayandığı anlaşılmaktadır.

Heyetimiz, İran'a bir antlaşma akdi amacıyla gitmemiştir. Bu ziyaretin amacı, iki ülke aarsında mevcut dostluk ilişkilerine uygun olarak güneydoğu bölgemizde karşılaştığımız sorunlar ve aldığımız tedbirler hakkında bilgi vermek ve bu konuda işbirliğinde bulunmaktan ibarettir.

Ziyaretin amacı bu olduğuna göre, «tersyüzü geri dönmek» gibi bir durum mevcut değildir; aksine amaç yerine gelmiştir. İran'la bu konudaki temaslarımız devam etmektedir.

Heyetimizin düzeyine gelince: Irak'a gitmiş olan heyetimizin düzeyinin altına düşülmesinin yanlış yorumlara sebebiyet vereceği düşünülerek bu şekilde hareket edilmiştir.

Sayın milletvekilinin ve Sayın Genel Kurulun bilgilerine arz eder, saygılar sunarım. (ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan,

B) TEZKERELER VE ÖNERGELER

1. — Dilekçe Komisyonu Başkanlığının, başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üye seçimini yaptığına dair tezkeresi (4/40)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, gündeme geçiyoruz.

Gündemin «Sunuşlar» kısmında, Dilekçe Komisyonunun başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimine dair bir tezkeresi vardır; okutup bilgilerinize sunacağım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi için 23.10.1984 Salı günü saat 14.00'te toplanmış ve kullanılan 11 adet oy pusulasının tasnifi sonucu aşağıda ad ve soyadı belirtilen üyeler karşılarında gösterilen oyları alarak Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip üyeliğe seçilmişlerdir.

Bilgilerinizi arz ederim.

Hilmi Nalbantoğlu
Erzurum Milletvekili
Dilekçe Komisyonu Geçici Başkanı

Başkan : Ahmet Doğru, Artvin Milletvekili, 11 oy

Başkanvekili : Şerafettin Toktaş, Balıkesir Milletvekili, 7 oy

Sözcü : Mustafa Demir, Şanlıurfa Milletvekili, 11 oy

Kâtip : Abdurrahman Bozkır, Konya Milletvekili, 7 oy

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

2. — Ölüm cezasına hükümlü Ahmet Erhan'a ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/604)

BAŞKAN — Başbakanlığın, İçtüzüğün 76 ncı maddesine göre verilmiş 5 adet tezkeresi vardır; sırasıyla okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İLGİ : 13.12.1983 gün ve 19-301-28564 sayılı yazımız.

Taammüden adam öldürmek suçundan ölüm cezasına mahkûm edilen Ahmet Erhan hakkındaki dava dosyası ilgi yazı ekinde gereği yapılmak üzere sunulmuştu.

Hükümlü vekilleri Avukat Erol Sümer ile Avukat Şeref Şenduran 12.10.1984 tarihli dilekçesiyle «İadeî Muhakeme» talebinde bulunduğundan Ahmet Erhan'a ait dava dosyasının Millî Savunma Bakanlığına tevdî edilmek üzere Başbakanlığa iade edilmesini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

BAŞKAN — Adalet Komisyonunda bulunan dosya geri verilmiştir.

3. — Ölüm cezasına hükümlü Fevzi Işık, Mehmet Uçaroğlu ve İbrahim Yalçın Arkan'a ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/603)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İLGİ : 7.3.1984 gün ve 19-301-04856 sayılı yazımız.

T.C.K.'nun 146/1 inci maddesine muhalefet suçundan ölüm cezasına mahkûm edilen Fevzi Işık, Mehmet Uçaroğlu ve İbrahim Yalçın Arkan haklarındaki dava dosyası ilgi yazı ekinde gereği yapılmak üzere sunulmuştu.

Hükümlü İbrahim Yalçın Arkan vekili Avukat Rıza Dizdar 9.10.1984 tarihli dilekçesiyle «Karar Düzeltilmesi» talebinde bulunduğundan, İbrahim Yalçın Arkan'a ait dava dosyasının Millî Savunma Bakanlığına tevdi edilmek üzere Başbakanlığa iade edilmesini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

BAŞKAN — Adalet Komisyonunda bulunan dosya Hükümete geri verilmiştir.

4. — Ölüm cezasına hükümlü Necdet Sözbir'e ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/605)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İLGİ : 9.10.1984 gün ve 19-301-16537 sayılı yazımız.

Taammüden ve birden fazla adam öldürmek suçundan ölüm cezasına mahkûm edilen, Necdet Sözbir hakkındaki dava dosyası ilgi yazı ekinde gereği yapılmak üzere sunulmuştu.

Hükümlü Necdet Sözbir 10.10.1984 tarihli dilekçesiyle «Yargılamanın Yenilenmesi» talebinde bulunduğundan Necdet Sözbir'e ait dava dosyasının Millî Savunma Bakanlığına tevdi edilmek üzere Başbakanlığa iade edilmesini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

BAŞKAN — Adalet Komisyonunda bulunan dosya Hükümete geri verilmiştir.

5. — Ölüm cezasına hükümlü Hasan Arı'ya ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/606)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İLGİ : 14.8.1984 gün ve 19-301-14265 sayılı yazımız.

Maktule Ebru Kasar'ın zorla ırzına geçtikten sonra öldürmek ve maktul Muammer Sayın'ı öldürmek suçundan ölüm cezasına hükümlü Hasan Arı hakkındaki dava dosyası ilgi yazı ekinde gereği yapılmak üzere sunulmuştu.

Bursa Cumhuriyet Savcılığı iade-i Muhakeme incelemesi için 8.10.1984 gün ve 1984/30--3872 sayılı yazısı ile talepte bulunduğundan Hasan Arı'ya ait dava dosyasının Adalet Bakanlığına tevdi edilmek üzere Başbakanlığa iade edilmesini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

BAŞKAN — Adalet Komisyonunda bulunan dosya Hükümete geri verilmiştir.

6. — Ölüm cezasına hükümlü Gürsel Beştaş, Burhanettin Doğan ve Haydar Yılmaz'a ait dava dosyasının iade edilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/607)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İLGİ : 26.10.1983 gün ve 19-301-24549 sayılı yazımız.

TCK'nun 146/1 maddesine muhalefet suçundan ölüm cezasına mahkûm edilen Gürsel Baştaş, Burhanettin Doğan ve Haydar Yılmaz haklarındaki dava dosyası ilgi yazı ekinde gereği yapılmak üzere sunulmuştu.

Hükümlü Haydar Yılmaz vekili Avukat Hüsnü Öndül 11.10.1984 tarihli dilekçesiyle «Karar Düzeltilmesi» talebinde bulunduğundan, Haydar Yılmaz'a ait dava dosyasının Millî Savunma Bakanlığına tevdi edilmek üzere Başbakanlığa iade edilmesini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

BAŞKAN — Adalet Komisyonunda bulunan bu dosya da Hükümete geri verilmiştir.

V. — SORULAR VE CEVAPLAR

A) SÖZLÜ SORULAR VE CEVAPLARI

1. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, bankerlik olaylarının sonuçlarına ilişkin Başbakandan sözlü sorusu ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı İsmet Kaya Erdem'in cevabı (6/122)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri Gündemin Sözlü Sorular» kısmına geçiyoruz.

Birinci sırada «İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, bankerlik olayının sonuçlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi» vardır.

Bu soru 15 gün mehilli olmasına rağmen, Bakan cevap vermek istemektedir.

Sayın Batumlu da buradadır.

Soru önergesini okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorumun Sayın Başbakan tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına aracılığınızı arz ederim.

Saygılarımla.

Sabit Batumlu
İstanbul Milletvekili

12 Eylül 1980 döneminden sonra Türkiye'de tarafınızdan uygulamaya konulan yüksek faiz politikası ve bankerlik olayları yine tarafınızdan son aşamasına getirildiği bir anda Hükümet içindeki görevinizden çekilerek hadiseyi yüzüstü bırakmış olduğunuz yüksek malumlarıdır.

Bugün yeni Hükümetin Başkanı olarak ülke içinde devam eden bankerzede problemi nasıl çözülecektir ve bankerzede vatandaşlarımızın ellerinden alınan bu küçük birikimleri kendilerine nasıl ve ne zaman ödenecektir? Kaldı ki, bankerler vasıtasıyla toplanmış olan bu paralar büyük firmaların ellerinde hâlâ çok ucuz faizle çalıştırılmakta olup, asıl para sahiplerine hiçbir fayda getirmemektedir. Tarafınızdan icat edilen bankerlik olayları hangi sonuçlarla bitirilecek ve bankerzedelerin durumları ne olacaktır?

Bütün bu neticelerin sağlıklı bir şekilde Yüce Meclise bizzat tarafınızdan anlatılmasını arz ve talep ediyorum.

BAŞKAN — Bu soruyu cevaplandıracak Sayın Bakan?..

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI İSMET KAYA ERDEM (İzmir) — Ben cevaplandıracağım Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI İSMET KAYA ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; İstanbul Milletvekili Sayın Sabit Batumlu'nun, Sayın Başbakanımızın cevaplandırmasını istedikleri sözlü sorularına tarafımdan cevap verilecektir.

Bilindiği gibi, 1981 yılı sonlarında banker kuruluşlarının ödeme güçlüğü içine düşmeye başlamaları karşısında; bunlardan, menkul kıymet karşılığı olmadan, alacaklı olan tasarruf sahiplerinin haklarını korumak amacıyla 13 Ocak 1982 tarih ve 2578 sayılı Yetki Knunu çıkarılmış; bu Kanuna dayanılarak da 35 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve bu kararnameye ek ve değişiklikler getiren bir seri kanun hükmünde kararname yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

2874 sayılı Kanun ile söz konusu alacaklıların haklarının bir an önce ödenmesini sağlayabilmek; böylece küçük tasarruf sahiplerinin içine düştükleri durumun bir sosyal sorun olmasını önleyebilmek amacıyla Devletin araya girmesi ve 200 bin Türk Lirasına kadar olan paraları bir yıl vadeli banka mevduatı haline getirerek, Tasarrufları Koruma Fonunun yönetimi ve temsilinin Türkiye Emlak Kredi Bankasına tevdi edilmesi yoluna gidilmiştir.

Hepimizin bildiği gibi söz konusu alacakların 25 bin lirası peşin ödenmiş olup, bakiyesi 1.1.1985'te ödenecektir. Hükümetimiz kanun hükmündeki kararname hükümlerini uygulamaya devam etmektedir ve edecektir.

Diğer taraftan banker mallarının paraya çevrilmesini hızlandıracak usul ve esasları belirleyecek incelemeler de yapılmaktadır.

Yüce Meclise saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

İlave edecek bir hususunuz var ise buyurun efendim.

SABİT BATUMLU (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 19.6.1984 günü Sayın Başbakana yöneltmiş olduğum sözlü sorumun cevabını ancak bugün lütfettiler, fakat vekâleten lütfettiler, Sayın Devlet Bakanımıza teşekkür ederim.

Gönül isterdi ki, Sayın Başbakanımız çıksın bütün anahatlarıyla bu sözlü sorunun cevabını burada kendileri beyan etsinler ve ülke içindeki bankerzedelerin de hiç değilse sözle de olsa yüreklerine birazcık su serpilmiş olsaydı. Ancak Sayın Devlet Bakanımız

elindeki imkânlar içinde sözlü soruyu cevaplandırmış oldular, biz de böylece bu cevabı huzurunuzda kabul etmiş oluyoruz.

Şunu söylemeden geçmek mümkün değil : Sayın Başbakanımızın bundan önceki kabinede bulunduğu sırada bankerlik olayı ortaya getirilmiş ve sözlü sorumda da belirttiğim gibi, bu işin mucidi olarak kendilerini görmekteyim Türkiye'de. Ancak, bu mucitlik bir yerde bitmiş, yüzüstü bırakılmış ve ondan sonra kabineden de ayrılmışlar idi. Şimdi, Sayın Başbakanımız olarak Hükümeti yönetmektedir; fakat bu konuda çok büyük sıkıntı çeken vatandaşlarımız, halen ortaya konulan prensipler içerisinde yeteri kadar faydalanma imkânı bulamamışlardır.

Aslında bankerlik olayı ortaya konulduğu günlerde, büyük firmaların ihtiyacı olan paralar, birtakım tahvil vesaire gibi nedenlerle halkın elinden toplanmış, büyük firmalara verilmiş ve o günkü şartlarda, o günün faiz hadleri içerisinde çok ucuza kullanılmaktadır. Bugün ise faiz hadleri bir hayli artmış bulunmaktadır. Aradaki farkı bu vatandaşlarımıza kim ödeyecek, nasıl ödenecektir? Zaten vatandaşlar paranın aslını da kaybetmişler; asıl ödedikleri para da değer kaybı nedeniyle bugün sıfıra inmiştir.

Onun için Sayın Hükümetimizden, öncelikle ve özellikle konunun mahiyeti nedeniyle bu konuya yeniden bir bakış açısı düzenleyerek bankerzede vatandaşlarımızın sıkıntılarının giderilmesini bekliyorum. İnşallah bu konuya yer verirler, bu konuya getirilecek çözüm, bir an evvel acı çeken vatandaşlarımızın acılarını biraz da olsa, bugünün ekonomik sıkıntısı içinde giderir.

Hepinize saygılar sunarım, cevap için de Sayın Devlet Bakanımıza teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Batumlu.

Soru cevaplandırılmıştır.

2. — Ağrı Milletvekili Paşa Sarıoğlu'nun, İskenderun Demir - Çelik İşletmelerinden ihraç kaydıyla alınan kütük demirlerin işlenerek iç piyasaya sürüldüğü iddiasına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/136)

BAŞKAN — 2 nci sırada, Ağrı Milletvekili Paşa Sarıoğlu'nun, İskenderun Demir - Çelik İşletmelerinden ihraç kaydıyla alınan kütük demirlerin işlenerek iç piyasaya sürüldüğü iddiasına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi yer almaktadır.

Bir ay süreli mehil istenmiş olduğundan soru ertelenmiştir.

3. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Kapıkule Gümrük Kapısındaki kaçakçılık olaylarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/145)

BAŞKAN — 3 üncü sırada, İstanbul Milletvekili Sayın Sabit Batumlu'nun, Kapıkule Gümrük Kapısındaki kaçakçılık olaylarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi yer almaktadır.

Bir ay süreli mehil istenmiş olduğundan soru ertelenmiştir.

4. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Hükümete intikal eden yolsuzluk dosyalarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/147)

BAŞKAN — 4 üncü sırada, İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Hükümete intikal eden yolsuzluk dosyalarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi yer almaktadır.

Mehil istenmiş olduğundan soru ertelenmiştir.

5. — İçel Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar'ın, gazetelerde yer alan Devlet yönetimiyle ilgili beyanına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/157)

BAŞKAN — 5 inci sırada, İçel Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar'ın, gazetelerde yer alan Devlet yönetimiyle ilgili beyanına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi yer almaktadır.

Bir ay süreli mehil istenmiş olduğundan soru ertelenmiştir.

6. — Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın, gazete kâğıdı ithalatına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/160)

BAŞKAN — 6 ncı sırada, Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın, gazete kâğıdı ithalatına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi yer almaktadır.

Mehil istenmiş olduğundan soru ertelenmiştir.

7. — İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, millî çıkarlarımızı ilgilendiren bazı olaylar nedeniyle ne gibi tedbirler alındığına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/169)

BAŞKAN — 7 nci sırada, İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, millî çıkarlarımızı ilgilendiren bazı olaylar nedeniyle ne gibi tedbirler alındığına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi yer almaktadır.

20 gün süreli mehil istenmiş olduğundan soru ertelenmiştir.

8. — İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın airbus uçaklarının alımına ilişkin Başbakandan sözlü sorusu ve Devlet Bakanı Abdullah Tenekeci'nin cevabı (6/170)

BAŞKAN — 8 inci sırada, İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, airbus uçaklarının alımına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi yer almaktadır.

Bu soru önergesi için de 20 gün mehil istenmiş olmasına rağmen Sayın Bakan cevap vermek istemektedir.

Sayın İbrahim Ural?.. Burada.

Bu soruyu cevaplandıracak Sayın Bakan da burada.

Sözlü soru önergesini okutuyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Maya Mecmuasının Eylül 1984 tarihli sayısında «Başbakan Özal'a soruyor ve cevap bekliyoruz» başlığı altında aşağıdaki sorular sorulmaktadır. Mahiyeti itibariyle ilginç bulduğum bu soruların Sayın Başbakan tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına aracılığınızı arz ederim. 26.9.1984)

İbrahim Ural
İstanbul Milletvekili

1. Airbus uçaklarının alımında kararı hangi merci verecektir?

2. Dışişleri Bakanı Halefoğlu'nun damadı Erkut Yücel bu uçak firmasının Türkiye'deki gayri resmî komisyoncusu mudur?

3. Bavyera Başbakanı Straus'un mektubu ile Halefoğlu'nun bir ilgisi var mıdır?

4. Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'nun «Ekonomik Kurul Üyeliğine» getiriliş nedeni nedir?

5. Airbus uçak firmasının en büyük ortağı hangi devlettir? Almanya ve Fransa devletlerinin ortaklık payları nedir?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ABDULLAH TENEKECİ (Konya) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; İstanbul Milletvekili Sayın İbrahim Ural'ın Airbus uçaklarının satın alınması kararı, Erkut Yüceoğlu'nun bu uçaklarla ilgisi, Bavyera Eyaleti Başbakanı Sayın Straus'un mektubu, Dışişleri Bakanının Yüksek Ekonomik Kurul Üyeliği ve Airbus firmasında Almanya ile Fransa'nın ortaklık payları konularına temas eden sözlü soru önergesini Sayın Başbakan adına cevaplandırmak üzere huzurlarınıza çıkmış bulunuyorum.

Malumları olduğu üzere, ülkemize yolcu uçağı satın alınması ve kiralanması konularındaki kararı Türk Hava Yolları Yönetim Kurulu vermektedir. Bu itibarla Airbus uçaklarının satın alınıp alınmaması kararı da yine aynı merci tarafından verilmiştir. Ancak, ülke ekonomisi açısından önem arz eden böyle büyük bir projeyle, Ulaştırma Bakanlığının ve dolayısıyla Hükümetimizin de yakından ilgileri tabiîdir. Nitekim, yönetim kurulunun bu kararı pazartesi günü Yüksek Ekonomik Kurul tarafından da tasdik edilmiştir. Soruda adı geçen Erkut Yüceoğlu, General Elektrik Ampul Fabrikasının genel müdürüdür. Kendisi, bu sıfatı nedeniyle General Elektrik firmasının Türkiye'deki işleriyle de meşgul olmaktadır.

Bavyera Başbakanı Sayın Straus, Federal Almanya'da koalisyon ortağı bir partinin lideridir. Kendisi ayrıca Airbus uçakları üretmek, satış sonrası bakımını yapmak ve geliştirmek amacıyla kurulmuş bulunan konsorsiyumun da yönetim kurulu başkanıdır.

Sayın Dışişleri Bakanı Federal Almanya'da büyükelçi olarak görev yaptığı sıralarda, diğer bütün Alman devlet adamları ile beraber Sayın Straus'u da şahsen tanımaktadır. Sayın Straus, Ocak 1984' te Dışişleri Bakanına gönderdiği bir mektupta, Hükümetimizin göreve başlamasıyla açılan yeni dönemde ülkelerimizi ilgilendiren ikili ve uluslararası konularda görüş alışverişinde bulunmak maksadıyla Türkiye'ye gelmeyi arzu ettiğini bildirmiştir.

Sayın Straus'un ziyareti, bilindiği gibi 21-22 Mayıs 1984 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Ülkemizi ziyareti sırasında Straus, Dışişleri Bakanı ile Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ile görüşmeler yapmış; Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından da kabul edilmişlerdir.

Dışişleri Bakanının çeşitli ekonomik kurullara katılmaları, Cumhuriyet hükümetlerince öteden beri benimsenegelmiştir. Geçmiş yıllarda ekonomik konuların görüşüldüğü Bakanlıklararası Yüksek Ekonomik Koordinasyon Kurulunun sekreteryası da Dışişleri Bakanlığında oluşturulmaktadır.

Kaldı ki, günümüzde dış politika ile ekonomik ilişkiler son derece içlidışlı bir görüntüm içerisindedir. Nitekim, Avrupa Parlamentosu dediğimiz siyasî organ, ekonomik bir temele dayalı Ortak Pazar Teşkilatının da içinden çıkmıştır. Dolayısıyla Sayın Dışişleri Bakanının, Bakanlıklararası Yüksek Ekonomik Koordinasyon Kuruluna katılmaları yukarıdaki nedenlerle önem arz etmektedir.

Airbus uçakları üretmek, satış sonrası bakımlarını sağlamak ve geliştirmek amaçlarıyla 1970 yılında kurulmuş olan konsorsiyumda Fransa ve Federal

Almanya yüzde 37,5 hisse ile en büyük iki ortak durumundadır, diğer ortaklar ise yüzde 27 hisse ile İngiltere ve yüzde 5 hisse ile İspanya'dır.

Arz ederim. (ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Sayın Ural, ilave edeceğiniz bir husus var mı?

İBRAHİM URAL (İstanbul) — İlave edeceğim bir husus yok, teşekkür ederim. Suallerimi, bu konuda Hükümetin bir açıklama yapması ve Meclise bilgi vermesi için sormuştum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ural.

Soru cevaplandırılmıştır.

9 uncu soruya geçiyoruz.

9. — Rize Milletvekili Fehmi Memişoğlu'nun, çay üreticilerinin sorunlarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/176)

BAŞKAN — Bu soru önergesi bir ay mehilli olduğu için erteliyorum.

10 uncu soruya geçiyoruz.

10. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinin karayolu sorununa ilişkin sözlü sorusu ve Bayındırlık ve İskân Bakanı İsmail Safa Giray'ın cevabı (6/177)

BAŞKAN — Sayın Mahmud Altunakar?. Burada.

Bu soruyu cevaplandıracak sayın Bakan?.. Burada.

Soruyu okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki suallerimin Bayındırlık ve İskân Bakanı tarafından sözlü cevaplandırılmasına delalet buyurulmasını hürmetlerimle arz ederim.

Mahmud Altunakar
Diyarbakır Milletvekili

İstihdam programlarında yer alan Karayolları ile Diyarbakır Valiliği tarafından teklif edilen karayollarının;

1. a) 1964 yılında inşasına başlanan 1989 yılında ikmal edileceği planlanan Lice - Kulp - Kızılağaç - Muş yolu,

b) 1976 yılında yapımına başlanan, 1989 yılında bitmesi planlanan Diyarbakır - Mardin ayrımı Bismil - Batman yolu çalışmaları devam etmekte midir? Her iki yol planlanan tarihte ikmal edilecek midir?

2. Diyarbakır - Mardin ayrımı Demirci - Ovabağ - Viranşehir toprak yolu olup kışın geçit vermemesi itibariyle yolun asfaltlanma programına alınması temin edilmiş midir?

3. Ayrıca Diyarbakır Valiliğinden Bakanlığınıza 15.6.1984 tarih ve 1303 sayılı yazı ile İçişleri Bakanlığı kanalıyla intikal eden teklifte ihtiyaç ve istekler için 1985 yılı programından vilayet emrine tahsisi belirtilen 3 000 000 000 (3 milyar) lira hakkında ne düşünüyorsunuz, bu hususta bir çalışma yapılmakta mıdır?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANI İSMAİL SAFA GİRAY (İstanbul) — Sayın Başkan, Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri; sözlü soru önergesi okundu. Önergedeki sualleri sırasıyla cevaplandırıyorum.

Lice - Kulp - Kızılağaç - Muş yolu ve bu güzergâh üzerindeki yol yapım çalışmaları iki proje halinde sürdürülmektedir. 84 kilometre uzunluğundaki yol ayrımı Lice - Kulp - Diyarbakır il hududu kesiminin 1984 yatırım programında 36 milyon lira, 84 yol bakım hizmetleri programında da 12 milyon 180 bin lira ödeneği bulunmaktadır.

Önceki yıllarda yolun 0 - 44 kilometreleri arasının tamamı yapılarak asfaltlanmış, 50 - 53 kilometreleri arasının sanat yapıları, 58 - 61 kilometreleri arasının ise toprak işleri ikmal edilmiştir. 1984 yılında 61 - 66 kilometreleri arasının emanet olarak yürütülen toprak işlerinin yüzde 90'ı 53 - 66 kilometreleri arasının da taşeron marifetiyle yürütülen sanat yapılarının yüzde 50'si tamamlanmış olup, çalışmalar devam etmektedir. Programda projenin 1989 yılı sonunda bitirilmesi öngörülmektedir. 36 kilometre uzunluğundaki Diyarbakır il hududu - Kızılağaç - Muş ayrımı kesiminin, yani projenin ikinci bölümünün, önceki yıllarda kilometre 14 - 36 arasının sanat yapıları ve 25 - 36 arasının toprak işleri tamamlanarak alt temel malzemesi çekilmiştir. Anılan kesim 1984 yılı yatırım programında 70 milyon lira ödenekle yer almakta olup, 15 - 25 inci kilometreleri arasının toprak işleri taşeron marifetiyle tamamlanmıştır. Halen çalışma devam etmektedir. Programda yolun 1986 yılı sonunda bitirilmesi öngörülmüştür.

Diyarbakır - Mardin ayrımı - Bismil - Batman yolu; 76 kilometre uzunluğundaki Bismil - Batman arası 1984 yılı çalışma programında 834 milyon Türk lirası yatırım ödeneğiyle yer almış, 0 - 8 inci kilometreler arası ile 33 - 35 inci kilometreler arasının toprak işleri ve sanat yapısı bitirilmiştir. Kilometre 9 - 16 arasında sanat yapıları ve hafriyat işleri devam etmektedir. Kilometre 16'dan sonraki kesimler ödenek imkânlarıyla ileriki yıllarda yapılacaktır. Kilometre 35'ten sonraki kesimlerde, Ilısu Barajı mevcut yolu su altında bırak-

tığından, bu kesimlerde yeni güzergâh çalışmaları devam etmektedir. Programda yolun tümünün 1988 yılında tamamlanması öngörülmektedir.

İkinci sorunun cevabı : Diyarbakır - Mardin ayrımı - Ovabağ - Demirci - Viranşehir yolu; yolun Diyarbakır - Mardin ayrımı Ovabağ arasıyla Demirci - Viranşehir arası stabilize kaplamalı olup, yaz kış geçit verir durumdadır. Güzergâhın 38 kilometrelik Ovabağ - Demirci arasının Ovabağ'dan itibaren ilk 10 kilometresinin projesi ve kilometre 0 - 5 arasının sanat yapıları yapılmış olup güzergâhın tamamında, toprak işlerinde hiçbir çalışma yapılamadığından bu kesim geçit vermez durumdadır. Yol, Demirci - Ovabağ Projesi adıyla 1983 - 1993 Ulaştırma Anaplanı içindeki karayolu detay planında yer almaktadır. Plan dönemi içinde ele alınıp, yapımının dönem içinde bitirilmesine çalışılacaktır.

Ayrıca Diyarbakır - Mardin yol ayrımı - Ovabağ arasının asfalt kaplaması hizmetinin de plan dönemi içerisinde gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Üçüncü soruda, Diyarbakır Valiliğinin, Diyarbakır İline karayollarıyla ilgili olarak 3 milyar liralık ödenek ayrılması konusundaki teklifleriyle ilgili mektuptan bahsedilmiştir. Bilindiği gibi 1985 yılı içerisinde karayolları yapım programına alınacak yollar için bizim bölge müdürlüklerinden gelen tekliflerle, ulaştırma anaplanı kapsamında olan yollar değerlendirilerek bütçeye konmaktadır.

Diyarbakır Valiliğinden ve Diyarbakır - Ergani, Silvan - Malabadi, Diyarbakır - Mardin ayrımı - Bismil-Batman - demin söylediğim yol - Siverek yolu, Lice - Kulp, demin konuştuğumuz Kızılağaç Muş yolu, Lice - Genç - Bingöl yolu, Ovabağ - Demirci - Viranşehir yolları için toplam - bölgeden alınan rakamlar - 5,5 milyar lira yol projesi önerisi gelmiştir. Bunlardan 10 yıllık anaplana uygun olanlar 1985 Bütçesi içerisine konmaktadır, bütçenin henüz hazırlanmakta olduğunu biliyorsunuz. Elbette ki, karayollarında il bazının ödenek ayrılması değil; yol ve bölge müdürlükleri bazında yolların ödeneklerinin bütçeye girmesi mevzubahistir ve bu konu üzerinde de çalışılmaktadır. Bildiğiniz gibi, Doğu Anadolu Bölgesi yolları için ödeneklerden mümkün olanı, azamisi ayrılmaktadır.

Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Sayın Altunakar, ilave edeceğiniz bir husus var mı?

MAHMUD ALTUNAKAR (Diyarbakır) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

MAHMUD ALTUNAKAR (Diyarbakır) — Muhterem Başkan, değerli milletvekilleri; tevcih ettiğim sual münasebetiyle Sayın Bakanın vermiş olduğu izahata arzı şükran ederim. Bütün temennim, bahis buyurdukları bu proje ve planlar üzerinde, istenilen hedefe ulaşmak için gerekli çalışmaların yapılması ve gerekli tedbirlerin alınması hususu üzerinde hassasiyetle durulması ve zamanında amaca varılmasıdır.

Ancak, bahis buyurdukları şekilde çalışmalar arzu edilen süratte ve tempoda yürümemektedir. Daha evvel yapılmış olan yollar bile bugün artık zamanını doldurmuş ve tamire, yeniden asfaltlanmaya muhtaç bir vaziyettedir. Türkiye'de muvaffak olan ve her zaman şükranla yadedeceğim müesseselerden bir tanesi Karayolları Genel Müdürlüğüdür. Haklikaten Karayolları Genel Müdürlüğü kurulduğu günden bugüne kadar kıymetli mesailer vermiş, memleketin en ücra köşelerini medenî olan merkezlere bağlamış vaziyettedir. Binaenaleyh, aynı zihniyet ve aynı gayeye yönelik çalışmaların daha üst seviyelerde yürütülmesini kendilerinden ve gelecek olan her iktidardan istirham ve rica ederim.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Altunakar.

Soru cevaplandırılmıştır.

11. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır Kültür Merkez binası inşaatına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/178)

12. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İli sağlık sorunlarına ilişkin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü soru önergesi (6/179)

13. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlindeki vakıf eserlerinin muhafaza ve tamirine ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/180)

14. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinde uygulanan taşlı arazi ıslah projesine ilişkin Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanından sözlü soru önergesi (6/181)

15. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinin içme suyu sorununa ilişkin Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanından sözlü soru önergesi (6/182)

16. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İplik Fabrikası projesine ilişkin Devlet Bakanından sözlü soru önergesi (6/183)

17. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Çınar - Göksu projesine ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/184)

18. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İline bağlı köylerin elektrik sorununa ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/185)

BAŞKAN — İçtüzüğümüzün 97 nci maddesi gereğince sayın Altunakar'ın diğer sorularını geçiyorum.

19 uncu soruya geçiyoruz.

19. — Zonguldak Milletvekili İsa Vardal'ın, yeminli özel teknik bürolara yapılan başvurulara ve sonuçlarına ilişkin Bayındırlık ve İskân Bakanından sözlü soru önergesi (6/187)

BAŞKAN — Sayın Vardal izinli olduğu için bu soru da ertelenmiştir.

20 nci soruya geçiyoruz.

20. — İzmir Milletvekili Durcan Emirbayer'in, Soma Termik Santraline ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/188)

BAŞKAN — Sayın Emirbayer?.. Buradalar.

Bu soruyu cevaplandıracak Sayın Bakan?..

Herhalde bir şey diyeceksiniz Sayın Bakan, buyurun efendim.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI MEHMET MÜKERREM TAŞÇIOĞLU (Sivas) — 11 inci soruya ben cevap verebilirdim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, Tüzüğümüzün 97 nci maddesi gereğince diğer sorulara geçtim, cevap verecek Bakanla ilgili değil. Biliyorsunuz 97 nci maddeye göre, sözlü sorular gündeminde bir üyenin bir tek sözlü sorusu cevaplandırılabiliyor, diğerlerini cevaplandıramıyoruz, diğer üyelere haksızlık olmasın diye. O nedenle diğer sorulara geçtik.

20 nci sıradaki soruyu cevaplandıracak Sayın Bakan?.. Yok.

Soru ertelenmiştir.

21 inci soruya geçiyoruz.

21. — Rize Milletvekili Turgut Halit Kunter'in, çay üreticilerinin sorunlarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/189)

BAŞKAN — Sayın Kunter?.. Burada.

Bu soruyu cevaplandıracak Sayın Bakan?.. Yok.

Soru ertelenmiştir.

22. — Ordu Milletvekili Hüseyin Avni Sağesen'in, Fiskobirlik'in fındık üreticilerine olan borcuna ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/190)

23. — Sakarya Milletvekili Ayhan Reyhan Sakallıoğlu'nun, mısır ürünü ithaline ve mısır üreticilerinin durumuna ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/191)

BAŞKAN — 22 ve 23 üncü sıradaki soruları, bir ay mehil verildiği için erteliyorum.

Böylece Gündemimizin «Sözlü Sorular» kısmı tamamlanmıştır.

VI. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1. — Antalya Milletvekili Ali Dizdaroğlu'nun Türk Ceza Kanununun 175, 176, 177 ve 178 inci Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/102) (S. Sayısı : 82 ve 82'ye 1 inci ek) (1)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, Gündemin «Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler» kısmına geçiyoruz.

1 inci sıradaki kanun teklifinin Komisyona verilen maddeleri henüz Komisyondan gelmediğinden, bu kanun teklifini görüşemiyoruz.

(1) 82 S. Sayılı Basmayazı 28.6.1984 tarihli 85 inci Birleşim Tutanağına, 82'ye 1 inci Ek. S. Sayılı Basmayazı 11.10.1984 tarihli 11 inci Birleşim tutanağına eklidir.

2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarıları ile Bu Yıllara Ait Genel Uygunluk Bildirimlerinin Sunulduğuna İlişkin Sayıştay Başkanlığı Tezkereleri ve Sayıştay Komisyonu Raporu (1/301, 3/437; 1/302, 3/438; 1/303, 3/439; 1/304, 3/130) (S. Sayısı : 125) (1)

BAŞKAN — 2 nci sıradaki 125 sıra sayılı, Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarısının görüşmelerine başlıyoruz.

Komisyon ve Hükümet yerlerini almışlardır.

Komisyon raporunun okunup okunmamasını oylarınıza sunuyorum : Raporun okunmasını kabul eden-

(1) 125 S. Sayılı Basmayazı tutanağa eklidir.

ler... Etmeyenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Tasarının tümü üzerinde söz isteyen?.. Yok.

Tasarının tümü üzerinde söz isteyen bulunmadığı için, maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarısı

Giderler

MADDE 1. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 malî yılları giderleri ilişik (A) işaretli cetvellerde gösterildiği üzere; (2 278 323 640,—) lirası cari, (886 735 054) lirası yatırım, (251 934 748) lirası da transfer giderlerine ait olmak üzere toplam (3 416 993 442) liradır.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

1 inci maddeyi cetvelleriyle birlikte oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... 1 inci madde kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

Gelirler

MADDE 2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 malî yılları gelirlerinden yapılan tahsiller ilişik (B) işaretli cetvellerde gösterildiği üzere; (31 955 086,—) lirası normal, (3 265 177 188,—) lirası özel gelirlere ait olmak üzere toplam (3 297 132 274,—) liradır.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

2 nci maddeyi bağlı cetvelleriyle birlikte oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... 2 nci madde kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

Gelir Gider Dengesi

MADDE 3. — Gelir ve gider arasındaki farkı oluşturan (119 861 168,—) lira gider fazlası olarak gerçekleşmiştir.

BAŞKAN — Bu madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

3 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... 3 üncü madde kabul edilmiştir.

4 üncü maddeyi okutuyorum :

İptal Edilecek Ödenek

MADDE 4. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 malî yılları içinde kullanılmayan ve ilişik (A) işaretli cetvellerde gösterilen toplam (899 135 391,—) liralık ödenek iptal edilmiştir. İptal edilen 1982 malî yılı ödeneğinden (1 098 852,—) lira akreditif ve taahhüt artıklarına ilişkin olarak ertesi yılda açılacak özel bir tertibe ödenek kaydolunacaktır.

BAŞKAN — 4 üncü madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

4 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okutuyorum :

Yürürlük

MADDE 5. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 5 inci madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

5 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

6 ncı maddeyi okutuyorum :

Yürütme

MADDE 6. — Bu Kanun hükümlerini Maliye ve Gümrük Bakanı ile Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı yürütür.

BAŞKAN — 6 ncı madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

6 ncı maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylamadan evvel, oyunun rengini belirtmek için söz isteyen var mı? Yok.

Tasarının tümü açık oylamaya tabidir. Açık oylamanın, oy kutusunun sıralar arasında dolaştırılmak suretiyle yapılmasını oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yanında basılı oy pusulası bulunmayan sayın milletvekilleri beyaz bir kâğıda adını, soyadını, seçim çevresini ve oyunun rengini yazıp, imzalamak suretiyle oylarını kullanabilirler.

Oy kutusu sıralar arasında dolaştırılsın.

(Oyların toplanmasına başlandı)

3. — 28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Adalet ve Dışişleri komisyonları raporları (1/464) (S. Sayısı : 127) (1)

---

(1) 127 S. Sayılı Basmayazı tutanağa eklidir.

BAŞKAN — 3 üncü sırada yer alan, 28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Adalet ve Dışişleri Komisyonları raporlarının görüşmelerine başlıyoruz.

Komisyon ve Hükümet yerlerini almışlardır.

Komisyon raporunun okunup okunmaması hususunu oylarınıza sunuyorum : Raporun okunmasını kabul edenler... Etmeyenler... Raporun okunması kabul edilmemiştir.

Tasarının tümü üzerinde söz isteyen?.. Yok.

Tasarının maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 29 Temmuz 1960 tarihinde Paris'te akdedilen ve 28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ile değiştirilen «Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokol»un onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... 1 inci madde kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Bu madde üzerine söz isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... 3 üncü madde kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylamadan evvel, oyunun rengini belirtmek için söz isteyen var mı? Yok.

Tasarının tümü açık oylamaya tabidir. Açık oylamanın, oy kutusunun sıralar arasında dolaştırılmak suretiyle yapılmasını oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Birinci açık oylama için oyunu kullanmayan sayın üye var mı efendim? Yok.

Birinci açık oylama işlemi bitmiştir, kupalar kaldırılsın.

Şimdi de üçüncü sıradaki kanun tasarısının açık oylaması için oy kutuları sıralar arasında dolaştırılsın. İkinci açık oylama başlamıştır.

(Oyların toplanmasına başlandı)

4. — 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/601) (S. Sayısı : 128) (1)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, 4 üncü sıradaki, 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporunun görüşmelerine geçiyoruz.

Komisyon ve Hükümet yerlerini almışlardır.

Komisyon raporunun okunup okunmamasını oylarınıza sunuyorum : Raporun okunmasını kabul edenler... Etmeyenler... Raporun okunması kabul edilmemiştir.

Tasarının tümü üzerinde söz isteyen?..

Tasarının tümü üzerinde Halkçı Parti Grubu Adına Sayın Taşdemir; buyurun efendim.

HP GRUBU ADINA İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte bulunan 128 sıra sayılı tasarı ile, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesi; tutukluların konacağı yer ve haklarında yapılacak işlemlerin yetersiz olduğu gerekçe gösterilmek suretiyle yeni bir düzenlemeye tabi tutulmaktadır.

Yapılan düzenlemeye göre, 4 üncü fıkra madde metnine dahil edilmekte ve 5 inci fıkra ise yasanın ilgili kuralını tamamıyla değiştirmek suretiyle çok farklı bir uygulama getirmektedir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesinde, tutuklu, tutukevinde ciddî bir tehlike teşkil ettiği ve özellikle öteki tutukluların emniyeti için zarurî görüldüğü veya intihara teşebbüs ya da kaçmaya kalkıştığı yahut bu yolda hazırlıkta bulunduğu tak-

(1) *128 S. Sayılı Basmayazı tutanağa eklidir.*

dirde, sağlığına zarar vermeyecek tedbirlerin ancak hâkim kararı ile alınabileceği belirtilmekte ve acele hallerde ise diğer memurlar tarafından alınan tedbirlerin de derhal hâkimin tasvibine arz edileceği hükmedilmektedir.

Hükümet tasarısında madde metnine ek olarak getirilen 4 üncü fıkrada, «Tutukevinin kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlerle belirlenmiş düzenini bozan tutuklular hakkında, hükümlülere uygulanan disiplin cezalarına ve bunların neticelerine dair hükümler tatbik edilir» denilmek suretiyle açıklık getirilmektedir.

5 inci fıkrada ise, «... disiplin cezaları ve tedbirlere dair kararlar, ilgili kurul veya memurlar tarafından alınır ve hâkimin onayına sunulur. Kararlar hâkim onayından sonra tatbik edilir. Acil hallerde bu kararlar, ilgili kurul veya memurlar tarafından uygulamaya konulur ve derhal hâkimin onayına sunulur» denilmektedir.

Saygıdeğer milletvekilleri, tasarının öncelikle yanlış ve tehlikeli olan bölümü, tutuklu ile hükümlüyü eşdeğer kabul eden ve tutuklu ile hükümlüleri aynı statü içine sokan 4 üncü fıkrasıdır.

Tutuklu bulunan sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilip, bu karar kesinleşinceye kadar tutuklu masum sayılır. Ceza Usul Hukukunda «Masumluk karinesi» olarak ifadesini bulan bu temel ilke, 1789 İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesinin 9 uncu maddesinden kaynaklanmakta ve tüm çağdaş hukuk sistemlerinde yerini almaktadır.

Tutukluluğu düzenleyen Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 104 üncü maddesinin gerekçesi de, tevkifin bir tedbir olup, cezaî bir hal alamayacağını açıkça belirtmektedir. Bu nedenle tutuklu ve mahkûmların statüsü değişiktir.

Mahkûmlar için cezaevinde kısıtlılık esas; fakat serbestlik ise istisnadır. Yalnız tutuklular yönünden durum bunun aksidir. Tutuklular yönünden, kısıtlılık istisna, serbesti ise esastır ve bu istisna niteliğindeki kısıtlılık ise ancak hâkim kararıyla alınabilir.

Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması esaslarını düzenleyen Anayasamızın 13 üncü maddesi aynen şu hükmü getirmektedir (13 üncü maddeden alıyorum) :

«Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünyüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.» diyerek; sınırlandırılabilme yapılabileceğini öngörmektedir.

Tasarıya göre tüzük, yönetmenlik ve hatta emirlerle tutukluların belirli özgürlükleri kısıtlanabilecektir. Kısıtlamada herhangi bir tahdit ve ölçü yoktur. Tüm hukuk sistemlerinde kutsal olarak kabul edilen savunma hakkı dahi bu durumla ihlal edilebilecektir. Bir an için hiçbir haksız muamele yapılamayacağını ve emir, tüzük ve yönetmenliklerle yapılan uygulamaların yerinde olduğunu kabul etsek bile, Anayasamızın 13 üncü maddesinde sınırlandırmanın ancak kanunla yapılabileceği açık ve amir hükmüne nazaran, bu getirilen düzenleme Anayasanın 13 üncü maddesine aykırıdır.

Sayın milletvekilleri, Ceza Hukuku sistemimizde herhangi bir isnatla yargılanan bir sanığın kendi suçsuzluğunu ispat etme zorunluluğu yoktur. Ancak, suçluluğu ispat edilmediği takdirde hakkında beraat kararı verilecek, suçluluğu sabit görüldüğü takdirde ise mahkûm edilebilecektir. Tutuklu bulunan ve yargılama sonuna kadar mahkûmiyet kadar beraat etme ihtimalli de bulunan bir kişinin, tıpkı mahkûm olmuş gibi tamamıyla idarenin uygun göreceği ve siyasal iktidarlarca da kötüye kullanılabilme ihtimalli olan tedbirlerle tutukluları daha yararlı hale getirmeyi düşünürken acaba daha mahzurlu sonuçlar elde edemeyecek miyiz? Gerek siyasî ve gerekse adi isnatlarla açılan davalarda beraat eden sanık sayısının mahkûm olanlardan kat kat fazla olduğu istatistiklerle ortadadır. İleride beraat etme ihtimali daha fazla olan tutukluların cezaevinde uygulanan inzibatî tedbirlerden dolayı şahsiyetlerinin zedelenebileceğini ve topluma küskün insanlar olabileceklerini göz ardı etmemeliyiz.

Saygıdeğer milletvekilleri, haksız bir şekilde tutuklanıp da, sonradan beraat eden kişilerin mağduriyetlerini gidermek, maddî ve manevî zararlarını talep etmek hakları vardır. 466 sayılı Kanun hükümlerine göre bu kişiler Hazine aleyhine dava açmak suretiyle tazminat isteyebilirler. Verilen tazminat kişinin uğradığı iş ve güç kaybı ile haksız suçlanmasının kendisi üzerinde yarattığı psikolojik tesirleri izale içindir. Tasarı, 466 sayılı Kanunla bir ölçüde çelişen ve bu yasaya göre geriye doğru atılmış bir adım niteliğindedir. Haksız olarak tutuklanıp, cezaevinde şahsiyetini rencide eden bir inzibatî cezaya muhatap olan kişinin şahsiyet haklarının teminatı ne olacaktır? Bu konuda tasarıda bir açıklık bulunmamaktadır.

Sayın milletvekilleri, tasarının yanlış ve haksız olarak kabul ettiğimiz ikinci bölümü ise, hâkimi karar mercii olmaktan çıkarıp, tasdik mercii ve ilgili kurul ve memurlarca alınan kararların gözetleyicisi durumuna getirmesidir. Şu andaki yasa metninde «Bu tedbirler ancak hâkim kararı ile alınır» denilmektedir. Acil hallerde ise, memurlar tarafından alınan kararlar uygulanmadan hâkim onayına sunulmakta ve hâkimin onayı alındıktan sonra bu kararlar uygulama safhasına konulabilmektedir. Oysaki, tasarıya göre, acil hallerde memurlar gerekli kararları alacak, uygulamaya koyduktan sonra hâkim onayını isteyeceklerdir. Daha önce ilgili memurlar tarafından acil olduğu gerekçesiyle alınıp uygulamaya sokulan bir kararı hâkim onaylamaz ise durum ne olacaktır? Tutuklunun uğradığı zarar nasıl telafi edilecek ve yanlış kararı alan ilgililer hakkında ne yapılabilecektir? Bu konuda tasarıda bir açıklık yoktur ve bir müeyyide getirilmemiştir. Böyle bir müeyyidenin bulunmaması, alınmış, uygulamaya konulmuş ve onayı istenip de gerekli onayın verilmemesi hallerinde hâkim idare ve özellikle siyasî iktidarlarla karşı karşıya bırakılabilir. Bu çok önemli bir sakıncadır. Bu durum karşısında, ilgili memurlar tarafından bir karar alınıp uygulamaya konulduktan sonra, hâkim doğrudan doğruya bu kararı onaylama mecburiyeti karşısında bırakılmaktadır. Çünkü, tasarıda hâkime belirli bir inisiyatif verebilen bir hüküm bulunmamaktadır. O zaman eğer hâkim, ilgili memurlar; yani gardiyanlar, cezaevi müdürleri veyahut da bakanlık emirlerini uygulayan kişiler tarafından alınan bir kararı onaylamaz ise, o zaman bu hâkimin yapacağı tek şey vardır, istifa etmek ya da siyasal iktidara boyun eğmektir.

Hukuk devletinde şahıs hürriyetlerinin ancak ve ancak hâkim kararı ile yasalara uygun bir şekilde tahdit edilebileceği inancı içerisindeyiz. Bu nedenlerle tüzük, yönetmellik ve emirler doğrultusunda cezaevi yöneticileri, gardiyanlar tarafından şahıs hürriyetleri üzerinde müessir kararların alınmasını öngören bu tasarıya; hukuk devletiyle, demokratik ilkelerle uygun bulmadığımız için Halkçı Parti Grubu olarak ret oyu vereceğiz.

Saygılarımla. (HP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Taşdemir.

İkinci açık oylama için oyunu kullanmayan sayın üye var mı? Yok.

İkinci açık oylama işlemi bitmiştir. Kupalar kaldırılsın.

Tasarının tümü üzerinde söz almak isteyen var mı?

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Mardin) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Mardin) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin değerli üyeleri; Halkçı Parti Grubu adına söz alan Sayın İbrahim Taşdemir'in konuşmalarına cevap vermek üzere söz almış bulunuyorum.

Sayın Taşdemir'i cevaplamadan önce bir hususu belirtmek lüzumunu hissettim. İçtüzüğümüzün 43 üncü maddesinde, «Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekimser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, sözcüden soru soramaz ve komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz» denilmektedir. Şimdi, Sayın Taşdemir Komisyonda tasarıya karşı çıkmamış, olumlu oy kullanmış; biraz evvel de grubu adına, evvelce savunduğu fikirlerin aksine bir beyanda bulunmuştur.

ONURAL ŞEREF BOZKURT (Çanakkale) — Şahsen, şahsen.

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Devamla) — Buna dikkati çektikten sonra, tasarıyı neden getirdiğimizi, hangi ihtiyaçtan kaynaklandığını müsaadenizle arz edeceğim.

Tasarı gerekçesinde de belirtildiği üzere, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesi, mevkufun konacağı yer ve hakkında yapılacak muamelelerle ilgilidir. Tutuklular hakkında belli şartların oluşması halinde cezaevi yönetimi bazı tedbirler uygulamak yetkisini haizdir. Ancak, bunlar tedbir olmaktan öteye herhangi bir tesir ve netice tevlit etmemektedir. Bundan yararlanan tutuklular, sık sık müşahade edildiği üzere, cezaevinin huzurunu, güvenini, çeşitli yollardan; nasıl olsa benim hakkımda uygulanacak olan müeyyide bir tedbirden öteye geçmez, mahkûm olsam dahi bunun bana bir tesiri olmaz, fikrinden cesaret alarak cezaevlerinin (Demin arz ettiğim şekilde) huzurunu, sükûnunu bozmakta, kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere ve cezaevinin yönetimiyle ilgili tedbirlere aykırı hareket etmektedirler. Bunu önlemek amacıyla bu tasarı hazırlanmış bulunmaktadır.

Ayrıca insan haklarına, Anayasaya aykırılık iddiasına gelince;

Verilen disiplin cezası mutlak surette hâkimin onayına bağlı kılınmıştır. Tedbir uygulanmadan evvel, ceza uygulanmadan evvel hâkimin onayına sunulacak, eğer hâkim onaylarsa bunun tatbikatına geçilecektir. Ancak, yine çok acil hallerde ilgili memur veya kurul (Ki, biliyorsunuz cezaevlerimizde, tutukevlerimizde disiplin kurulu vardır) kararı uygulayacak ve derhal, hiç vakit geçirmeden hâkimin tasvibine sunacak. Hâkimin onayına sunulması, hâkim tarafından mutlak surette bunun tasdik edilmesi anlamına gelmez. Hâkim, gayet tabiî ki, huzuruna getirilen dosyayı inceleyecek, gerekli görürse bunu tasdik etmeyecektir. Tasdik etmeyince de, eğer uygulama yoksa zaten yapılmayacak, uygulama varsa durdurulacaktır.

Bunun siyasî iktidarlarla, siyasî mülahazalarla şu veya bu şekilde yakından veya uzaktan hiçbir ilgisi yoktur ve olamaz. Bunu özellikle belirtmek isterim. Amacımız sadece ve sadece cezaevlerinin huzur ve güvenini sağlamak, yapacağı kanunsuz hareketlerin yanına kâr kalmayacağının tutuklu tarafından bilinmesini sağlamak amacına yöneliktir.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Tümü üzerinde başka söz almak isteyen var mı efendim?

İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Sayın Bakan benimle ilgili bir beyanda bulunduğu için tavzih etmek istiyorum.

BAŞKAN — Yok efendim.

Tümü üzerinde Sayın Nalbantoğlu, buyurun efendim.

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlarım.

Bu yasanın tümü zaten bir maddeden ibaret. Benim dikkatimi çeken bir-iki hususu arz etmek istiyorum.

Her Türk vatandaşı yasalar karşısında eşittir, deriz; hepimiz belki onu istiyoruz. Cumhuriyet kurulalıdan beri imtiyazsız, sınıfsız bir kitleyiz, deriz. Bu, şarkılarda, şiirlerde geçmiştir. Çağımızda sosyal adalet peşindeyiz, hâlâ hukuk adaletini getiremiyoruz.

Bu peşrevi niye yaptım? 116 ncı maddenin 2 nci fıkrasında diyor ki : «Tutuklu, tutukevinin düzen ve emniyetini bozmamak ve tutuklanmasındaki gaye ile uygun olmak şartıyla servet ve durumuna göre kendisi masraf ederek istirahat ve meşgalesini düzenleyebilir.» Ne demek servet ve durumuna göre? Hâlâ mı servet ve durumuna göre ya tutukluya ya hükümlüye yahut da vatandaşa muamele yapacağız? Hukuk anlayışı bu mudur? Bunu kınamak için huzurunuza gelmiş oldum.

Servet ve durumuna göre meşgalesine de devam edecek; onun istirahatı temin edilecek, afyon satması sağlanacak, silah satması sağlanacak veya kaçakçılığı yönlendirmesi orada temin edilmiş olacak!.. Olmaz böyle şey. Ben hiç olmazsa, «Servet ve durumuna göre» ibaresinin çıkarılmasını istirham ediyorum. Zira her vatandaşı eşit tutmak için, «Tutuklanmasındaki gaye ile uygun olmak şartıyla kendisi masraf ederek» şeklinde denilebilir. Böylece belki fukarası da, zengini de, ağası da, beyi de, rastgele bir vatandaş da kendisi masraf eder.

«Servet ve durumuna göre» ibaresiyle tutuklulara bu gibi ayrıcalıklar tanımayı ben kınıyorum. Bu sebeple söz aldım.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Nalbantoğlu.

İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Sayın Başkan, İçtüzüğün 70 inci maddesine göre bir açıklama yapmak istiyorum.

BAŞKAN — Hayır efendim, bu konuda Bakan konuşma yapmıştır.

Soru mu sormak istiyorsunuz?

İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Hayır efendim; görüşlerime başka ve değişik bir anlam vermişlerdir. Bu hususu kısaca arz etmek istiyorum.

BAŞKAN — Sizin söylemediğiniz, beyan etmediğiniz bir husus mu atfedilmiştir?

İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Sayın Adalet Bakanımızın belirttiği üzere, Komisyon raporunun altında, şu andaki basmayazıya göre, imzam bulunmaktadır. Ancak ben Komisyonun söz konusu toplantısına katılmadım. Sadece yoklama cetveline imza attıktan sonra Komisyondan ayrıldım ve Komisyon tutanaklarında böyle bir karar, böyle bir rapor altında da imzam yoktur.

Kaldı ki, Komisyonda benim bulunmam sadece şahsî fikirlerim yönündendir. Ben burada şahsî fikirlerimi değil, parti grubu adına görüşlerimi beyan etmiş oldum.

Durumu saygıyla arz ederim. (HP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Peki, teşekkür ederim Sayın Taşdemir.

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUSTAFA UĞUR ENER (Kütahya) — Komisyon sözcüsü olarak söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Komisyon adına buyurun Sayın Ener.

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUSTAFA UĞUR ENER (Kütahya) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; Sayın Nalbantoğlu'nun bu kürsüden az evvel yapmış olduğu konuşma üzerine, Komisyon Sözcüsü olarak Komisyonumuz adına huzurunuzda bulunuyorum.

Konuşmacı Sayın Nalbantoğlu'nun mesleğini bilmiyorum. Ancak şunu çok iyi öğrendik ki, Sayın Nalbantoğlu, yürürlükte bulunan Türk Ceza Kanununun 116 ncı maddesini okumamışlar. Kanunun aslında aynı hüküm ve kaide bulunmaktadır, yeni bir hüküm getirilmemektedir.

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Ceza Kanunu mu, Ceza Usul Kanunu mu?

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MUSTAFA UĞUR ENER (Devamla) — Ceza Usul Kanunu.

Ceza Usul Kanununun 116 ncı maddesindeki hüküm, eskisinde olduğu gibi aynen geçirilmiştir. Onu önce bilgilerinize arz ederim.

İkinci husus ise, Sayın Komisyon üyemiz İbrahim Taşdemir'in konusuyla ilgili. İçtüzüğümüzün 43 üncü maddesinin 4 üncü fıkrasında şöyle der :

«Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekimser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, sözcüden soru soramaz ve komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz.» Bu, şahsen veya grup adına, diye bir açıklama getirmediği için, «yapamaz» anlamındadır.

Bunu da takdirlerinize arz ederim.

Saygılar sunarım. (ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarıları ile Bu Yıllara Ait Genel Uygunluk Bildirimlerinin Sunulduğuna İlişkin Sayıştay Başkanlığı Tezkereleri ve Sayıştay Komisyonu Raporu (1/301, 3/437; 1/302, 3/438; 1/303, 3/439; 1/304, 3/130) (S. Sayısı : 125) (Devam)

3. — 28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Adalet ve Dışişleri komisyonları raporları (1/464) (S. Sayısı : 127 (Devam)

BAŞKAN — Daha önce açık oylarınıza sunduğumuz oylamaların sonuçlarını açıklıyorum :

Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarısı ile ilgili oylamada kullanılan oy sayısı 306; kabul 304, ret 2.

Tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ile değiştirilen 29 Temmuz 1960 tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarılarıyla ilgili oylamada kullanılan oy sayısı 304; kabul 302, ret 1, çekimser 1.

Tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır. Hayırlı olsun.

4. — 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/601) (S. Sayısı : 128) (Devam)

BAŞKAN — 128 sıra sayılı tasarıya bıraktığımız yerden devam ediyoruz.

1 inci maddeyi okutuyorum :

1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tutuklunun konacağı yer ve hakkında yapılacak işlem :

Madde 116. — Tutuklanan kimse mümkün olduğu kadar hükümlülerden ayrı bir yere konur veya ayrı bir odada bulundurulur.

Tutuklu hakkında ancak tutuklama ile gözetilen gayeyi ve tutukevinin düzenini sağlayacak kadar kayıtlamada bulunulur. Tutuklu, tutukevinin düzen ve emniyetini bozmamak ve tutuklanmasındaki gaye ile uygun olmak şartıyla servet ve durumuna göre kendisi masraf ederek istirahat ve meşgalesini düzenleyebilir.

Tutuklu, tutukevinde ciddî bir tehlike teşkil ettiği ve özellikle öteki tutukluların emniyeti için zarurî görüldüğü veya intihara veya kaçmaya kalkıştığı yahut bu yolda hazırlıkta bulunduğu takdirde, sağlığına zarar vermeyecek tedbirler alınabilir.

Tutukevinin kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlerle belirlenmiş düzenini bozan tutuklular hakkında, hükümlülere uygulanan disiplin cezalarına ve bunların neticelerine dair hükümler tatbik edilir.

Yukarıda belirtilen disiplin cezaları ve tedbirlere dair kararlar, ilgili kurul veya memurlar tarafından alınır ve hâkimin onayına sunulur. Kararlar hâkim onayından sonra tatbik edilir. Acil hallerde bu kararlar, ilgili kurul veya memurlar tarafından alınarak uygulamaya konulur ve derhal hâkimin onayına sunulur.

Tutuklu duruşmaya bağlı olmayarak çıkarılır»

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz isteyenler?...

Buyurun Sayın Kuşhan.

ÖMER KUŞHAN (Kars) — Sayın Başkan, Büyük Millet Meclisinin çok değerli üyeleri; görüşmekte olduğumuz 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesinin değiştirilmesine dair getirilmiş 1 maddelik bir kanun tasarısının özellikle çok reel ölçülerde değerlendirmek ve dolayısıyla bu şekilde irdelemek gerekir.

Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, takdir edersiniz ki, suç işlemiş bir kimsenin islah edilmesi, dolayısıyla ondan sonraki hayatında kendisinin suç işlemesini önlemenin ötesinde bir de toplumun diğer fertlerinin suç işleme eğilimlerini önleme yönünden ikaz edici, teşvik edici bir unsur taşır, tutuklama veya tutukevlerinde uygulanan sistemler.

Değerli milletvekilleri, insanlar toplum içerisinde elbette ki çeşitli şekillerde yaşar, herkes yetenekleri boyutlarında dünyanın nimetlerinden veya toplumunun kendilerine sunmuş olduğu hizmetlerden yetenekleri düzeyinde istifade ederler. Bu, hürriyet de, hürriyet içerisinde yaşadığı dönemde veya ortamda söz konusudur.

Bir kimse eğer suç işlemiş ise, onu islah edebilmek için (Takdir edersiniz tutukevlerinin ikinci bir ismi de «Islah evler»dir. Bu isim, geçmiş tarihlerde bu şekilde de çok kullanılmıştır. toplumdan soyutlayacaksınız ve aynı zamanda onu tecziye etmek için hapishaneye, tutukevine koyacaksınız, ondan sonra 1984'ün şu gününde, bu mukaddes çatı altında getirecek, böyle bir kanun maddesiyle suç işlemiş insanlar arasında bir ayrıcalık yaratacaksınız ve maddî imkânları müsait olan bir tutuklunun, yalnız 4 duvarın içerisinde bulunmanın ötesinde hiçbir şekilde eza, cefa görmeyeceği, alışmış olduğu hayattan ayrılmayacağı, istediği şekilde lüks içerisinde kendisini yaşatabileceği ve etrafındakiler üzerinde çok yıkıcı, çok kötü teesirler icra edebileceği bir ortam hazırlattıracaksınız...

İBRAHİM URAL (İstanbul) — Siyasî amaçla, siyasî amaçla...

ÖMER KUŞHAN (Devamla) — Özellikle böylesine bir temayülün bugün gündeme getirilmesinde ve böyle bir kanun tasarısıyla Büyük Millet Meclisine gelinmesinde, ifademi mazur görünüz ama, demek mecburiyetindeyim, arkadaşım da beni ikaz ediyor, siyaset kokmaktadır, siyasî amaç kokmaktadır.

Değerli milletvekilleri, böyle bir düşüncenin bu topluluktan sadır olabileceği zinhar düşüncem dahilinde değil, kesinlikle sizleri tenzih ederim; ama görüşülmekte olan bu Kanuna karşı mutlaka vaziyetimizi ortaya koyup, bunun bazı bölümlerini, en azından tutuklu olan kimsenin islah edilmesi için yapılması gereken şeylere; bu Kanun Tasarısında istenen, «Servet ve durumuna göre kendisi masraf ederek istirahat ve meşgalesini düzenleyebilir» şeklinde, ıslah etme özelliğinin çok ötesinde bir hükümle bu islah etme özelliğini ortadan kaldırmaya kesinlikle razı olmayalım diyoruz.

116 ncı maddenin getirilmiş olan değişik tarzının diğer bölümlerini de tetkik ettiğinizde, diğer paragraflarda da, size izah etmeye çalıştığım bu ayrıcalık kokan, servetine güvenerek suç işlemiş insanların servetlerini alabildiğine orada kullanarak kendilerine lüks hayat sağlayan ve dolayısıyla etrafındakiler üzerinde, biraz önce de arz ettiğim gibi, çok yıkıcı etkileri bulunacak olan böyle bir uygulama veya böyle bir uygulamayı sağlayacak kanuna mutlaka karşı çıkmak gerekir. Çünkü, biz bu Kanunu bu şekilde tadil eder ve bu Kanunu aynen teklif edildiği şekilde çıkarır isek, hapishanelerin belirli bölümlerini

de birinci sınıf hapishane, ikinci sınıf hapishane, üçüncü sınıf hapishane diye ayırmak mecburiyetinde kalacağız değerli milletvekilleri.

Beni çok rahatsız eden bir olay vardır; sosyal demokrat görüşüme çok ters olduğu için üzerinde özellikle dururum: Hastanelere gittiğimde, hastane koğuşlarının kapısı üzerine asılmış olan birinci sınıf, ikinci sınıf, üçüncü sınıf veya özel koğuş veya tüzel koğuş şeklinde tabelaları gördüğümde gerçekten çok rahatsız olurum.

Geliniz, benim hissiyatıma ortak olunuz ve mutlaka bu Kanunu reddedelim, Sayın Bakan da lütfedip, kabul etsinler; ondan sonra eğer bu sahada adaletin işlemesinde boşluk hissediyorlarsa, bu şekilde lüks getirecek olan bir kanun maddesiyle değil de, yine islah eden özelliği bulunan bir kanun maddesiyle bunu tekrar getirsinler, o zaman görüşelim ve kabul edelim. Yoksa, bugün eğer bu Kanunu ve şekliyle kabul eder isek, ben açık açık ifade ediyorum, sizlerin de duygularıma katıldığınızdan kesinlikle şüphem yok; biz hapishaneleri sınıflara ayıracağız ve suç işleyeni suç işlemekten caydıracak olan tutukluluk müessesesini, bir noktada maddî varlık içinde bulunan, maddî imkânları bulunan kimseleri teşvik eder mahiyete getirecek ve siyasî bir suç işlemiş olacağız. O bakımdan özellikle vurguluyor ve hepinizin benim görüşlerime katılarak bu Kanun Tasarısını reddetmeniz için gerekeni yapmanızı istirham ediyorum.

Saygılar sunarım. (HP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kuşhan.

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Mardin) — Söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde konuşmak üzere Sayın Bakan, buyurun efendim.

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Mardin) — Sayın Başkan, Meclisimizin değerli üyeleri; Sayın Kuşhan'ı dinledik ve maalesef bir hususu daha tespit ettik ki, Yüce Meclise getirilen her teklifin, her tasarının arkasında bir siyasî düşünce, bir siyasî mülahaza aranıyor.

İBRAHİM URAL (İstanbul) — Ve de imtiyaz...

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Devamla) — Evet, imtiyaz aranıyor.

ÖMER KUŞHAN (Kars) — Maalesef Sayın Bakan, sizin de ifade ettiğiniz gibi...

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Devamla) — Bugün tadilini istediğimiz Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesini, eğer Sayın Kuşhan lütfedip, zahmet edip okuyarak kürsüye gelselerdi, göreceklerdi ki...

ÖMER KUŞHAN (Kars) — 116 ncı maddeyi inceledim ve değiştirilmesini teklif ettim Sayın Bakan.

BAŞKAN — Lütfen efendim.

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Devamla) — Göreceklerdi ki, bu Kanunun kabul tarihi 4.4.1929'dur. Kendileri belki o zaman dünyada değillerdi. Yayın tarihi 20.4.1929; yürürlük tarihi 20.8.1929'dur. İmtiyaz diye ifade ettiği, siyasî mülahazalarla getirdiğimizi ifade ettiği bu hüküm esas metinde var.

İBRAHİM URAL (İstanbul) — Niye değiştiriyorsunuz o zaman, ne gereği var?

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Devamla) — Biz değiştirmiyoruz.

BAŞKAN — Lütfen efendim.

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Devamla) — Biz metni değiştirmiyoruz, biz sadece bir fıkra ilave ediyoruz. Fıkra ilave ettiğimizin sebebini de biraz evvel arz ettim.

Yapılan bir başka değişiklik daha var; 1929 senesinin dili ile yazılmış olan eski metin yeni konuşma diline çevrilmiştir. 4 üncü ve 3 üncü fıkralar arasındaki irtibatı sağlamak üzere de bir 5 inci fıkra eklenmiştir.

Çok rica ederim; siyasî imtiyaz, siyasî mülahaza... Biraz insaflı olalım, biraz insaflı olalım. (ANAP sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar)

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

1inci madde üzerinde başka söz isteyen var mı? 1 inci madde üzerinde başka söz isteyen yok.

İki önerge vardır, önergeleri okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Görüşülmekte bulunan 128 sıra sayılı tasarının 4 üncü fıkrasının tasarıdan çıkarılmasını saygıyla arz ederiz.

Onural Şeref Bozkurt	Şeyhmus Bahçeci
Çanakkale	Diyarbakır
Mucip Ataklı	Halis Soylu
İstanbul	Kars

Veysel Varol
Erzincan

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Görüşülmekte olan 128 sıra sayılı tasarının 1 inci madde 5 inci fıkrası sonuna;

«Bu kararlar hâkimce onaylanmaz ise o ana kadar uygulananlar nedeniyle memurlar cezaî ve hukukî umumî hükümlerin yanısıra tutukluya karşı tazmin ile mükellef olurlar»

İbaresinin eklenmesini arz ve talep ederiz.

M. Besim Göçer	Mehmet Üner
Çorum	Kayseri
Durcan Emirbayer	Orhan Otağ
İzmir	Kocaeli

Tevfik Güneş
Kırşehir

BAŞKAN — 1 inci önergeyi aykırılık niteliği dolayısıyla önce işleme koyuyorum.

İBRAHİM TAŞDEMİR (Ağrı) — Sayın Başkan, bir önerge daha var, üç önerge olacak.

BAŞKAN — 2 önerge var efendim.

İlk önergeyi tekrar okutuyorum :

«128 sıra sayılı tasarının 4 üncü fıkrasının tasarıdan çıkarılmasını saygıyla arz ederiz.»

BAŞKAN — Önergeyi dinlediniz.

4 üncü fıkranın tasarıdan çıkarılmasını isteyen bu önergeye Komisyon katılıyor mu?

ADALET KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ AHMET İLHAMİ KÖSEM (Malatya) — Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN — Hükümet katılıyor mu?

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Mardin) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon ve Hükümet önergeye katılmadıklarını beyan etmişlerdir.

Önerge sahipleri önergelerini açıklamak istiyorlar mı?

ONURAL ŞEREF BOZKURT (Çanakkale) — Efendim önergemiz esasen açıktır ve deminden beri yapılan müzakerelerde de, özellikle bunun üzerinde durulmuştur. Fuzulî işgal etmemek bakımından söz almak istemiyoruz.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Önergeye Komisyon ve Hükümet katılmamıştır.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

İkinci önergeyi işleme koyuyoruz :

«Görüşülmekte olan 128 sıra sayılı tasarının 1 inci madde 5 inci fıkrası sonuna (Bu kararlar hâkimce onaylanmaz ise o ana kadar uygulananlar nedeniyle ilgili memurlar cezaî ve hukukî umumî hükümlerin yanı sıra tutukluya karşı tazmin ile mükellef olurlar) ibaresinin eklenmesini arz ve talep ederiz.»

BAŞKAN — Okunmuş bulunan bu önergeye Komisyon katılıyor mu?

ADALET KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ AHMET İLHAMİ KÖSEM (Malatya) — Hayır efendim.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Hükümet katılıyor mu?

ADALET BAKANI M. NECAT ELDEM (Mardin) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon ve Hükümet önergeye katılmadıklarını beyan etmişlerdir.

Önerge sahiplerinden açıklama yapmak isteyen?.. Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Maddeyi, okunduğu şekliyle oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 1 inci madde kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

Madde 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 2 nci madde kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

Madde 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Bu tasarının gizli oyla oylanmasını isteyen bir önerge vardır, okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Görüşülmekte olan 128 S. Sayılı Kanun Tasarısının gizli oylamaya sunulmasını arz ederiz.

Salim Erel	M. Turan Bayezit
Konya	Kahramanmaraş
İbrahim Taşdemir	Tevfik Güneş
Ağrı	Kırşehir
Cemal Özdemir	Ruşan Işın
Tokat	Sivas
Arsan Savaş Arpacıoğlu	Salih Alcan
Amasya	Tekirdağ
Muzaffer Yıldırım	Mahmut Akkılıç
Kayseri	İzmir
Halis Soylu	Veysel Varol
Kars	Erzincan
Hilmi Nalbantoğlu	Muhittin Yıldırım
Erzurum	Edirne
Kadir Narin	İbrahim Ural
Diyarbakır	İstanbul

Uşak

Yusuf Demir

BAŞKAN — Efendim, bu gizli oylama hususunda geçen gün de bir tereddüt hâsıl oldu. Gizli oylamanın ne zaman yapılacağı değil, bir de ne zaman yapılamayacağı hususunda bir İçtüzük hükmü var. İçtüzüğümüzün 123 üncü maddesi hükmüne göre; «Anayasa veya kanun gereğince açık oylamanın zorunlu bulunduğu hallerde veya İçtüzüğün işaret oyuyla hallinin zorunlu olduğunu belirttiği konularda yahut açık oylamanın (ki bu durumdur) İçtüzük uyarınca istem üzerine yapıldığı hallerde...» bu durumlarda açık oylama ancak istem üzerine yapılıyor, «gizli oylama yapılamaz» diyor. Onun için bu tasarıda, bu durumda gizli oylama yapılması mümkün değildir. Bu hüküm nedeniyle bu tezkereyi oylarınıza sunamayacağım.

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim, usul hakkında kısaca yerinizden konuşabilirsiniz.

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Sayın Başkan, yanlış anlamadımsa 1 inci fıkranın 3 üncü bendine dayandınız; «açık oylamanın İçtüzük uyarınca yapıldığı hallerde...» Buna dayandınız. Lütfen biraz daha açıklar mısınız? Açık oylamanın İçtüzük uyarınca niçin istem üzerine yapıldığını anlayamadım. Normal bir açık oylama. Bir istem yok, İçtüzüğün herhangi bir hükmü yok.

BAŞKAN — «Açık oylamanın ancak istem üzerine yapılabildiği hallerde gizli oylama yapılamaz» diyor.

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Onun dışında, «Yukarıdaki fıkrada yazılı haller dışında gizli oylama yapılabilmesi için 15 milletvekilinin bir önerge ile istemesi...» diyor ve devam ediyor. Birinci fıkradaki hallerde isteyemiyor.

BAŞKAN — İstediğiniz açık oylama ise, yapılabilir. İşte bu nedenle açık oylamanın istem üzerine yapılabildiği bir halde gizli yapılamaz demek istiyor bu madde. Anlaşıldı mı efendim? (ANAP sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Bu durum karşısında gizli oylamayı tefsirle, son derece tahdit etmiş oluyorsunuz.

BAŞKAN — Efendim açık oylama istiyorsanız...

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Teklifimiz budur. Onu Riyaset Divanı bilir efendim. Biz önergemizi verdik, geri almıyoruz.

BAŞKAN — Biz daha önce de bunu böyle uyguladık, o nedenle bu önergeyi işleme tabi tutamıyorum; çünkü açık oylama isteği yok.

Maddelerin görüşülmesi tamamlanmıştır.

Tasarının tümünü oylarınıza sunmadan evvel, oyunun rengini belirtmek için söz isteyen var mı? Yok.

Tasarının tümünü bu şekliyle oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylece tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

5. — Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/546) (S. Sayısı : 129) (1)

BAŞKAN — Gündemimizin 5 inci sırasında yer alan, Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporunun görüşülmesine başlıyoruz.

Hükümet ve Komisyon yerlerini almışlardır.

Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza sunuyorum : Raporun okunmasını kabul edenler... Okunmamasını kabul edenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Tasarının tümü üzerinde söz almak isteyen var mı?. Yok.

---

(1) 129 S. Sayılı Basmayazı Tutanağa eklidir.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Şumnu, Voyvoda (Bulgaristan) 1921 doğumlu Hasan - Ayşe oğlu Lütfi Okan'a hayatta bulunduğu sürece 15.6.1978 tarihli ve 2150 sayılı Kanun hükümlerine göre Vatanî Hizmet Tertibinden aylık bağlanmıştır.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 2. — Bu Kanun, yayımını izleyen aybaşında yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Maliye ve Gümrük Bakanı yürütür.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Oyunun rengini belli etmek için söz isteyen var mı? Yok.

Tasarının tümünü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

6. — Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/498) (S. Sayısı : 130) (1)

BAŞKAN — Gündemimizin «Kanun Tasarı ve Teklifler» kısmının 6 ncı sırasında yer alan Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporunun görüşülmesine başlıyoruz.

Bu tasarıyla ilgili Sayın Bakan?.. Burada.

Komisyon?.. Burada.

Raporun okunup okunmamasını oylarınıza sunuyorum : Raporun okunmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Tasarının tümü üzerinde söz isteyen var mı?

Buyurun Sayın Komisyon.

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ALÂATTİN FIRAT (Muş) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Maliye ve Gümrük Bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve oradan da Plan ve Bütçe Komisyonumuza havale edilen Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı, Komisyonumuzun 3, 4, 5, 10, 11 ve 12 Ekim 1984 tarihlerinde yapılan 3 üncü, 4 üncü, 5 inci, 6 ncı, 7 nci ve 8 inci birleşimlerinde yetkililerin katılmasıyla görüşülmüştür.

Kısaca, bu tasarıyla harcamaların vergilendirilmesi alanında günümüzde ulaşılmış en ileri aşama olan modern bir vergilendirme tekniğinin getirilmek istendiği ve bu yolla muamele vergilerinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi, yatırımların teşvik edilmesi, ihracatın geliştirilmesi, imalat ve sanayi üzerindeki vergi yükünün azaltılması, enflasyonist baskının önlenmesi, vergi adaletinin sağlanması ve vergi hâsılatının artırılması gibi faydaları amaçladığı gerekçesinde belirtilen tasarının Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında söz alan bazı sayın üyeler;

1. Katma Değer Vergisinin maliyet enflasyonuna yol açacağı, bunu artıracağı,

2. Kanunun uygulanmasında Maliyenin hazırlıklı olmaması dolayısıyla başarılı olunamayacağı,

3. Tasarı ile getirilen istisnaların çok olduğu, bunun ise vergi kaçağına yol açacağı,

4. Uygulamada götürü usulde vergi veren mükellefin kanun kapsamı dışında bırakılmasının, vergi gelirlerinde kayda neden olabileceği,

5. Tasarıda öngörülen yüzde 10 Katma Değer Vergisi oranının sosyal adalet ilkesine uymadığı,

6. Bu vergide, bazı Batı ülkelerinde olduğu gibi, değişik oranların kullanılmasının daha uygun olacağı,

7. Verginin uygulaması için ekonominin istikrarlı bir ortama girmesinin beklenmesinin daha doğru olacağı,

8. Verginin bazı mükelleflerden beyan usulü, diğer bazı mükelleflerden götürü usulle alınmasının mükellefler arasında haksız rekabete yol açabileceği gibi endişeleri yanında, diğer bazı sayın üyeler de;

1. Bu tasarının Türk vergi sistemi içinde reform mahiyetinde bir tasarı olduğu,

2. Söz konusu tasarının kanunlaşması halinde büyük bir boşluğun doldurulacağı,

---

(1) 130 S. Sayılı basmayazı tutanağa eklidir.

3. Harcama vergileri türünden olan, dahilde alınan İstihsal Vergisi, ithalden alınan İstihsal Vergisi, PTT Hizmetleri Vergisi, Nakliyat Vergisi, İlan ve Reklam Hizmetleri Vergisi, Şeker İstihlak Vergisi, Spor Toto Vergisi, İşletme Vergisi gibi ahenkli ve müşterek bir yapıya sahip olmayan vergilerin kaldırıldığı,

4. Bu vergilerin kalkması ile birlikte getirilen verginin ahenkli ve sistematik bir vergi olduğu,

5. Rahat ve kolay anlaşılır bir özellik taşıdığı,

6. Uygulamada büyük kolaylık getireceği,

7. Vergi gelirleri ve hâsılatında artışa yol açacağı,

8. Bu verginin otokontrolü sağlayacağı; bu sebeple vergi kaçağının önlenmesinde etkili bir araç olacağı,

9. Vergi adaletinin sağlanmasında etkili olduğu,

10. Yatırımların teşviki, ihracatın geliştirilmesi, sanayi ve imalat sektörü üzerindeki vergi yükünün azaltılması ve enflasyonist baskının önlenmesi gibi konularda hayli tesirli olabilen bir vergi türü olduğu, bu sebeple yukarıda zikredilen endişelerin yersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Sayın milletvekilleri, söz konusu tasarı 6 kısımdan, 63 madde ve 5 geçici maddeden meydana gelmiştir. Tasarının birinci kısmı mükellefiyete ilişkin olup, burada verginin konusu, mükellef ve vergi sorumlusu, vergiyi doğuran olay belirtilmektedir.

İkinci kısım; istisnalarla ilgili olup, burada ihracat istisnası, deniz, hava, demiryolu araçları istisnası, taşımacılık istisnası, diplomatik istisnalar, ithalat istisnası, sosyal ve askerî amaçlı istisnalar, diğer istisnalar, istisnadan vazgeçme, istisnaların sınırları anlatılmaktadır.

Üçüncü kısımda ise; matrah, nispet ve indirim konuları ele alınmış; matrah, nispet, indirim belirlenmiştir.

Dördüncü kısım; verginin tarhı ve ödenmesi ile ilgilidir. Burada vergilendirme usulleri, vergilendirme dönemi ve beyan esası işlenmiştir.

Beşinci kısım; usul hükümleriyle ilgilidir.

Altıncı kısım ise; çeşitli hükümleri ihtiva etmektedir.

Sayın milletvekilleri, Katma Değer Vergisi, gelirin harcanması sırasındaki vergiler grubuna girmektedir. Bilindiği üzere, vergilendirmede iki yöntem vardır. Yine dün elinize geçmiş bulunan Katma Değer Vergisiyle ilgili birtakım bilgilerde de görüldüğü gibi ve Maliye ve Gümrük Bakanlığı uzmanlarınca hazırlanıp yine bir brifing notu olarak dağıtılan bilgide teorik manada bu bir bütün olarak tartışılmıştır. Orada da açıkça görüldüğü gibi, gelirlerin elde edilmesi sırasında alınan birtakım vergiler vardır ve ikincisi ise, gelirlerin harcanması sırasında alınan birtakım vergiler vardır.

Bunlardan birincisi; Gelir Vergisi adı altında dolaysız vergiler grubunu oluşturmaktadır.

İkincisi ise, Muamele Vergileri adı altında dolaylı vergiler grubunu oluşturur.

Katma Değer Vergisi ise; bir muamele vergisidir. Mal ya da hizmetin üretiminden, tüketiciye intikaline kadar, her el değiştirme aşamasında alınan yaygın; fakat kümilatif etkisi olmayan genel bir tüketim vergisidir. Katma Değer Vergisinin gelişimi Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşundan sonra olmuştur. Aslında, ortaçağdan beri uygulanmakta olan bir vergi türü, fakat şu anda en gelişmiş şekliyle, bilhassa Avrupa Ekonomik Topluluğunun oluşmasından sonra büyük aşama kaydeden bir vergi türüdür. Bu vergi, muamele vergileri gibi, ucuz ve bol hâsılat sağlayan, idaresi kolay bir vergi türüdür. Katma Değer Vergisi halen dünyada 31 ülkede uygulanmaktadır. Katma Değer Vergisini ilk uygulayan Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin büyük bir kısmında hâsıla artışı söz konusu olmuştur, büyük oranda hâsılalar söz konusudur.

Mesela bunlardan Belçika'da Katma Değer Vergisi 1971 yılında uygulandığı zaman hâsılada yüzde 9,3 oranında bir artış sağlanmış, Danimarka'da yüzde 7,8 oranında bir artış sağlanmıştır. İrlanda'da vergi 1972 yılında uygulamaya konulmuş ve vergi hâsılatında yüzde 26,6 oranında bir artış söz konusu olmuştur. Bunun gibi, uygulandığı her ülkede mutlak surette vergi hâsılatında - bir iki istisna hariç olmak üzere - artışa yol açmış bulunmaktadır.

Katma Değer Vergisi, muamele vergileri katma değere gelinceye kadar toplu ve yayılı olmak üzere başlıca iki tipte uygulanmaktadır. Toplu muamele vergileri, ki ülkemizdeki muamele vergilerinin tümü - şu anda mevcut bulunan - toplu niteliktedir. Bunlar arasında İstihsal Vergisi ve Şeker İstihlak Vergisi, imalat; İşletme Vergisi ise perakende satış safhasında uygulanır. Tek safhada alındıklarından toplu muamele vergileri millî gelirin ancak sınırlı bir bölümünü kavrayabilmektedir.

«Yayılı muamele vergileri» diye tabir edilen vergiler grubu ise, bu tip vergilemede mal ve hizmetler, imalatçıdan tüketiciye kadar her el değiştirme safha-

sında vergilendirilmektedir. Her safhanın matrahı o safhanın satış fiyatıdır. Bu nedenle, el değiştirme safhalarının sayısı vergi yükünü etkilemektedir.

Sayın milletvekilleri, Katma Değer Vergisi yayılı karakterde bir muamele vergisidir. Her el değiştirme safhasından alınır; ancak verginin matrahı, o safhanın satış fiyatı değil, katma değeridir. Teorik anlamda kâr, rant, faiz ve ücretten oluşan katma değer, pratik anlamda malın satış fiyatıyla alış fiyatı arasındaki farktır. Verginin bu farka oturması kümülatif etkiyi yok eder. Safhaların sayısı ne olursa olsun, Katma Değer Vergisinde nihaî vergi yükü, perakendeci aşamada uygulanan aynı oranda bir satış vergisinin yüküne eşittir. Ayrıca, böyle geniş bir tabana oturması, taşıyıcı kesimler üzerindeki vergi yükünü en düşük seviyede tutulabilmesine imkân sağlar.

Katma Değer Vergisinin çeşitli tipleri vardır; ben bu tiplerin isimlerini saymakla yetineceğim. Bu tipler, gayri safi hâsıla tipi katma değer vergileri, gelir tipi katma değer vergileri, tüketim tipi katma değer vergileridir. Katma Değer Vergisinin çeşitli hesaplama yöntemleri de mevcuttur; bunlar içinde en yaygın olan ve Katma Değer Vergisine gerçek üstünlüğünü kazandıran, dolaylı ya da faturalar yöntemi olarak adlandırılan uygulamadır. Bu yöntemde katma değer hesaplanmaz, tespit edilen katma değer oranı katma değere değil, satış fiyatlarına uygulanır; vergi dairesine yatırılacak vergi ise, satış sırasında tahsil edilen vergiden, alış sırasında yüklenilen verginin düşülmesiyle bulunur. Mükellef işletmeler arasında bir çıkar zıtlığı yaratarak vergi sistemine çok etkili bir otokontrol müessesesini kazandırmaktadır. Mükellefler, satış sırasında tahsil edilen vergi idaresine borçlandıkları vergiden, alışları sırasında yükümlendikleri vergileri düşebilmek için belge istemek zorundadır; bu bakımdan otokontrolu sağlamaktadır. Faturalar yönteminin bu üstünlüğü göz önüne alınarak, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca Türk Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısında da bu yöntemi uygulama kabul edilmiş ve Komisyonumuzda da bu kabul edilmiştir.

Maliye ve Gümrük Bakanlığı uzmanlarınca hazırlanarak ve Katma Değer Vergisi oranı yüzde 10 olarak kabul edilmiş olan bir örnekte de açıkça görülmüştür, belki dağıtıldı, bunu bütün üye arkadaşlarımız gördüler- tasarıda durum şudur : İlk alış, katma değer esas olarak kabul edilmekte, aradaki farkın yüzde 10'u ilave edilmekte. İkinci alış fiyatı, artı satış fiyatı, arasındaki fark katma değer olarak kabul edilip, bunun yüzde 10'u ilave edilmektedir. Birinci kısım tekrar düşülmektedir; çünkü o miktar öbür elden Maliyeye intikal ettirilmiştir. Böylece, en son tüketiciye intikal ettiği andan itibaren, toplum tüketici alış fiyatının üzerindeki yüzde 10 katma değeri de ilave edilmek suretiyle tüketiciye intikal ettirilmektedir.

Genel ve teorik olarak bu şekilde izah edilen Katma Değer Vergisi, pratikte verginin tahsili için tek tek malların el değiştirme safhaları boyunca izlenmesinin mümkün olamayacağı açıktır. Bu nedenle, uygulamada işletmelerin bir vergilendirme dönemindeki vergiye tabi işlemleri birbiriyle ilgilendirilerek vergilendirilmektedir. Bu uygulamada bir vergilendirme döneminde, işletmeyle ilgili olarak yapılan her türlü harcama sırasında ödenen Katma Değer Vergisi, aynı dönemde satışlar dolayısıyla tahsil edilen Katma Değer Vergisinden düşürülerek fark vergiye ulaşılmaktadır.

Katma Değer Vergisi nötr bir vergidir, ekonomik sektör ve toplumsal kesimler arasında fark gözetmez.

Yine Katma Değer Vergisi, vergi yükü el değiştirme safhaları sayısından etkilenmez. Bu mekanizma vergiyi bir maliyet unsuru olmaktan çıkarır.

Katma Değer Vergisi şeffaftır; bir mal ya da hizmetin bünyesindeki vergi yükü herhangi bir safhada tam olarak bilinebilir.

Katma Değer Vergisinin basit, uygulanabilir bir vergi türü olduğunu yukarıda söylemiştik.

Sayın milletvekilleri, Türkiye'de Katma Değer Vergisinin uygulanmasını zorunlu kılan nedenleri, ekonomik, malî ve diğer nedenler olmak üzere, başlıca üç grupta toplamamız mümkündür. Bunları şöyle ana başlıklar halinde vurguladığımız zaman, bu Katma Değer Vergisinin niçin uygulanmasının gereki olduğu zannederim daha kolayca anlaşılır.

Ekonomik sebepler arasında; yatırımların teşviki, kaynak dağılımının daha adil bir hale getirilmesi, ihracatın gelişmesine etki yapması ve vergilemedeki adaletin sağlanmasıdır. Malî sebepler arasında; vergi hâsılatına olan birtakım tesirleri vardır ki, hâsılat artışına yol açmaktadır. Vergi kaçakçılığını bir nebzeye kadar önlemekte, ki bu da iki önemli sebeptendir : Bir, matrahının bölünmesi ve her safhada, o safhada mal kişinin elinden yahut da grubun elinden çıkıncaya kadar vergi yükünün o safhada, o grubun elinde bulunması dolayısıyla bir kısım rahatlık meydana getirmekte, ancak o elinden çıkardığı takdirde öbürüne intikal etmektedir. Dolayısıyla, vergi sürekli olarak bir şahsın sırtında değil, ama bölünmek suretiyle gidildiği için, vergiden kaçınmayı pek fazla olumlu ve faydalı kıl-

mamakta kişi için. Dolayısıyla, vergiden kaçınmamayı esas edinen bir unsur taşımaktadır ve yine bir otokontrol imkânı sağlamaktadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, her safha; bir sonraki safha, bir önceki safhadan fatura almadığı takdirde, birinci safhadaki yükü de omuzlamış olduğundan, mutlaka fatura isteme zorunda kalacaktır ve bunun için bu bir otokontrol sistemini geliştirmektedir. Uygulama kolaylığı vardır. Yüzde 10 basit bir aritmetik hesap; nihayet, çıkarma, toplama vesaire gibi hesapla «Şu fiyattan aldın, şu fiyata sattın, aradaki fark şu kadar, bunun yüzde 10'u şu eder» şeklinde üçüncü ayın içerisinde beyanname götürüp verdiği zaman gayet kolay bir şekilde hesaplanabilecek bir vergi türüdür. Bu vesileyle işletme ve diğer muamele vergilerinden çok daha basit, çok daha rahat bir vergi türüdür, vergi mükerrerliğini önlemektedir.

Diğer sebepler ise; kalkınma planlarıyla bir uyum sağlayabilmektir. Nitekim, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ilke olarak Katma Değer Vergisi benimsenmiştir.

Ortak Pazar ile olan ilişkiler dolayısıyla da bunu uygulamamızda yarar vardır; çünkü Avrupa Ekonomik Topluluğunda Katma Değer Vergisi ortaklık için müşterek bir vergi sistemi olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üye olduğu takdirde, İstihsal Vergisini uygulaması çok zahmetli olacak ve Katma Değer Vergisine geçmek bir zaruret haline gelecektir. Bu vesileyle buna geçmek gerekiyor.

Sayın milletvekilleri, elimizdeki tasarı, Katma Değer Vergisinin konusunu genel olarak, mal teslimi, hizmet ifası ve ithalat olarak belirlemiştir. Kapsamı ise, bir mal teslimi yada hizmet ifasının Katma Değer Vergisine konu olabilmesi için, ticarî, sınaî, ziraî faaliyet veya serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılmasının gerekli olduğunu belirlemiştir.

Elimizdeki tasarıda mükellef; Katma Değer Vergisinin mükellefi, teslim ve ifada bu işlemi yapanlar, ithalatta malı ithal edenler olarak belirlemiştir.

Elimizdeki tasarıda istisnalar altı ana grup halinde toplanmıştır. Özetle saymak gerekirse; ihracat, deniz, hava ve demiryolu araçları, (transit dahil) dış taşımacılık, karşılıklılık kaydıyla diplomatik organ ve bunların diplomatik haklara sahip mensuplarına yapılan teslim ve ifalar, Gümrük Kanununa göre muafiyet tanınan mallarla diğer bazı malların ithali, sosyal ve askerî amaç taşıyan çeşitli faaliyetlere ilişkin bazı teslim ve ifalar istisna kapsamına alınmıştır.

Katma Değer Vergisinin matrahı, teslim ve ifada bulunanların karşılığını teşkil eden bedel, ithalatta malın gümrüklü değeridir. Pratikte satış fiyatı olarak nitelendirilebilecek bu matrah üzerinden hesaplanan vergi, Katma Değer Vergisinin gerçek miktarı değildir; gerçek miktar, mal alışlarına ait verginin indirilmesiyle bulunur.

Tasarıda, vergi nispeti yüzde 10 olarak kabul edilmiştir.

Tasarıda, götürü mükellefler ve telafi edici vergileme yöntemine tabi perakendeciler için öngörülen yüzde 13 nispeti, farklı nispet anlamına gelmemektedir. Bu nispet öngörülürken, bu kademelerdeki katma değer artışının yüzde 30 nispetinde olacağı varsayıldığı için bu şekilde kabul edilmiştir.

Tasarıda vergilendirme usulü; verginin tarhı ile ilgili olarak üç usul benimsenmiştir. Bunlardan birincisi gerçek usul, ikinci usul götürü usul ve üçüncü usul ise telafi edici vergilendirme usulü olarak kabul edilmiştir.

Katma Değer Vergisinin vergilendirme dönemi, kural olarak üçer aylık dönemler olarak belirlenmiştir; ancak Maliye ve Gümrük Bakanlığı bir kısım mükellefler için birer aylık dönemler tespit etmeye yetkili kılınmış bulunmaktadır.

Tasarıda, Katma Değer Vergisi için yeni defter ihdas edilmemiş, yine Vergi Usul Kanununda tutulması zorunlu olan defterler esas alınmış bulunmaktadır. Böylece, tasarının kabul edilmesiyle birlikte, Türkiye'de kaldırılacak 8 vergiden elde edilen toplam 513 milyar Türk liralık vergi hâsılatının bu Katma Değer Vergisinin uygulanması dolayısıyla 650 milyar Türk Lirasına yükseleceği, bu uygulama dolayısıyla Kurumlar ve Gelir Vergisi matrahının da yükseleceği (yine Maliye ve Gümrük Bakanlığı uzmanlarından almış olduğumuz bilgiye dayanarak ifade ediyorum), dikkate alınarak, toplam vergi hâsılatında da küçümsenmeyecek oranda bir artış söz konusu olacaktır.

Her şeyden önemlisi, uygulamada kolaylık sağlayabilecek olan bu vergi tasarısı, Türk vergi sistemi içinde reform mahiyetinde olabilen bir tasarıdır. Her yönüyle yararlı olabilecek tasarıyı, Plan ve Bütçe Komisyonunuz bu sebeple kabul ederek, takdirlerinize arz etmiştir.

Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür eder, Plan ve Bütçe Komisyonu adına Yüce Heyetinize en derin saygılarımı sunarım. Sağ olun, var olun. (Alkışlar)

BAŞKAN — Komisyon Sözcüsü Sayın Fırat teşekkür ederiz.

Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısının tümü üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. Şimdi, gruplar adına konuşacak olan Sayın milletvekillerini sırasıyla okuyorum: Başvuru sırasına göre önce Halkçı Parti Grubu adına Ruşan Işın, sonra Milliyetçi Demokrasi Partisi Grubu adına İsmail Şengün, daha sonra da Anavatan Partisi Grubu adına Sayın Türkân Arıkan konuşacaklar.

Şimdi Sayın Işın'a söz veriyorum, buyurun Sayın Işın.

HP GRUBU ADINA RUŞAN IŞIN (Sivas) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 130 sıra sayılı Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı hakkındaki Halkçı Partinin görüşlerini sunmak üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum. Ancak, sözlerime başmadan önce, Sayın Fırat'ın konuşmalarına değinmek istiyorum. O kadar güzel izah ettiler ve sanki muhalefete söz bırakmak veya onların tenkitlerine maruz kalmak istemezmiş gibi, çok özendirici bir vergi türü olduğunu ortaya koydular ve bu verginin de, diğer çıkartılan vergi yasalarında olduğu gibi, bir otokontrol sistemi içerdiğini söylediler. Doğrudur; ama eğer vergilendirmede o otokontrolu, çıkartılacak yeni vergilerle sağlanmak amaçlanıyorsa, bu da çok yanlış bir yöntemdir.

Değerli milletvekilleri, Katma Değer Vergisinin ekonomik olaylara karşı tarafsız ve vergi yükü açısından nötr özellikleri itibariyle çağdaş bir vergi sistemi olduğu bilinmektedir. Bu verginin yürürlüğe konmasıyla, halen yürürlükte olan ve bu münasebetle yürürlükten kaldırılacak olan vergi kanunlarının en önemlisini gider vergileri kanunları teşkil etmektedir.

Gider Vergisi Kanunu içerisinde yer alan, dahilde alınan İstihsal Vergisi, büyük çoğunlukta 1 numaralı tabloda yer alan ilk istihsal maddelerini teşkil etmektedir. Tabloda sayılı ilk istihsal maddeleri 1957 yıllarında düşünülmüş ve tabloya konmuş, bir kısım ilk istihsal maddelerini teşkil etmektedir. Bu haliyle ekonominin sonradan gelişmesi dolayısıyla üretimi kabul olan çok sayıdaki maddeler, vergileme dışında kaldığı nedeniyle, haksız rekabete sebep olduğu gibi, özellikle;

a) Üretimin ilk maddesinden alınan İstihsal Vergisi, malın tüketiciye varıncaya kadar kazandığı diğer katma değerleri kavramadığı için, nihaî aşamada mamul bünyesinki vergi yükünü de mallar itibariyle aşırı vergi yükleri farklılaşması oluşturmaktadır.

b) Diğer taraftan, özellikle yatırım kesimlerinde tüketiciye mamul arz edinceye kadar ödenmiş İstihsal Vergisinin finansörü durumunda olan teşebbüs sahipleri yük altında kalmaktadır.

Ekonominin işlerliğine olumsuz etkileri olan bu Gider Vergisi yapısının değiştirilerek Katma Değer Vergisi gibi, öz olarak yukarıdaki özelliklere sahip Katma Değer Vergisi sistemine geçilmesi teklifini Halkçı Parti olarak bizler de benimsiyoruz. Ancak, özellikle kanun tasarısının önemli hususlarını, yani altyapısı tamamlanmadığı için, tatbikat anında karşılaşacağı zorlukları da burada açıkça ortaya koymak istiyoruz.

1. Bu yasa tasarısına göre getirilen vergileme teklifleri, gerek iş kesiminin ve gerekse uyarıcı kamu idaresinin alışkın olmadığı ve sistem hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı göz önüne alınırsa, bu yasanın 1.1.1985 tarihinde yürürlüğe girmesi halinde, gerek idare ve gerekse iş kesimleri kendini bu sisteme uyarlamada güçlüklerle karşılaşacaktır. Bu da, sistemin daha başlangıçta uygulama sırasında yozlaşmasına sebep olacak olursa, bu sistemden daha basit uygulama tekniğine sahip İşletme Vergisinde karşılaştığımız sorunlardan daha karmaşık sorunlarla karşılaşacağımız açıktır. Nitekim, tasarıyı hazırlayan Maliye ve Gümrük Bakanlığının üst yönetiminde dahi sistemi bilen ve yorum yapabilen çok az sayıda eleman mevcuttur. Kaldı ki, bu sistemi hemen uygulamaya başlayacak olan taşra teşkilatı, bilgi birikimi bakımından dahi, herhangi bir tecrübeden yoksundur. Bu arada, idarenin kanunu uygulaması için daha geniş yer, daha fazla eğitilmiş eleman ve işlemin protez aşamaları ve kullanılacak belgeler açısından da herhangi bir hazırlığı mevcut değildir. Buna, uygulayıcı iş alanlarının da aynı eksiklikleri katılacak olursa, sistemi derhal yürürlüğe koyup, uygulamanın ne kadar zorluk getireceğini takdirlerinize sunmak isterim.

Katma Değer Vergisi sistemine geçen diğer AET ülkeleri, gerek ekonomik sistemlerinin daha müsait olması ve gerekse idare ve işadamlarının, mükelleflerin Katma Değer Vergisi sistemine daha kolaylıkla intibak edebileceklerini bilmelerine rağmen, kendi yasama organlarından çıkardıkları bu tür kanunları, yukarıda değindiğimiz sorunları gidermek, eğitmek ve öğretmek maksadıyla belli bir süre tanıyarak ve bazılarında 3 yıla varan bir süre içerisin-

de yürürlüğe koymuş bulunmaktadır. Yasayı çıkarmasına rağmen, Yunanistan dahi 1986 yılında uygulayacağını ilan etmiştir.

Bu bakımdan, Hükümetin, sözünü ettiğimiz konuda ne kadar hazırlıklı olduğunu öncelikle burada izah etmesi gerekir ve kanımızca bu tasarıyı 1.1.1985 tarihinde yürürlüğe koymak yerine, uygulamayı 1.1.1986 yılında yürürlüğe koymasında fayda görmekteyiz.

2. Bu kanunun, nihaî aşamada tüketiciye, tespit edilen vergilendirme oranında vergi yükü yansıtacağı ve bunu da fiyat mekanizması içerisinde gerçekleştireceği malumlarınızdır. Ancak, vergi nispetinin aynı oranda fiyat artışlarına sebep olması, diğer ekonomik şartların aynı kalmasına bağlıdır. Halbuki, gene malumlarınız olduğu üzere, ülkemizde enflasyonun duraksamaksızın belirli oranlarda devam edegeldiği bir ortamda verginin tüketiciye yansıma eğiliminin, verginn oranından daha fazla bir noktaya ulaşacağı hususunu da açıklıkla belirtmek isteriz.

Yukarıda değindiğimiz üzere, birçok AET ülkeleri bu vergi sistemini ilk defa ekonomide fiyat artışlarının çok düşük seviyede olduğu ve hatta vergi oranının tüketiciye daha az nispette yansıması durumunda olduğu şartlar altında yürürlüğe koymuş bulunmaktadır.

Hükümetin, diğer parasal politikalar aracılığıyla bu olumsuzluğu gidereceğini ileri sürmesi mümkündür. Fakat, bu verginin hiç yürürlükte olmadığı bugünlerde dahi aynı parasal politikalarla enflasyon yeterli ölçüde düşürülemediğine göre, verginin enflasyonu ağırlaştıracağı yolundaki görüşümüzün, gene para politikası araçlarıyla etkisiz hale getirileceği yolundaki düşüncelere inanmak çok zordur.

Bu bakımdan, Hükümet bu tasarıyı gündeme getirirken gelecekte hangi güvenilir politikalarla, yukarıda değindiğimiz verginin fiyatları çok daha fazla artıracağı yolundaki tereddütlerimizi gidermeleri gerekir.

3. Yukarıda kısmen değindiğimiz bu vergi sisteminin mükelleflerce uygulanması sırasında doğacak sorunları gidermek konusunda Hükümetin görüşlerini de açıklaması gerekmektedir. Ekonomik sahada faaliyet gösteren ticaret erbabı ile çiftçinin kendi mesleğinin yanında, bir uzman kadar bu yasaların gerekli kıldığı vergi tekniği, muhasebe tekniği ve hukuksal konularda bilgi ile mücehhez olduğunu düşünmek veya onları buna zorlamak mümkün değildir. Oysa yasalar, değindiğimiz bu hususlarda işadamlarını sanki bir uzmanmış gibi nazara almakta ve doğrudan adı geçenleri sorumlu kılmakta ve gerektiğinde cezalandırmaktadır.

Bu düşüncem, sadece katma değer münasebetiyle akla gelmemektedir. Başlıbaşına her bir dalı teknik ve hukuksal olarak ihtisas dalı olan vergi sistemimiz karşısında mükelleflerin sorumluluğu, açıkladığımız mahiyettedir. Ülkemizde özel hukuk sahasındaki şahısların sorunları için, hukukî açıdan avukatlık müessesesi, teknik açıdan mühendislik dalları ve hatta gümrük mevzuatı açısından gümrük komisyonculuğu müesseseleri organize edilmiş ve yasalarla yetki ve sorumlulukları belirlenmek suretiyle ihtiyaç duyan ilgili bu kesimlerdeki vatandaşlarımıza yardımcı olmaları sağlanmışken, vergi hukuku, hatta bunun yan mevzuatları olan diğer sahalarda ihtisas sahibi elemanlardan müteşekkil bir müessese bugüne kadar yasalarla gerçekleştirilmemiş, müesseseleştirilmemiş ve sorumluluk altına sokulmamıştır.

Bugün, bu boşluk nedeniyle ülkemizde yasalara uygun davranmak isteyen birçok işadamları, mükellefler gerekli teknik ve hukukî bilgilerden yoksun olmaları ve yasa ile güvenilirliği belirlenmiş müracaat edilecek uzman müesseselerin yokluğu nedeniyle yaptıkları hatalardan dolayı bir vergi kaybına sebebiyet verirken, diğer taraftan da hukuk mantığı ile bağdaşmayacak boyutlarda ceza işlemlerine muhatap olmaktadırlar.

Aynı şekilde, yasaların uygulanmalarına muhatap olan mükellefler, kendilerini yargı önünde savunabilmek için müracaat edecek uzman müesseselerden de yoksundurlar. Nitekim, Maliye ve Gümrük Bakanlığının uzmanlaşmış denetim elemanlarının yazdıkları raporlara istinaden yapılan vergi ve cezaya karşı mükelleflerin müracaat edecekleri uzman, temsilci müessese bulamamakta ve kendilerini yargı önünde temsil ettirememektedirler. Türkiye düzeyinde bu konuları bilen birkaç avukattan başka bir kuruluş ve müessese yoktur.

Arz ettiğimiz gibi, konu iki aşamalıdır. Birincisi, yasaları uygularken ciddî ve yetenekli mükelleflere danışmanlık yapacak müesseseye ihtiyaç duyulması; ikincisi ise, gerek bu danışmanlık hizmetleri nedeniyle yapılan hatalarda sorumlu olan ve ihtiyaç halinde yargı önünde sorumluluktan kurtulmak ve yapılan işlemlerin tekniğe ve hukuka uygunluğunu sağlamak üzere ve böylece bir bütün teşkil eden müessesenin oluşmasına ihtiyaç bulunmasıdır.

İşte, bu yasanın altyapı unsurlarından birisi olan ve Hükümetin Parlamentoya sunduğunu öğrendiğimiz bir «Serbest Malî Müşavirlik Yasası» mevcuttur. Bu yasa, yeniden vergi sistemine katılan Katma Değer Vergisi münasebetiyle de kendine daha fazla ihtiyaç hissettirmektedir. Ancak, gördüğümüz kadarıyla bu tasarı da bu bakımdan ihtiyaca kâfi değildir. Tasarı, danışmanlık hizmeti için ileriye yönelik müesseseyi kurmakta; ancak danışmanların katkısıyla meydana gelecek ihtilafları idare ve yargı önünde savunması için ihtiyaç duyulan boşluğu doldurmamaktadır.

4. Bu Kanunun başarısı, sağlıklı ve iyi işleyen bir ekonomik yapıya bağlıdır. Her ne kadar, kısmen bu vergi sisteminin ekonomide belge düzeninin işlemesini sağlaması mümkün ise de, yapısal açıdan ekonomiyi düzenleyeceğini ve organize edeceğini beklemek hatalı olur.

Değindiğimiz gibi, bu sistemin de işlemesi ve başarılı olması, sağlıklı ve iyi organize edilmiş bir yapıya bağlıdır. Ekonomi sağlıklı şekilde organize edilmez ise, büyük çoğunlukla cezaî ve polisiye tedbirlerden çok, alınacak ekonomik önlem ve düzenlemeler söz konusu olabilir. Bu bakımdan, Hükümetin bu konuda da düşüncelerini ortaya koymasında fayda mülahaza etmekteyiz. Örneğin; üreticinin, tüketicinin ve aracı sisteminin organize edilmesi gibi.

5. Ülkemizde vergi denetimleri, vergi denetim elemanlarınca - ki bunlar, Maliye müfettişleri, hesap uzmanları, gelirler kontrolörleri ve vergi kontrol memurlarından müteşekkildir - yapılmaktadır. Bu vergi denetim elemanları, kendi grupları içerisinde Maliye ve Gümrük Bakanlığı bünyesinde çeşitli genel müdürlüklerin denetimi altında bağımlı olarak görev yapmaktadırlar. Bu bağımlılık, idarî bir bağımlılıktır. Birçok Batı ülkesinde olduğu gibi, bu vergi denetimi elemanları müstakil bir ünite altında ve müstakil olarak denetim yetkisiyle mücehhez kılındığı sürece etkin bir vergi denetiminin yapılması ve vergi zayiatlarının asgarî hadde indirilmesi de mümkündür. Bu nedenle, vergi denetimi elemanlarının da müstakilen müesseseleştirilmesi gereklidir. Bu da, vergi kanunlarının tatbikatta daha uyum içerisinde yürümesini sağlayacak bir altyapı çalışmasıdır. Hükümetin bu hususdaki düşüncelerini de, bu yasalar tatbikat konmadan açıklaması gerekir.

Değerli milletvekilleri, Katma Değer Vergisi sistemini. çağdaş bir vergi sistemi olduğu, ekonomik olaylara tarafsızlığı ve vergi açısından tüketici gerisinde kalan ekonomik zincirler için nötr ve bugünkü yürürlükten kaldırılması planlanan vergi kanunlarının ekonomiye ve işadamlarına olumsuz etkilerinin giderilmesi bakımından bu yeni tasarıyı partimiz de benimsemektedir. Ancak, yukarıda değindiğimiz sorunlar, özellikle çözüme kavuşturulmadan adım atılması halinde, gerek ekonomiye ve gerekse tüketiciye, gerekse vergi sistemine ağır bir darbe getireceği inancımızı belirtmek isteriz.

Katma Değer Vergisiyle ilgili Maliye ve Gümrük Bakanlığının yetkili denetim elemanlarından bir grup, geçmiş yıllarda Avrupa'da uygulanan katma değer vergisi sistemlerini bizzat yerlerinde incelemişti. Bu gruplardan birisinin içerisinde ben de bulunuyordum. Almanya, katma değer vergisi sistemine geçmeden önce iki anaunsuru çözümlemişti. Bunlardan bir tanesi, ticarete belli kuralların getirilmesiydi. Yani, ticaret yapacak olan kişi, yapacağı işkoluyla ilgili bilgi ve beceri sahibi olduğuna dair ilgili bakanlıktan bir belge alacaktır. Bununla da işyerini açamadı; işyerinde tutulması gerekli muhasebe kuralları üzerinde bilgi ve beceri sahibi olduğuna dair maliye bakanlığından bir yetki belgesi alması gerekiyordu. Eğer böyle bir yetki belgesi alınamış, böyle bir bilgiye sahip değilse, elinde böyle bir belgesi olan kişiyi o işyerinde çalıştırmak mecburiyetiyle karşı karşıya bırakılmıştı ve tüm işyerleri, bizde de olduğu gibi, başıboş bir ticaret içerisinde veya okur - yazar olmayan bir ticaret içerisinde değil, kasasının, muhasebesinin başında bu işi bilen bir yetkili elemanla ancak bu Kanunun düzenlenmesine geçti ve bu sistemi rayına oturttuktan sonra da katma değer vergisini uygulamaya başladı. Bu nedenle, bizde de eğer birtakım gerekli önlemler alınmazsa, geçmişte İşletme Vergisinde olduğu gibi, Katma Değer Vergisinin de tatbikatta birtakım çıkmazlar içerisine gireceği ve amacının dışında kullanılacağı inancını taşımaktayız.

Değerli milletvekilleri, kanunun maddelerine ilişkin görüşlerimiz, maddelere geçildiğinde Sayın Genel Kurula arz edilecektir.

Hepinize saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Işın.

Milliyetçi Demokrasi Partisi Grubu adına Sayın Şengün; buyurunuz efendim. (MDP sıralarından alkışlar)

MDP GRUBU ADINA İSMAİL ŞENGÜN (Denizli) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; Katma Değer Vergisi konusunda Milliyetçi De-

mokrasi Partisinin görüşlerini arz için huzurunuzda bulunuyorum ve grubum adına Yüce Meclise saygılar sunuyorum.

Önemli bir verginin görüşmesi içindeyiz. Vergi ile ilgili olarak Plan ve Bütçe Komisyonunda detaylı bir rapor hazırlanmış bulunuyordu. Burada bir süreden beri devam edegelen bir itiyat oluşmuştur. Raporun okunmasını reddetmek ve fakat ilgili komisyon sözcüsüne raporu burada aynen tekrarlama imkânı vermek. Bugün de aynı usul uygulanmıştır. Bununla beraber, değerli sözcü arkadaşım Fırat, raporun da ötesinde ve Maliye ve Gümrük Bakanlığının hazırladığı brifing notlarına da temas etmek suretiyle Meclisimizi aydınlatmış bulunmaktadır. Muhalefet sözcülerinin tekrar aynı konulara dönmemesini temin ettiği için, kendisine teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, Katma Değer Vergisinin nasıl bir vergi olduğunu benden önceki konuşmacılar teferruatıyla ifade ve beyan ettiler; onun için tekrar aynı konuya dönmek istemiyorum.

Dünyanın 160 kadar ülkesinden; sanıyorum 1981 Haziran ayı itibariyle, 31'inde bu vergi uygulanmaktadır. Katma Değer Vergisi, Milliyetçi Demokrasi Partisinin Programında da yer almış bir vergidir. Bu verginin bir an önce ve kademeli olarak uygulamaya konulacağı partinin programında açıkça ifade edilmiştir. Çünkü partim, Türkiye'de, özellikle 1977'den beri gayri safi millî hâsıla içinden vergi yükü payının oran olarak devamlı şekilde bir düşme gösterdiğini izlemiş, Devletin kendisine düşenleri yapabilmesi için, yatırımları gerçekleştirebilmesi için, memurlarına, insan haysiyetine yaraşır bir hayat temin etmesi için, işçisine asgarî yaşam seviyesinde ve yine dünya standartları ölçüsünde bir imkân verebilmek için devlet hâsılatının, devlet gelirlerinin artmasının gerekli olduğu görüşündedir.

1977 yılında yüzde 19,3 olan vergi yükü, birtakım dalgalanmalarla o yıldan itibaren bugüne kadar azalmış ve bugün, Maliye ve Gümrük Bakanlığının 1985 Bütçesiyle ilgili bütçe raporunda ifade ettiği üzere, yüzde 14 mertebesine inmiş bulunmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, Katma Değer Vergisi gibi vergi hâsılatını artırıcı bir vergi Milliyetçi Demokrasi Partisi Programında da yer almış bulunuyordu. Ancak, bugün önümüze getirilen tasarının, özellikle iki önemli noktasına itirazımız vardır. Birincisi bugün önümüze getirilen verginin uygulamaya başlangıç tarihi 1 Ocak 1985'tir. İkincisi; tasarıda uygulanmak istenen Katma Değer Vergi oranı, tek bir oran halinde ve yüzde 10'dur. Yüksek bir orandır. Bu verginin, bize göre zemin ve zaman uygun olduğu takdirde uygulanmasına geçilmesi gerekirdi. Vergi, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilir ve fakat bu verginin uygulanmasına geçilmesi belli bir süre sonrasına bırakılırdı. Aşağı yukarı, verginin uygulandığı bütün ülkelerde bu böyle olmuştur. Halbuki iki ay sonra vergi, burada bugün kabul edildiği takdirde, uygulamaya konulacaktır ve bu arada kanun tasarısında açıkça belirtildiği üzere, Maliye ve Gümrük Bakanlığımız, sayıları 10'u geçen yönetmelik de hazırlayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, verginin uygulanmasına geçilmesi ekonomik konjonktür bakımından da sakıncalıdır. Eğer bu ülkede bugün seçimler sırasında verilen vaatler yerine getirilmiş ve özellikle enflasyon konusunda büyük iddialarla ortaya atılan, «Biz yaparız, biz beceririz» iddiaları gerçekleşmiş olsaydı ve... (ANAP sıralarından «gerçekleşecek inşallah» sesleri.)

İSMAİL ŞENGÜN (Devamla) — İnşallah. 10 yıl sonra mı?.

Değerli arkadaşlarım, şu anda 1984 yılı Eylül sonu itibariyle, Türkiye'de 12 aylık ortalama cinsinden fiyat hareketlerindeki artış yüzde 48,7 değil de, sizlerin vaat ettiğiniz gibi, yüzde 25'lere hatta altına çekilebilseydi ve ekonomi istikrar içine girmeye başlayan bir ekonomi olsaydı; evet, Katma Değer Vergisinin uygulanması konusunda ciddî bir itirazımız olmazdı. Vaatler yerine getirilememiştir, ve de çok kötülenen 1983 yılı fiyat hareketlerinin de çok üstünde bir oran bugün köylüsünü, çiftçisini, esnafını, memurunu maalesef inim inim inletmektedir. Şimdi yüzde 10'luk bir Katma Değer Vergisi öngörülüyor. Bu verginin mutlak surette bir şok tesiri olacaktır. Fiyatları bir üst düzeye çekecektir değerli arkadaşlarım. Sadece üst düzeye çekmekle kalmayacak, birtakım beklentiler yaratacaktır. Bu beklentiler sonucunda, Allah korusun, bu ülkede fiyat hareketleri dörtnala gidebilecektir.

Katma Değer Vergisi oranının daha düşük tutulmasını, örneğin yüzde 5'e indirilmesini bunun için rica ettik, Komisyonda bunun için mücadele verdik. Ancak, Sayın Bakan bize, birtakım ülkelerde daha yüksek oranlarda da verginin uygulanmakta olduğunu ifade ettiler. Bazı ülkelerde vergi oranı daha yüksek, yalnız o ülkelerde çok düşük oranlı olmak üzere birkaç tane Katma Değer Vergisi oranı da var arkadaşlarım. İçtiğimiz suya yüzde 10 vergi getirilmiyor, ekmeğe yüzde 10 vergi getirilmiyor, iplikten

iğneye kadar yüzde 10 vergi getirilmiyor. Vatandaşın hayatına doğumdan ölüme kadar, cenaze masraflarına varıncaya kadar etkileyecek, yüksek bir oran söz konusu değil. Bakınız bu sözlerimi teyiden size bir iki oran vereyim: İtalya'da zarurî ihtiyaç maddeleri için yüzde 3 vergi oranı uygulanmaktadır. Bununla beraber İtalya'da bizdeki yüzde 10'un aksine yüzde 12 oranı da var, yüzde 18 oranı da var. Mücevherat alan kişi, amenna yüzde 12, yüzde 18 oranında vergiyi ödesin; fakat elektrikten, kömüre kadar, şehirlerarası ulaşımdan, en basit ulaşım vasıtalarına kadar, sabahtan akşama dek bütün hayatımızı kapsayacak bir vergi ortaya koyarken bu yüksek oran konusunda daha titiz olmalıydık derim.

Katma Değer Vergisi Hollanda'da da uygulanıyor. Değerli arkadaşlarım o ülkede üç tane oran var: Sıfır oranı, yüzde 4 oranı ve yüzde 12 oranı. Bizde sıfır oranı söz konusu edilmedi. Satıcı alıcıya vergiyi aktaramaz, üstelik satıcı olarak ödediği vergiyi maliyeden geri alır sıfır oranının anlamı budur. Hollanda'da bu var. Daha sonra yüzde 4 oranı var ve yüzde 12 oranı var. İngiltere'de sıfır oranı var, yüzde 10 oranı var. Dikkatinizi çekerim biraz önce değinildi, Almanya'da yüzde 5 oranı var, yüzde 10 oranı var.

Değerli arkadaşlarım, Maliye ve Gümrük Bakanlığımız uygulamada basitlik olsun, mükellef basitçe vergisini hesaplasın fikriyle ve tabiî bunun da ötesinde hakikaten tamtakır hale gelmekte olan Hazinemize imkân sağlamak, gelir sağlamak fikriyle bu yüksek oran üzerinde ısrar etmiştir.

Değerli arkadaşlarım, Katma Değer Vergisi 1.1.1985 tarihinde uygulamaya konacağından, Sayın Bakan diyorlar ki, «Biz ancak üç ay sonra vergiyi almaya başlayacağız. O nedenle yılbaşına kadar iki ay geçecek, ondan sonraki üç ayı da koyarsanız beş ay geçecek, beş ay da kâfidir.» Böyle buyurdular.

Değerli arkadaşlarım, vergi uygulamasına 1 Ocak 1985'te başlanacağına göre, herkes birden bire martın sonunda, nisanın başında mı uygulamaya geçecek? Hayır. Onun için ben Sayın Bakanın bu konudaki görüşlerine maalesef katılamıyorum.

Hazinemizin içinde bulunduğu hazin durumu hepimiz biliyoruz. Maalesef «hazine» den «e» harfi düşmüştür değerli arkadaşlarım; Hazine, hazin hale gelmiştir. (MDP ve HP sıralarından alkışlar) Müsaadenizle arz edeyim; Hazinenin başında bulunan devlet memurudur, bir politikacı değil. Hazine gibi bir kuruluşun başında bir bakan bulunabilirdi, bir devlet memuru değil. Eğer o devlet memuruysa, devlet memurluğunu bilmelidir, politikacılığa özenmemelidir. (MDP ve HP sıralarından alkışlar) Sadece bu nedenle dahi değerli arkadaşlarım Hazine hazindir.

EDİP ÖZGENÇ (İçel) — Egemen güçler var.

İSMAİL ŞENGÜN (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, kusura bakmayın bu kelimeyi burada yeniden telaffuz etmek istemiyorum, arkadaşlarım «Egemen güç» diyor; ama ben söylememiş olayım.

Değerli arkadaşlarım, bu Katma Değer Vergisinin, Türkiye'de uygulandığı takdirde, ihracatı teşvik edeceği defaatle ifade edilmiştir. Evet değerli arkadaşlarım, Katma Değer Vergisi teorik olarak ihracatı teşvik eder. Ancak sormak lazım gelir, Türkiye'de ihracatta bu kadar vergi iadesi var iken, bugünkü şartlarda Katma Değer Vergisi ihracatı nasıl teşvik eder? İhracatta vergi iadelerini kaldıracak mısınız Sayın Bakanım?

BÜLENT AKARCALI (İstanbul) — Azalttığımızı duymadınız mı?

İSMAİL ŞENGÜN (Devamla) — İhracatta vergi iadeleri azalacak, eylül ayından itibaren buna da başladınız; ama vergi iadelerini tamamen kaldırmıyorsunuz.

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Kastamonu) — Ona da bir formül buluruz. Sen merak etme.

İSMAİL ŞENGÜN (Devamla) — Onu siz bilirsiniz; ama bu Katma Değer Vergisiyle bugünkü ihracatı teşvik etmeniz mümkün değildir.

Değerli arkadaşlarım, Katma Değer Vergisi uygulamasından önce her teşebbüsün, Sayın Bakanın ifade ettikleri gibi holdingler dahil, muhasebe sistemini yeniden gözden geçirmesi lazım gelir. Türkiye'de bu işi yapabilecek kapasitede ticarî ve sınaî kuruluşlarımız mevcuttur; fakat sayıları 100 binleri aşan ticaret ve sanayi erbabı bu vergiyi uygulamakta muhasebe sistemi yönünden büyük güçlükle karşılaşacaktır. Aksi halde kısa süre içinde bu vergiden soğuyacak, vergiden kaçmanın yollarını arayacaktır ki, Katma Değer Vergisi aslında vergi ziyaına da sebep olmamak için getirilmiş bir vergi türüdür.

Değerli arkadaşlarım, burada birkaç kez ifade ettik. «Yeminli ve Malî Müşavirlik Kanun Tasarısı»nı bir an önce getirelim dedik. Sanıyorum Hükümet de aynı kanıdadır. Aynı kanıda olduğu için de, nihayet geçen haziran ayında, gerçi Sayın Bakan nisanın başında kamuoyuna beyan etmiş olmasına rağmen, «Malî Müşavirlik Kanun Tasarısı» komisyonlarımıza gelmiş bulunmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, bununla beraber bu «Yeminli Malî Müşavirlik Tasarısı»nın Katma Değer Vergi-

si tasarısından daha önce kanunlaşması ve Türkiye'deki muhasebe organizasyonlarının bu tasarının ışığı altında yenilenmesi, zapturapt altına alınması gerekirdi ki, bizler Hükümet olarak, Meclis olarak Katma Değer Vergisinden beklediğimizi bulabilelim.

Burada şu hususa da işaret etmek isterim. Katma Değer Vergisi sosyal adalet konusunda nötr bir vergidir. Türkiye'nin en zengini de yediği ekmeğe yüzde 10 vergi ödeyecektir, en fakiri de yüzde 10 vergi ödeyecektir. Fakat fakirin aldığı yedi ekmeğe yüzde 10 uygulayacaktır, zenginin aldığı bir ekmeğe yüzde 10 uygulayacaktır. Bu nedenle değerli arkadaşlarım, biz Katma Değer Vergisini sosyal adalet fikirlerinin tamamen dışında ve fakat bu ülkeye gerekli hâsılatı temin edebilecek bir vergi olarak görüyorduk. Bütün arzumuz bu bebeğin daha doğmadan veya doğarken ölmemesiydi. Hareket noktalarımız muhalafet olarak, iktidar olarak aynıdır. Fakat ayrıldığımız önemli noktalar, bu verginin uygulamaya derhal konulmak istenmesidir ve vergide tek ve yüksek bir oranın uygulanmak istenmesidir. Bu durumlar değişmedikçe...

ŞABAN KÜÇÜKOĞLU (Kastamonu) — Zaten öyle olacak,

İSMAİL ŞENGÜN (Devamla) — Müsaade buyurun. İsterseniz buraya çıkın konuşun beyefendi.

Müzakereler sırasında bu konudaki önerilerimiz tasvip görmedikçe maalesef bu verginin oylamasında oyumuzun renginin kırmızı olacağını ifade eder Yüce Meclise derin saygılar sunarım. (MDP ve HP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Şengün.

Anavatan Partisi Grubu adına Sayın Türkân Arıkan; buyurun efendim. (Alkışlar)

ANAP GRUBU ADINA TÜRKÂN TURGUT ARIKAN (Edirne) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli milletvekilleri; Anavatan Partisi Grubu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı hakkında Anavatan Partisi Grubu adına görüşlerimizi sunmak üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Bildiğiniz gibi, ülkemizde 1970'li yıllardan sonra Katma Değer Vergisi uygulamasına geçilmesi konusunda bazı tasarılar hazırlanmış ancak bugüne kadar gerçekleşememiştir. Oysa Türkiye her gün kabuk değiştirmekte, ekonomik, sosyal, kültürel yönden hızlı bir gelişim içinde bulunmaktadır. İşte, Katma Değer Vergisi de bu değişmeler sonucu bir ihtiyaç haline gelmiş bulunmaktadır. Konuşmamda Katma Değer Vergisinin geliş nedenlerini ve yararlarını kısaca tekrar vurgulamak istiyorum. Katma Değer Vergisi üzerinde yoğunlaşan iki anaeleştiriye de daha sonra cevap vereceğim.

Her şeyden önce Katma Değer Vergisine geçişin nedenlerini ve yararlarını kısaca şöyle gruplamak mümkündür: İlk olarak Katma Değer Vergisine geçiş Anavatan Partisinin Seçim Bildirgesine ve Sayın Başbakanımızın 19.12.1983 gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduğu Hükümet Programına uygundur. İkinci olarak, Katma Değer Vergisine geçiş, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planına da uygundur. Nitekim Planda, «Kamu Maliyesi» başlığı altında 151 inci paragrafta Katma Değer Vergisi sistemine geçileceği belirtilmiş bulunmaktadır. Üçüncü olarak, Katma Değer Vergisine geçiş, AET'ye katılmamız halinde topluluk içinde vergi yasalarındaki armonizasyona şimdiden hazır olmamızı sağlayacaktır.

Bunların dışında Katma Değer Vergisine geçişimizin ekonomik yararları vardır. Bunlar, yatırımların teşvik edilmesi, kaynak dağılımının olumlu yönde etkilenmesi, ihracatın gelişmesinin sağlanması, sanayi üzerindeki vergi yükünün azalması, enflasyonun azaltılması olarak gruplanabilir. Bunları kısaca açmak istiyorum.

Gerçekten, Katma Değer Vergisi sisteminde yatırımlar için ödenen vergiler geri alınabildiğinden sermaye birikimi sağlanacak ve sanayileşmeye olumlu etkisi olacaktır. Katma Değer Vergisi, küçük oranda her sanayi koluna uygulandığı için vergiden kaçırma amacıyla yatırımların, kalkınma açısından verimsiz alanlara kayması önlenecektir.

Mevcut vergi iadesi uygulaması yerine, açık ve basit Katma Değer Vergisi istisnaları ile ihracat geliştirilebilecektir.

Vergi, her işkoluna yarattığı katma değere göre dağıtılacağından imalat sektörü, bugünkünden çok düşük bir vergi yükü ile karşılaşacak, sermaye birikimi sağlanabilecek ve imalat sektörü gelişecektir.

Mevcut İstihsal Vergisi, yalnız ilk üretim safhasında ve yüzde 10 - yüzde 100 arasında değişen oranlarla alındığından mamullerin maliyetleri, bu vergili tutarlar üzerinden tespit edilmektedir.

Kâr oranları, imalatçı, toptancı, perakendeci zincirinin her el değiştirme safhasında İstihsal Vergili ve diğer vergili maliyetlere dayandırıldığından, fiyatlar zincirleme yükselmektedir. Oysa Katma Değer Vergisi bunu önlemektedir.

Öte yandan, sağlanacak malî yararlar da Katma Değer Vergisine geçişi gerektirmektedir. Vergi hâsılatını artırması, vergi kaçakçılığını azaltması, uygula-

ma kolaylığı sağlaması, vergi mükerrerliğini önlemesi bunlar arasındadır.

Kısaca altlarını çizerek önemli noktalarını vurgulamak istiyorum: Vergi hâsılatı, vergiye tabi işlemlerin sayısına, fiyat artışlarına ve en önemlisi katma değerdeki, yani millî gelirdeki artışlara bağlı olarak artacaktır. Böylece vergi ile millî gelir arasında bir köprü kurulacaktır. Verginin katma değerleri oranında, dağıtım safhalarına dağıtılması nedeniyle vergi yükü düşük tutulacak, dolayısıyla vergi kaçırma eğilimi azalacaktır. Ayrıca, satışta alınan vergiden alışta yüklenilen vergiyi indirebilmek esası getirildiğinden, vergi kullanımını zorlayacaktır. Bu da vergi kaçakçılığını azaltarak hem Katma Değer Vergisinde, hem de diğer vergilerde artış sağlayacaktır. Üstelik, kuruluşlarda düzenli bir muhasebe sisteminin geliştirilmesine ve verimlilik anlayışı içinde yönetime hız kazandıracaktır.

Katma Değer Vergisi belirli istisnalar dışında bütün mal ve hizmetleri kapsadığından, vergiye tabi olup olmaması açısından mükellefle idare arasındaki ihtilaf ve sürtüşmelere neden olmayacaktır. Yatay olarak sektörler, dikey olarak dağıtım kademeleri arasında farklılık yaratmayacaktır. Böylece vergide adaletsizliği ortadan kaldıracaktır. Katma Değer Vergisi herhangi bir el değiştirme safhasında tam olarak bilindiğinden, vergide mükerrerliği önleyecektir.

Tasarıda yer alan ihracata, deniz, hava ve demiryolu araçlarına, taşımacılık hizmetlerine tanınan kapsamlı istisnalar kültür, eğitim ve sosyal amaç taşıyan istisnalar ile sekiz verginin kaldırılarak tek bir vergiye indirgenmesi, Anavatan Partisinin Seçim Bildirgesindeki, Hükümet Programındaki, Beş Yıllık Plandaki hedeflerle uyum içindedir.

Katma Değer Vergisine (Benden önce konuşan değerli arkadaşlarımın belirttikleri gibi) eleştiriler daha çok iki yönden yapılmaktadır. Bunlardan birincisi, Katma Değer Vergisinin enflasyonu hızlandıracağı; ikincisi ise gerek Maliye idaresinin, gerek mükelleflerin bu vergiye hazır olmadıkları konularındadır.

Katma Değer Vergisinin enflasyonu artırıcı değil, aksine düşürücü etkisi olacaktır. Bakınız nasıl:

Bu verginin getirilmesiyle halen uygulanmakta olan şu vergiler kaldırılmış olacaktır: Dahilde alınan İstihsal Vergisi, ithalde alınan İstihsal Vergisi, PTT hizmetleri Vergisi, Nakliyat Vergisi, İlan ve Reklam Hizmetleri Vergisi, Şeker İstihlak Vergisi, Spor - Toto Vergisi, İşletme Vergisi.

Fiyat artışı olacağını ileri sürenler, getirilen yüzde 10 Katma Değer Vergisini, ek bir vergi gibi varsaymaktadırlar. Oysa halen mevcut vergilerin, Katma Değer Vergisinin kabulü ile kaldırılacağını dikkate almak gerekir. Konuyu, somut bir örnekle biraz açmayı yararlı görmekteyim.

Erkek gömleğinin, üreticiden perakendeciye satışına kadar, zincir içinde halen mevcut vergilerin etkilerine şöyle bir göz atalım. Bunun için ta pamuk üretiminden, itibaren konuya yaklaşmak gerekir.

Birinci aşamadaki pamuk üretiminde, pamuk üretilirken kullanılan gübrede, gübreyi taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, arazide kullanılan traktörde, traktörde kullanılan akaryakıtta, pamuğun ilaçlanmasında kullanılan araçlarda, bu araçlarda kullanılan akaryakıtta, pamuğu depoya taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta kaldırılacak bu vergilerin payı vardır.

İkinci aşamadaki iplik üretimine gelelim: Pamuğu fabrikaya taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, pamuğu iplik haline getiren makinelerde, fabrikada genel imalat gideri içine giren işletme malzemelerinde, ambalaj malzemelerinde, ambalaj, malzemelerini taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, diğer bazı giderlerde kaldırılacak sekiz verginin payı bulunmaktadır.

Üçüncü aşamadaki kumaş üretiminde ise, ipliği kumaş fabrikasına taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, ipliği kumaş haline getiren makinelerde, fabrikalarda genel imalat giderleri içine giren işletme malzemelerinde, ambalaj malzemelerinde, ambalaj malzemesini taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, diğer bazı giderlerde kaldırılacak sekiz verginin payı bulunmaktadır.

Dördüncü aşamadaki gömlek dikimine geliyorum.

Kumaşı gömlek fabrikasına taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, gömlek diken makinlerde, yardımcı malzemelerde, yardımcı malzemeleri taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, fabrikada genel imalat giderleri içine giren işletme malzemelerinde, ambalaj malzemelerinde, ambalaj malzemesini taşıyan kamyonda, kamyonda kullanılan akaryakıtta, diğer bazı giderlerde kaldırılacak vergilerin payı vardır.

Ayrıca, toptancı ve perakendeciler arasında el değiştirmelerde de, bunlara benzer giderlerde kaldırılacak vergilerin ayrı ayrı payı bulunmaktadır. Üstelik kaldırılacak yüzde 10, yüzde 100 arasında de-

ğişen bu vergiler, bir sonraki aşamanın maliyeti içine girdiğinden, kâr da buna göre hesaplanmakta ve fiyatlar zincirleme olarak yükselmektedir. Böylece yüzde 10 veya yüzde 100 oranı zincirleme olarak artmakta, gerçekte daha fazla olmaktadır. Oysa, kaldırılacak bütün bu vergiler yerine getirilecek yüzde 10 Katma Değer Vergisi, sadece her safhasındaki katma değere dayandırılmış olacaktır. Dolayısıyla fiyatlarda artma değil, düşme etkisi gösterecektir. Bu tasarı, Anavatan Partisinin ciddî olarak eğildiği enflasyonu aşağıya çekme politikasında kullanılacak ve etkili olabilecek araçlardan biri niteliğindedir.

Katma Değer Vergisinin ülkemizde 1985'te uygulama imkânı kuşkusuzdur. Ben, değerli arkadaşlarımın görüşlerine katılamıyorum.

Gelir Vergisi Kanununun getirildiği 1950 yılındaki duruma bir göz atalım:

1. Sanayi gelişmemiş olduğundan işletmelerin muhasebe sistemleri de gelişmemişti o zaman. Oysa bugün, sanayimizde muhasebe kayıtları bilgisayarla dahi tutulmaktadır.

2. 1950'li yıllarda ülkemizde muhasebe kitapları ve muhasebe eğitimi çok sınırlı idi. Bugün bu konularda da büyük bir aşama vardır. Katma değer tabloları dahi bazı işletmelerimizde halen uygulanmaktadır.

3. 1950'li yıllarda ülkemizde yetişmiş eleman konusu bir sorundu. Oysa bugün muhasebe ve bilgisayar uzmanları bulunmaktadır.

4. Tasarıda perakendeciler için düşünülen telâfi edici sistem, bu konuda kolaylık sağlayıcı bir geçiş uygulamasıdır.

5. Katma Değer Vergisi yeni bir kayıt sistemi getirmemektedir, Gelir Vergisi kayıtlarına dayanmaktadır.

6. Maliye idaresi de bilgisayara geçiş çalışmaları içindedir.

Ayrıca, tasarıda yer alan Katma Değer Vergisinden ayrılacak bir fon Maliye İdaresinin geliştirilmesi yönünde kullanılacaktır. Kaldı ki Katma Değer Vergisine yönelik ön eğitim çalışmaları çeşitli kuruluşlar tarafından, daha yasa Yüce Meclisçe kabul edilmeden, şimdiden başlatılmış bulunmaktadır. Nitekim, İstanbul'daki kuruluşlardan birisi, üyelerine gönderdiği seminer bildirilerinde Katma Değer Vergisiyle ilgili uygulamalarına başlamış bulunmaktadır.

Türkiye, Katma Değer Vergisine hazırdır ve ufak tefek eksiklikleri şüphesiz olacaktır. İngilizlerin bir deyimi vardır değerli milletvekilleri: «Tomorrox never comes» derler; yani, «Yarın hiç gelmez» manasındadır. Bir işi yarına bırakırsak başlaması çok sonra olabilir.

Bilirsiniz, yüzme öğretirlerken birdenbire denize atarlar ve denize atılan kişiler çok çabuk yüzme öğrenir. Ben böyle denize atılmadım, yavaş yavaş sahilden girmeye başladım ve doğru dürüst yüzme bile öğrenemedim. Onun için bırakalım bu vergiyi hep birlikte, elbirliği ile çıkaralım; yüzmeyi çok çabuk öğrenir bizim toplumumuz.

M. TURAN BAYEZİT (Kahramanmaraş) — Boğulursak ne olacak Sayın Arıkan?

TÜRKÂN TURGUT ARIKAN (Devamla) — Bu tasarı ile 10 aylık iktidar döneminde gerçekleştirdiği çalışmalara bir yenisini daha katarak, Anavatan Partisi, Seçim Bildirgesinde ve Hükümet Programında yer alan sözlerinden birisini daha gerçekleştirmektedir.

Yüzde 10 oranına gelince: Yüzde 10 oranı basit bir orandır ve demin arz ettiğim gibi, kaldırılacak sekiz vergiye nazaran çok düşük bir orandır.

Değerli milletvekilleri, geliniz «Sezar'ın hakkını Sezar'a verelim» bu reform niteliğindeki yasayı ittifakla çıkaralım. Sayın Şengün'ün deyimi ile güzel bebeğe hayat hakkı tanıyalım.

ANAP Grubu olarak tasarıya beyaz oy kullanacağımızı belirtir hepinize saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Arıkan.

Şahsı adına konuşmak üzere Sayın Sadıklar; buyurun efendim. (MDP ve HP sıralarından alkışlar)

CAFER TAYYAR SADIKLAR (Çanakkale) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım; modern bir vergi olan Katma Değer Vergisine geçiş aşamasındayız. Bu vergi hazırlıkları yıllarca sürdü; bir bürokrat, bir uzman olarak bu çalışmaların içinde bulundum. Bugün gerçekleşme safhasında olduğu için, konuyu huzurunuza kadar getiren değerli Maliye Bakanlığı uzmanlarına, Maliye Bakanına ve Hükümete huzurunuzda teşekkür etmek ve tebriklerimi sunmak isterim. (ANAP sıralarından alkışlar)

Ancak, (HP sıralarından «Gülüşmeler» ve alkışlar) Sayın Arıkan'la konuşmasının birinci bölümünde tamamen mutabık olmama rağmen, ikinci bölümü için diyorum ki, gelin bu çocuğa yüzde 100 yüzmeyi öğretelim; denize birdenbire atarak onu boğulma riskiyle karşı karşıya bırakmayalım. (HP ve MDP sıralarından alkışlar)

Çok değerli arkadaşlarım, yıllarca Maliye teşkilatının içinde çalışmış bir arkadaşınız olarak ifade etmek istiyorum ki, Sayın Bakan ne kadar «Hazırız» dese de bu teşkilat hazır değildir. Bugün vergi idaresi sadece vergi verenden toplayabilmektedir. Teşkilatı, memuru, masası ve yerleri kâfi değildir. Bunlarda lütfen mutabık olalım Sayın Bakanım.

Bu husus, önünüze getirilmiş olan kanun tasarısında bizzat teyit edilmektedir. Geçici 6 ncı maddeye tetkik buyurduğunuz zaman göreceksiniz ki, bu verginin uygulanabilmesi için bir fon kurulmakta, «Teşkilata yeni elemanlar temin edilmek için gayret gösterileceği, bina alınması gerektiği» ifade edilmektedir. Böylece biz bu Kanunun içinde, «Bu vergiyi toplamak için henüz teşkilat hazır değildir» diyoruz. Öyleyse niçin acele ediyoruz arkadaşlar?

Bu vergi tasarısı üzerinde yıllarca çalışıldı. Plan ve Bütçe Komisyonunda da çok değerli arkadaşlarımızla birlikte yoğun bir çalışma yaptık, oldukça mükemmel bir kanun tasarısı haline getirdik. Şimdi gelin acele etmeyelim; gelin Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmayalım. Kanun tasarısını kabul ettikten sonra 1 yıl bunun uygulanabilmesi için hem mükelleflerimizi eğitelim hem teşkilatımızı yetiştirelim. Teşkilatın yetişmesi gerekir, mükellefin eğitilmesi gerekir, daha ötesi mükelleflerin şimdi hem mükellef olma yönü var, hem de vergi sorumlusu olma yönü var, bu yükün altından kalkamayabilirler.

Ayrıca, bu yeni sistemle vergi mükellefi adedi birdenbire, benim hesaplarıma göre, 300 - 400 bin adet artacak. Demin de arz ettiğim gibi mevcut mükellefle uğraşamayan vergi daireleri bu yeni artış karşısında ne yapacaktır?

Ayrıca, vergi gelirlerinin artırılması, sağlam kaynak bulunması enflasyonla mücadelenin en iyi aracıdır, bunda hepimiz mutabıkız, başta Sayın Maliye Bakanı mutabıktır. Şimdi, bu yeni vergi sistemiyle 7 - 8 vergiden vazgeçilmekte, bunun yerine tek bir vergi getirilmektedir. Hesaplara göre kaybedilen vergiyle kazanılan vergi birbirine aşağı yukarı eşittir, ama korkarım ki, bu geçiş döneminin telaşı ve acemiliği içinde demin arz ettiğim gibi mevcut gelirden daha az vergi toplamak durumunda kalırız ve sağlam kaynaklarımızın bir kısmını da kaybederiz. Enflasyonla böyle mücadele edilmez arkadaşlar.

Ayrıca, her ne kadar bu yüzde 10 vergi yükü genelde vazgeçilen vergilerden daha az bir yük getiriyor iddiası var ise de, psikolojik etkenleri de hesaba katarak yüzde 10 vergi geliyor hissiyle korkarım ki, bütün fiyat seviyesi yüzde 10 artacaktır, bu tehlike vardır arkadaşlar.

Şimdi tekrar Sayın Hükümetten rica ediyorum, gelin bu güzel vergiyi elimize yüzümüze bulaştırmadan, pişire pişire, sindire sindire bir yıl sonra tatbik edelim.

Hepinizi saygıyla selamlarım sayın arkadaşlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Sadıklar.

Hükümet adına Sayın Arıkan buyurunuz efendim. (Alkışlar)

MALİYE VE GÜMRÜK BAKANI VURAL ARIKAN — (İzmir) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; ben uzun boylu konuşacak değilim. Birkaç noktaya değinmek istiyorum. Gerek Milliyetçi Demokrasi Partili, gerek Halkçı Partili ve gerekse Anavatan Partili milletvekili arkadaşlarımız Plan ve Bütçe Komisyonunda yeteri kadar, hatta bazı maddeler üzerinde yedi saat süren tartışmalar yaptı ve tasarı bu halde huzurunuza geldi.

Bakıyoruz tenkitler her iki partide de aynı noktada toplanıyor: Birisi 1.1.1985 yerine yürürlük tarihinin 1.1.1986 olarak tespit edilmesi; diğeri fiyat seviyesini artıracağı ve tek nispet, mükelleflerin ve idarenin eğitimden yoksun olmaları meselesi.

Anavatan Partisi Grup Sözcüsünün de ifade ettiği gibi, Gelir Vergisi Kanunumuz 1949 yılında kabul edilmiştir. Kabul tarihi 30.6.1949'dur. Kanunun uygulanmaya başlaması 6 ay sonraya rastlar: 1.1.1950' dir. O zaman bütün meslek odaları, işçi birlikleri karşı çıkmışlar ve hatta Neumark'ın yazdığına göre mitingler dahi tertip etmişlerdir.

Oysa bugün Türkiye'nin durumu hiçbir yönden 1950 ile mukayese edilecek gibi değildir. Türkiye'de önemli bir biçimde sanayileşme vardır. Dikkat buyurunuz, iki sene öncesine kadar ihracatımızda sanayinin payı yüzde 20 dolayındayken, bugün yüzde 74 seviyesine gelmiştir. Yedi milyar doları aşkın bir ihracatta Türk sanayi mamullerinin yüzde 74'e yaklaşan bir paya sahip olmasının büyük anlamı vardır.

Kamu kesiminin ve özel kesimin yetişkin personel bakımından durumu, 1950 ile mukayese edilir gibi değildir. Bu itibarla, 1950'de modern Gelir Vergisinin yürürlüğe girmesi için altı ay süre tanınan bir ülkede, 35 sene sonra Katma Değer Vergisi için, ki benim kanıma göre, biraz sonra arz edeceğim, Gelir Vergisi sisteminden daha basit, daha kolay, daha pra-

tik bir vergidir, çok daha uzun bir süre istemek, bence haksızlık olur.

Demin Anavatan Partisi Sözcüsüyle Sayın Cafer Tayyar Sadıklar arasında yüzme meselesi söz konusu edildi. Biz bu çocuğa yüzmeyi biraz öğretmeye çalıştık. Herhalde, Cafer Tayyar Sadıklar'la Anavatan Partisi Sözcüsü Arıkan hatırlamadılar bunu; bu faturalı yaşam idi ve o zaman herkes, «Bu tutmayacak» diyordu; bugün tuttuğu görüldü ve Katma Değer Vergisi sırasında da yürürlüğü devam edecek.

Bu itibarla, bu verginin uygulanması bakımından ne idare yönünden korkulmalıdır, ne de mükellef yönünden korkmak gerekir diyoruz. Kaldı ki, Katma Değer Vergisinin getirilmesindeki esaslı amaç, Türk Vergi Sistemini sıhhate kavuşturabilmektir.

Sizlere Türkiye'de tatbik edilen vergileri arz edeyim: Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Malî Denge Vergisi kalktı - servetten alınan vergiler, Emlak Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Mallardan alınan vergiler, istihsal vergileri grubu, hizmetlerden alınan vergiler, banka sigorta muameleleri, Nakliyat Vergisi, Damga Resmî, İlan ve Reklam Resmî harçlar, bir de dış ticaretten alınan vergiler.

Şöyle bakıyorsunuz, Gelir ve Kurumlar Vergisi dışında esaslı gelir getirebilen, sürekli kaynak olabilecek ve ülkenin büyüyen ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir vergi yapısına sahip değilsiniz. Gelir Vergisi bugün elastikiyetini kaybetmiş; nereden belli? Gelir Vergisi yükünün ücretliler üzerinde olmasından belli. Sadece elastikiyetini muhafaza eden bir Kurumlar Vergisi var. O halde 50 milyonu aşkın nüfusu barındıran bir Türkiye'de, ihtiyaçları giderek büyüyen bir Türkiye'de maktu vergilerle, harçlarla, damga vergileriyle ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilmeniz mümkün değildir.

O halde vergi sistemimizi sağlıklı bir yapıya kavuşturmamız gerekir. Bu sağlıklı yapı nasıl olacaktır? Anavatan Partisinin Hükümet Programında ve Parti Programında açıklandığı gibi olacaktır. Nedir bu programda açıklanan? Vergi sade olacaktır, vergi basit olacaktır, vergi ödenmesi kolay olacaktır, vergi uygulanması kolay olacaktır.

İşte Katma Değer Vergisi daha önce de arz edildiği gibi, bünyesiyle birlikte yürürlüğe girmekle birlikte, sekiz vergiyi kaldıracak, bunun yerine tek bir vergi gelecek. Ödenmesi kolay olacak, toplanması kolay olacak. Nasıl? Arz edeyim: Bugün en küçük esnaftan en büyük tüccarımıza kadar, bir cep defteri-

ni farz edin, aldığınızı yazıyorsunuz; «100 liralık mal aldım» 10 lira Katma Değer Vergisi var, 110 lira veriyorsunuz; satıyorsunuz 150 liraya. Yazıyorsunuz öbür tarafta 150 lira, 15 lira da vergi tahsil ettiniz 165. Tahsil ettiğiniz vergi 15 lira, tediye ettiğiniz vergi 10 lira, çıkarıyorsunuz, kalan 5 lirayı da Maliyeye yatırıyorsunuz. İşte bu, bu kadar bir yaprak üzerinde takip edilecek bir vergidir.

Ben, bir vergi uzmanı olarak çok zaman Gelir ve Kurumlar Vergisi beyannamelerini düzenlerken, inanınız tereddüt etmişimdir; ama, Katma Değer Vergisinde bu tereddüt olmayacaktır. Neye benzetebilirsiniz? Bir İşletme Vergisi beyannamesine benzetebilirsiniz. Neye benzetebilirsiniz? Bir muhtasar beyannameye benzetebilirsiniz ve fakat onlardan çok daha kolay olarak alınan ve takip edilen bir belge olarak görebilirsiniz.

Bu itibarla Katma Değer Vergisi, sekiz vergiyi kaldırmak suretiyle, sadece devlete gelir toplamada yardımcı olmayacaktır, Gelir Vergisinin gerçek bir biçimde işlemesine yardımcı olacaktır, Gelir Vergisinin ekonomik hayatın içerisine girmesine neden olacaktır ve Gelir Vergisine elastikiyet kazandıracaktır. Bunun nedenlerini, çarelerini yani neticelerini Anavatan Partisi Sözcüsü arkadaşımızın açıkladığı gibi, diğer parti mensubu arkadaşlarımız da konuşmalarında açıklamış oldular. Bu itibarla korkmamak lazım.

Tek nispeti niye getirdik? Bir verginin nispeti getirilirken, düşünülürken acaba ne hesap edilebilir? Ortada gelen vergilerle kalkan vergiler, getirilen vergi ile getirilmek istenilen vergi yasasıyla kaldırılan vergiler var. Kaldırılan vergilerin hâsılatı ne kadardır? Kaldırılan vergilerin götürdüğü miktar, 1984 yılına göre 513 milyar liradır. Devlet İstatsistik Enstitüsünün 1983 yılında muhtelif sektörler itibariyle hesapladığı katma değerler var. Bu katma değerlere yüzde 10'u tatbik ettiğiniz zaman elde ettiğiniz meblağ 680 milyar liradır. Yüzde 20 kaçak olduğunu farz ediniz; 550 milyar liradır, ama önemli olan Gelir Vergisi sistemine yapacak olduğu katkıdır.

Bu itibarla, tek nispetin hesaplanmasında önce ilk faktör olarak kaybedilen vergiler nazarı itibare alınmıştır. Başka; uygulamadaki kolaylık nazarı itibare alınmıştır. Sayın Şengün'ün ve diğer arkadaşlarımın da belirttiği gibi, diğer ülkelerde farklı nispetler uygulanıyor. Yüzde 3'ten yüzde 18'e, yüzde 27'ye varıncaya kadar nispetler uygulanıyor. Hükümet olarak biz bu farklılaştırmaya karşı değiliz; ama vergi-

nin uygulanmasında kolaylığı sağlayabilmek amacıyla, tek nispetin getirilmesinin yararlı olacağını sanıyoruz ve bunu tahmin ediyoruz.

Bakınız gerek Sayın Şengün'ün ve gerekse Halkçı Parti adına konuşan sayın arkadaşımın bu konudaki bir tezatlarını veya bir dilemmayı dile getirmek istiyorum. Ne dediler: Çiftçi vardır zor durumdadır, belgeyi takip etmek, defterleri takip etmek, bu formaliteleri karşılayabilmek bakımından Esnaf vardır, tüccar vardır, bunlar zor durumdadır. Birkaç holding muhasebe sistemini buna getirebilir, kendilerini ayarlayabilir; fakat diğerleri ayarlayamaz, dediler. Demek ki, kanaatlerine göre Türkiye'de bu vergi uygulamasında birtakım zorluklarla karşılaşacak zümreler var. Şimdi siz bu zümrelerin karşısına çıkıyorsunuz ve diyorsunuz ki, şunda yüzde 3, şunda yüzde 7, şunda yüzde 12, şunda yüzde 28 uygulayın. Bir taraftan zorluktan bahsediyorsunuz, onların sosyal yapıları itibariyle, öbür taraftan onları zorluk içerisine sevk ediyorsunuz. İşte bu benim kanıma göre olayda bir çelişki olarak görünüyor.

«Yeminli Malî Müşavirlik Kanununun» çıkmasının lüzumuna en az arkadaşlarımız kadar inanıyoruz. Nitekim, Hükümetimiz de bu hususta hazırladığı tasarıyı sevk etmiştir. Tasarı Adalet Komisyonunun Alt Komisyonunda incelenmektedir. İnşallah süratle gerçekleşir. Sadece Katma Değer Vergisi yönünden değil, Türk vergi sistemi yönünden de faydası olacaktır.

Ben bu verginin enflasyonu artıracağı kanısında değilim. Bütçe Komisyonunda İstihsal Vergisi nispetlerinden bahsetmiştim; mesela bugün bakır sanayii üzerinde yüzde 30 nispetinde, ortalama olarak cam sanayiinde yüzde 22,5 nispetinde bir vergi vardır. İstisnalar dışında mesela Plastik sanayiinde yüzde 36 nispetinde bir vergi vardır. Bunları kaldırıyorsunuz, onların yerine yüzde 10 nispetinde bir vergi getiriyorsunuz. Elbette ki, getirilen bu vergi onlardan daha düşük olduğuna göre, fiyatları yükseltici değil, aksine düşürücü bir etkisi olacaktır. Kaldı ki, bence Katma Değer Vergisinin uygulanması lazım gelen en iyi süredir. Yani, fiyat seviyesinin yüksek olduğu dönemlerde uygulanması enflasyonu aşağı çekme bakımından yardımcı olur. Çünkü, Katma Değer Vergisinin uygulandığı tüm ülkelerde görülmüştür ki, ilk yıllarda devlet hâsılatında önemli ölçüde artışlar olmuştur. Mesela, İtalya'da ilk yıldaki artış yüzde 74'tür. Aynı miktarda devlet varidatlarındaki hâsılat artışı Danimarka'da vardır, Lüksemburg'ta vardır, uygulandığı bütün ülkelerde vardır. Eğer 1985 yılında uygulanır ve hâsılatta artış sağlarsa, bütçe politikası vasıtasıyla da enflasyonu aşağı çekmekte yardımcı olacaktır.

Geçici 6 ncı madde Maliye teşkilatının işlemediği anlamına gelmez. Geçici 6 ncı madde değerli arkadaşlarımın belirttiği gibi, Katma Değer Vergisinin başarısını çabuklaştırmak anlamına gelir, yani ona bir destek vazifesi görür. Bugünkü bütçe kurallarımız içerisinde teknik elemanların, yani mühendislerin, doktorların, veterinerlerin özlük hakları farklıdır. tiğim gibi gelir idaresini iyileştirmek, gelir idaresini hizmetleri arasında sayılmıştır. Oysa vergicilik, benim kanıma göre en az bir mühendislik kadar, en az doktorluk kadar, en az bir veterinerlik kadar teknik bir ihtisası gerektiriyor. Geçici 6 ncı madde arz ettiğim gibi gelir idaresini iyileştirmek, gelir idaresini süratle geliştirebilmek amacıyla sevk edilmiştir. Yoksa bunun sevkindeki amaç; Katma Değer Vergisinin başarısız olacağı anlamında kabul edilemez.

Çalışma saatimizin bitmesine az bir zaman kaldığını düşünerek, daha fazla huzurlarınızı işgal etmek istemiyorum. Teşekkür eder, saygılar sunarım. (ANAP sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

İSMAİL ŞENGÜN (Denizli) — Sayın Bakan açıklamalarında, bir çelişki içinde olduğumu ismen belirttiler.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Şengün, biliyorsunuz tasarının tümü üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. Tasarının tümü üzerindeki konuşmanızı yaptınız. Bu görüşmelerden sonra, yani konuşmalar bittikten sonra «Soru sorma» diye bir müessesemiz var.

İSMAİL ŞENGÜN (Denizli) — Soru değil efendim.

BAŞKAN — Başka konuşma hakkınız yok efendim.

İSMAİL ŞENGÜN (Denizli) — Sayın Başkan, Sayın Bakan bir çelişki içinde olduğumu belirttiler. Çelişki içinde olmadığımı tashihen açıklamak istiyorum.

BAŞKAN — Peki, teşekkür ederim. Açıkladınız efendim. (Gürüşmeler ve alkışlar).

İSMAİL ŞENGÜN (Denizli) — «Sataşma» ifadesini kullanmak istemedim.

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, gerek bu sataşmadan doğan 70 inci maddeyi kullanma şeklimiz ve gerekse yine o maddede belirtilen «Bana farklı bir görüş atfedildi» iddiası parlamentolarda bir sorun-

dur. Eğer zincirleme şeklinde bu konuşmalara devam edilirse, görüşmelerin bitmesi mümkün değildir. Onun için her konuşmacı kendi görüşünü beyan eder, buna mukabil diğer görüşmeci de ondan farklı ve ona karşı mukabil fikirlerini beyan eder. Bu konuşmalar, Genel Kurula Başkanlık aracılığıyla ulaştırılmış olur. Onun için bu maddeyi uygulamada daha dikkatli ve daha ölçülü kullanmamız zorunluluğu vardır.

Tasarının tümü üzerinde başka söz almak isteyen var mı?

Yoksa sorulara geçeceğiz.

HÜSEYİN AVNİ SAĞESEN (Ordu) — Sayın Başkan bir soru sormak istiyorum.

BAŞKAN — Soru müessesesi, geçenlerde yine burada konuştuğumuz gibi, yalnız bir yerde, maddeler ve tümü üzerinde varittir. Soru, Başkan aracılığıyla kime sorulacaksa ona sorulur; cevap da yine Başkan aracılığıyla Hükümet veya Komisyon tarafından verilir. Soru müessesesi karşılıklı konuşma demek değildir. Soru soranlar çok sayıda olduğu zaman kayıt müessesesini getireceğiz; ama daha az sayıda olduğu zaman buna gerek olmayabilir. Onun için sayın milletvekillerinin bu hususlara dikkat etmeleri dileğiyle sorulara geçiyorum.

Sayın Sağesen, sorunuzu kime soracağınızı lütfen belirtiniz.

HÜSEYİN AVNİ SAĞESEN (Ordu) — Sayın Bakana efendim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

HÜSEYİN AVNİ SAĞESEN (Ordu) — Sayın Bakanımız, «1950 Türkiye'sindeki bürokraside çalışan personel ile 1984 Türkiye'sindeki çalışan personelin aynı olmadığını» söylediler.

Türkiye genelini baz alarak ben kendilerine şu soruyu sormak istiyorum: 1950 Türkiye'si ile 1984 Türkiye'sinde bürokrasideki kalifiye eleman panoramasını nasıl değerlendiriyorlar? Daha başka bir deyimle, kalifiye personel veya eleman bürokraside daha çok istihdam edilebilmekte midir? Bürokrasi kalifiye eleman tutabiliyor mu? Bu açıdan değerlendirmelerini öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sağesen.

Buyurun Sayın Bakan.

MALİYE VE GÜMRÜK BAKANI VURAL ARIKAN (İzmir) — Sayın Başkan; galiba anlatamamış olacağım, ben 1950 misalini verirken Türkiye'de 1950 şartlarıyla, 1984 şartlarının tam tersine olduğunu söyledim. 1950 yılında Türkiye'de sınaî müesseseler yoktu, bugün sınaî müesseseler var, dedim. 1950 yılında yetişmiş personel sayısının hem özel sektördeki yerinin, hem kamu sektöründeki yerinin 1984 senesi durumunda olmadığını söyledim.

Size şunu arz etmek isterim: Ben 1953 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirip Maliye Bakanlığındaki kurullara intisap ettiğim zaman, kurullarda doktor unvanıyla çalışan sadece bir kişi vardı. Bugün Maliye Bakanlığında, hem Hesap Uzmanları Kurulunda, hem Maliye Teftiş Heyetinde, hem idarî bünyede ve hem de gelirler kontrolörleri arasında mastır yapan pek çok arkadaşımız var. Binaenaleyh, 1950'nin şartalarıyla 1984 yılının şartlarını mukayese edemeyiz dedim.

Keza özel sektörde de durum böyledir. Şunu misal vermek istiyorum: Genelde, Türkiye'de sanayileşme hareketi 1960'lı yıllardan sonra hız kazanmıştır. Sınaî müesseseler 1960'lı yıllardan sonra hız kazandığı için bugün birçok mütehassıs eleman kullanabilmektedirler.

Size şu örneği de vereyim: Geçenlerde İzmir Hesap Uzmanları Grubundan bir arkadaşımız özel sektöre gitmek için izin istedi. Bir fabrikanın yönetim dolayısıyla kendisine verdiği ücreti sordum; Devletin verdiği ücretin beş misliydi.

Şimdi bu müesseselerin Katma Değer Vergisi uygulamasında sıkıntı çekeceğini söylemelerine ben inanamıyorum. Diyeceksiniz ki, perakendeci grup yok mu? Onlar var, onlar için de zaten telafi edici vergi sistemi getirilmiş. Götürü vergiler istisna edilmiş, istisnaları getirilmiş. Binaenaleyh mükellef zümreleri mümkün olduğu kadar daraltılmış ve bunlar da nitelik itibariyle bu basit vergiyi uygulayabilecek durumdadırlar. Bunu arz etmeye çalıştım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Kanun tasarısının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, çalışma süremiz dolmuştur. Sözlü sorular ile kanun tasarı ve tekliflerinin görüşmelerine kaldığımız yerden devam etmek için 25 Ekim 1984 Perşembe günü saat 15.00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati : 19.00

V. — SORULAR VE CEVAPLAR (Devam)

B) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — Erzurum Milletvekili Hilmi Nalbantoğlu'nun, Erzurum'daki bazı tarihî eserlerin onarımına ilişkin sorusu ve Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu'nun yazılı cevabı (7/170)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Kültür ve Turizm Bakanı tarafından yazılı olarak yanıtlanmasına aracılığınızı arz ve rica ederim.

Saygılarımla.

Hilmi Nalbantoğlu
Erzurum Milletvekili

Erzurum'daki bazı tarihî eserlerin onarımlarının ele alınması memnuniyeti mucip olmuştur.

Soru 1. — Bu onarım çerçevesi içinde Erzurum'a gelen turistlerin gözüne de hoş görünsün diye hiç olmazsa;

Yakutiye Medresesi, Lalapaşa Camii, Ulucami, Caferiye Camii, Çifte Minareler, Narmanlı Camii, Gürcükapı Camii gibi eserlerin dış duvar yüzlerinin de taraklanması suretiyle temiz bir hale getirilmesini düşünür müsünüz?

T. C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Sayı : Müze : 02.3.730/25-10017
Konu : Erzurumdaki Tarihî Eserler.

22.10.1984

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: a) Genel Sekreterlik 3 Eylül 1984 gün ve 7/170-1751/06541 sayılı yazıları;

b) Vakıflar Genel Müdürlüğünün 15 Ekim 1984 gün ve ABİYAP/ABİŞB/25-320/2393 (84) sayılı yazısı;

Erzurum İlinde bulunan bazı tarihî eserlerin onarımı konusu incelenmiştir.

Bakanlığımızca 1983 yılında onarımına başlanılan Yakutiye Medresesinin 1984 yılında da onarımına devam edilmektedir.

Lala Paşa Camii, Ulucamii, Caferiye Camii, Gürcükapı Camii ise Vakıflar Genel Müdürlüğünün görev alanına girdiğinden, Bakanlığımızca yapılacak bir işlem bulunmamakta olup, bunlarla ilgili konular Vakıflar Genel Müdürlüğüne iletilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünden alınan ve bir örneği de Başkanlıklarına iletildiği anlaşılan (İLGİ: b) yazıda; söz konusu eserlerin 5 yıllık onarım programı dahilinde ve önümüzdeki yıllarda ele alınacağı belirtilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Mükerrem Taşçıoğlu
Kültür ve Turizm Bakanı

Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Mali Yılları Kesinhesap Kanun Tasarısına Verilen Oyların Sonucu :

Kanunlaşmıştır.

Üye Sayısı	:	400
Oy verenler	:	306
Kabul edenler	:	304
Reddedenler	:	2
Çekimserler	:	—
Geçersiz Oylar	:	1
Oya katılmayanlar	:	92+1 (Geçersiz Oy) = 93
Açık üyelikler	:	1

(Kabul Edenler)

ADANA
Ahmet Akgün Albayrak
Ledin Barlas
Vehbi Batuman
Coşkun Bayram
Ahmet Remzi Çerçi
Ahmet Şevket Gedik
Nuri Korkmaz
Nurettin Yağanoğlu

ADIYAMAN
Mehmet Arif Atalay
Mehmet Deliceoğlu
Ahmet Sırrı Özbek

AFYON
Abdullah Altıntaş
Metin Balıbey
Hamdi Özsoy
Nihat Türker

AĞRI
İbrahim Taşdemir
Mehmet Yaşar

AMASYA
Arsan Savaş Arpacıoğlu
Kâzım İpek

ANKARA
Eşref Akıncı
Ahmet Kemal Aydar
Ali Bozer
Kamil Tuğrul Coşkunoğlu
Hüseyin Barlas Doğu
Neriman Elgin
Osman Işık
Göksel Kalaycıoğlu
Hazım Kutay
Mehmet Seyfi Oktay
Alpaslan Pehlivanlı
Mehmet Sezai Pekuslu
Mehmet Sağdıç
İsmail Saruhan
Ogan Soysal
Fatma Rezan Şahinkaya

ANTALYA
Kadri Altay
Mustafa Çakaloğlu
Abdullah Cengiz Dağyar
Ali Dizdaroğlu
Aydın Güven Gürkan
Sudi Neşe Türel

ARTVİN
Hüseyin Şen

AYDIN
Halil Nüshet Goral
Ertuğrul Gökgün
Mehmet Özalp
Nabi Sabuncu
Osman Eskin Tipi

BALIKESİR
Davut Abacıgil
Mustafa Çorapçıoğlu
İsmail Dayı
Şerafettin Toktaş
Necat Tunçsiper

BİLECİK
Yılmaz Demir
Recep Kaya

BİNGÖL
Hakkı Artukarslan
M. Ali Doğuşlu

BİTLİS
Kâmran İnan
Faik Tarımcıoğlu

BOLU
Ahmet Şamil Kazokoğlu
Kâzım Oksay

BURDUR
Necip Oğuzhan Artukoğlu
Fethi Çelikbaş
Ali Kemal Erdem

BURSA
İlhan Aşkın
Mehmet Azizoğlu
M. Kemal Gökçora
Kemal İğrek
A. Sabahattin Özbek
Fahir Sabuniş
İsmet Tavgaç
Mustafa Ertuğrul Ünlü

ÇANAKKALE
Onural Şeref Bozkurt
Nadir Pazarbaşı
Ayhan Uysal

ÇANKIRI
Ahmet Özkan
Saffet Sakarya
İlker Tuncay

ÇORUM
Ali Rıza Akaydın
Ünal Akkaya
Ali Ayhan Çetin
İhsan Tombuş

DENİZLİ
Muzaffer Aracu
Mustafa Kâni Bürke
Aycan Çakıroğulları
Halil İbrahim Şahin
İsmail Şengün

DİYARBAKIR
Mahmud Altunakar
Şehmuz Bahçeci
Özgür Barutçu
Kadir Narin
Ahmet Sarp

EDİRNE
Türkan Turgut Arıkan
S. Hüsamettin Konuksever
İsmail Üğdül
Muhittin Yıldırım

ELÂZIĞ
Mehmet Özdemir
Naci Taşel
Nevzat Yağcı
Zeki Yavuztürk

ERZİNCAN
Yıldırım Akbulut
Veysel Varol
Metin Yaman

ERZURUM
Ebubekir Akay
İlhan Aras
Sabahattin Aras
Sabahattin Eryurt
Togay Gemalmaz
Mustafa Rıfkı Yaylalı

ESKİŞEHİR
İsmet Oktay
Münir Sevinç
Mehmet Nuri Üzel

GAZİANTEP
Ahmet Ata Aksu
Galip Deniz
Süleyman Koyuncugil
M. Hayri Osmanlıoğlu
Feyzullah Yıldırır

GİRESUN
Burhan Kara
Cevdet Karslı
Yavuz Köymen
Ahmet Yılmaz

GÜMÜŞHANE
Akif Kocaman
Mahmut Oltan Sungurlu
İbrahim Turan

HAKKÂRİ
Mehmet Sait Erol
Lezgin Önal

HATAY
Tevfik Bilal
Mustafa Çelebi
Abdurrahman Demirtaş
Kâmran Karaman
M. Murat Sökmenoğlu

ISPARTA
Metin Ataman
Fatma Mihriban Erden
İbrahim Fevzi Yaman

İÇEL
İbrahim Aydoğan
Hikmet Bicentürk
Edip Özgenç
Rüştü Kâzım Yücelen

İSTANBUL
Behiç Sadi Abbasoğlu
B. Doğancan Akyürek
Yaşar Albayrak
Mucip Atalkı
İmren Aykut
Sabit Batumlu
Ömer Necati Cengiz
Hayrettin Elmas
Halil Orhan Ergüder
İsmail Safa Giray
Yılmaz İhsan Hastürk
Doğan Kasaroğlu
Altan Kavak
R. Ercüment Konukman
Leyla Yeniay Köseoğlu
Tülay Öney
Turgut Özal
İbrahim Özdemir
Namık Kemal Şentürk
Bilal Şişman
Arife Necla Tekinel
Mustafa Tınaz Titiz
Saim Bülend Ulusu
İbrahim Ural
Reşit Ülker

İZMİR
Mahmut Akkılıç
Vural Arıkan
Hüseyin Aydemir
Durcan Emirbayer
İsmet Kaya Erdem
Fikret Ertan
Burhan Cahit Gündüz
Özdemir Pehlivanoğlu
Turgut Sunalp
Ahmet Süter
Rüştü Şardağ
Süha Tanık
Ali Aşkın Toktaş

KAHRAMANMARAŞ
Rıfat Bayazıt
Mehmet Turan Bayezit
Alaeddin Kısakürek
Mehmet Onur
Ülkü Söylemezoğlu
Ali Topçuoğlu

KARS
İlhan Aküzüm
Sabri Aras
Aziz Kaygısız
Ömer Kuşhan
Musa Öğün
Halis Soylu

KASTAMONU
Sadettin Ağaçık
Hüseyin Sabri Keskin
Şaban Küçükoğlu
Erol Bülent Yalçınkaya

KAYSERİ
Nuh Mehmet Kaşıkçı
İbrahim Özbıyık
Cengiz Tuncer
Mehmet Sedat Turan
Mehmet Üner
Muzaffer Yıldırım

KIRKLARELİ
Erol Ağagil
Şükrü Babacan
Cemal Özbilen

KIRŞEHİR
Tevfik Güneş

KOCAELİ
Osman Nuri Akyol
Mustafa Batgün
Salih Güngörmez
Orhan Otağ

KONYA
Vecihi Akın
Abdurrahman Bozkır
Kadir Demir
Ziya Ercan
Salim Erel
Altınok Esen
Nihat Harmancı
Sabri Irmak
Haydar Koyuncu
Emin Fahrettin Özdilek
Saffet Sert
Abdullah Tenekeci

KÜTAHYA
Ahmet Büyükuğur
Ahmet Ekici
Mustafa Uğur Ener

MALATYA
İlhan Dinçel
Metin Emiroğlu
Ayhan Fırat
Ahmet İlhami Kösem
Talat Zengin

MANİSA
Mustafa İzci
Mekin Sarıoğlu
İsmet Turhangil
Münir Fuat Yazıcı

MARDİN
Süleyman Çelebi
Beşir Çelebioğlu
Mehmet Necat Eldem
Abdülkerim Yılmaz Erdem
Kenan Nuri Nehrozoğlu

MUĞLA
Ahmet Altıntaş
İdris Gürpınar
Muzaffer İlhan

MUŞ
Alaattin Fırat
Nazmi Önder

NİĞDE
Emin Alpkaya
Mustafa Sabri Güvenç
Haydar Özalp
Birsel Sönmez
Arif Toprak

ORDU
Ali Mazhar Haznedar
Nabi Poyraz
İhsan Nuri Topkaya
Bahriye Üçok
Şükrü Yürür

RİZE
Arif Şevket Bilgin
Turgut Halit Kunter
Fehmi Memişoğlu

SAKARYA
Nihat Akpak
Mümtaz Özkök
A. Reyhan Sakallıoğlu
Turgut Sözer

SAMSUN
İlyas Aktaş
Hasan Altay
Muhlis Arıkan
Mehmet Aydın
Berati Erdoğan
Gülami Erdoğan
Fahrettin Uluç

SİİRT
Aydın Baran
M. Abdürrezak Ceylan
Nejdet Naci Mimaroğlu
Rıza Tekin

SİNOP
Hilmi Biçer

Halit Barış Can
Özer Gürbüz

SİVAS
Ruşan Işın
Mahmut Karabulut
Mustafa Kemal Palaoğlu
Ahmet Turan Soğancıoğlu
M. Mükerrem Taşcıoğlu

ŞANLIURFA
Mustafa Demir
Aziz Bülent Öncel

TEKİRDAĞ
Selçuk Akıncı
Salih Alcan
Ali Rıfkı Atasever
Ahmet Karaevli

TOKAT
Metin Gürdere
Selim Koçaker
Enver Özcan
Cemal Özdemir
Mehmet Zeki Uzun

TRABZON
Eyüp Aşık
Osman Bahadır
Mehmet Kara
Yusuf Ziya Kazancıoğlu

TUNCELİ
Ali Rıdvan Yıldırım

UŞAK
Yusuf Demir

Mümtaz Güler
Mehmet Topaç

VAN
Hüseyin Aydın Arvasi
Fevzi Necdet Erdinç
Mirza Kurşunluoğlu
Ferit Melen

YOZGAT
Mehmet Bağçeci
Hüseyin Mükerrem Hiç
Mahmut Orhon
Selahattin Taflıoğlu

ZONGULDAK
Cahit Karakaş
Muhteşem Vasıf Yücel

(Reddedenler)

ERZURUM
Hilmi Nalbantoğlu

ORDU
Hüseyin Avni Sağesen

(Oya Katılmayanlar)

ADANA
Cüneyt Canver
Mehmet Erdal Durukan
Yılmaz Hocaoğlu
Metin Üstünel

ADIYAMAN
Arif Ağaoğlu

AFYON
M. Şükrü Yüzbaşıoğlu (İ. A.)

AĞRI
Hasan Fecri Alpaslan
Paşa Sarıoğlu

AMASYA
İsmet Özarslan
Hasan Adnan Tutkun

ANKARA
Hüseyin Cahit Aral (B.)
Sururi Baykal
Necdet Calp
Nejat Abdullah Gülecek
Halil İbrahim Karal (Bşk. V.)
Halil Şıvgın (İz.)

ANTALYA
Ümit Halûk Bayülken

ARTVİN
Nevzat Bıyıklı
Ahmet Doğru

AYDIN
İskender Cenap Ege (Bşk. V.)

BALIKESİR
Fenni İslimyeli
Cahit Tutum

BİTLİS
Rafet İbrahimoğlu

BOLU
Seçkin Fırat
Turgut Yaşar Gülez
Fuat Öztekin

BURSA
Ahmet Kurtcebe Alptemoçin (B.)
M. Memduh Gökçen

ÇANAKKALE
Cafer Tayyar Sadıklar

ÇORUM
Mehmet Besim Göçer

DİYARBAKIR
Cevdet Karakurt
Hayrettin Ozansoy

ESKİŞEHİR
Mustafa Balcılar
Cemal Büyükbaş (B.)

GAZİANTEP
Mustafa Rüştü Taşar
Ünal Yaşar

GİRESUN
Turgut Sera Tirali (İ. A.)

HATAY
İhsan Gürbüz
Hamit Melek

ISPARTA
Mustafa Kemal Toğay

İÇEL
Ali İhsan Elgin
Mehmet Kocabaş
Durmuş Fikri Sağlar

İSTANBUL
Bülent Akarcalı
M. Vehbi Dinçerler (B.)
Yılmaz İhsan Hastürk
Ömer Ferruh İlter
Mehmet Kafkaslıgil
Feridun Şakir Öğünç
Kemal Özer (İz.)
Günseli Özkaya
Ali Tanrıyar (B.)
Ahmet Memduh Yaşa
Fazıl Osman Yöney

İZMİR
Hayrullah Olca
Yılmaz Önen
Işılay Saygın

KAYSERİ
Mustafa Şahin

KIRŞEHİR
Mehmet Budak
İsmet Ergül

KOCAELİ
Abdulhalim Aras (Bşk. V.)

KONYA
Kemal Or

KÜTAHYA
Mustafa Kalemli (B.)
A. Necati Kara'a

MALATYA
Fahri Şahin

MANİSA
Abdullah Çakırefe
Mehmet Timur Çınar
İsmail Özdağlar (B.)
Gürbüz Şakranlı

MUĞLA
Mehmet Umur Akarca

MUŞ
Atilla Sin

NEVŞEHİR
Ali Babaoğlu
Faruk Dırık
Hacı Turan Öztürk

RİZE
Ahmet Mesut Yılmaz (B.)

SAKARYA
Mustafa Kılıçaslan

SAMSUN
Süleyman Yağcıoğlu

SİVAS
Yılmaz Altuğ
Şevki Taştan

ŞANLIURFA
Vecihi Ataklı
Osman Doğan
Bahri Karakeçeli

TOKAT
Talat Sargın (İz.)

TRABZON
Necmettin Karaduman (Başkan)
Fahrettin Kurt

TUNCELİ
Musa Ateş

YOZGAT
Lutfullah Kayalar (İ. A.)

ZONGULDAK
Hasan Pertev Aşçıoğlu
Veysel Atasoy (B.)
Engin Cansızoğlu
Rıza Öner Çakan
Fevzi Fırat
İsa Vardal

(Açık Üyelik)

BİNGÖL : 1

28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısına Verilen Oyların Sonucu :

(Kanunlaşmıştır.)

Üye Sayısı	:	400
Oy Verenler	:	304
Kabul Edenler	:	302
Reddeden	:	1
Çekimser	:	1
Oya Katılmayanlar	:	95
Açık Üyelik	:	1

(Kabul Edenler)

ADANA
Ahmet Akgün Albayrak
Ledin Barlas
Vehbi Batuman
Coşkun Bayram
Ahmet Remzi Çerçi
Ahmet Şevket Gedik
Nuri Korkmaz
Nurettin Yağanoğlu

ADIYAMAN
Mehmet Arif Atalay
Mehmet Deliceoğlu
Ahmet Sırrı Özbek

AFYON
Abdullah Altıntaş
Metin Balıbey
Hamdi Özsoy
Nihat Türker

AĞRI
İbrahim Taşdemir
Mehmet Yaşar

AMASYA
Arsan Savaş Arpacıoğlu
Kâzım İpek

ANKARA
Eşref Akıncı
Ahmet Kemal Aydar
Ali Bozer
Kamil Tuğrul Coşkunoğlu
Hüseyin Barlas Doğu
Neriman Elgin
Osman Işık
Göksel Kalaycıoğlu
Hazım Kutay
Mehmet Seyfi Oktay
Alpaslan Pehlivanlı
Mehmet Sezai Pekuslu
Mehmet Sağdıç
İsmail Saruhan
Ogan Soysal
Fatma Rezan Şahinkaya

ANTALYA
Kadri Altay
Ümit Halûk Bayülken
Mustafa Çakaloğlu
Abdullah Cengiz Dağyar
Ali Dizdaroğlu
Aydın Güven Gürkan

ARTVİN
Nevzat Bıyıklı
Hüseyin Şen

AYDIN
Halil Nüzhet Goral
Ertuğrul Gökgün
Mehmet Özalp
Nabi Sabuncu
Osman Esgin Tipi

BALIKESİR
Davut Abacıgil
Mustafa Çorapçıoğlu
İsmail Dayı
Şerafettin Toktaş
Necat Tunçsiper

BİLECİK
Yılmaz Demir
Recep Kaya

BİNGÖL
Hakkı Artukarslan
Mehmet Ali Doğuşlu

BİTLİS
Kâmran İnan
Faik Tarımcıoğlu

BOLU
Ahmet Şamil Kazokoğlu

BURDUR
Necip Oğuzhan Artukoğlu
Fethi Çelikbaş
Ali Kemal Erdem

BURSA
İlhan Aşkın
Mehmet Azizoğlu
M. Memduh Gökçen
M. Kemal Gökçora
Kemal İğrek
Ahmet Sabahattin Özbek
Fahir Sabuniş
İsmet Tavgaç
Mustafa Ertuğrul Ünlü

ÇANAKKALE
Nadir Pazarbaşı
Cafer Tayyar Sadıklar

ÇANKIRI
Ahmet Özkan
Saffet Sakarya
İlker Tuncay

ÇORUM
Ali Rıza Akaydın
Ünal Akkaya
Ali Ayhan Çetin
Mehmet Besim Göçer
İhsan Tombuş

DENİZLİ
Muzaffer Aracu
Mustafa Kâni Bürke
Aycan Çakıroğulları
Halil İbrahim Şahin
İsmail Şengün

DİYARBAKIR
Mahmut Altunakar
Şeyhmus Bahçeçi
Özgür Barutçu
Kadir Narin
Ahmet Sarp

EDİRNE
Türkan Turgut Arıkan
S. Hüsamettin Konuksever
İsmail Üğdül
Muhittin Yıldırım

ELAZIĞ
Mehmet Özdemir
Naci Taşel
Nevzat Yağcı

ERZİNCAN
Yıldırım Akbulut
Veysel Varol
Metin Yaman

ERZURUM
Ebubekir Akay
İlhan Aras
Sabahattin Aras
Sabahattin Eryurt

Togay Gemalmaz
Mustafa Rıfkı Yaylalı

ESKİŞEHİR

İsmet Oktay
Münir Sevinç
Mehmet Nuri Üzel

GAZİANTEP

Ahmet Ata Aksu
Galip Deniz
Süleyman Koyuncugil
M. Hayri Osmanlıoğlu
Mustafa Rüştü Taşar
Feyzullah Yıldırır

GİRESUN

Burhan Kara
Cevdet Karslı
Yavuz Köymen
Ahmet Yılmaz

GÜMÜŞHANE

Akif Kocaman
Mahmut Oltan Sungurlu
İbrahim Turan

HAKKÂRİ

Mehmet Sait Erol
Lezgin Önal

HATAY

Tevfik Bilal
Mustafa Çelebi
Abdurrahman Demirtaş
Kâmran Karaman
Hamit Melek
M. Murat Sökmenoğlu

ISPARTA

Metin Ataman
Fatma Mihriban Erden
Mustafa Kemal Tokay
İbrahim Fevzi Yaman

İÇEL

İbrahim Aydoğan
Hikmet Bicentürk
Edip Özgenç
Rüştü Kâzım Yücelen

İSTANBUL

Behiç Sadi Abbasoğlu
B. Doğancan Akyürek
Yaşar Albayrak
İmren Aykut
Sabit Batumlu
Ömer Necati Cengiz
Hayrettin Elmas
Halil Orhan Ergüder
Mehmet Kafkaslıgil
Doğan Kasaroğlu
Altan Kavak
R. Ercüment Konukman
Leyla Yeniay Köseoğlu
Tülay Öney
İbrahim Özdemir
Namık Kemal Şentürk
Bilal Şişman
Arife Necla Tekinel
Mustafa Tınaz Titiz
Saim Bülend Ulusu
İbrahim Ural
Reşit Ülker

İZMİR

Mahmut Akkılıç
Vural Arıkan
Hüseyin Aydemir
Durcan Emirbayer
Burhan Cahit Gündüz
Yılmaz Önen
Özdemir Pehlivanoğlu
Turgut Sunalp
Ahmet Süter
Rüştü Şardağ
Süha Tanık

KAHRAMANMARAŞ

Rıfat Bayazıt
Mehmet Turan Bayezit
Alaeddin Kısakürek
Mehmet Onur
Ülkü Söylemezoğlu
Ali Topçuoğlu

KARS

İlhan Akıztürk
Sabri Aras
Aziz Kaygısız
Ömer Kuşhan
Musa Öğün
Halis Soylu

KASTAMONU

Sadettin Ağaçık
Hüseyin Sabri Keskin
Erol Bülent Yalçınkaya

KAYSERİ

Nuh Mehmet Kaşıkçı
İbrahim Özbıyık
Cengiz Tuncer
Mehmet Sedat Turan
Mehmet Üner
Muzaffer Yıldırım

KIRKLARELİ

Erol Ağagil
Şükrü Babacan
Cemal Özbilen

KIRŞEHİR

Tevfik Güneş

KOCAELİ

Osman Nuri Akyol
Mustafa Batgün
Salih Güngörmez
Orhan Otağ

KONYA

Vecihi Akın
Abdurrahman Bozkır
Kadir Demir
Ziya Ercan
Salim Erel
Altınok Esen
Nihat Harmancı
Sabri Irmak
Haydar Koyuncu
Kemal Or
Emin Fahrettin Özdilek
Saffet Sert

KÜTAHYA

Ahmet Büyükuğur
Ahmet Ekici
Mustafa Uğur Ener

MALATYA

İlhan Dinçel
Ayhan Fırat
Ahmet İlhami Kösem
Talat Zengin

MANİSA

Abdullah Çakırefe
Mustafa İzci
Mekin Sarıoğlu
Gürbüz Şakranlı
İsmet Turhangil
Münir Fuat Yazıcı

MARDİN

Süleyman Çelebi
Beşir Çelebioğlu
Abdülkerim Yılmaz Erdem
Kenan Nuri Nehrozoğlu

MUĞLA

Ahmet Altıntaş
İdris Gürpınar
Muzaffer İlhan

MUŞ

Alaattin Fırat
Nazmi Önder

NİĞDE

Emin Alpkaya
Mustafa Sabri Güvenç
Haydar Özalp
Birsel Sönmez
Arif Toprak

ORDU

Ali Mazhar Haznedar
Nabi Poyraz
İhsan Nuri Topkaya
Bahriye Üçok
Şükrü Yürür

RİZE

Arif Şevket Bilgin
Turgut Halit Kunter
Fehmi Memişoğlu

SAKARYA

Nihat Akpak
Mustafa Kılıçaslan
Mümtaz Özkök
A. Reyhan Sakallıoğlu
Turgut Sözer

SAMSUN

İlyas Aktaş
Hasan Altay
Muhlis Arıkan
Berati Erdoğan
Gülami Erdoğan
Fahrettin Uluç

SİİRT

Aydın Baran
M. Abdürrezak Ceylan
Nejdet Naci Mimaroğlu
Rıza Tekin

SİNOP
Hilmi Biçer
Halit Barış Can
Özer Gürbüz

SİVAS
Ruşan Işın
Mahmut Karabulut
Ahmet Turan Soğancıoğlu
M. Mükerrem Taşçıoğlu

ŞANLIURFA
Mustafa Demir
Aziz Bülent Öncel

TEKİRDAĞ
Selçuk Akıncı
Salih Alcan
Ali Rıfkı Atasever
Ahmet Karaevli

TOKAT
Metin Gürdere
Selim Koçaker
Enver Özcan
Cemal Özdemir
Mehmet Zeki Uzun

TRABZON
Eyüp Aşık
Mehmet Kara
Yusuf Ziya Kazancıoğlu

TUNCELİ
Ali Rıdvan Yıldırım

UŞAK
Yusuf Demir
Mümtaz Güler
Mehmet Topaç

VAN
Hüseyin Aydın Arvasi
Fevzi Necdet Erdinç
Mirza Kurşunluoğlu
Ferit Melen

YOZGAT
Mehmet Bağçeci
Hüseyin Mükerrem Hiç
Lutfullah Kayalar
Mahmut Orhon
Selahattin Taflıoğlu

ZONGULDAK
Hasan Pertev Aşçıoğlu
Rıza Öner Çakan
Cahit Karakaş
Muhteşem Vasıf Yücel

(Reddeden)

ORDU

Hüseyin Avni Sağesen

(Çekimser)

ERZURUM
Hilmi Nalbantoğlu

(Oya Katılmayanlar)

ADANA
Cüneyt Canver
Mehmet Erdal Durukan
Yılmaz Hocaoğlu
Metin Üstünel

ADIYAMAN
Arif Ağaoğlu

AFYON
M. Şükrü Yüzbaşıoğlu (İ. A.)

AĞRI
Hasan Fecri Alpaslan
Paşa Sarıoğlu

AMASYA
İsmet Özarslan
Hasan Adnan Tutkun

ANKARA
Hüseyin Cahit Aral (B.)
Sururi Baykal
Necdet Calp
Nejat Abdullah Gülecek
H. İbrahim Karal (Bşk. V.)
Halil Şıvgın (İz.)

ANTALYA
Sudi Neş'e Türel (B.)

ARTVİN
Ahmet Doğru

AYDIN
İ. Cenap Ege (Bşk. V.)

BALIKESİR
Fenni İslimyeli
Cahit Tutum

BİTLİS
Rafet İbrahimoğlu

BOLU
Seçkin Fırat
Turgut Yaşar Gülez
Kâzım Oksay (B.)
Fuat Öztekin

BURSA
A. Kurtcebe Alptemoçin (B.)

ÇANAKKALE
Onural Şeref Bozkurt
Ayhan Uysal

DİYARBAKIR
Cevdet Karakurt
Hayrettin Ozansoy

ELAZIĞ
Zeki Yavuztürk (B.)

ESKİŞEHİR
Mustafa Balcılar
Cemal Büyükbaş (B)

GAZİANTEP
Ünal Yaşar

GİRESUN
Turgut Sera Tirali (İ. A.)

HATAY
İhsan Gürbüz

İÇEL
Ali İhsan Elgin
Mehmet Kocabaş
Durmuş Fikri Sağlar

İSTANBUL
Bülent Akarcalı
Mucip Ataklı
Mehmet Vehbi Dinçerler (B.)
İsmail Safa Giray (B.)
Hüseyin Avni Güler
Yılmaz İhsan Hastürk
Ömer Ferruh İlter
Feridun Şakir Öğünç
Turgut Özal (Başbakan)
Kemal Özer (İz.)
Günseli Özkaya
Ali Tanrıyar (B.)
Ahmet Memduh Yaşa
Fazıl Osman Yöney

İZMİR
İsmet Kaya Erdem (B.)
Fikret Ertan
Hayrullah Olca
Işılay Saygın
Ali Aşkın Toktaş

KASTAMONU
Şaban Küçükoğlu

KAYSERİ
Mustafa Şahin

KIRŞEHİR
Mehmet Budak
İsmet Ergül

KOCAELİ
Abdulhalim Aras (Bşk. V.)

KONYA
Abdullah Tenekeci (B.)

KÜTAHYA
Mustafa Kalemli (B.)
A. Necati Kara'a

MALATYA
Metin Emiroğlu
Fahri Şahin

MANİSA
Mehmet Timur Çınar
İsmail Özdağlar (B.)

MARDİN
Mehmet Necat Eldem (B.)

MUĞLA
Mehmet Umur Akarca

MUŞ
Atilla Sin

NEVŞEHİR
Ali Babaoğlu
Faruk Dırık
Hacı Turan Öztürk

RİZE
Ahmet Mesut Yılmaz (B.)

SAMSUN
Mehmet Aydın (B.)
Süleyman Yağcıoğlu

SİVAS
Yılmaz Altuğ
Mustafa Kemal Palaoğlu
Şevki Taştan

ŞANLIURFA
Vecihi Atuklı
Osman Doğan
Bahri Karakeçili

TOKAT
Talat Sargın (İz.)

TRABZON
Osman Bahadır
Necmettin Karaduman (Başkan)
Fahrettin Kurt

TUNCELİ
Musa Ateş

ZONGULDAK
Veysel Atasoy (B.)
Engin Cansızoğlu
Fevzi Fırat
İsa Vardal

(Açık Üyelik)

BİNGÖL (1)

Türkiye Büyük Millet Meclisi

GÜNDEMİ

16 NCI BİRLEŞİM

24 . 10 . 1984 Çarşamba

Saat : 15.00

1

BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

2

ÖZEL GÜNDEMDE YER ALACAK İŞLER

3

SEÇİM

4

OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

5

GENEL GÖRÜŞME VE MECLİS ARAŞTIRMASI YAPILMASINA DAİR ÖNGÖRÜŞMELER

6

SÖZLÜ SORULAR

1. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, bankerlik olaylarının sonuçlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/122)

2. — Ağrı Milletvekili Paşa Sarıoğlu'nun, İskenderun Demir - Çelik İşletmelerinden ihraç kaydıyla alınan kütük demirlerin işlenerek iç piyasaya sürüldüğü iddiasına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/136)

3. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Kapıkule Gümrük Kapısındaki kaçakçılık olaylarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/145)

4. — İstanbul Milletvekili Sabit Batumlu'nun, Hükümete intikal eden yolsuzluk dosyalarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/147)

5. — İçel Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar'ın, gazetelerde yer alan Devlet yönetimiyle ilgili beyanına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/157)

6. — Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın, gazete kâğıdı ithalatına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/160)

7. — İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, millî çıkarlarımızı ilgilendiren bazı olaylar nedeniyle ne gibi tedbirler alındığına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/169)

8. — İstanbul Milletvekili İbrahim Ural'ın, airbus uçaklarının alımına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/170)

9. — Rize Milletvekili Fehmi Memişoğlu'nun, çay üreticilerinin sorunlarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/176)

10. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinin karayolu sorununa ilişkin Bayındırlık ve İskân Bakanından sözlü soru önergesi (6/177)

11. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır Kültür Merkez binası inşaatına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/178)

12. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İli sağlık sorunlarına ilişkin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü soru önergesi (6/179)

13. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlindeki vakıf eserlerinin muhafaza ve tamirine ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/180)

14. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinde uygulanan taşlı arazi ıslah projesine ilişkin Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanından sözlü soru önergesi (6/181)

15. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İlinin içme suyu sorununa iliş-

(Devamı arkada)

kin Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanından sözlü soru önergesi (6/182)

16. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İplik Fabrikası projesine ilişkin Devlet Bakanından sözlü soru önergesi (6/183)

17. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Çınar - Göksu projesine ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/184)

18. — Diyarbakır Milletvekili Mahmud Altunakar'ın, Diyarbakır İline bağlı köylerin elektrik sorununa ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/185)

19. — Zonguldak Milletvekili İsa Vardal'ın, yeminli özel teknik bürolara yapılan başvurulara ve sonuçlarına ilişkin Bayındırlık ve İskân Bakanından sözlü soru önergesi (6/187)

20. — İzmir Milletvekili Durcan Emirbayer'in, Soma Termik Santralinê ilişkin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından sözlü soru önergesi (6/188)

21. — Rize Milletvekili Turgut Halit Kunter'in, çay üreticilerinin sorunlarına ilişkin Maliye ve Gümrük Bakanından sözlü soru önergesi (6/189)

22. — Ordu Milletvekili Hüseyin Avni Sağesen'in, Fiskobirlik'in fındık üreticilerine olan borcuna ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/190)

23. — Sakarya Milletvekili Ayhan Reyhan Sakallıoğlu'nun, mısır ürünü ithaline ve mısır üreticilerinin durumuna ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/191)

7

KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1. — Antalya Milletvekili Ali Dizdaroğlu'nun Türk Ceza Kanununun 175, 176, 177 ve 178 inci Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/102) (S. Sayısı : 82 ve 82'ye 1 inci ek) (Dağıtma tarihi : 25.6.1984; 9.10.1984)

× 2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarıları ile Bu Yıllara Ait Genel Uygunluk Bildirimlerinin Sunulduğuna İlişkin Sayıştay Başkanlığı Tezkereleri ve Sayıştay Komisyonu Raporu (1/301, 3/437; 1/302, 3/438; 1/303, 3/439; 1/304, 3/130) (S. Sayısı : 125) (Dağıtma tarihi : 18.10.1984)

× 3. — 28 Ocak 1984 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Adalet ve Dışişleri komisyonları raporları (1/464) (S. Sayısı : 127) (Dağıtma tarihi : 18.10.1984)

4. — 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/601) (S. Sayısı : 128) (Dağıtma tarihi : 18.10.1984)

5. — Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/546) (S. Sayısı : 129) (Dağıtma tarihi : 18.10.1984)

× 6. — Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/498) (S. Sayısı : 130) (Dağıtma tarihi : 22 . 10 . 1984)

(×) Açık oylamaya tabi işleri gösterir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 125

Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarıları ile Bu Yıllara Ait Genel Uygunluk Bildirimlerinin Sunulduğuna İlişkin Sayıştay Başkanlığı Tezkereleri ve Sayıştay Komisyonu Raporu (1/301, 3/437; 1/302, 3/438; 1/303, 3/439; 1/304, 3/130)

TC
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : 18/101-1211/03730

5 . 5 . 1982

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 26.4.1982 tarihinde kararlaştırılan «Boğaziçi Üniversitesi 1979 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı» ve gerekçesi ilişik olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülend Ulusu
Başbakan

KESİNHESAP KANUN GEREKÇESİ

Muhasebei Umumiye Kanununun 101 - 104 ve 118 inci maddelerine göre hazırlanan Boğaziçi Üniversitesi 1979 Malî Yılı Kesinhesap Kanun gerekçesi, yasal süresi içinde verilmiş bulunmaktadır.

I - ÖDENEK DURUMU :

1979 Bütçe Kanunu ile malî yıl başında carî, yatırım, ve transfer harcamaları için toplam (415 000 000) liralık ödenek verilmiştir. Bu tutardan Bütçe Kanununun 1 maddesinde öngörülen % 5 kesinti olarak (15 610 000) lira düşülmüş, Bütçe Kanununun verdiği yetki ile Maliye Bakanlığınca (38 457 000) TL. eklenmiş olup, 1979 yılı genel ödenek toplamı (437 847 000) TL. ye ulaşmıştır.

II - GİDER DURUMU :

1979 yılı içerisinde (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (391 662 256) TL. harcama yapılmıştır. Bu tutarın (283 442 299) lirası cari (100 573 616) lirası yatırım ve (7 646 341) lirası da transfer ödeneklerinden yapılmıştır.

III - YOK EDİLEN ÖDENEKLER :

1979 yılı ödenek toplamı (437 847 000) TL. olduğu belirtilmiştir. Gerekçenin II nci maddesinde açıklandığı üzere toplam (391 662 256) TL. harcama yapılmıştır. Bu tutarın ödenek toplamından düşülmesinden kalan (46 184 744) lira ödenek yok edilmiştir. Yok edilen ödeneklerden (42 258 295) TL. cari, (2 226 384) TL. sı yatırım ve (1 700 065) TL. sı da transfer ödeneklerine aittir.

IV - GELİR DURUMU :

1979 yılı bütçesinin (B) işaretli cetvelinde yazılı olduğu gibi (4 095 000) TL. normal gelirlerden, (410 905 000) TL. özel kaynaklardan olmak üzere (415 000 000) lira gelir tahmini yapılmıştır. Bu tahmine karşılık normal

gelirlerden (10 150 335) lira tahsilat yapılmış olup gerçekleşme oranı % 247,87'dir. Özel gelirlerden ise (359 761 689) lira tahsil edilmiştir. Gerçekleşme oranı % 88'dir. Toplam tahsilat tutarı ise (369 912 024) liradır.

V - GİDER KARŞILAŞTIRMASI :

Ekli cetvellerde yer alan harcamalar (391 662 256) lira olup, yıl içinde toplam (369 912 024) lira tahsil edilmiştir. Aradaki fark (21 750 232) lira gider fazlası olarak gerçekleşmiştir.

TC
Sayıştay Başkanlığı
Sayı : 117563/2010

22 . 5 . 1984

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Boğaziçi Üniversitesinin 1979 Bütçe Yılı Kesinhesabına ait genel uygunluk bildiriminin ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Sayıştay Başkanı
H. Cahit Eren

GENEL UYGUNLUK BİLDİRİMİ

1. 23.11.1978 gün ve 2176 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle Üniversiteler Kanununa tabi bir üniversite haline getirilen Boğaziçi Üniversitesinin Anayasa ve Muhasebei Umumiye Kanunu hükümleri uyarınca bir nüshası Sayıştaya gönderilen 1979 Bütçe Yılı Kesinhesabı, Sayıştayca incelenip yargılanmış olan sayman hesabı ile karşılaştırılmış olup, Kesinhesapta gösterilen rakamların kabulünün uygun olacağı arz olunur.

3 . 5 . 1984

Birinci Başkan *H. Cahit Eren*	4. Daire Başkanı *Servet Köksal*	7. Daire Başkanı *Mesut Tozan*
8. Daire Başkanı *Muzaffer Şakarcan*	5. Daire Başkanı *Ferda Yazgaç*	2. Daire Başkanı *Halil Kırcalı*
6. Daire Başkanı *A. Mithat Testereci*	1. Daire Başkanı *Semiha Denizdöven*	3. Daire Başkanı *M. Kemal Ersun*
Üye *Sena Aral*	Üye *Behiç Erdem*	Üye *Fikret Uludamar*
Üye Yaşar Aydın (Bulunamadı.)	Üye *A. İlhan Oğuz*	Üye Mehmet Kâmiloğlu (İzinli)
Üye Sezai Ekinci (Bulunamadı)	Üye *Fikri Çözgener*	Üye Oktay Gökdeniz (S. izinli)
Üye *Oktay Aslan*	Üye *Doğan Ulusoy*	Üye *İlhan Gener*
Üye *Mehmet Olgun*	Üye *Osman Büyükyılmaz*	Üye *M. Halit Öztunalı*
Üye *Özcan Saygun*	Üye *Tülay Demirkan*	Üye *Ertan Dalgıç*
Üye Turhan Kartal (Bulunamadı)	Üye *Asaf Gökalpay*	Üye *Emin Utaş*
Üye *Hayri Kaya Urgan*	Üye *Osman Zeki Tansı*	Üye *Necdet Güvenç*
Üye *Yaşar Özbek*	Üye *Ömer Faruk Çulhacı*	Üye *Selahattin Güntaç*

Üye *Mehmet Aydoğdu*	Savcı Vekili *Raif Turgut*

TC
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik
Dairesi Başkanlığı
Sayı : K. K. T. D. 18/101-
1261/04901

9 . 7 . 1982

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 22.6.1982 tarihinde kararlaştırılan «Boğaziçi Üniversitesi 1980 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı» ile gerekçe ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülend Ulusu
Başbakan

KESİNHESAP KANUN GEREKÇESİ

1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 101, 104 ve 118 inci maddeleri uyarınca hazırlanan Boğaziçi Üniversitesi 1980 Malî Yılı Kesinhesap Kanun gerekçesi, yasal süresi içinde verilmiş bulunmaktadır.

I - ÖDENEK DURUMU :

1980 Malî Yılı Bütçe Yasası ile malî yıl başında Üniversitenin yapacağı cari, yatırım ve transfer harcamaları için (751 809 000) TL. ödenek verilmiştir. Bütçe Yasasının 1 inci maddesi ile de % 2 oranında (15 036 180) TL. kesinti yapılmıştır. Yine bütçe yasasının verdiği yetki ile Maliye Bakanlığına yıl içerisinde (307 724 372) TL. ödenek verilmiştir. Böylece 1980 yılı genel ödenek toplamı (1 044 497 192) TL.'ye ulaşmıştır.

II - GİDER DURUMU :

1980 yılı içerisinde (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere toplam (723 426 721) TL. harcama yapılmıştır. Bu tutarın (514 427 123) TL.'sı cari, (171 419 677) TL.' yatırım ve (37 579 921) TL.'sı transfer ödeneklerinden karşılanmıştır.

III - YOK EDİLEN ÖDENEKLER :

I inci maddede belirtilen toplam (1 044 497 192) TL. ödenekten, II nci madde ile açıklandığı üzere (723 426 721) TL. harcama yapılmış, kalan (321 070 471) TL. ödenek ise kullanılmayarak yok edilmiştir. Yok edilen bu ödeneklerden (294 944 971) TL.'sı cari, (24 323 328) TL.'sı yatırım ve (1 802 172) TL.'sı ise transfer ödenekleridir.

IV - GELİR DURUMU :

1980 Malî Yılı Bütçesinin (B) işaretli cetvelinde yazılı olduğu gibi (1 607 000) TL. normal gelirlerden, (750 202 000) TL.'sı özel gelirlerden olmak üzere (751 809 000) TL. gelir tahmini yapılmıştır. Bu tahminlere karşılık normal gelirlerden (4 774 786) TL. tahsisat yapılmıştır. Özel gelirlerden ise (667 351 173) TL. tahsisat yapılmıştır.

V - GELİR - GİDER KARŞILAŞTIRMASI :

Ekli cetvellerde görüleceği üzere yıl sonuna kadar (723 426 721) TL. harcama yapılmış, (672 125 959) TL. ise tahsil edilmiştir. Aradaki (51 300 762) TL. fark gelir noksanıdır.

TC
Sayıştay Başkanlığı
Sayı : 117562/2009

22 . 5 . 1984

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Boğaziçi Üniversitesinin 1980 Bütçe Yılı Kesinhesabına ait genel uygunluk bildiriminin ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Sayıştay Başkanı
H. Cahit Eren

GENEL UYGUNLUK BİLDİRİMİ

1. Anayasa ve Muhasebei Umumiye Kanunu hükümleri uyarınca bir nüshası Sayıştaya gönderilen Boğaziçi Üniversitesinin 1980 Bütçe Yılı Kesinhesabı, Sayıştayca incelenip yargılanmış olan sayman hesabı ile karşılaştırılmış olup, Kesinhesapta gösterilen rakamların kabulünün uygun olacağı arz olunur. 3.5.1984

Birinci Başkan *H. Cahit Eren*	4. Daire Başkanı *Servet Köksal*	7. Daire Başkanı *Mesut Tozan*
8. Daire Başkanı *Muzaffer Şakarcan*	5. Daire Başkanı *Ferda Yazgaç*	2. Daire Başkanı *Halil Kırcalı*
6. Daire Başkanı *A. Mithat Testereci*	1. Daire Başkanı *Semiha Denizdöven*	3. Daire Başkanı *M. Kemal Ersun*
Üye *Sena Aral*	Üye *Behiç Erdem*	Üye *Fikret Uludamar*
Üye Yaşar Aydın (Bulunamadı)	Üye *A. İlhan Oğuz*	Üye Mehmet Kâmiloğlu (İzinli)
Üye Sezai Ekinci (Bulunamadı)	Üye *Fikri Çözgener*	Üye Oktay Gökdeniz (İzinli)
Üye *Oktay Aslan*	Üye *Doğan Ulusoy*	Üye *İlhan Gener*
Üye *Mehmet Olgun*	Üye *Osman Büyükyılmaz*	Üye *M. Halit Öztunalı*
Üye *Özcan Saygun*	Üye *Tülay Demirkan*	Üye *Ertan Dalgıç*
Üye Turhan Kartal (Bulunamadı)	Üye *Asaf Gökalpay*	Üye *Emin Utaş*
Üye *Hayri Kaya Urgan*	Üye *Osman Zeki Tansı*	Üye *Necdet Güvenç*
Üye *Yaşar Özbek*	Üye *Ömer Faruk Çulhacı*	Üye *Selahattin Güntaç*
Üye *Mehmet Aydoğdu*	Savcı Vekili *Raif Turgut*	

TC
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : K.K.T.D. 18/101-1403/08025

11.1.1983

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 4.1.1983 tarihinde kararlaştırılan «Boğaziçi Üniversitesi 1981 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı» ile gerekçe ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülend Ulusu
Başbakan

KESİNHESAP KANUN GEREKÇESİ

1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 101, 104 ve 118 inci maddeleri uyarınca hazırlanan Boğaziçi Üniversitesi 1981 Malî Yılı Kesinhesap Kanun gerekçesi, yasal süresi içinde verilmiş bulunmaktadır.

I - ÖDENEK DURUMU :

1981 Malî Yılı Bütçe Yasası ile Malî Yıl başında Üniversitenin yapacağı Cari, Yatırım ve Transfer Harcamaları için (1.263.911.000) TL. ödenek verilmiştir. Bütçe Yasasının verdiği yetki ile Maliye Bakanlığınca yılı içerisinde (37.303.743) TL. ödenek verilmiştir. Böylece 1981 yılı genel ödenek toplamı (1.301.214.743) TL. ye ulaşmıştır.

II - GİDER DURUMU :

1981 yılı içerisinde (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere toplam (1.097.872.761) TL. harcama yapılmıştır. Bu tutarın (738.709.870) TL. sı Cari 0.82, (275.447.916) TL. sı Yatırım 0.88 ve (83.714.975) TL. sı Transfer 0.98 ödeneklerinden karşılanmıştır

III - YOK EDİLEN ÖDENEKLER :

I inci maddede belirtilen toplam (1.301.214.743) TL. ödenekten, II nci madde ile açıklandığı üzere (1.097.872.761) TL. harcama yapılmış 0.84, kalan (203.341.982) TL. sı ödenek 0.16, ise kullanılmayarak yok edilmiştir. Yok edilen bu ödeneklerden (161.930.895)TL. sı Cari 0.18, (39.328.247) TL. sı Yatırım 0.12, ve (2.082.840) TL. sı ise Transfer 0.02, ödenekleridir.

IV - GELİR DURUMU :

1981 Malî Yılı Bütçesinin (B) işaretli cetvelinde yazılı olduğu gibi (5.912.000) TL. Normal Gelirlerden (1.257.999.000) TL. sı Özel Gelirlerden olmak üzere (1.263.911.000) TL. gelir tahmini yapılmıştır. Bu tahminlere karşılık normal gelirlerden (7.935.278) TL. tahsilat yapılmıştır. Özel gelirlerden ise (1.081.328.690) TL. tahsilat yapılmıştır. Toplam tahsilat miktarı (1.089.263.968) TL. dir.

V - GELİR - GİDER KARŞILAŞTIRMASI :

Ekli cetvellerde görüleceği üzere yıl sonuna kadar (1.097.872.761) TL; harcama yapılmış (1.089.263.968) TL. ise tahsil edilmiştir. Aradaki (8.608.793) TL. fark gelir noksanıdır.

TC
Sayıştay Başkanlığı
Sayı : 117561/2008

22 Mayıs 1984

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Boğaziçi Üniversitesinin 1981 bütçe yılı kesinhesabına ait genel uygunluk bildiriminin ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Sayıştay Başkanı
H. Cahit Eren

ANAYASANIN 164 ÜNCÜ MADDESİ GEREĞİNCE HAZIRLANAN GENEL UYGUNLUK BİLDİRİMİ

1. Anayasa ve Muhasebei Umumiye Kanunu hükümleri uyarınca, bir nüshası Sayıştaya gönderilmiş bulunan Boğaziçi Üniversitesinin 1981 bütçe yılı kesinhesabı, Sayıştayca sayman hesabıyla (İdare hesabı cetvelleri) karşılaştırılmış olup, kesinhesapta gösterilen rakamların kabulünün uygun olacağı arz olunur. 3.5.1984

Birinci Başkan *H. Cahit Eren*	4. Daire Başkanı *Servet Köksal*	7. Daire Başkanı *Mesut Tozan*
8. Daire Başkanı *Muzaffer Şakarcan*	5. Daire Başkanı *Ferda Yazgaç*	2. Daire Başkanı *Halil Kırcalı*
6. Daire Başkanı *A. Mithat Testereci*	1. Daire Başkanı *Semiha Denizdöven*	3. Daire Başkanı *M. Kemal Ersun*
Üye *Sena Aral*	Üye *Behiç Erdem*	Üye *Fikret Uludamar*
Üye Yaşar Aydın (Bulunamadı)	Üye *A. İlhan Oğuz*	Üye Mehmet Kâmiloğlu (İzinli)
Üye Sezai Ekinci (Bulunamadı)	Üye *Fikri Çözgener*	Üye Oktay Gökdeniz (S. İzinli)
Üye *Oktay Aslan*	Üye *Doğan Ulusoy*	Üye *İlhan Gener*
Üye *Mehmet Olgun*	Üye *Osman Büyükyılmaz*	Üye *M. Halit Öztunalı*
Üye *Özcan Saygun*	Üye *Tülay Demirkan*	Üye *Ertan Dalgıç*
Üye Turhan Kartal (Bulunamadı)	Üye *Asaf Gökalpay*	Üye *Emin Utaş*
Üye *Hayri Kaya Urgan*	Üye *Osman Zeki Tansı*	Üye *Necdet Güvenç*
Üye *Yaşar Özbek*	Üye *Ömer Faruk Çulhacı*	Üye *Selahattin Güntaç*
Üye *Mehmet Aydoğdu*	Savcı Vekili *Raif Turgut*	

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : K.K.T.D. 18/101-1583/06106

16 . 8 . 1983

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığımıza arzı Bakanlar Kurulunca 15 . 8 . 1983 tarihinde kararlaştırılan «Boğaziçi Üniversitesi 1982 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı» ile gerekçe ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülend Ulusu
Başbakan

KESİNHESAP KANUN GEREKÇESİ

1050 sayılı Muhasebei- Umumiye Kanununun 101, 104 ve 118 inci maddeleri uyarınca hazırlanan Boğaziçi Üniversitesi 1982 Malî Yılı Kesinhesap Kanun gerekçesi, yasal süresi içinde verilmiş bulunmaktadır.

I - ÖDENEK DURUMU

1982 Malî Yılı Bütçe Yasası ile Malî Yıl başında Üniversitenin yapacağı cari, yatırım ve transfer harcamaları için 1 456 084 000 TL. ödenek verilmiştir. Bütçe Yasasının verdiği yetki ile Maliye Bakanlığınca yılı içersinde 76 485 898 TL. ödenek verilmiştir. Böylece 1982 yılı genel ödenek toplamı 1 532 569 898 TL. ye ulaşmıştır.

II - GİDER DURUMU

1982 yılı içersinde (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere toplam : 1 204 031 704 TL. harcama yapılmıştır. Bu tutarın 741 744 348 TL.'sı cari, 0.61, 339 293 845 TL.'sı yatırım 0.29 ve 112 993 511 TL.'sı transfer 0.10 ödeneklerinden karşılanmıştır.

III - YOK EDİLEN ÖDENEKLER

I inci maddede belirtilen toplam 1 532 569 898 TL. ödenekten, II nci madde ile açıklandığı üzere 1 204 031 704 TL. harcama yapılmış 0.78, kalan 328 538 194 TL.'sı ödenek 0.22, ise kullanılmayarak yok edilmiştir. Yok edilen bu ödeneklerden 247 763 524 TL.'sı cari 0.75, 70.806 155 TL.sı yatırım 0.22 ve 10 068 515 TL.'sı ise transfer 0.03, ödenekleridir.

IV - GELİR DURUMU

1982 Malî Yılı Bütçesinin (B) işaretli cetvelinde yazılı olduğu gibi 13 100 000 TL. normal gelirlerden 1 422 984 000 TL.'sı özel gelirlerden olmak üzere 1 436 084 000 TL. gelir tahmini yapılmıştır. Bu tahminlere karşılık normal gelirlerden 9 094 687 TL. tahsilat yapılmıştır. Özel gelirlerden ise 1 156 735 636 TL. tahsilat yapılmıştır. Toplam tahsilat miktarı 1 165 830 323 TL.'dır.

V - GELİR - GİDER KARŞILAŞTIRMASI

Ekli cetvellerde görüleceği üzere yıl sonuna kadar 1 204 031 704 TL., harcama yapılmış 1 165 830 323 TL. ise tahsil edilmiştir. Aradaki 38 201 381 TL. fark gelir noksanıdır.

T. C.
Sayıştay
Sayı : 96156/2591

7 Ekim 1983

Danışma Meclisi Başkanlığına

Boğaziçi Üniversitesinin 1982 Bütçe yılı kesinhesabına ait genel uygunluk bildiriminin ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Sayıştay Başkanı
H. Cahit Eren

ANAYASANIN 164 ÜNCÜ MADDESİ GEREĞİNCE HAZIRLANAN GENEL UYGUNLUK BİLDİRİMİ

1. Anayasa ve Muhasebei Umumiye Kanunu hükümleri uyarınca, bir nüshası Sayıştaya gönderilmiş bulunan Boğaziçi Üniversitesi 1982 Bütçe yılı kesinhesabı, Sayıştayca sayman hesabıyla (İdare hesabı cetvelleri) karşılaştırılmıştır.

2. 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 118 inci maddesi hükmü delaletiyle aynı Kanunun 103 üncü maddesi hükmü uyarınca kesinhesaba bağlanan gide izahnamesinde, sadece ödenek, gider ve yok edilecek ödenek miktarları yazılmakla yetinilmiştir.

Oysa, özellikle 1973 yılında başlayarak yürürlüğe konulan program bütçe sisteminde gider izahnamelerinin bütçe gerekçelerindeki şekil ve esaslara mütenazır ve ayrıntılı olarak hizmetin önemini, gelişimini ve hedeflerini, hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığını, ulaşılamamışsa bunun nedenlerini ve ödeneklerin kullanımını gösterecek biçimde hazırlanması gerekmektedir.

Bu itibarla gider izahnamesi yetersiz bulunmuştur.

3. 832 sayılı Sayıştay Kanununun 83 üncü maddesi uyarınca kesinhesaba bağlanan Sayıştay ilamlarının infaz derecesini gösterir cetvelde, Sayıştay ilamları ile tazmin hükmedilen toplam 600 liralık kesinleşmiş borç miktarı bulunduğu ve bu miktarın tamamının tahsil edildiği görülmektedir.

4. Yukarıdaki maddelerde yazılı açıklamaların gözönünde bulundurulması suretiyle kesinhesapta gösterilen rakamların kabulünün uygun olacağı arz olunur.

15 . 9 . 1983

Birinci Başkan *H. Cahit Eren*	4. Daire Başkanı *Servet Köksal*	7. Daire Başkanı Mesut Tozan (İzinli)
8. Daire Başkanı Muzaffer Şakarcan (İzinli)	5. Daire Başkanı Ferda Yazgaç (Bulunamadı)	2. Daire Başkanı *Halil Kırcalı*
6. Daire Başkanı *A. Mithat Testereci*	1. Daire Başkanı Semiha Denizdöven	3. Daire Başkanı *M. Kemal Ersun*
Üye *İlham Gövsa*	Üye *M. Hulusi Koç*	Üye *Sena Aral*
Üye *Behiç Erdem*	Üye *Fikret Uludamar*	Üye Yaşar Aydın (İzinli)
Üye A. İlhan Oğuz (İzinli)	Üye Mehmet Kâmiloğlu (Görevli)	Üye *Sezai Ekinci*
Üye *Fikri Çözgener*	Üye *Oktay Gökdeniz*	Üye *Oktay Aslan*
Üye *Doğan Ulusoy*	Üye *İlhan Gener*	Üye *Mehmet Olgun*
Üye *Osman Büyükyılmaz*	Üye M. Halit Öztunalı (İzinli)	Üye *Özcan Saygun*
Üye *Tülay Demirkan*	Üye *Ertan Dalgıç*	

Üye *Turhan Kartal*	Üye *Asaf Gökalpay*	Üye *Emin Utaş*
Üye *H. Kaya Urgan*	Üye *O. Zeki Tansı*	Üye Necdet Güvenç (İzinli)
Üye *Yaşar Özbek*	Üye *Ö. Faruk Çulhacı*	Üye *Selâhattin Güntaç*

Üye
Mehmet Aydoğdu

Savcı Vekili
Hikmet Erdoğdu

Sayıştay Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Sayıştay Komisyonu
Esas No. : 1/301, 3/437; 1/302, 3/438;
1/303, 3/439; 1/304, 3/130.
Karar No. : 15

11.10.1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Bakanlar Kurulunca yılları itibariyle Yasama Organına sunulmuş olan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca 25.1.1984 tarihinde Komisyonumuza havale edilen; «Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarıları» aynı yılların «Genel Uygunluk Bildirimleri» ile birlikte Hükümet, Sayıştay Başkanlığı ve Üniversite temsilcilerinin de katıldıkları Komisyonumuzun 4.10.1984 tarihli 1 inci birleşiminde görüşülmüştür.

Komisyonumuzun anılan Üniversitenin geçmiş yıllarına ilişkin kesinhesap kanun tasarıları üzerinde yıllar itibariyle ayrı ayrı yapmış olduğu incelemede;

1982 malî yılı kesinhesabında dairesince; 1050 sayılı Kanunun ilgili maddeleri uyarınca kesinhesaba bağlanan gider izahnamesinde, sadece ödenek, gider ve iptal edilecek ödenek miktarının yazılmakla yetinildiği görülmüştür.

Oysa gider izahnamelerinin bütçe gerekçelerindeki şekil ve esaslara mütenazır ve ayrıntılı olarak hizmetin önemini, gelişimini ve hedeflerini, hedeflere ulaşılıpulaşılamadığını ulaşılamamışsa bunun nedenlerini ve ödeneklerin kullanımını gösterecek biçimde hazırlanması gerekmektedir.

Bu itibarla gider izahnamesi Komisyonumuzca yetersiz bulunmuştur.

İncelemesi yapılan yılların kesinhesap kanun tasarılarında gösterilen rakamlar ise aynen kabul edilmiştir.

Ayrıca, 4 yıllık tasarı metinleri Komisyonumuzca tek tasarı metni haline getirilmiş, her yılın gelir ve gider cetvelleri bu metne bağlanarak, tasarılarda yer alan rakamlar topluca tablo: 1'de gösterilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan *Hazım Kutay* Ankara	*Veysel Varol* Erzincan	*Sabahattin Aras* Erzurum
Mahmut Oltan Sungurlu İmzada Bulunamadı Gümüşhane	*Halil Orhan Ergüder* İstanbul	*Halis Soylu* Kars
Muzaffer Yıldırım Kayseri	*Saffet Sert* Konya	

Tablo : 1

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİNİN 1979, 1980, 1981 VE 1982 MALİ YILLARI KESİNHESAP KANUN TASARILARI İLE İLGİLİ BİRLEŞTİRİLMİŞ TABLO

Yıllar	Ödenek Genel Toplamı	Yıl İçinde Harcanan	Yıl Sonunda İptal Edilen	Yıl İçinde Tahsil Edilen	Gelir Fazlası	Gider Fazlası
1979	437.847.000	391.662.256	46.184.744	369.912.024	—	21.750.232
1980	1.044.497.192	723.426.721	321.070.471	672.125.959	—	51.300.762
1981	1.301.214.743	1.097.872.761	203.341.982	1.089.263.968	—	8.608.793
1982	1.532.569.898	1.204.031.704	328.538.194	1.165.830.323	—	38.201.381
Toplam	**4.316.128.833**	**3.416.993.442**	**899.135.391**	**3.297.132.274**	—	**119.861.168**

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Boğaziçi Üniversitesi 1979 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı

Giderler

MADDE 1. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979 Malî Yılı giderleri bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (283 442 299) lirası cari, (100 573 616) lirası yatırım, (7 646 341) lirası da sermaye teşkili ve transfer giderlerine ait olmak üzere toplam (391 662 256) liradır.

Gelirler

MADDE 2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979 Malî Yılı gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (10 150 335) lirası normal, (359 761 689) lirası da özel gelirlerine ait olmak üzere toplam (369 912 024) liradır.

Gelir - Gider Dengesi

MADDE 3. — Birinci maddede yazılı giderler ile ikinci maddede yazılı gelirler arasındaki farkı oluşturan (21 750 232) lira gider fazlası olarak kalmıştır.

Yok Edilen Ödenek

MADDE 4. — Boğaziçi Üniversitesinin bağlı (A) işaretli cetvelin ilgili sütunlarında kayıtlı yılı içinde kullanılan ve saklı tutulanlar dışında kalan (46 184 744) liralık ödeneği yok edilmiştir.

Yürürlük

MADDE 5. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6. — Bu Kanunu Maliye ve Millî Eğitim Bakanları yürütür.

26 . 4 . 1982

Başbakan
B. Ulusu

Devlet Bak. - Başbakan Yrd. ***Z. Baykara***	Devlet Bak. - Başbakan Yrd. ***T. Özal***	Devlet Bakanı *Prof. Dr. İ. Öztrak*
Devlet Bakanı *M. Özgüneş*	Devlet Bakanı *Prof. Dr. M. N. Özdaş*	Adalet Bakanı *C. Menteş*
Millî Savunma Bakanı *Ü. H. Bayülken*	İçişleri Bakanı *S. Çetiner*	Dışişleri Bakanı *İ. Türkmen*
Maliye Bakanı *K. Erdem*	Millî Eğitim Bakanı *H. Sağlam*	Bayındırlık Bakanı *Dr. T. Önalp*
Ticaret Bakanı *K. Cantürk*	Sağlık ve Sosyal Yrd. Bakanı *Prof. Dr. K. Kılıçturgay*	Gümrük ve Tekel Bakanı *Prof. Dr. A. Bozer*
Ulaştırma Bakanı *Prof. Dr. M. Aysan*	Tarım ve Orman Bakanı *Prof. Dr. S. Özbek*	Çalışma Bakanı *Prof. Dr. T. Esener*
Sanayi ve Teknoloji Bakanı *M. Turgut*	Enerji ve Tabiî Kay. Bakanı *F. İlkel*	Kültür ve Turizm Bakanı *İ. Evliyaoğlu*
İmar ve İskân Bakanı *Dr. Ş. Tüten*	Köy İşleri ve Koop. Bakanı *M. R. Güney*	Gençlik ve Spor Bakanı *V. Özgül*
	Sosyal Güvenlik Bakanı *S. Şide*	

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Boğaziçi Üniversitesi 1980 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı

Giderler

MADDE 1. — Boğaziçi Üniversitesinin 1980 Malî yılı giderleri bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (514 427 123) lirası cari, (171 419 677) lirası yatırım ve (37 579 921) lirası da transfer giderlerine ait olmak üzere toplam (723 426 721) liradır.

Gelirler

MADDE 2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1980 Malî yılı gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (4 774 786) lirası normal, (667 351 173) lirası özel gelirlerine ait olmak üzere toplam (672 125 959) liradır.

Denge

MADDEE 3. — Birinci maddede yazılı giderler ile ikinci maddede yazılı gelirler arasındaki farkı oluşturan (51 300 762) lira gider fazlası olarak kalmıştır.

Yok Edilen Ödenek

MADDE 4. — Boğaziçi Üniversitesinin bağlı (A) işaretli cetvelin ilgili sütunlarında kayıtlı yılı içinde kullanılan ve saklı tutulanlar dışında kalan (321 070 471) liralık ödeneği yok edilmiştir.

Yürürlük

MADDE 5. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6. — Bu Kanunu Maliye ve Millî Eğitim Bakanları yürütür.

22 . 6 . 1982

Başbakan
B. Ulusu

Devlet Bak. - Başbakan Yrd. ***Z. Baykara***	Devlet Bak. - Başbakan Yrd. *T. Özal*	**Devlet Bakanı** *Prof. Dr. İ. Öztrak*
Devlet Bakanı ***M. Özgüneş***	**Devlet Bakanı** *Prof. Dr. M. N. Özdaş*	**Adalet Bakanı** *C. Menteş*
Millî Savunma Bakanı *Ü. H. Bayülken*	**İçişleri Bakanı** ***S. Çetiner***	**Dışişleri Bakanı** ***İ. Türkmen***
Maliye Bakanı *K. Erdem*	Millî Eğitim Bakanı ***H. Sağlam***	**Bayındırlık Bakanı** *Dr. T. Önalp*
Ticaret Bakanı ***K. Cantürk***	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı *Prof. Dr. K. Kılıçturgay*	**Gümrük ve Tekel Bakanı** ***Prof. Dr. A. Bozer***
Ulaştırma Bakanı *Prof. Dr. M. Aysan*	**Tarım ve Orman Bakanı** ***Prof. Dr. S. Özbek***	**Çalışma Bakanı** ***Prof. Dr. T. Esener***
Sanayi ve Teknoloji Bakanı ***M. Turgut***	Enerji ve Tabiî Kay. Bakanı ***F. İlkel***	Kültür ve Turizm Bakanı ***İ. Evliyaoğlu***
İmar ve İskân Bakanı *Dr. Ş. Tüten*	**Köy İşleri ve Koop. Bakanı** ***M. R. Güney***	**Gençlik ve Spor Bakanı** ***V. Özgül***

Sosyal Güvenlik Bakanı
S. Şide

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Boğaziçi Üniversitesi 1981 Mali Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı

Giderler

MADDE 1. — Boğaziçi Üniversitesinin 1981 Malî yılı giderleri bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (738 709 870) lirası cari, (275 447 916) lirası yatırım ve (83 714 975) lirasıda transfer giderlerine ait olmak üzere toplam (1 097 872 761) liradır.

Gelirler

MADDE 2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1981 Malî yılı gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (7 935 278) lirası normal, (1 081 328 690) lirası özel gelirlerine ait olmak üzere toplam (1 089 263 968) liradır.

Denge

MADDE 3. — Birinci maddede yazılı giderler ile ikinci maddede yazılı gelirler arasındaki farkı oluşturan (8 608 793) lira gider fazlası olarak kalmıştır.

Yok Edilen Ödenek

MADDE 4. — Boğaziçi Üniversitesinin bağlı (A) işaretli cetvelin ilgili sütunlarında kayıtlı yılı içinde kullanılan ve saklı tutulanlar dışında kalan (203 341 982) liralık ödeneği yok edilmiştir.

Yürürlük

MADDE 5. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6. — Bu Kanunu Maliye ve Millî Eğitim Bakanları yürütür.

4 . 1 . 1983

Başbakan
B. Ulusu

Devlet Bak. Başbakan Yrd. *Z. Baykara*	Devlet Bakanı *Prof. Dr. İ. Öztrak*	Devlet Bakanı *M. Özgüneş*
Devlet Bakanı *Prof. Dr. M. N. Özdaş*	Devlet Bakanı *S. R. Pasin*	Adalet Bakanı *C. Menteş*
Millî Savunma Bakanı *Ü. H. Bayülken*	İçişleri Bakanı *S. Çetiner*	Dışişleri Bakanı *İ. Türkmen*
Maliye Bakanı *A. B. Kafaoğlu*	Millî Eğitim Bakanı *H. Sağlam*	Bayındırlık Bakanı *Dr. T. Önalp*
Ticaret Bakanı *K. Cantürk*	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı *Prof. Dr. K. Kılıçturgay*	Gümrük ve Tekel Bakanı *Prof. Dr. A. Bozer*
Ulaştırma Bakanı *Prof. Dr. M. Aysan*	Tarım ve Orman Bakanı *Prof. Dr. S. Özbek*	Çalışma Bakanı *Prof. Dr. T. Esener*
Sanayi ve Teknoloji Bakanı *M. Turgut*	Enerji ve Tabiî Kay. Bakanı *F. İlkel*	Kültür ve Turizm Bakanı *İ. Evliyaoğlu*
İmar ve İskân Bakanı *Prof. Dr. A. Samsunlu*	Köy İşleri ve Koop. Bakanı *M. R. Güney*	Gençlik ve Spor Bakanı *V. Özgül*

Sosyal Güvenlik Bakanı
S. Şide

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Boğaziçi Üniversitesi 1982 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı

Giderler

MADDE 1. — Boğaziçi Üniversitesi 1982 Malî yılı Giderleri bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (741 744 348) lirası cari, (339 293 845) lirası Yatırım, (122 993 511) lirasıda Transfer giderlerine ait olmak üzere toplam (1 204 031 704) liradır.

Gelirler

MADDE 2. — Boğaziçi Üniversitesi 1982 Malî yılı Gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (1 434 135) lirası Vergi gelirlerinden, (7 660 552) lirası vergi dışı gelişlerinden (1 156 735 636) lirasıda Özel Gelirlerden olmak üzere toplam (1 165 830 323) liradır.

Gelir ve Gider Dengesi

MADDE 3. — Birinci maddede yazılı giderler ile ikinci maddede yazılı gelirler arasındaki farkı oluşturan (38 201 381) lira gider fazlası olarak gerçekleşmiştir.

İptal Edilecek Ödenek

MADDE 4. — Boğaziçi Üniversitesi 1982 Malî yılı ödeneği bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere; (1 532 569 898) lira olup, bu tutarın yılı içinde kullanılan ve saklı tutulanlar dışında kalan (328 538 194) liralık ödenek iptal edilmiştir. İptal edilen ödenekten akreditif artıklarına ilişkin (1 098 852) lirasının ertesi yılda açılacak özel bir tertibe ödenek kaydolunması gerekir.

Yürürlük

MADDE 5. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6. — Bu Kanunu Maliye ve Millî Eğitim Bakanları yürütür.

15 . 8 . 1983

Başbakan
B. Ulusu

Devlet Bak. - Başbakan Yrd. *Z. Baykara*	Devlet Bakanı *Prof. Dr. İ. Öztrak*	Devlet Bakanı *M. Özgüneş*
Devlet Bakanı *Prof. Dr. M. N. Özdaş*	Devlet Bakanı *S. R. Pasin*	Adalet Bakanı *K. Akdoğan*
Millî Savunma Bakanı *Ü. H. Bayülken*	İçişleri Bakanı *S. Çetiner*	Dışişleri Bakanı *İ. Türkmen*
Maliye Bakanı *A. B. Kafaoğlu*	Millî Eğitim Bakanı *H. Sağlam*	Bayındırlık Bakanı *Dr. T. Önalp*
Ticaret Bakanı *K. Cantürk*	Sağlık ve Sosyal Yrd. Bakanı *Prof. Dr. K. Kılıçturgay*	Gümrük ve Tekel Bakanı *Prof. Dr. C. T. Sadıklar*
Ulaştırma Bakanı *Prof. Dr. M. Aysan*	Tarım ve Orman Bakanı *Prof. Dr. S. Özbek*	Çalışma Bakanı *Prof. Dr. T. Esener*
Sanayi ve Teknoloji Bakanı *M. Turgut*	Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı *F. İlkel*	Kültür ve Turizm Bakanı *İ. Evliyaoğlu*
İmar ve İskân Bakanı *Prof. Dr. A. Samsunlu*	Köy İşleri ve Koop. Bakanı *M. R. Güney*	Gençlik ve Spor Bakanı *V. Özgül*
	Sosyal Güvenlik Bakanı *S. Şide*	

SAYIŞTAY KOMİSYONU METNİ

Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 Malî Yılları Kesinhesap Kanun Tasarısı

Giderler

MADDE 1. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 malî yılları giderleri ilişik (A) işaretli cetvellerde gösterildiği üzere; (2 278 323 640,—) lirası cari, (886 735 054,—) lirası yatırım, (251 934 748,—) lirası da transfer giderlerine ait olmak üzere toplam (3 416 993 442,—) liradır.

Gelirler

MADDE 2. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 malî yılları gelirlerinden yapılan tahsiller ilişik (B) işaretli cetvellerde gösterildiği üzere; (31 955 086,—) lirası normal, (3 265 177 188,—) lirası özel gelirlere ait olmak üzere toplam (3 297 132 274,—) liradır.

Gelir - Gider Dengesi

MADDE 3. — Gelir ve gider arasındaki farkı oluşturan (119 861 168,—) lira gider fazlası olarak gerçekleşmiştir.

İptal Edilecek Ödenek

MADDE 4. — Boğaziçi Üniversitesinin 1979, 1980, 1981 ve 1982 malî yılları içinde kullanılmayan ve ilişik (A) işaretli cetvellerde gösterilen toplam (899 135 391,—) liralık ödenek iptal edilmiştir. İptal edilen 1982 malî yılı ödeneğinden (1 098 852,—) lira akreditif ve taahhüt artıklarına ilişkin olarak ertesi yılda açılacak özel bir tertibe ödenek kaydolunacaktır.

Yürürlük

MADDE 5. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6. — Bu Kanun hükümlerine Maliye ve Gümrük Bakanı ile Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı yürütür.

1979 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
A CETVELİ

Prog.	Ödeneğin Çeşidi	Ödenek Lira	Gider Lira	İptal edilmesi gereken ödenek Lira
101	GENEL YÖNETİM VE DESTEK HİZMETLERİ	235 421 450	216 476 512	18 944 938
103	MEDİKO - SOSYAL HİZMETLER	24 884 300	20 947 644	3 936 656
104	REKTÖRLÜĞE BAĞLI OKUL VE ARAŞTIRMA HİZMETLERİ	35 155 100	31 415 142	3 739 958
113	TEMEL BİLİMLER FAKÜLTESİ	61 315 350	52 864 422	8 450 928
161	İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	40 036 150	35 303 110	4 733 040
180	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	41 034 650	34 655 426	6 379 224
	GENEL TOPLAM	**437 847 000**	**391 662 256**	**46 184 744**

1979 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
B CETVELİ

Gelir türü	Bölüm	Kesim	Madde	Gelirin Çeşidi	Tahmin Lira	Tahsilat Lira
1				VERGİ GELİRLERİ	1 700 000	1 646 260
	1			HARÇLAR VE RESİMLER	1 700 000	1 646 260
		1		Kayıt, imtihan ve diploma harçları	1 360 000	1 343 760
		2		Mediko - Sosyal harçlar	340 000	302 500
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	2 395 000	8 504 075
	3			KURUM MALLARI GELİRLERİ	65 000	102 510
		2		Taşınmaz mallar kira gelirleri	50 000	—
		3		Taşınır mallar satış bedeli	5 000	102 510
		4		Kitap satışı gelirleri	10 000	—
	4			KURUM İŞTİRAKLERİ	150 000	
		1		Döner sermaye gelirleri	150 000	
	5			ÇEŞİTLİ GELİRLER VE CEZALAR	2 160 000	8 248 745
		1		Çeşitli gelirler	1 960 000	8 248 745
		3		Bağışlar	200 000	
	6			İŞLETME GELİRLERİ	20 000	152 820
		7		Lokanta, kantin ve benzeri yer gelirleri	20 000	152 820
3				ÖZEL GELİRLER	449 362 000	359 761 689
		1		Hazine yardımı	449 362 000	359 761 689
				İ C M A L		
1				VERGİ GELİRLERİ	1 700 000	1 646 260
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	2 395 000	8 504 075
3				ÖZEL GELİRLER	449 362 000	359 761 689
				GENEL TOPLAM	**453 457 000**	**369 912 024**

1980 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
A CETVELİ

Prog.	Ödeneğin Çeşidi	Ödenek Lira	Gider Lira	İptal edilmesi gereken ödenek Lira
101	GENEL YÖNETİM VE DESTEK HİZMETLERİ	567 621 901	433 615 824	134 006 077
103	MEDİKO - SOSYAL HİZMETLER	35 323 140	25 372 246	9 950 894
104	REKTÖRLÜĞE BAĞLI OKUL VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ	92 584 560	53 614 194	38 970 366
113	TEMEL BİLİMLER FAKÜLTESİ	128 238 517	86 726 354	41 512 163
161	İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	87 654 060	60 866 942	26 787 118
180	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	133 075 014	63 231 161	69 843 853
	GENEL TOPLAM	**1 044 497 192**	**723 426 721**	**321 070 471**

1980 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
B CETVELİ

Gelir türü	Bölüm	Kesim	Madde	Gelirin Çeşidi	Tahmin Lira	Tahsilat Lira
1				VERGİ GELİRLERİ	800 000	1 343 440
	1			HARÇLAR VE RESİMLER	800 000	1 343 440
		1		Kayıt, imtihan ve diploma harçları	800 000	1 170 540
		2		Mediko - Sosyal harçlar	—	172 900
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	807 000	3 431 346
	3			KURUM MALLARI GELİRLERİ	145 000	121 932
		3		Taşınır mallar satış bedeli	125 000	
		4		Kitap satışı gelirleri	20 000	121 932
	4			KURUM İŞTİRAKLERİ	10 000	—
		1		Döner sermaye gelirleri	10 000	—
	5			ÇEŞİTLİ GELİRLER VE CEZALAR	652 000	3 309 414
		1		Çeşitli gelirler	650 000	3 123 414
		3		Bağışlar	1 000	—
		4		Müteahhitlerden alınacak gecikme zammı	1 000	186 000
3				ÖZEL GELİRLER	1 048 978 850	667 351 173
		1		Hazine yardımı	1 023 978 850	667 351 173
		2		Geçen yıldan devrolunacak nakit	5 000 000	
		3		Hazine yardımı tahakkuk bakiyesi	20 000 000	
				İ C M A L		
1				VERGİ GELİRLERİ	800 000	1 343 440
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	807 000	3 431 346
3				ÖZEL GELİRLER	1 048 978 850	667 351 173
				GENEL TOPLAM	**1 050 585 850**	**672 125 959**

1981 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
A CETVELİ

Prog.	Ödeneğin Çeşidi	Ödenek Lira	Gider Lira	İptal edilmesi gereken ödenek Lira
101	GENEL YÖNETİM VE DESTEK HİZMETLERİ	807 185 163	738 625 264	68 559 899
103	MEDİKO - SOSYAL HİZMETLER	64 247 768	55 855 834	8 391 934
104	OKUL VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ	96 818 000	62 713 800	34 104 200
113	TEMEL BİLİMLER FAKÜLTESİ	120 814 975	97 660 982	23 153 993
161	İDARÎ BİLİMLER FAKÜLTESİ	88 786 840	68 821 204	19 965 636
180	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	123 361 997	74 195 677	49 166 320
	GENEL TOPLAM	**1 301 214 743**	**1 097 872 761**	**203 341 982**

1981 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
B CETVELİ

Gelir türü	Bölüm	Kesim	Madde	Gelirin Çeşidi	Tahmin Lira	Tahsilat Lira
1				VERGİ GELİRLERİ	2 000 000	1 826 095
	1			HARÇLAR VE RESİMLER	2 000 000	1 826 095
		1		Kayıt, imtihan ve diploma harçları	1 500 000	1 547 895
		2		Mediko - Sosyal harçları	500 000	278 200
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	3 912 000	6 109 183
	3			KURUM MALLARI GELİRLERİ	3 210 000	926 987
		2		Taşınmaz mallar gelirleri	2 000 000	114 546
		3		Taşınmaz mallar satış bedeli	10 000	128 500
		4		Kitap satış gelirleri	1 200 000	683 941
	4			KURUM İŞTİRAKLERİ	200 000	92 970
		1		Döner sermaye gelirleri	200 000	92 970
	5			ÇEŞİTLİ GELİRLER VE CEZALAR	502 000	3 988 320
		1		Çeşitli gelirler	500 000	3 973 320
		3		Bağışlar	1 000	
		4		Müteahhitlerden alınacak gecikme cezaları	1 000	15 000
	6			LOKANTA KANTİN GELİRLERİ	—	1 100 906
		7		Kantin kira gelirleri	—	1 100 906
3				ÖZEL GELİRLER	1 282 699 768	1 081 328 690
		1		Hazine yardımı	1 255 699 768	1 081 328 690
		2		Geçen yıldan devreden nakit	2 000 000	—
		3		Hazine yardım tahakkuk bakiyesi	25 000 000	—
				İ C M A L		
1				VERGİ GELİRLERİ	2 000 000	1 826 095
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	3 912 000	6 109 183
3				ÖZEL GELİRLER	1 282 699 768	1 081 328 690
				GENEL TOPLAM	**1 288 611 768**	**1 089 263 968**

1982 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ

A CETVELİ

Prog.	Ödeneğin Çeşidi	Ödenek Lira	Gider Lira	İptal edilmesi gereken ödenek Lira
101	GENEL YÖNETİM VE DESTEK HİZMETLERİ	968 560 572	844 729 256	123 831 316
103	MEDİKO - SOSYAL HİZMETLER	53 183 520	47 059 450	6 124 070
104	OKUL VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ	101 209 727	72 617 965	28 591 762
113	TEMEL BİLİMLER FAKÜLTESİ	151 710 356	100 510 447	51 199 909
161	İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ	105 657 732	72 809 396	32 848 336
180	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	152 247 991	66 305 190	85 942 801
	GENEL TOPLAM	**1 532 569 898**	**1 204 031 704**	**328 538 194**

1982 YILI BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ

B CETVELİ

Gelir türü	Bölüm	Kesim	Madde	Gelirin Çeşidi	Tahmin Lira	Tahsilat Lira
1				VERGİ GELİRLERİ	6 000 000	1 434 135
	1			HARÇLAR VE RESİMLER	6 000 000	1 434 135
		1		Kayıt, imtihan ve diploma harçları	5 000 000	1 292 185
		2		Mediko - Sosyal harçlar	1 000 000	141 950
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	7 100 000	7 660 552
	3			KURUM MALLARI GELİRLERİ	3 600 000	1 101 623
		2		Taşınmaz mallar gelirleri	3 000 000	615 962
		3		Taşınır mallar satış bedeli	100 000	—
		4		Kitap satış gelirleri	500 000	485 661
	4			KURUM İŞTİRAKLERİ	2 000 000	83 313
		1		Döner sermaye gelirleri	2 000 000	83 313
	5			ÇEŞİTLİ GELİRLER VE CEZALAR	1 500 000	6 475 616
		1		Çeşitli gelirler	1 500 000	6 475 616
3				ÖZEL GELİRLER	1 443 019 000	1 156 735 636
		1		Hazine yardımı	1 413 019 000	1 156 735 636
		3		Hazine yardımı tahakkuk bakiyeleri	30 000 000	
				İ C M A L		
1				VERGİ GELİRLERİ	6 000 000	1 434 135
2				VERGİ DIŞI GELİRLER	7 100 000	7 660 552
3				ÖZEL GELİRLER	1 443 019 000	1 156 735 636
				GENEL TOPLAM	**1 456 119 000**	**1 165 830 323**

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 127

28 Ocak 1984 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Adalet ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/464)

TC
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi
Başkanlığı
Sayı : K. K. T. D. 18/101 - 1615/05695

4 . 9 . 1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulu'nca 27.8.1984 tarihinde kararlaştırılan «28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı» ve gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Turgut ÖZAL
Başbakan

28 OCAK 1964 TARİHLİ EK PROTOKOL İLE DEĞİŞİK 29 TEMMUZ 1960 TARİHLİ NÜKLEER ENERJİ ALANINDA ÜÇÜNCÜ ŞAHISLARA KARŞI KANUNİ SORUMLULUK HAKKINDAKİ SÖZLEŞMEYE 16 KASIM 1982 TARİHLİ PROTOKOL İLE GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLERE DAİR GEREKÇELER

Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Yasal Sorumluluk Hakkındaki Sözleşme (Paris Sözleşmesi) 29 Temmuz 1960'da 15 ülke ile beraber Türkiye tarafından da imzalanmış ve 8.5.1961 gün ve 199 Sayılı Yasa ile onaylanmıştır. (Ek : 1). Sözleşme, Ocak 1964'de, Sözleşmenin aslını imzalayan ülkelerin kabulü ile düzenlenen bir Ek Protokol ile değiştirilmiş olup,sözkonusu Ek Protokol 1.6.1967 gün ve 878 sayılı Yasa ile onaylanmıştır (Ek : 2). Anılan Sözleşme, Ek Protokol ile birlikte 1968 yılından bu yana yürürlüktedir.

Paris Sözleşmesi ülkelerin yasal sorumluluğu düzenleyen genel mevzuatlarına nükleer enerji alanında istisnaî bir rejim getirmekte olup, konusu da genel hukuk kurallarının uygulanmasının mümkün olmadığı istisnaî nitelikteki risklerle sınırlıdır. Sözleşme nükleer tesis işleteninin üçüncü şahıslara karşı nükleer kazalardan doğan sorumluluğunu belirli kurallara bağlayarak, bir yandan sorumlu işletenin sınırsız tazminat talepleri karşısında kalmasını engelleyerek, sorumluluğunu sınırlamakta; öte yandan tazminat taleplerinin karşılanmasında devlet garantisini sağlayarak, zarar gören üçüncü şahıslar açısından daha adaletli bir sistem getirmektedir. Sözleşmenin diğer bir amacı da ulusal mevzuatlar arasında uyumu sağlayarak, bu konuda ortak bir uygulamanın oluşmasına yardımcı olmaktır.

Sözleşmenin nükleer alanda yasal sorumluluk konusunda getirdiği genel esaslar aşağıda verilmektedir :

1. Nükleer kazanın sebep olduğu nükleer zararın sorumlusu kaza meydana geldiği sırada nükleer maddenin ait olduğu veya bulunduğu tesisin işletenidir.

2. Tesisi işletenin sorumluluğu mutlak ve kusursuz sorumluluktur.

3. İşletenin sorumluluğu belirli bir miktar ile sınırlandırılmıştır. (Asgarî haddi 5 milyon Avrupa Para Andlaşması Hesap Ünitesi, azamî haddi 15 Milyon Avrupa Para Andlaşması Hesap Ünitesidir).

4. İşletene, bu sorumluluğu sigorta veya diğer malî garantilerle teminat altına alma yükümlülüğü getirilmektedir. (İşletenin sigorta ile teminat altına aldığı miktarın üstünde kalan miktarı Devlet garanti edecektir.)

5. Kaza ile ilgili her tür iddiayı kabul edip inceleyecek ve sözleşmeye taraf diğer ülkelerde de kararları geçerli sayılacak yetkili tek bir mahkemenin tayini konusu sözleşmede özel olarak düzenlenmiştir. (Prensip olarak kazanın olduğu yer mahkemesi).

6. İşletenin sorumluluğu belli bir süre ile sınırlı bir sorumluluktur. (Genel olarak kazanın olduğu tarihten itibaren 10 yıl).

7. Sözleşmede ayrıca tazminatın şekli, işletenin rücu hakkı, sözleşmenin yürürlüğe girme koşulları vb. hususlar da düzenlenmektedir.

Yasal sorumluluk konusunda getirdigi farklılık ve değişiklikler yukarıdaki şekilde özetlenebilecek Paris Sözleşmesinin günün koşullarına uydurularak modernize edilmesi amacıyla uzun süreden beri devam eden revizyon çalışmaları sonuçlanmış ve değişiklik Protokolü 16 Kasım 1982 tarihinde imzaya açılarak Türkiye tarafından imzalanmıştır (Ek : 3). Anılan Protokol ile, Sözleşmenin gelişen koşullara uygun hale getirilmesinin yanısıra, uygulamadan doğan aksaklıkların giderilmesi, belirsiz ve yorumda tereddüt yaratan hükümlere açıklık getirilerek Sözleşmenin uygulanmasının kolaylaştırılması ve uygulamadaki uyumun artırılması amaçlanmaktadır.

Sözkonusu Protokol ile yapılan en önemli değişiklik tazminat miktarları ile ilgili hususlardır. Sözleşmede belirtilen nominal miktarlar değişmemekle birlikte Avrupa Para Andlaşması Hesap Ünitesi (EMA u/a) yerine Özel Çekim Hakkı (Special Drawing Right) konularak para birimi Uluslararası Para Fonu Sistemine bağlanmış ve yapılan bu değişiklikle günün koşullarına uygun bir şekilde tazminat miktarlarında gerekli artış sağlanmış bulunmaktadır. Esasen, diğer uluslararası ekonomik faaliyetlerde de kullanılan para birimi olan Özel Çekim Hakkının Protokolün yürürlüğe girmesinden evvel uygulanmasını öngören OECD Nükleer Enerji Ajansı Yönetim Komitesi Kararı Maliye Bakanlığı tarafından onaylanmış bulunmaktadır.

Türkiye'de halen Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezinde (ÇNEAM) bulunan TR-I ve TR-II araştırma reaktörlerinden başka nükleer tesis olarak nitelendirilebilecek bir tesis bulunmamaktadır. Bu nedenle, Paris Sözleşmesinin uygulanması şu anda bu reaktörlerle ilgili faaliyetler çerçevesinde kalmaktadır.

Nitekim, sözkonusu reaktörlere ait kullanılmış yakıtın 1984 yılı başında ABD'ne gönderilmesi sırasında Paris Sözleşmesi uygulama alanı bulmuş ve anılan Sözleşmenin ilgili hükümleri uyarınca, sorumlu işleten olarak ÇNAEM'nin yakıtın taşınması sırasında meydana çıkabilecek nükleer risklerden doğan sorumluluğunun bir kısmı taşıyıcı firma olan Transnucleaire tarafından sağlanan sigorta ile karşılanmış, bunun dışında kalan miktar için ise Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı nezdinde teşebbüse geçilerek Devlet Garantisi sağlanmış ve yakıtın gönderilmesi gerçekleştirilmiştir.

Bununla beraber, Türkiye nükleer güç santralları kurma aşamasında olduğundan, bu santrallar kurulurken ve daha sonra santrallar faaliyete geçtiğinde Paris Sözleşmesi hükümlerine uyulması ve gereklerinin yerine getirilmesi sözkonusudur ve sözleşmenin uygulama alanının bu şekilde genişleyecek olması Türkiye açısından nükleer alanda yasal sorumluluk konusunun önemini artırmak ve konuya farklı bir boyut getirmektedir.

Bu nedenle, sözleşmenin bazı hükümlerini değiştiren Protokol'e taraf olmamamız halinde nükleer risklerle ilgili yasal sorumluluk konusunun daha güç ve ayrıntılı yükümlülükler getirebilecek olan ikili düzenlemelerle çözümlenmesi gerekecektir. Nitekim, TEK ile Kanada CANDU ve Alman KWU Firmaları arasında Türkiye'de kurulacak nükleer güç santralları ile ilgili olarak yürütülen ihale müzakerelerinde nükleer alanda yasal sorumlulukla ilgili hükümler ayrı bir bölüm olarak görüşülmektedir. Ayrıca, herhangi bir nükleer kaza meydana gelmesi halinde başka ülkelerin mevzuatlarına uyma zorunluluğuda ortaya çıkabilecektir. Kaldı ki, gerek nükleer santral kurulması, gerekse yakıtın taşınması gibi konularda gelişmiş ülkeler belli bazı uluslararası sözleşmelere taraf olunması koşulunu öne sürmektedirler.

Sonuç olarak, Paris Sözleşmesi ve eki Protokola olduğu gibi, son değişiklik Protokolüne de taraf olmamız, ülkemizin nükleer programının uygulanması ve uluslararası ilişkileri açısından daha uygun ve yararlı görünmektedir.

Nükleer alanda yasal sorumluluk ile ilgili bir diğer önemli husus da bu konuda iç mevzuatımızın oluşturulmasıdır. Paris Sözleşmesine taraf diğer ülkelerin hemen hepsi nükleer alanda yasal sorumluluk konusunu sözleşme paralelinde iç mevzuatlarını tamamlayarak çözümlemişlerdir. Türkiye'de de nükleer alanda yasal sorumluluk konusunun Sözleşme hükümlerine uygun olarak bir mevzuat ile düzenlenmesi, nükleer güç santralları kurulması konusu gündemde olduğundan, ivedilik kazanmış bulunmaktadır. Bunun yanında nükleer risklerden doğan sigorta konusunun da sigorta mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılarak çözümlenmesi gerekmektedir. Hernekadar halen «Türkiye Atom Sigorta Pool»unun Jeranı olan ve «Avrupa Atom Pool'a üye bulunan Ak Sigorta Anonim Şirketine nükleer risklerle ilgili sigortalamanın yaptırılması mümkün ise de, yukarıda belirtildiği gibi iç mevzuatın Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun işbirliği ile Ticaret ve Maliye Bakanlıkları ile birlikte hazırlanması, bu konuda iç mevzuat eksikliğinin uygulamada ortaya çıkarılabileceği aksaklıkların ortadan kaldırılabilmesi açısından önemlidir. Maliye Bakanlığı da Protokolün onayını takiben Paris Sözleşmesi ile ilgili mevzuatın çıkarılması ve gerekli yasal önlemlerin alınması konusu üzerinde önemle durmaktadır.

Bu genel bilgi ve gerekçenin yanısıra, 12 Kasım 1982 tarihli Protokol ile yapılan değişiklikler ve gerekçeleri maddeler itibariyle ayrıca aşağıda verilmektedir.

A) Başlangıcın ikinci paragrafı :

Burada yalnızca ilgili kuruluşun isminin (OECD/NEA) son ve bugünkü şeklini vermek üzere bir değişiklik yapılmıştır.

B) Başlangıcın son paragrafı, 1 (a) (i) ve 3(c) :

Sözleşmenin ana metninde iyonlaştırıcı radyosyondan doğan kazalardan meydana gelen hasarlar sözleşmenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Daha sonra 1964 Ek Protokolü ile başlangıcın son paragrafına yapılan değişiklikle iyonlaştırıcı radyasyondan doğan kazaların neden olduğu hasarlara sözleşme hükümlerinin uygulanmasının Akit Taraflara bırakıldığı genel olarak hükme bağlanmış ve 3 üncü maddeye eklenen yeni bir fıkra (3 (c)) ile de, «Bir Akit Taraf mevzuatıyla, kendi ülkesinde bulunan nükleer tesisi işletenin mesuliyetinin, bu tesis içinde olup bu maddenin (a) fıkrasında atıf yapılan kaynakların dışındaki herhangi bir radyasyon kaynağından intişar eden iyonlaştırıcı radyasyonlardan husule gelen veya neticelenen hasarlarla ilgili mesuliyeti de kavradığını hükme bağlayabilir» hükme getirilmiştir.

uygulamada Taraf ülkelerin çoğu ulusal mevzuatları ile bu seçeneğin uygulanması yolunda düzenlemelere gitmişlerdir. Bu nedenle, uygulamaya paralel olarak son protokolle 3 üncü maddenin (c) fıkrası kaldırılmış ve belirsizliğe neden olmaması için nükleer kaza tanımına (1 (a) (i)) «bir nükleer tesis içindeki radyasyon kaynağından yayınlanan iyonlaştırıcı radyasyonlardan doğan veya bunların neticesi olarak ortaya çıkarak hasara neden olan» kazalar da eklenerek iyonlaştırıcı radyasyonlar sözleşme kapsamına alınmış ve yapılan bu yeni düzenlemeye uygun olarak başlangıcın son paragrafından iyonlaştırıcı radyasyonla ilgili kısım çıkarılmıştır. Tesis dışında bulunan radyasyon kaynağından yayınlanan iyonlaştırıcı radyasyonların meydana getireceği hasarlar ise sözleşme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bir nükleer tesis içinde olabilecek bir nükleer kaza sonucunda iyanlaştırıcı radyasyonlar sınıfına giren nötronlar, alfa, beta partikülleri ve gama ışınları ortaya çıkacaktır. Çevreye zarar verebilecek bu iyonlaştırıcı radyasyonların meydana getireceği hasardan işletenin sorumlu tutulması doğaldır. Ancak tesis dışında varlığı sözkonusu olabilecek kaynaklardan meydana gelebilecek iyonlaştırıcı radyasyonların oluşturabileceği zarardan tesis işleteni sorumlu olamaz. Ayrıca, bu radyasyonların nükleer kaynaklı olmayanları da mevcuttur. bu nedenle son protokol ile yapılan yeni düzenleme sözleşmenin amaçlarına uygundur görüşündeyiz.

C) 1 inci maddenin (a) fıkrası :

1 (a) (i) :

Yeni protokol ile tesis içindeki radyasyon kaynağından yayınlanan iyonlaştırıcı radyasyonlar sözleşme kapsamına alındığından, bu benddeki «nükleer kaza» tanımına iyonlaştırıcı radyasyon eklenmiş. Gerekçe daha önce «B» de verilmiştir.

1 (a) (ii) :

Avrupa Nükleer Eerji Ajansı'nın 1972'de değiştirilen adı düzeltilerek yeni Protokole Nükleer Enerji Ajansı olarak girmiştir.

Sözleşmede bir işletenin sorumluluğunda olup da aynı yerde bulunan birden fazla nükleer tesisin tek bir nükleer tesis olarak kabul edilebilmesine olanak veren bir hüküm bulunmamakta idi. Ancak çok sayıda taraf ülkeler bu olanağı kendi ulusal mevzuatlarıyla sağlamışlardır. Yeni Protokol ile bu uygulama doğrultusunda bir düzenleme yapılarak nükleer tesisin tanımını yapan bu bende «herhangi bir Âkit Taraf, bir işletenin aynı yerde bulunan iki veya daha fazla nükleer tesisinin o yerde radyoaktif madde bulundurulan diğer binalarla birlikte tek bir nükleer tesis olarak kabul edileceğine karar verebilir» hükmü eklenmiştir.

Nükleer tesisler yer seçimi, ortak tesis kullanımı, inşaat kolaylığı, işletme kolaylığı gibi nedenlerle aynı yerde iki veya daha fazla olarak kurulmaktadır. Bu durumda aynı yerde bulunan ve aynı işletenin sorumluluğunda olan iki veya daha fazla nükleer tesisin tek bir nükleer tesis olarak düşünülmesi sözleşmenin uygulanması açısından kolaylık saklayacaktır. Bu nedenle son Protokol ile yapılan yeni düzenleme yerindedir görüşündeyiz.

1 (a) (iii) :

Bu bentde değişiklik yapılmıştır.

1 (a) (iv) :

Sözleşmenin ana metninde «radyoaktif ürünler ve artık» tanımı yapılırken, «herhangi bir endüstriyel, ticarî, ziraî, tıbbî veya ilmî amaçlarla kullanılan veya kullanılacak, bir nükleer tesis dışındaki radyoizotopların» bu tanımın dışında olduğu belirtilmektedir. Bu hükmün amacı bir nükleer tesis dışındaki radyoizotopların yukarıdaki tanımın dışında kalmasını sağlamaktadır. Ancak, geçmişte bu konuda belirli yorum zorlukları ortaya çıkmış ve Yönetim Komitesi bu konuda bir «recommendation» çıkarmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle son Protokol ile yukarıdaki amaçlarla ve eğitim amacıyla (eğitim amacı son Protokolle eklenmiştir) kullanılmak üzere imalatının son aşamasına ulaşmış olan radyoizotopların «radyoaktif ürünler ve artık» tanımı dışında kalacağı hükme bağlanarak konuya açıklık getirilmiştir. Yani radyoizotopların üretimi sırasında, ileride kullanılma amaçları ne olursa olsun, üretimin son aşamasına kadar bu radyoizotoplar «radyoaktif ürünler ve artık» tanımı içinde yer almakta ve işletenin bunlardan doğan sorumluluğu son aşamaya kadar devam etmektedir. İşletenin sorumluluğu ancak üretiminin son aşamasına gelmiş ve nükleer tesis dışında bulunan radyoizotoplar için sona ermektedir. Radyoizotopların gelecekteki kullanıcılarının güvenliği açısından önemli olan husus bu radyoizotopların sonradan bir değişim olmaksızın doğrudan kullanılabilir olmalarıdır. Yapılan değişiklikle bu hususun sağlanması amaçlanmaktadır.

Radyoizotoplar radyoaktif maddeler olduklarından, işletenin bunlara ilişkin sorumluluğunun üretimlerinin son aşamasına kadar devam ettiğinin yeni Protokol ile açıklığa kavuşturulmuş olması yanında, «eğitim amacının» da maddeye eklenmesi isabetli olmuştur görüşündeyiz.

1 (a) (v) :

Bu bendde değişiklik yapılmamıştır.

1 (a) (vi) :

Bu bendde değişiklik yapılmamıştır.

D) 3 üncü maddenin (a) fıkrası :

Bu fıkra yeni Protokol ile yeniden düzenlenmiş ve sözleşmenin ana metninde ve 1964 Ek Protokolü ile değişik fıkrada «işletenin sorumlu olmadığı haller» arasında sayılan «kazanın vuku bulduğu anda nükleer maddeyi taşıyan nakil vasıtalarının zarara maruz kalışı» son değişiklikte işletenin sorumlu olmadığı haller arasında sayılmamıştır. Ayrıca, «işletenin sorumlu olmadığı hallere» bu protokol ile «tesisin bulunduğu yerde, inşaat halinde nükleer tesis dahil diğer herhangi bir nükleer tesis»in zarara uğraması eklenmiştir.

Uygulamada Âkit Tarafların çoğunluğu «recommendation»lara uygun olarak 7 nci maddenin (c) fıkrasındaki seçme haklarını kullanarak, nakil vasıtalarının zarara uğramasını işletenin sorumluluğu içine almışlardır. İşte uygulamadaki bu eğilimin sonucu olarak, son protokol ile yukarıda değindiğimiz gibi, nakil vasıtalarının zarara uğraması zorunlu olarak işletenin sorumluluğu içine alınmıştır.

Kanımızca kazaya neden olan nükleer maddeyi taşıyan nakil vasıtasının zarara uğraması da «bir malın yokedilmesi veya zaraar uğraması» niteliğinde olduğundan, nükleer kaza sonucu meydana gelen zararlardan sorumlu olan işletenin nakil vasıtasında meydana gelen zarardan da sorumlu olması gerekir. Bu nedenle bu konuda yapılan değişiklik uygundur.

Bu fıkrada yapılan ikinci değişiklik ise sözleşmenin ana amacı olan üçüncü şahıslara yapılan zararların tazmini için sağlanan Malî Grantinin, nükleer kazanın meydana geldiği nükleer tesisin dışında aynı yerde bulunan tesislerin uğradıkları hasarların tazmini için kullanılmalarını engellemek amacını gütmektedir. Bu nedenle bu değişikliğin yapılması yerinde olmuştur. Bununla beraber bu değişikliğin kazayla ilgili tesisin işleteni ile diğer tesislerin işletenleri arasında yapılacak akti düzenlemeleri engelleyeceği şeklinde yorumlanmaması gerekir.

E) 3 üncü maddenin (c) fıkrası :

Bu fıkra kaldırılmıştır. Gerekçe ve açıklamalar «B» de verilmiştir.

F) 4 üncü maddenin (c) fıkrası :

İşletenin nakliyeciye malî garanti belgesi sağlama yükümlülüğünü düzenleyen bu fıkraya yeni Protokol ile «bir Akit Taraf bütünüyle kendi sınırları içinde yer alan taşıma sözkonusu olduğunda bu yükümlülüğü üstlenmeyebilir» hükmü eklenmiş ve söz konusu yükümlülüğe istisna getirilmiştir.

Sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğunun izlediği uygulamaya göre, yetkili makamlar yalnızca uluslararası bir taşıma söz konusu olduğunda işletenden malî garanti belgesi istemektedirler. Bununla beraber ulusal sınırlar içindeki taşımada bu belgenin istenmesinin bir sakıncası da olmadığından, uygulamaya paralel bir hüküm protokolde yer alarak, bu husus Akit Tarafın kararına bırakılmıştır.

G) 5 inci maddenin (c) fıkrası :

Kazanın olduğu anda artık bir nükleer tesiste bulunmayan nükleer yakıt ve radyoaktif artıklar ve üründen doğan sorumluluğun hangi işletenlere ait olduğunu hükme bağlayan bu fıkraya son Protokol ile yapılan değişiklik ile bu fıkrada sayılan sorumlu işletenlerden başka «yazılı bir kontratın açık hükümlerine uygun olarak sorumluluğu üzerine alan işleten» eklenmiştir.

1964 Ek Protokolü ile sözleşmenin 4 üncü maddesinin (a) ve (b) fıkraları değiştirilerek «yazılı kontrat ile sorumluluğun aktarılması» kavramı sözleşmeye dahil edilmiş ancak 5 inci maddenin (c) fıkrasında buna uygun değişiklik yapılmamıştı. Son Protokol ile gerekli olan bu değişiklik yapılmıştır.

Sözleşmenin bütünlüğü açısından sakıncaları ve aksaklıkları ortadan kaldıran ve ayrıca günümüzün gelişmiş ticarî koşullarına uygun olan bu değişiklik uygundur kanısındayız.

H) 6 ncı maddenin (c) fıkrası :

Sözleşmenin 1964 Ek Protokolü ile değişik 6 ncı maddesinin (c) fıkrasının (ii) bendi : «7 (c) maddedeki hakkın kullanılması dışında, bir nükleer kazanın sebebiyet verdiği hasar dolayısıyla, işbu Sözleşmenin dışında işletene bir mesuliyet yüklenemez. Bu halde de mesuliyetin hududu millî mevzuatın veya ülkesinde mesul işletenli nükleer tesisin bulunduğu Akit Tarafın mevzuatının nakil vasıtalarıyla ilgili olarak koyduğu özel hükümlerin çerçevesinde kalır» demektedir.

Nakil vasıtalarında meydana gelen zararın işletenin sorumluluğuna alınmasına uygun olarak 6 ncı maddenin (c) fıkrasının (ii) bendi, nakil vasıtalarına ilişkin kısımlar çıkarılarak «Bir nükleer kazanın neden olduğu hasardan dolayı bu sözleşmenin dışında işletene bir sorumluluk yüklenemez» şeklinde son Protokol ile yeniden düzenlenmiştir.

I) 7 nci maddenin (b) fıkrası :

Bu fıkradaki değişiklikle sözleşme ile ilgili uygulamalarda kullanılacak para birimi bu alandaki uluslararası düzenlemeye göre EMA (Avrupa Para Birimi) yerine SDR (Özel Çekim Hakkı) olarak düzenlenmiştir.

Ayrıca son Protokol ile 7 nci maddenin (b) fıkrası yeniden düzenlenmiş ve bu fıkraya «herhangi bir Akit Taraf 5 000 000 Özel Çekim Hakkından aşağı olmamak kaydıyla, nükleer tesisin özelliğini veya ilgili nükleer maddeleri ve bunlardan meydana gelecek kazanın muhtemel sonuçlarını dikkate alarak daha düşük bir miktar belirleyebilir» hükmü eklenmiştir.

Bu değişikliğin amacı genelde nükleer tesislerle karşılaştırıldığında büyük bir hasara sebebiyet verecek kapasitede olmayan nükleer tesislerin ve nükleer maddelerin sorumlu işletenini haksız sigorta ve malî garanti maliyetleri ile yüklememektir.

Nitekim nükleer tesislerde çeşitli boyutlarda kazalar meydana gelebilir. Bunların bir kısmı tesis içinde ve hatta tesiste bulunan bir bina içersinde kalabilir. Çok az bir kısmı ise çevreye zararı olabilecek şekilde etkili olabilir. Bu durum tamamiyle kazanın oluş nedenine, yayılan radyoaktif maddenin kaynağının büyüklüğüne, katı, sıvı veya gaz oluşuna bağlıdır. Bu nedenle nükleer tesisin ve nükleer maddelerin özelliğine göre kazanın muhtemel sonuçları için belirlenecek tazminat miktarı düşük tutulabilir.

J) 7 nci maddenin (c) fıkrası :

7 nci maddenin (b) fıkrasındaki gibi burada da para birimlinde değişiklik yapılarak EMA (Avrupa Para Birimi) yerine SDR (Özel Çekim Hakkı) konulmuştur.

Ayrıca, nakil vasıtalarında meydana gelen hasarın işletenin sorumluluğu içine alınmasına paralel olarak bu fıkra da, «Nükleer kazanın meydana geldiği zamanda ilgili nükleer maddelerin bulunduğu taşıma aracına yapılan hasara ilişkin tazminat, işletenin diğer hasarlara ilişkin sorumluluğunun hiçbir şekilde 5 000 000 Özel Çekim Hakkından veya Âkit Tarafın mevzuatı ile belirlenmiş daha yüksek herhangi bir miktardan az olması sonucunu doğurmaz» şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Ek Protokol ile değişik 7 nci maddenin (c) fıkrası ise Âkit Tarafın 3 (a) (ii) (2) maddesindeki istisnadan ulusal mevzuatı ile sarfınazar edebileceğini ve bu durumda nakliye vasıtalarına yapılan hasarın nasıl tazmin edileceğini hükme bağlamakta idi.

K) 8 inci maddenin (d) fıkrası :

Ek Protokol ile değişik 8 inci maddenin (d) fıkrası hükmü belirli koşullarda, normal dava açma süreleri sona erse bile tazminat hakkının ortadan kalkmamasını sağlamaktadır. Ancak, bu fıkra, yalnızca 8 inci maddenin (a) fıkrasına atıfta bulunduğundan, söz konusu istisnanın aynı maddenin (b) ve (c) fıkralarında belirlenmiş olan farklı sürelere de uygulanıp, uygulanamayacağı belirsiz kalmaktadır.

Bu nedenle son Protokol ile (a) fıkrasından başka (b) ve (c) fıkralarına da atıfta bulunularak bu konu açıklığa kavuşturulmuştur.

L) 15 inci maddenin (b) fıkrası :

Bu fıkrada yalnızca para biriminde değişiklik yapılarak EMA (Avrupa Para Birimi) yerine SDR (Özel Çekim Hakkı) konulmuştur.

Bilindiği gibi, Uluslararası Parasal Kuruluşların kararları çerçevesinde Türkiye EMA Para Birimi yerine SDR Para Birimini kullanmayı kabul etmiş olup, Maliye Bakanlığı Protokoldeki bu değişiklikler için olumlu görüş vermiş bulunmaktadır.

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Adalet Komisyonu
Esas No. : 1/464
Karar No. : 7

9 . 4 . 1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

«28 Ocak 1964 tarihli Protokol ile Değiştirilen Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı» Adalet ve Dışişleri Bakanlıkları temsilcilerinin de katıldığı toplantıda Komisyonumuzca incelenip, görüşülmüş, gerekçesi uygun görülerek Tasarı Bakanlar Kurulundan gelen şekliyle aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz Dışişleri Komisyonuna sunulmak üzere saygı ile arz olunur.

Başkan	Kâtip	Üye
Ali Dizdaroğlu	*İbrahim Aydoğan*	*Ali Ayhan Çetin*
Antalya	İçel	Çorum
Üye	Üye	Üye
Özgür Barutçu	*Sabahattin Eryurt*	*İlhan Dinçel*
Diyarbakır	Erzurum	Malatya
Üye	Üye	Üye
İhsan Nuri Topkaya	*Mehmet Bağçeci*	*Selahattin Taflıoğlu*
Ordu	Yozgat	Yozgat

Dışişleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Dışişleri Komisyonu
Esas No. : 1/464
Karar No. : 14

11 . 10 . 1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

«28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı», Komisyonumuzun 10.10.1984 tarihli ve 11 No. lu toplantısında ilgili Bakanlık temsilcilerinin de iştirakiyle tetkik ve müzakere olundu. Tasarının gerekçesinde de izah edildiği üzere 1964 yılından bu yana gelişen koşullar göz önüne alınarak Paris sözleşmesinin modernize edilmesi amacıyla uzun süreden beri devam eden revizyon çalışmalarıyla ortaya çıkan son protokol, 16 Kasım 1982 tarihinde Türkiye tarafından da imzalanmıştır.

Komisyonumuz, Dışişleri Bakanlığının Koordinatörlüğünde Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun, Maliye ve Gümrük Bakanlığı ve Üniversitelerle işbirliği yaparak çalışmalarını sürdürmesi temennisinde bulunmuştur.

Gerek tasarının gerekçesinde arz ve izah olunan hususları ve gerek temsilcilerin verdikleri tamamlayıcı bilgileri uygun ve yerinde mütalaa eden Komisyonumuz tasarıyı prensip olarak kabul ettikten sonra maddelerin müzakeresine geçmiştir.

Tasarının 1, 2 ve 3 üncü maddeleri Komisyonumuzca da uygun görülerek aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan *Prof. Fethi Çelikbaş* Burdur	Başkanvekili Mehmet Timur Çınar Manisa İmzada bulunamadı	Sözcü *Bülent Akarcalı* İstanbul
Kâtip *Hasan Adnan Tutkun* Amasya	Üye *Ogan Soysal* Ankara	Üye Mustafa Ertuğrul Ünlü Bursa İmzada bulunamadı
Üye Sabit Batumlu İstanbul İmzada bulunamadı	Üye Leyla Yeniay Köseoğlu İstanbul İmzada bulunamadı	Üye *Nuh Mehmet Kaşıkçı* Kayseri
Üye *Nihat Harmancı* Konya	Üye *Hacı Turan Öztürk* Nevşehir	Üye Prof. Dr. Yılmaz Altuğ Sivas İmzada bulunamadı
	Üye Ali Rıfkı Atasever Tekirdağ İmzada bulunamadı	

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN	ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN	DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN
28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı	**28 Ocak 1964 Tarihli Protokol ile Değiştirilen Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı**	**«28 Ocak 1964 Tarihli Ek Protokol ile Değiştirilen 29 Temmuz 1960 Tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı»**
MADDE 1. — 29 Temmuz 1960 tarihinde Paris'te akdedilen ve 28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ile değiştirilen «Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmeyi Tadil Eden 16 Kasım 1982 Tarihli Protokol» un onaylanması uygun bulunmuştur.	MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.	MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.	MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.	MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.	MADDE 3. — Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.	MADDE 3. — Tasarının 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

27.8.1984

Başbakan
T. Özal

Devlet Bak. - Başbakan Yrd. *İ. K. Erdem*	Devlet Bakanı *K. Oksay*	Devlet Bakanı *A. M. Yılmaz*
Devlet Bakanı *S. N. Türel*	Devlet Bakanı *A. Tenekeci*	Devlet Bakanı *İ. Özdağlar*
Devlet Bakanı *A. K. Alptemoçin*	Adalet Bakanı *M. N. Eldem*	Millî Savunma Bakanı *Z. Yavuztürk*
İçişleri Bakanı *A. Tanrıyar*	Dışişleri Bakanı *V. Halefoğlu*	Maliye ve Gümrük Bakanı *V. Arıkan*
Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı *M. V. Dinçerler*	Bayındırlık ve İskân Bakanı *İ. S. Giray*	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı *M. Aydın*
Ulaştırma Bakanı *V. Atasoy*	Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanı *H. H. Doğan*	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı *M. Kalemli*
Sanayi ve Ticaret Bakanı *H. C. Aral*	Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı *C. Büyükbaş*	Kültür ve Turizm Bakanı *M. M. Taşçıoğlu*

PROTOKOL

28 OCAK 1964 TARİHLİ EK PROTOKOL İLE DEĞİŞTİRİLEN 29 TEMMUZ 1960 TARİHLİ NÜKLEER ENERJİ ALANINDA ÜÇÜNCÜ ŞAHISLARA KARŞI KANUNÎ SORUMLULUK HAKKINDAKİ SÖZLEŞMEYİ TADİL EDEN PROTOKOL

Federal Almanya Cumhuriyeti, Avusturya Cumhuriyeti, Belçika Krallığı, Danimarka Krallığı, İspanya Krallığı, Finlandiya Cumhuriyeti, Fransa Cumhuriyeti, Yunan Cumhuriyeti, İtalyan Cumhuriyeti, Lüksemburg Grand Düklüğü, Norveç Krallığı, Hollanda Krallığı, Portekiz Cumhuriyeti, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, İsveç Krallığı, İsviçre Konfederasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri,

Halen Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı olan Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatının çerçevesi içinde 29 Temmuz 1960 tarihinde Paris'de akdedilen ve 28 Ocak 1964 tarihinde Paris'de imzalanan Ek Protokolle değişikliğe uğramış bulunan Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmenin değiştirilmesi isteğini gözönüne alarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmaya varmışlardır :

I

28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ile değişik 29 Temmuz 1960 tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşme aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

A) Başlangıcın ikinci paragrafı yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (bundan böyle Teşkilat olarak geçecektir.) Çerçevesi içinde kurulan OECD Nükleer Enerji Ajansının özellikle üçüncü şahıslara karşı sorumluluk ve atomik risklere karşı sigorta açısından, Âkit ülkelerin nükleer enerji ile ilgili mevzuatının ayrıntılı ve uyumlu bir biçimde düzenlenmesini teşvik etmekle sorumlu olduğunu düşünerek;

B) Başlangıcın son paragrafı yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

Ülkeleri ulusal esaslar çerçevesinde gerekli gördükleri tamamlayıcı düzenlemeleri yapmakta serbest bırakmakla beraber, çeşitli ülkelerde bu tür hasarlardan doğan sorumluluğa uygulanan kuralların birleştirilmesi gereğine inanarak;

C) 1 inci maddenin (a) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(a) İşbu Sözleşme gereğince :

(i) «Bir nükleer kaza» radyoaktif özelliklerden veya radyoaktif özelliklerin zehirli ve patlayıcılarla veya nükleer yakıtın veya radyoaktif ürünlerin ve artığın diğer zararlı özellikleri ile veya bunlardan herhangi biri ile birleşmesinden veya bir nükleer tesis içindeki radyasyon kaynağından yayınlanan iyonlaştırıcı radyasyonlardan doğan veya bunların neticesi olarak ortaya çıkarak zarara neden olan herhangi bir olay veya birbiri arkasından gelen aynı kaynaklı olaylar dizisidir.

(ii) «Nükleer tesis», herhangi bir taşıt aracının içinde bulunanlar dışındaki reaktörler, nükleer maddeleri imal eden veya işleyen fabrikalar, nükleer yakıtı izotoplarına ayıran fabrikalar, ışınlanmış nükleer yakıtı yeniden işleme tabi tutan fabrikalar, taşıma sırasındaki geçici depolama tesisleri dışındaki nükleer madde depolama tesisleri ve içinde nükleer yakıt veya radyoaktif ürünler veya artık gibi Teşkilatın Nükleer Enerji Ajansı Yönetici Komitesinin (bundan böyle Yönetici Komite olarak geçecektir) zaman zaman kararlaştıracağı maddeler bulunan diğer tesisler anlamındadır. Herhangi bir Âkit Taraf, bir işletenin aynı yerde bulunan iki veya daha fazla nükleer tesisinin o yerde radyoaktif madde bulundurulan diğer binalarla birlikte tek bir nükleer tesis olarak kabul edileceğine karar verebilir.

(iii) «Nükleer yakıt», metal, alaşım veya kimyasal bileşim halinde uranyum (doğal uranyum dahil), metal, alaşım veya kimyasal bileşim halinde plutonyum ve Yönetici Komitenin zaman zaman kararlaştıracağı benzeri diğer bölünebilir maddeler anlamındadır.

(iv) «Radyoaktif ürünler veya artık», nükleer yakıtın üretilmesi veya kullanılması esnasında üretilmiş veya radyasyona maruz bırakılarak radyoaktif hale getirilmiş herhangi bir radyoaktif madde anlamındadır; ancak (1) nükleer yakıt (2) bir nükleer tesis dışında olup endüstriyel, ticarî, ziraî, tıbbî, ilmî, eğitimsel amaçlarla kullanılmak üzere imalatının son aşamasına ulaşmış olan radyoizotoplar buna dahil değildir.

(v) «Nükleer maddeler» nükleer yakıt (doğal veya tüketilmiş uranyum hariç) ve radyoaktif ürünler ve artık anlamındadır.

(vi) Bir nükleer tesis ile ilgili olarak «işleten», yetkili resmî makamca o tesisin işleteni olarak atanmış veya tanınmış kimse anlamındadır.

D) 3 üncü maddenin (a) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(a) Bir nükleer tesisin işleteni; bu sözleşme hükümlerine uygun olarak aşağıdaki hususlardan sorumlu olacaktır :

(i) Şahsın ölümü veya hayatına karşı zarar ika edilmesi,

(ii) Aşağıdaki haller dışında, herhangi bir malın yokedilmesi veya zarara maruz bırakılması :

1. Nükleer tesisin kendisi ve bu yerde bulunan inşaat halindeki nükleer tesis dahil diğer herhangi bir nükleer tesis,

2. İşbu nükleer tesisle ilgili olarak kullanılan veya kullanılacak aynı yerdeki herhangi bir mal.

Ancak (i) ve (ii) bentlerindeki hasar veya kayıba (bundan böyle hasar olarak geçecektir) böyle bir tesiste meydana gelen veya 4 üncü madde ahkâmı hariç, böyle bir tesisten gelmekte olan nükleer maddelerden doğan bir nükleer kazanın neden olduğu kanıtlanmalıdır.

E) 3 üncü maddenin (c) fıkrası kaldırılmıştır.

F) 4 üncü maddenin (c) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(c) Bu Sözleşmeye göre sorumlu işleten, 10 uncu maddeye uygun olarak gerekli teminatı sağlayan sigortacı veya başka bir malî kefil tarafından veya bunlar adına düzenlenmiş bir belgeyi nakliyeciye sağlayacaktır. Bununla beraber, bir Akit Taraf bütünüyle kendi sınırları içinde yer alan taşıma söz konusu olduğundan bu yükümlülüğü üstlenmeyebilir. Söz konusu belge, işletenin ad ve adresini, teminatın tutarını, tipini ve süresini içermelidir ve bu bilgilere belgeyi düzenleyen veya onun adına veren tarafından itiraz edilemez. Belge aynı zamanda, garantisi sağlanan nükleer maddelerle taşımaya ilişkin bilgiyi ve yetkili resmî makamların söz konusu şahsın işbu sözleşmede belirtilen anlamda bir işleten olduğunu onaylayan beyanını da içermelidir.

G) 5 inci maddenin (c) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(c) Bir nükleer kaza ile ilgili nükleer yakıt veya radyoaktif ürünler veya artık birden fazla nükleer tesiste bulunmuş olup hasara neden olduğu zamanda bir nükleer tesiste bulunmamakta ise; hasarın meydana gelmesinden önce bulundukları son nükleer tesisin işleteninden veya sonradan bunların sorumluluğunu üzerine alan işletenden veya yazılı bir kontratın açık hükümlerine uygun olarak sorumluluğu üzerine alan işletmeden başka hiç bir işleten hasardan sorumlu değildir.

H) 6 ncı maddenin (c) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(c) (i) Bu sözleşmenin hiç bir hükmü :

1. Bir hasara sebebiyet vermek kastıyla bir şahsın bir fiili veya ihmaliyle meydana gelen ve 3 üncü maddenin (ii) bendi (1) ve (2) ve 9 uncu madde gereğince bu sözleşmeye göre işletenin sorumlu tutulamayacağı bir nükleer kazanın neden olduğu bir hasardan dolayı herhangi bir şahsın,

2. Bir taşıma aracının aksamını teşkil eden bir reaktörü işletmeye yetkili olan kimsenin, 4 üncü maddenin (a) fıkrası (iii) bendi veya (b) fıkrası (iii) bendi uyarınca sorumlu tutulamayacağı bir nükleer kazanın yarattığı hasardan doğan sorumluluğuna etki etmez.

(ii) Bir nükleer kazanın neden olduğu hasardan dolayı bu sözleşmenin dışında işletene bir sorumluluk yüklenemez.

I) 7 nci maddenin (b) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(b) Bir nükleer kazanın neden olduğu hasar dolayısıyla işletenin azamî sorumluluğu Uluslararası Para Fonu tarafından belirlenen ve söz konusu kuruluş tarafından kendi faaliyet ve işlemlerinde kullanılan 15 000 000 Özel Çekim Hakkı olacaktır. (Bundan böyle «Özel Çekim Hakkı» olarak geçecektir.)

Ancak, aşağıdaki şekilde belirlenecek miktarlar hiç bir halde 5 000 000 Özel Çekim Hakkından aşağı olmamak kaydıyla,

(i) Herhangi bir Âkit Taraf, işletenin 10 uncu madde gereğince sigorta veya diğer bir malî garantiyi temin edebilmesi olanaklarını göz önüne alarak ulusal mevzuatla daha fazla veya daha az miktarlar belirleyebilir.

(ii) Herhangi bir Âkit Taraf, nükleer tesisin özelliğini veya ilgili nükleer maddeleri ve bunlardan meydana gelecek kazanın muhtemel sonuçlarını dikkate alarak daha düşük bir miktar belirleyebilir.

Yukarıda sözü edilen tutarlar yuvarlak rakamlar olarak ulusal paraya çevrilebilir.

J) 7 nci maddenin (c) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(c) Nükleer kazanın meydana geldiği zamanda ilgili nükleer maddelerin bulunduğu taşıma aracına yapılan hasara ilişkin tazminat, işletmenin diğer hasarlara ilişkin sorumluluğunun hiç bir şekilde 5 000 000 Özel Çekim Hakkından veya bir Âkit Tarafın mevzuatı ile belirlenmiş daha yüksek herhangi bir miktardan az olması sonucunu doğurmaz.

K) 8 inci maddenin (d) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(d) Ancak, 13 üncü maddenin (c) fıkrasının (ii) bendinin uygulanmasının mümkün olduğu hallerde, bu maddenin (a), (b) ve (c) fıkralarında belirtilen zaman zarfında tazminat hakkı ortadan kalkmaz.

(i) 17 nci maddede sözü geçen Mahkeme tarafından karar verilmeden önce bu Mahkemenin seçebileceği mahkemelerden herhangi birinde dava açılması halinde, Mahkeme davanın açıldığı mahkemeden başka bir mahkemenin yetkili olduğuna karar verirse, davanın yetkili olduğuna karar verilen mahkemede açılması için bir süre tespit edebilir veya,

(ii) 13 üncü maddenin (c) fıkrasının (ii) bendine göre Mahkemeden yetkili mahkemenin tespitine ilişkin bir karar elde edilmesi için ilgili bir Âkit Tarafa müracaat edilmiş olması ve davanın bu tespitten sonra Mahkeme tarafından tespit edilecek bir zaman zarfında açılması gerekir.

L) 15 inci maddenin (b) fıkrası yerine aşağıdaki metin konulmuştur.

(b) Hasar için ödenecek tazminat kamu fonlarını içerir ve 7 nci maddede anılan 5 000 000 Özel Çekim Hakkından fazla olursa, alınacak önlemlerin uygulanmasında işbu sözleşme hükümleri dışına çıkılabilir.

II

(a) Bu protokolün hükümleri, taraflar arasında, 28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ile değişik 29 Temmuz 1960 tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkındaki Sözleşmenin (bundan böyle «sözleşme» olarak geçecektir.) Ayrılmaz bir bölümünü oluşturacaktır ve «28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ve 16 Kasım 1982 tarihli Protokol ile değişik 29 Temmuz 1960 tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanunî Sorumluluk Hakkında Sözleşme» olarak bilinecektir.

(b) Bu protokol onaylanacak ve teyid edilecektir. Bu protokolün onay belgeleri Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Genel Sekreterine tevdi edilecektir. Bu protokolün teyid edilmesi durumunda ise Genel Sekretere bu husus bildirilecektir.

(c) Sözleşmeyi halen imzalamış bulunan bu protokolün imzacıları, bu protokolü de mümkün olan en kısa sürede onaylamayı veya teyid etmeyi yükümlenirler. Bu protokolün diğer imzacıları Sözleşmeyi onayladıkları tarihte bu protokolü de birlikte onaylamayı veya teyid etmeyi yükümlenirler.

(d) Bu Protokol Sözleşmenin 21 inci maddesi hükümlerine göre katılmaya açık olacaktır. Sözleşmeye katılma ancak bu protokole katılma ile birlikte olduğunda kabul edilecektir.

(e) Bu protokol Sözleşmenin 20 nci maddesi hükümlerine göre yürürlüğe girecektir.

(f) Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Genel Sekreteri onay veya katılma belgelerinin ve teyid tebliğlerinin alınmasından bütün imzalayan ve katılan hükümetleri haberdar edecektir.

Aşağıda imzaları bulunan tam yetkililer usulüne uygun yetkili olarak bu protokolü imzaladılar.

Pariste 16 Kasım 1982 tarihinde İngiliz, Hollanda, Fransız, Alman, İtalyan ve İspanyol dillerinde, 6 metin de eşit olarak muteber olacak şekilde tek bir nüsha olarak hazırlanmış olup Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Genel Sekreterine tevdi edilecektir ve Genel Sekreter tarafından onaylı suretleri bütün imzalayan ve katılan hükümetlere gönderilecektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 128

1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/601)

T.C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : K.K.T.D.
18/101-1737/04230

29.9.1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİS BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 29.8.1984 tarihinde kararlaştırılan «1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Turgut ÖZAL
Başbakan

G E R E K Ç E

Tutukluların konacağı yerlerle bunlar hakkında uygulanacak işlemler, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesinde düzenlenmiştir.

Bu madde hükmüne göre, tutuklu hakkında, tutukevinde ancak ciddi bir tehlike teşkil ettiği ve özellikle öteki tutukluların güvenliği için zarurî görüldüğü veya intihara veya firara kalkıştığı yahut bu yolda hazırlıkta bulunduğu takdirde sağlığına zarar vermeyecek tedbirler alınabilmektedir.

Maddede tutuklu hakkında tedbir uygulanabilecek haller sınırlandırılmış ve ceza ve tutukevinin düzenini diğer şekillerde bozan tutuklular için ne gibi tedbirler uygulanabileceğine dair bir hükme yer verilmemiştir.

Disiplin cezalarının verilememesi sonucu, tutuklular, bu cezaların, hükümlülüğün sonunda meydana getirebileceği tesirinden kurtulmakta ve bu sebeple de cezaevinin inzibatını bozucu hareketlere kolaylıkla iştirak edebilmektedirler.

Tasarıyla bu mahzurlar bertaraf edilmekte ve tutuklulara hükümlülere tatbik edilen disiplin cezalarının uygulanabilmesi imkânı getirilmektedir. Ceza ve tutukevinin kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlerle belirlenmiş düzenini bozan ve disiplin cezasına çarptırılan tutuklu, isnat olunan suçundan dolayı mahkûm olduğu takdirde, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 uncu maddesinde yer alan meşruten tahliye hakkından istifade ederken, bu cezası gözönünde bulundurulacaktır.

Bunun yanında, tutuklular hakkında verilen bu kararlarda, hükümlülerden ayrı olarak, hâkimin onayı aranacaktır.

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Adalet Komisyonu
Esas No. : 1/601
Karar No. : 45

15 . 10 . 1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

«1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı» Adalet Bakanlığı temsilcilerinin de katıldığı toplantıda Komisyonumuzca incelenip görüşülmüş, gerekçesi uygun görülerek Tasarı Bakanlar Kurulundan gelen şekliyle aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere saygıyla arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
Ali Dizdaroğlu	*Ahmet İlhami Kösem*	*Mustafa Uğur Ener*
Antalya	Malatya	Kütahya
Kâtip	Üye	Üye
İbrahim Aydoğan	*İbrahim Taşdemir*	*Alpaslan Pehlivanlı*
İçel	Ağrı	Ankara
Üye	Üye	Üye
Özgür Barutçu	*Sabahattin Eryurt*	*Akif Kocaman*
Diyarbakır	Erzurum	Gümüşhane
Üye	Üye	Üye
Mehmet Sait Erol	*İhsan Nuri Topkaya*	*Mehmet Bağçeçi*
Hakkâri	Ordu	Yozgat

HÜKÜMETİN TEKLİFİ	ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN
1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı	**1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı**
MADDE 1. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 116 ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.	MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
«Tutuklunun konacağı yer ve hakkında yapılacak işlem :	
Madde 116. — Tutuklanan kimse mümkün olduğu kadar hükümlülerden ayrı bir yere konur veya ayrı bir odada bulundurulur.	
Tutuklu hakkında ancak tutuklama ile gözetilen gayeyi ve tutukevinin düzenini sağlayacak kadar kayıtlamada bulunulur. Tutuklu, tutukevinin düzen ve emniyetini bozmamak ve tutuklanmasındaki gaye ile uygun olmak şartıyla servet ve durumuna göre kendisi masraf ederek istirahat ve meşgalesini düzenleyebilir.	
Tutuklu, tutukevinde ciddî bir tehlike teşkil ettiği ve özellikle öteki tutukluların emniyeti için zarurî görüldüğü veya intihara veya kaçmaya kalkıştığı yahut bu yolda hazırlıkta bulunduğu takdirde, sağlığına zarar vermeyecek tedbirler alınabilir.	
Tutukevinin kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlerle belirlenmiş düzenini bozan tutuklular hakkında, hükümlülere uygulanan disiplin cezalarına ve bunların neticelerine dair hükümler tatbik edilir.	
Yukarıda belirtilen disiplin cezaları ve tedbirlere dair kararlar, ilgili kurul veya memurlar tarafından alınır ve hâkimin onayına sunulur. Kararlar hâkim onayından sonra tatbik edilir. Acil hallerde bu kararlar, ilgili kurul veya memurlar tarafından alınarak uygulamaya konulur ve derhal hâkimin onayına sunulur.	
Tutuklu duruşmaya bağlı olmayarak çıkarılır»	

(Hükümetin Teklifi)	(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)
MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.	MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.	MADDE 3. — Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

29.8.1984

Başbakan
T. Özal

Devlet Bakanı - Başbakan Yardımcısı *İ. K. Erdem*	Devlet Bakanı *K. Oksay*	Devlet Bakanı *A. M. Yılmaz*
Devlet Bakanı *S. N. Türel*	Devlet Bakanı *A. Tenekeci*	Devlet Bakanı *İ. Özdağlar*
Devlet Bakanı *A. K. Alptemoçin*	Adalet Bakanı *M. N. Eldem*	Millî Savunma Bakanı *Z. Yavuztürk*
İçişleri Bakanı *A. Tanrıyar*	Dışişleri Bakanı *V. Halefoğlu*	Maliye ve Gümrük Bakanı *V. Arıkan*
Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı *M. V. Dinçerler*	Bayındırlık ve İskân Bakanı *İ. S. Giray*	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı *M. Aydın*
Ulaştırma Bakanı *V. Atasoy*	Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanı *H. H. Doğan*	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı *M. Kalemli*
Sanayi ve Ticaret Bakanı *H. C. Aral*	Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı *C. Büyükbaş*	Kültür ve Turizm Bakanı *M. M. Taşçıoğlu*

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 129

Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/546)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : K.K.T.D. 18/101-1285/04887

12.7.1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 11.7.1984 tarihinde kararlaştırılan «Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

GEREKÇE

Şumnu, Voyvoda (Bulgaristan) 1921 doğumlu Hasan-Ayşe oğlu Lütfi Okan (Lütfi Hasanov İbrahimov) hiçbir karşılık beklemeden sadakat ve gayretle vatanımıza hizmet etmiştir.

Halen yaşlı, muhtaç ve çalışamaz durumda bulunan Lütfi Okan'a hayatta bulunduğu sürece 15.6.1978 tarihli ve 2150 sayılı Kanun hükümlerine göre Vatanî Hizmet Tertibinden aylık bağlanabilmesi amacıyla bu Kanun tasarısı hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇESİ

Madde 1. — Şumnu, Voyvoda (Bulgaristan) 1921 doğumlu Hasan Ayşe oğlu Lütfi Okan'a hayatta bulunduğu sürece Vatanî Hizmet Tertibinden aylık bağlanması amacıyla düzenlenmiştir.

Madde 2. — Yürürlük maddesidir.

Madde 3. — Yürütme maddesidir.

Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Plan ve Bütçe Komisyonu
Esas No. : 1/546
Karar No. : 38

17.10.1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Bakanlar Kurulunca 11.7.1984 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve 12.7.1984 tarihinde Komisyonumuza havale edilen «Lütfi OKAN'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı» Komisyonumuzun 16.10.1984 tarihli 9 uncu birleşiminde hükümet temsilcisinin de katılmasıyla görüşüldü.

Halen yaşlı ve çalışamaz durumda bulunan Lütfi OKAN'a hayatta bulunduğu sürece 15.6.1984 tarihli ve 2150 sayılı Yasa gereğince vatanî hizmetler tertibinden maaş bağlanmasını öngören tasarı ve genel gerekçe ilgililerden alınan bilgiler uyarınca komisyonumuzca da benimsenerek maddelerin görüşülmesine geçilmiş ve maaş bağlanmasını düzenleyen 1 inci madde ile, yürürlük ve yürütmeyi düzenleyen 2 nci ve 3 üncü maddeler aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan *Metin Emiroğlu* Malatya	Başkanvekili *Aycan Çakıroğulları* Denizli	Sözcü *Alaattin Fırat* Muş
Kâtip Üye *Kadir Demir* Konya	*Ahmet Akgün Albayrak* Adana	*Mehmet Deliceoğlu* Adıyaman
Nabi Sabuncu Aydın	*M. Fenni İslimyeli* Balıkesir	*Ahmet Şamil Kazokoğlu* Bolu
N. Oğuzhan Artukoğlu Burdur	*İlhan Aşkın* Bursa	Onursal Şeref Bozkurt Çanakkale (İmzada Bulunamadı)
Ünal Akkaya Çorum	*Sururi Baykal* Ankara	*İsmail Şengün* Denizli
Ahmet Sarp Diyarbakır	*Türkân Turgut Arıkan* Edirne	*Metin Yaman* Erzincan
İlhan Aras Erzurum	*Togay Gemalmaz* Erzurum	*Mustafa Rıfkı Yaylalı* Erzurum
M. Hayri Osmanoğlu Gaziantep	İbrahim Fevzi Yaman Isparta (İmzada Bulunamadı)	*Tülay Öney* İstanbul
İbrahim Özbıyık Kayseri (İmzada Bulunamadı)	*Cengiz Tuncer* Kayseri	*Talat Zengin* Malatya
C. Tayyar Sadıklar Çanakkale	Haydar Özalp Niğde (İmzada Bulunamadı)	*Fehmi Memişoğlu* Rize
Enver Özcan Tokat (İmzada Bulunamadı)	*Fahrettin Kurt* Trabzon	*Ferit Melen* Van

HÜKÜMETİN TEKLİFİ	
Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı.	**Lütfi Okan'a Vatanî Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı.**
MADDE 1. — Şumnu, Voyvoda (Bulgaristan) 1921 doğumlu Hasan - Ayşe oğlu Lütfi Okan'a hayatta bulunduğu sürece 15.6.1978 tarihli ve 2150 sayılı Kanun hükümlerine göre Vatanî Hizmet Tertibinden aylık bağlanmıştır.	MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 2. — Bu Kanun, yayımını izleyen ay başında yürürlüğe girer.	MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Maliye ve Gümrük Bakanı yürütür.	MADDE 3. — Tasarının 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

11.7.1984

Başbakan
T. Özal

Devlet Bakanı - Başbakan Yardımcısı *İ. K. Erdem*	Devlet Bakanı *K. Oksay*	Devlet Bakanı *A. M. Yılmaz*
Devlet Bakanı *S. N. Türel*	Devlet Bakanı *A. Tenekeci*	Devlet Bakanı *İ. Özdağlar*
Devlet Bakanı *A. K. Alptemoçin*	Adalet Bakanı *M. N. Eldem*	Millî Savunma Bakanı *Z. Yavuztürk*
İçişleri Bakanı *A. Tanrıyar*	Dışişleri Bakanı *V. Halefoğlu*	Maliye ve Gümrük Bakanı *V. Arıkan*
Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı *M. V. Dinçerler*	Bayındırlık ve İskân Bakanı *İ. S. Giray*	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı *M. Aydın*
Ulaştırma Bakanı *V. Atasoy*	Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı *H. H. Doğan*	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı *M. Kalemli*
Sanayi ve Ticaret Bakanı *H. C. Aral*	Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı *C. Büyükbaş*	Kültür ve Turizm Bakanı *M. M. Taşçıoğlu*

Dönem : 17 Yasama yılı : 2

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 130

Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/498)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi
Başkanlığı *14.6.1984*
Sayı : K.K.T.D. 18/101-1711/03260

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye ve Gümrük Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 28.4.1984 tarihinde kararlaştırılan «Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Turgut Özal
Başbakan

GENEL GEREKÇE

Mal ve hizmetler üzerinden alınan ve harcama vergileri sistemini oluşturan Yürürlükteki İstihsal Vergisi, Nakliyat Vergisi, PTT Hizmetleri Vergisi, Şeker İstihlak Vergisi, İlân ve Reklâm Hizmetleri Vergisi ve İşletme Vergisi bir bütün olarak ele alındığında ahenkli ve müşterek bir yapıya sahip olmadıkları görülmektedir. Bu özellikleri nedeniyle ekonomik hedeflere ulaşmayı güçleştirmekte ve istenmiyen farklı vergi yükleri meydana getirmektedirler. Sistemin temel bir değişikliğe tabi tutularak günümüz ekonomik, malî ve sosyal gereklerine uygun duruma getirilmesi, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile yıllık programlarda ilke olarak benimsenmiş olup bu konuda Katma Değer Vergisi Sistemine geçilmesi çözüm olarak öngörülmüştür.

Katma Değer Vergisi Sistemine geçilmekle :

1. Bu vergi sisteminin ekonomik olaylara karşı tarafsız ve vergi yükü açısından nötr olan özelliği nedeniyle halen yürürlükte bulunan muamele vergilerinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri giderilecektir.

2. 1950'lerde Gelir ve Kurumlar Vergisi alanında yapılan köklü değişikliklere paralel olarak harcama vergileri sisteminde de düzenlemeler yapılmış olunacak ve böylece iki sistemin işleyişinde sağlanılması zorunlu olan fonksiyonel bağlar kurulmuş olacaktır.

3. Uluslararası ekonomik ilişkilerimizin ve özellikle ihracatımızın geliştirilmesi açısından da yarar sağlıyacaktır.

Bununla beraber, tasarı hazırlanırken ülkemizin bugünkü ekonomik ve sosyal yapısına ve idarenin bünyesine uygun, ihtiyatlı ve gerçekçi bir tutum içinde hareket edilmiştir. Zira, bir verginin teknik olarak modern olması kadar, uygulanabilir ve ekonomik ve sosyal gerçeklerimizle bağdaşır olması gerekli bulunmaktadır.

Muamele vergileri arasında yer alan Katma Değer Vergisi, harcamaların vergilendirilmesi alanında günümüzde ulaşılmış olan en ileri aşama olup modern bir vergilendirme tekniğine sahiptir. Bu sistemin önemini ve benzer sistemlere olan üstünlüğünü ortaya koyabilmek için muamele vergilerinin tarihi gelişimine ve özelliklerine kısaca değinmek yararlı olacaktır :

I. TARİHİ GELİŞİM VE KATMA DEĞER VERGİSİNİN ÖZELLİKLERİ :

A) Tarihi Gelişim :

Genel olarak, harcamaların vergilendirilmesi, alım - satım konusu olan mal ve hizmetlerin vergilendirilmesi şeklinde olmakta ve bu amaca yönelik vergiler, «Muamele Vergileri» diye de adlandırılmaktadır. Muamele vergilerinin tarihi çok eskilere dayanmakla beraber, bunların asıl önem kazanmaları Birinci Dünya Savaşı ile birlikte olmuştur. Harcama vergilerinin son 50 yılı aşkın dönemde uygulanan ve gelişen türlerini şöylece özetlemek mümkündür :

1. Özel Harcama Vergileri: Harcama vergilerinin öteden beri uygulanan en eski türü bu vergileridir. Genellikle tekel maddeleri, çay, kibrit, akaryakıt gibi maddelerden alınan vergiler bu kategoriye dahildir.

2. Genel Harcama Vergileri: Harcama vergilerinin diğer bir türünü teşkil eden bu vergiler ise, tüm mal çeşitlerini kapsamakta ve vergiye konu olabilecek mallar belli neviler ve listeler halinde belirlenmemektedir.

Genel nitelikteki harcama vergisi ekonomik akımın üretimden tüketime kadar her safhasında uygulanabilmekte ve bu haliyle «şelale tipi vergi» veya «yayılı muamele vergisi» adını almaktadır. Bu tip muamele vergilerinde bütün üretim ve dağıtım faaliyetleri kümülatif olarak vergilemeye tabi tutulmaktadır. Bu vergilerde, el değiştirme safhalarının sayısının azalıp çoğalması da vergi yüküne tesir etmektedir. Bu nedenle, yayılı muamele vergilerinin uygulandığı ülkelerde, firmaların ödeyecekleri vergileri azaltarak rekabet gücü kazanmak amacıyla, dikey entegrasyona gitmeleri ekonomik bazı sapmalar ve sakıncalar yaratmıştır.

3. Tek Safhalı Harcama Vergileri (Satış Vergileri): Harcama vergilerinin üçüncü şeklini bu grup oluşturur. Satış vergilerinin amacı esas itibariyle çok safhalı, yani yayılı muamele vergilerinin kümülatif etkilerini ortadan kaldırmak olmuştur. Satış vergileri, uygulandıkları safhalara göre çeşitli ülkelerde değişik tipler halinde karşımıza çıkmaktadır. Bugün gider vergileri sistemimizde yer alan İstihsal Vergisi, ilk üretim safhasında alınan bir satış vergisidir. İngiltere'de 1940'lardan sonra uygulanan ve Katma Değer Vergisi ile kaldırılan «Purchas Tax - Satış Vergisi» ise, toptancı safhasında uygulanan bir vergi olmuştur. Satış vergilerinin bir kısmı da perakende safhada uygulanmaktadır. Ülkemizde uygulanan İşletme Vergisi bunun tipik bir örneğini teşkil etmektedir.

Tek safhalı harcama vergileri, genel harcama vergilerinin bazı sakıncalarını gidermekle beraber, kendi yapılarında da önemli sakıncalar taşımaktadır. Bu vergilerde verim sağlamak için vergi oranının genellikle yüksek tutulması, vergi kaçakçılığını körükleyerek vergi ziyaına yol açmaktadır.

4. Katma Değer Vergisi (KDV): Muamele Vergilerinin en gelişmiş ve modern şekli ise Katma Değer Vergisidir. Bu sistem, yukarıda açıklanan şelale tipi vergilerle tek safhalı satış vergilerinin başarılı yönlerinin bir araya getirilmiş şekli olarak da düşünülebilir. KDV'nde üretim, dağıtım ve hizmet sektörleri her safhada vergiye tabi tutulmakta, ancak sistemin bünyesi içindeki indirim mekanizması vasıtasıyla işletme girdileri için ödenen vergi indirilmek suretiyle, yalnızca o safhada eklenen değer vergilendirilmiş olmaktadır. Sistemin özelliği dolayısıyla, vergi yükü ile değiştirme safhalarının sayısına göre kümülatif bir şekilde artmamakta, üstelik her safhada vergi alındığından, vergi nispetlerini yüksek tutma zorunluluğu da bulunmamaktadır.

B) Katma Değer Vergisinin Özellikleri :

Katma Değer Vergisi, yayılı ve fakat kümülatif etkisi bulunmayan bir muamele vergisi türüdür. Ancak, vergi bütün üretim ve dağıtım safhalarında alındığı ve birbirini takip eden safhalardaki firmalar arasında menfaat çelişkisi bulunduğu için daha kolay ve etkin bir biçimde uygulanabilmektedir.

KDV'nin en önemli müessesesi vergi indirimi rejimidir. Bu KDV'nin diğer muamele vergilerine olan üstün ve farklı yönünü teşkil etmektedir.

İndirimin mahiyeti, en yaygın uygulamasıyla, satışlar üzerinden hesaplanan KDV'nden, bu satışların girdilerine ilişkin KDV'nin indirilmesidir. Örneğin % 10 vergi nispetinin uygulandığını varsayarsak, imalatçı, toptancıya sattığı 100 liralık bir mal için 10 lira vergi tahsil edecek ve bu miktarı Hazineye borçlanacaktır. Toptancı, 110 liraya satın aldığı bu malı vergi hariç 130 liraya yarı toptancıya satacak olursa bu satış dolayısıyla 13 lira vergi hesaplayıp malı 143 lira üzerinden fatura edecektir. Toptancının Hazineye olan vergi

borcu ise, yarı toptancıya yaptığı satış sırasında tahsil ettiği 13 lira ile alım sırasında ödediği 10 lira arasındaki fark, yani (13-10) = 3 lira olacaktır. Yarı toptancının ve daha sonraki alıcıların vergi hesapları da yine aynı sistem çerçevesinde yürüyecektir. Görüldüğü üzere KDV sisteminde alıcı, satıcı ve Hazine arasında üçlü bir ilişki, daha açık bir deyişle, bir üçgen teşekkül etmektedir. Her satışta, alıcı satıcıya vergi ödemekte, satıcı da bu vergiyi Hazineye borçlanmaktadır. Bu üçgende alıcı ve satıcı arasında Hazine lehine bir menfaat çatışması doğmaktadır ki, bu KDV'nin üstün yanlarından birisidir. Gerçekten, alıcıların alımlarını fatura ile yapmaları kendi açılarından vergi indirim hakkı yaratmakta ve böylece sistem içinde vergi kaçakçılığına ve faturasız satışlara karşı etkin bir otokontrol müessesesi de kendiliğinden doğmuş olmaktadır.

KVD bu özelliğiyle, diğer muamele vergileri ve tek safhalı satış vergilerine kıyasla daha verimli, etkin ve adil bir nitelik kazanmaktadır. Şelale tipi genel muamele vergilerinde mükerrer vergileme önemli bir sakınca teşkil etmekte ve bu sistemde vergi, malın bir evvelki değerine verginin eklenmesi suretiyle bulunan değer üzerinden alınmaktadır. KDV için yukarıda verdiğimiz örnek, şelale tipi vergide şöyle işlemektedir: İmalatçıdan toptancıya satış sırasında 100 x % 10 = 10 lira, toptancıdan yarı toptancıya satış sırasında ise kâr ve ödenen KDV dahil (100 + 30 + 10) x % 10 = 14 lira vergi hesaplanmaktadır. Bu iki kademede, hazineye net olarak ödenen vergi KDV'nde 13 lira, Şelale tipi vergide ise 24 lira olmaktadır. Hesaplanan bu vergiler arasındaki fark mükerrer vergilemeden doğmaktadır. Bu özellikleriyle, şelale tipi vergiler, fiyatlara olduğu gibi ve mükerrer bir biçimde yansıyan ve dolayısıyla fiyat artışlarını körükleyen bir vergilendirme şekli olmaktadır.

Tek safhalı satış vergilerinde ise vergi mükerrerliği ortadan kalkmakta, ancak nihaî olarak eşit vergi hâsılatı sağlayabilmek için uygulanan yüksek vergi oranları, bugünkü İstihsal Vergisinde olduğu gibi, adaletsizlik, vergi kaçakçılığı ve bunlara benzer bir dizi sorunun karşımıza çıkmasına neden teşkil etmektedir.

KDV'nin bir diğer özelliği de nötr, yani tarafsız bir vergileme türü olmasıdır. Diğer bir deyişle, vergi esas itibariyle fiyat mekanizması yoluyla yansıtılabilmekte ve bu suretle ekonomik kaynakların dağılımı optimal denge noktasından ciddî ölçüde bir sapmaya maruz kalmamaktadır.

Diğer taraftan, yatırım malları temininin sistem içinde himaye görmesi ve teşvik edilmesi de KDV'nin bir başka özelliğini ve üstün yönünü teşkil etmektedir.

Teoride üç ayrı katma değer anlayışı ve bunun sonucu olarak da üç ayrı KDV tipi mevcuttur :

1. Gayri Safi Hâsılat Tipi KDV: Vergi matrahının hesaplanmasında satış bedelinden sadece mal alışları indirilmektedir. Yatırım malı alışları ile yatırım mallarına ait amortismanlar için herhangi bir indirim yapılmamaktadır.

2. Gelir Tipi KDV: Bu tipte tüketim ve yatırım harcamaları vergiye tabi olmakta; ancak, amortisman payları da mal alışlarıyla birlikte satış bedelinden düşülmektedir.

3. Tüketim Tipi KDV: Bu tip KDV uygulamasında satış bedelleri toplamından mal alışları ile yatırım malları alımları da indirilmektedir. Bu durumda vergi matrahının tespitinde yalnızca tüketim harcamaları esas alınmış olmaktadır. Bugün çeşitli ülkelerde yaygın bir biçimde uygulanan KDV tipi, yatırımlar için kısmî veya indirim hakkı tanıyan KDV sistemleridir.

KDV uygulamasında vergi borcunun hesabı için «dolaysız» ve «dolaylı» metotlar, vergi matrahının tespiti yönünden ise «vergi dahil» ve «vergi hariç» matrah metotları mevcut bulunmaktadır. Dolaylı metotta (ön vergilerin indirilmesi), katma değer hiçbir zaman hesaplanmamakta, yalnızca vergi hesaplanmaktadır. Bu metot, satışın her safhasında vergi miktarının derhal hesaplanabilmesi avantajına sahip bulunmaktadır. Ayrıca, KDV'nde verginin matraha dahil olup olmamasına göre, vergi dahil ve vergi hariç matrah metotları da uygulanmaktadır.

Öte yandan KDV teorisinde ithalat ve ihracatın vergilendirilmesi konusunda da iki ayrı prensip mevcuttur. Bunlar çıkış ilkesi yani «orijin» prensibi ile, varış ilkesi yani «destinasyon» prensibidir.

Orijin prensibine göre mallar çıkış ülkesinde vergilendirilmektedir. KDV sistemine göre vergi hâsılatının katma değerin teşekkül ettiği ülkeye ait olması gerektiğinden, orijin prensibi teoriye uygundur. Destinasyon

prensibinde ise mallar imal ülkesi dikkate alınmaksızın, son satış ülkesinde vergilendirilir. Yani, mallar ithal eden ülke tarafından ithalat sırasında vergilenir. Bugün KDV'ni uygulayan ülkeler pratik zorunluluklar nedeniyle çoğu zaman destinasyon prensibi uygulamakta ve ihracata vergi istisnası tanırken ithalatı vergiye tabi tutmaktadırlar. Ortak Pazar Ülkeleri, kendi aralarında orijin prensibini, diğer ülkelere de destinasyon prensibini uygulamayı nihaî bir hedef olarak görmektedirler.

II. Türkiye'de Katma Değer Vergisi Sistemine Geçişi Zorunlu Kılan Nedenler :

A) Kısa Tarihçe :

Ülkemizde muamele vergileri uygulaması Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. 1926 yılında 735 sayılı Umumî İstihlak Vergisi Kanunuyla uygulamaya konulan ve yine aynı yılda 737 sayılı Eğlence ve Hususi İstihlak Vergisi Kanunu ile tamamlanan yaylı muamele tipi vergi sistemi, bir bakıma dünyadaki en eski KDV uygulamalarından birini teşkil etmektedir. Ancak, bu vergiler fazla başarılı olamadığından, 1927 yılında, 1039 sayılı Muamele Vergisi Kanunu ile ülkemizde toplu muamele vergisi sistemine geçilmiştir. Daha sonra çıkarılan yasalarla yapılan bazı ilâve ve değişikliklerle, bu sistem, 30 yıllık bir süre boyunca, halen yürürlükte bulunan 6802 sayılı Gider Vergisi Kanununun uygulamaya konduğu 1957 yılına kadar uygulanmıştır.

B) Katma Değer Vergisine Geçilmesini Gerekli Kılan Nedenler :

1957 yılında 6802 sayılı Yasa ile uygulamaya konulan Gider Vergileri bugün vasıtalı vergilerimiz arasında en önemlilerinden birini teşkil etmektedir. İstihsal Vergisi ise, gider vergileri sistemimizde ayrı ve önemli bir yere sahip bulunmaktadır.

Mevcut gider vergileri sistemimiz içinde yer alan istihsal vergisinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri ve çağımızın gereklerine aykırı düşen yönleri, aynı zamanda KDV sistemine geçilmesini gerekli kılan çeşitli nedenleri de oluşturmaktadır.

Bunları kısaca şöyle sıralayabiliriz :

1. Ekonomik Neneler :

a) Yatırımların Teşvik Edilmesi: Türkiye, Planlı Dönemde ekonomik kalkınma yönünden sanayileşmeye büyük öncelik vermiştir. Sanayileşmenin ön şartlarından birisi de yatırımların vergi yoluyla teşvik edilmesidir.

KDV'nde yatırım mallarının maliyetine giren ve alış sırasında ödenmiş olan vergi, üretilen malların satış bedelleri üzerinden tahsil edilen vergiden indirim mekanizması vasıtasıyla indirilebilecektir. Bu durum kapital yoğun endüstrilerin gelişmesinde yararlı olacaktır. Yatırımlar ve genel giderler dolayısıyla ödenen vergilerin geri alınabilmesi, sanayicilerin elinde fonların birikimine yol açacak ve sanayiciler yatırım ve işletme sermayesi olarak önemli kaynaklara kavuşacaklardır. Bunun sonucu olarak yatırımların ve sanayileşmenin hızlandırılmasına imkân verilmiş olacaktır.

İstihsal vergisi uygulamasında, bir işletme, örneğin makine satın alımlarında bu yatırımları için vergi ödemekte, ancak bu vergiyi alıcılara fatura ettiği vergiden mahsup edememektedir. Burada unutulmaması gereken bir husus da, istihsal vergisindeki ilk madde indirimi mekanizmasının yatırım harcamaları bakımından geçersiz oluşudur. Mevcut istihsal vergisi uygulamasında, bir müteşebbis, yatırım kararlarını planlarken yatırım malları için ödeyeceği vergi engelini de göz önünde bulundurmak zorunda kalmaktadır.

b) İhracatın Geliştirilmesi: Türk ekonomisinin en önemli sorunlarından birisi de ihracatın ve bunun içinde sınai ürün payının artırılmasıdır. KDV uygulamasında ihracattan vergi alınmayacaktır. Bununla da yetinilemeyerek, ihracatçının alışları sırasında ödediği KDV kendisine iade edileceğinden, ihraç malları üzerindeki vergi yükü tamamen kaldırılmış olacaktır.

Bugün ihracatta karmaşık bir vergi iadesi mekanizmasıyla yürütülebilen işlemler, KDV uygulamasında kendi kendine işler duruma gelecek, ihraç malları; vergi yükünün tümden kaldırılmasının sağlayacağı imkânlar oranında ve KDV uygulaması ile kendiliğinden işleyen bir vergi mekanizması içerisinde, uluslararası ticarette daha çok rağbet gücüne kavuşmuş olacaktır Bugünkü vergi iadesi uygulaması ile götürü oranlara göre yapıldığından gerçek durumu yansıtmaktan uzak bulunmaktadır.

KDV uygulamasında, ihracatçının ihraç ettiği mallar için ödediği KDV gerçek tutarı üzerinden indirim konusu yapılacak ve bu suretle, yatırımları, genel giderler, alış ve satış giderleri dolayısıyla katlanılan vergilerin de geri verilmesi sağlanarak vergi yükünün tamamen ortadan kaldırılması imkânı yaratılacaktır.

c) Sanayi Üzerindeki Vergi Yükünün Azaltılması :

Sanayi kalkınmanın anaunsurunu teşkil ettiğinden bu sektör üzerindeki vergi yükü büyük önem taşımaktadır. Buna karşın, İstihsal Vergisinde vergi yükü, vergiye tabi ilk üretim maddelerini üreten sanayi üzerinde ağırlığını göstermektedir. Bu vergili maddeleri alarak mal üreten sanayiciler de verginin tüm yüküne katlanmaktadır. Oysa KDV'nde vergi yükü çeşitli sektörler ve kademeler arasında dağılmaktadır. KDV'nde oranlar, İstihsal Vergisine göre daha düşük olacaktır. Vergi, her iş koluna yarattığı katma değere göre dağıtılacağından, üretim sektörü bugünkünden daha düşük bir vergi yükü ile karşılaşacak ve bu durum üretim sektörünün gelişmesinde büyük katkı sağlayacaktır. Sanayiciler vergi yükünün azalması, sonucunda, serbest kalan sermayelerini yatırımlara ayırabilecektir. Diğer taraftan, vergiye tabi maddeler kullanarak üretim yapan sanayiciler de bu durumdan yararlanarak, İstihsal Vergisi uygulamasında olduğu gibi sermayelerini yüksek nispette vergili maddelere bağlamış olmayacaklardır.

d) Enflasyonist Baskının Önlenmesi: Bütün dünyayı etkisi altına alan ve özellikle tüketim temayülünün artmasından kaynaklanan enflasyonist baskı, Türkiye'de son yıllarda ekonomik yapı üzerinde büyük tahribata yol açmıştır. KDV'in tüketim harcamaları üzerindeki frenleyici etkisi bu enflasyonist baskıyı hafifletmekte önemli bir araç olacak ve fiyat artışlarını bir ölçüde dizginleyebilecektir.

e) Kaynakların Optimal Dağılımında Uygunluk Sağlanması: Türkiye'de bugün gider vergileri, işletme vergisi ve diğer vasıtalı vergilerden oluşan sistem, yapısal kusurları ve noksanlıkları nedeniyle, endüstrinin yapısının ve ekonomik kaynakların dağılımının optimal olmaktan uzaklaşmasına yol açmışlardır. Bu sakıncanın önlenmesi için, tarafsız (nötr) bir vergi olan KDV'ne geçilmesi son derece yararlı olacaktır. Zira, KDV aynı oranla yansıtıldığı için, tarafsız ve işletmeler arasında rekabet eşitliğini sağlayıcı bir vergi olma niteliğini bünyesinde taşımaktadır.

f) İhtisaslaşmanın Teşviki: Üretim safhaları yönünden KDV tam bir tarafsızlık sağlar. Çünkü bir işletmenin tali üretim işlerini doğrudan doğruya kendisinin yapması ile o konuda ihtisaslaşmış bir başka işletmenin hizmetinden faydalanması arasında vergileme yönünden farklılaşma meydana gelmeyecektir. Bu suretle işletmelerin dikey entegrasyona gitmesi önlenecek ve bu alanda, vergileme yönünden hiçbir teşvik nedeni kalmayacaktır. Bu durumda, işletmenin anaişiyle uğraşması ve yardımcı işler için başkalarından yararlanması daha yararlı sonuçlar verecektir.

g) Fiyatlar Genel Seviyesinin Kontrolü: Mevcut İstihsal Vergisi yalnızca ilk üretim safhasında ve yüksek oranlarda alınmakta ve işletmeler maliyetlerini bu vergili tutarlar üzerinden tespit etmektedirler. Bu durumun doğal sonucu olarak, üretim dağıtım zincirinin her safhasında fiyatlar, artan maliyetlere uygulanan kâr oranları nedeniyle yükselmekte, böylece pahalılık zincirleme olarak artmaktadır. Halbuki KDV'nin oranı İstihsal Vergisine kıyasla daha düşük olduğundan ve vergi indirimi de mümkün bulunduğundan, katma değeri düşük olan birçok malda fiyat düşüşleri beklenebilecektir.

2. Malî Nedenler :

a) Vergi Adaletinin Sağlanması : İstihsal Vergisi, ilk üretim maddelerini kavramakta ve bu maddelerle katma değerleri çok değişik mallar üretilmektedir. Sözkonusu malların çeşitli gelir gruplarına dahil kimselerin ihtiyaçlarına hitabetmesi nedeniyle, İstihsal Vergisi uygulaması sosyal adalet ilkelerine ters düşmektedir. Oysa, KDV prensip itibariyle malların katma değerlerini kapsamakta, katma değeri yüksek olan mallardan fazla vergi, katma değeri düşük olan mallardan ise az vergi alınmaktadır. Böylece herkes satın alma gücüne göre vergilendirilmekte ve bu nedenle KDV vergilendirmede daha adil bir vergi sistemi olarak ortaya çıkmaktadır.

b) Vergi Hâsılatına Etkisi : Satın alma güçlerinin KDV ile kavranmasında, vergi hâsılatı yalnızca vergiye tabi işlemlerin sayısı ve fiyat artışıyla değil, aynı zamanda yaratılan katma değerlerdeki artışlar oranında da artacaktır. Böylece KDV hâsılatı esneklik kazanacak, millî gelirdeki artışlara paralel olarak, millî gelirin istenilen ölçüde kamu maliyesine intikali sağlanacaktır.

c) Vergi Kaçakçılığına Etkisi: KDV vergi kaçakçılığının önlenmesinde başlıca iki yönden etkili olmaktadır.

aa) Matrahın Bölünmesi: KDV'nde matrah üretim ve dağıtım süreçlerinde çeşitli işletmeler arasında bölünmekte ve her işletme, yalnızca kendi kattığı değerin vergisini satış bedeli içinde müşteriden tahsil ederek vergi dairesine ödemektedir. Bu yüzden her aracı müessese verginin yükünü daha az hissetmekte ve kaçakçılık eğilimi azalmaktadır.

bb) Otokontrol İmkânı: Alıcılar, girdileri için ödedikleri KDV'ni ancak alış belgelerinde yer almak kaydıyla, satışları üzerinden hesaplanan vergiden düşebilmektedir. Bu nedenle alıcılar vergi indirim hakkından yararlanabilmek amacıyla satıcıları kontrol etmekte ve ödemiş oldukları vergilerin aldıkları malların faturalarında yer almasını istemektedirler.

Eski muamele vergilerimiz ve bugünkü İstihsal Vergisindeki ilk madde indirim sistemi bu oto kontrolu sağlamamaktadır. Zira uygulamada, ilk madde indirimine esas alınan meblağın vergisinin ödenmiş olduğu farzedilerek işlemler yürütülmekte ve bunun ödendiğini kanıtlayan herhangi bir belge aranmamaktadır.

Vergicilikte otokontroldan bahsedilebilmesi için işlemlerin kayıt dışı kalmaması şarttır. Muamelelerin hem alanın hem de satanın kayıtlarına geçmeden faturasız cereyan etmesi halinde otokontrol işlemeyecektir. KDV gibi bir vergideki geliştirilmiş otokontrol mekanizmasının Türkiye için pek çok yararları olacaktır. KDV uygulamasında idarenin çalışmaları daha çok kayıt dışı, faturasız ve belgesiz satışları önlemeye, diğer bir deyimle fizikî kontrola yönelecektir. Kayıt dışı faturasız işlem yapılmaması sağlanabildiği ölçüde de mekanizması işleyecek ve vergi kaybı büyük ölçüde önlenmiş olacaktır. Fizikî kontrol meslekî bilgiye fazla gerek göstermediğinden çok sayıda mahallî vergi memurları tarafından başarı ile yürütülebilecektir.

d) Vergilemede Adaletin Sağlanması: KDV, vergi oranlarının çeşitlendirilmesi ve istisnaların artırılması ölçüsünde daha adil olabilmekte; buna karşılık, istisnalar ile vergi oranlarının sayısının artması verginin idaresini geniş çapta güçleştirmektedir. Bu hususların birlikte göz önünde tutularak, sade bir uygulamanın tercih edilmesinde sayısız yarar bulunmaktadır.

e) Vasıtasız Vergiler Sistemini Tamamlayıcı Niteliği: KDV, Gelir ve Kurumlar Vergileri sisteminin vergilendiremediği gelirleri harcamalar sırasında en geniş bir şekilde kavrayabilmektedir. Gelir Vergisinin tam uygulanmadığı ve birçok kazançları kapsamı dışında bıraktığı ülkemizde bu unsur önem kazanmaktadır. Bu itibarla KDV'nin Vasıtasız Vergiler sistemini tamamlayıp telafi edecek bir vergi olma vasfı da oldukça önemli bir husus teşkil etmektedir.

f) Diğer Ülkelerin Vergi Sistemleri ile Ahenkleştirme Sağlanması: Gelir ve servetler üzerinden alınan vergilerin ahenkleştirilmesi amacıyla, ülkeler daha ziyade vergi anlaşmalarına ağırlık vererek, bu alanlardaki sorunlarını, giderme yolunu tercih etmektedir. Dolaylı vergiler ve harcama vergileri sahasındaki uluslararsı uygulama birliği ise, benzer yasaların yürürlüğe konulmasıyla sağlanmaktadır. Dünya üzerinde yaygın bir uygulaması bulunan ve birçok ülkenin geçiş için hazırlık çalışmalarını yürüttüğü KDV sistemi, ülkemiz açısından uluslararası ekonomik ve ticarî ilişkilerimize en olumlu bir biçimde katkıda bulunacak bir tercih olacaktır.

III. - Katma Değer Vergisi Tasarısının Özellikleri :

A) Genel olarak :

1. Ticarî, ziraî ve serbest meslek faaliyeti kapsamında yer alan tüm mal ve hizmetler Katma Değer Vergisi kapsamına alınmıştır. Bu suretle mal ve hizmetlerin vergilendirilmesinde birlik sağlanacaktır.

2. Tasarıda tek oran öngörülmüştür. Bununla birden fazla oran uygulanmasından doğacak vergi tekniğine ilişkin sorunlar en aza indirilmiş olmaktadır. Birden fazla oran uygulamasına gidildiği takdirde kanunda yer alması gerekecek çok sayıda vergi hesaplama teknikleri mükelleflere muhasebe kayıt düzeni açısından ağır yükler getirebilecektir. Kolaylık ve basitliği sağlamak üzere tek oran tercihi yapılmıştır.

3. Üretim-perakende zincirinde perakende safha öncesinde istisna hükümlerine yer verilmemiş ve böylece ekonominin serbest rekabet sistemi içerisinde işleyişine engel teşkil edecek tercihlerden kaçınılmıştır.

Üretim-perakende zincirinde perakende öncesi safhalarda konulacak istisna hükümleri o mal veya hizmet üzerinde vergi yükünün katlanmasına sebep olmaktadır. Zira istisna edilen aşamadaki işlem öncesi Katma

Değer Vergisi indirilemezken, bu aşamadan sonra gelen aşamalarda aynı mal veya hizmetin yeniden kazandığı katma değerler ile birlikte toplam bedelin vergilendirilmesine devam edilmektedir. Bu olumsuz duruma hiç bir safhada yer verilmemiştir.

4. Mal ve hizmet ihracında tam istisna hükümlerine yer verilmiştir. Bununla ihraç konusu mal ve hizmetler vergiden istisna edildiği gibi, mal ve hizmetin sağlanmasından önce ödenmiş Katma Değer Vergisi de indirim ve iade konusu edilerek vergi yükünden tamamen arındırılmaktadır. Böylece ülkemiz ihracatına rekabet gücü kazandırılmakta ve uluslararası uygulamada mal ve hizmetin varış ülkesinde vergilendirilmesi ilkesi gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Öte yandan, ihracata konu mal ve hizmetin tedarik ve üretim aşamasında mal teslimi ve hizmet ifası istisna edildiğinden, ihracatın finansmanında bu vergi ayrıca bir pay teşkil etmeyecektir.

Özellikle uluslararası ihaleye açılan yatırımlar dolayısıyla yabancı firmalar karşısında yerli firmaları da koruyucu nitelikte olan ihracat istisnası hükümlerine yer verilmiştir.

5. Yatırım konusu amortismana tabi iktisadî kıymetler için yatırımcılar tarafından ödenmiş Katma Değer Vergisinin öngörülen sürelerden daha kısa süre içinde indirimine imkân vermek suretiyle gerekli görülen iş ve sektörler teşvik edilebilecektir.

6. Bu verginin ilk uygulama yıllarında perakende aşamada yaratacağı bir kısım sorunları aza indirmek üzere geçici süreli telafi edici vergilendirme usulü adı altında bir usul ihdas edilmiştir. Bu usul ancak gerekli görülen iş kollarında uygulanacak ve sistemin oturmasını kolaylaştıracaktır. Örneğin yoğun gıda maddeleri satan bir bakkaliye işletmesinde bu aşamada yaratılan katma değeri de kavrayacak şekilde vergi nihaî olarak toptancı aşamasında alınabilecektir.

7. Vergilendirme dönemi bir ay esası yerine genel olarak takvim yılının üçer aylık dönemleri şeklinde tespit edilmiştir. Böylece Vergi Dairelerinin yılda 12 defa beyanname almaları yerine 4 defa beyanname almaları sağlanarak iş yükü açısından mükellef ve idareye kolaylık getirilmiştir.

B) Katma Değer Vergisinin Hesabına Esas Olan Değer :

Katma Değer Vergisi Kanunu tasarısına göre nihaî aşamada millî gelirin tüketime ayrılan kısmının vergilendirilmesi hedeflenmiştir.

Millî gelir bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin tümünü ifade etmektedir. Pazar ekonomisi içinde yer almayanlar dışında kalan ve ticarî, ziraî ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde üretilen tüm mal ve hizmetler ile ithalat Katma Değer Vergisi kapsamına alınmış olmakla birlikte amortismana tabi iktisadî kıymetleri teşkil eden yatırım malları için ödenmiş katma değer vergisi, beş yılı aşmamak üzere amortisman itfa süresi içinde ve eşit paylarla indirim konusu edilmiştir. Öte yandan tasarıya göre Bakanlar Kurulu uygun göreceği iş kolları ve sektörlerde indirim süresini daha da kısaltabilecek ve bu suretle bir kısım yatırımlar teşvik edilebilecektir.

$$Y = C + I + M - X$$

formülü Millî Gelirin kapsamını ifade etmektedir. Yatırımların indirim konusu ve ihracatın tam istisna edilmiş olması nedeniyle Katma Değer Vergisinin Millî Gelir içindeki bazını tüketim harcamaları teşkil edecektir. Formülde bu ilişki aşağıdaki şekilde ifade edilebilmektedir.

$$C = Y - I + M - X$$

C tüketim harcamalarını, Y millî geliri, I yatırım harcamalarını, M ithalatı, X ihracatı tanımlamaktadır.

IV - Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısında Maddelerin Yazılış Düzeni :

Tasarı maddeleri yazılırken madde birden fazla fıkraları ihtiva ettiği takdirde her fıkra sıra ile numaralandırılmıştır. Fıkralar gerektiğinde alfabetik harf sıraları ile bent ve alt bentlere ayrılmıştır. Maddenin bir fıkradan oluştuğu durumunda ise fıkraya numara verilmemiş ve fıkra içinde yer alan bent ve alt bentler alfabetik harf sırası ile ifade edilmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

BİRİNCİ KISIM
Mükellefiyet

Katmga Değer Vergisi Kanun Tasarısının Birinci Kısmı, «Mükellefiyet» başlığını taşımakta olup, üç bölüm halinde düzenlenmiştir.

Birinci bölüm verginin konusuna, ikinci bölüm mükellef ve vergi sorumlusuna, üçüncü bölüm vergiyi doğuran olaya ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Bölümler ile bölüm maddelerinin gerekçeleri aşağıda açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
Verginin Konusu

Katma Değer Vergisi Kanunu kapsamına giren işlemler bu bölüm içinde yer alan maddelerle geniş bir şekilde tayin ve tespit edilmiş bulunmaktadır.

Katma Değer Vergisinin konusuna giren işlemler ile bu işlemlerin özellikleri tayin ve tespit olunurken, bu verginin teorisi ile Ortak Pazar Konseyinin Direktifleri ve başlıca Ortak Pazar üyesi ülkelerdeki uygulama göz önünde tutulmuş olmakla beraber, bazı hususlarda ülkemiz şartlarına uygun hükümlerin getirilmesi yoluna gidilmiştir. Özellikle işlemlerin yapıldığı faaliyet çerçevesi tayin olunurken Gelir Vergisi Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu ve Gümrük Kanunu esasları nazara alınmış ve bu arada, teslim ve hizmet kavramları etraflı ve açık bir şekilde tarif ve tayin olunmuştur. Ayrıca, vergiyi doğuran olayın ne zaman meydana geldiği hususu uygulamada tereddütlere yol açmayacak şekilde açıklığa kavuşturulmuştur.

Verginin konusunu teşkil eden işlemler :

Madde 1. — 1. Katma Değer Vergisinin konusu Tasarının 1 inci maddesinde üç ayrı bent halinde belirlenmiştir.

Maddenin (a) bendi ile ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslimler ve hizmetler vergiye tabi tutulmuştur. Bentte bahis konusu edilen ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti kavramları Tasarının 2 nci maddesinde; teslim ve hizmet kavramları ise 5, 6, 7 ve 8 inci maddelerde açıklanmıştır.

Maddenin (b) bendinde hertürlü ithalat (c) bendinde ise Tasarının 3 üncü maddesinde sayılmış olan diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetlerin vergi konusuna dahil olduğu belirtilmiştir.

(a) bendinde verginin konusu sadece ticarî, sınaî, ziraî faaliyetler ve serbest meslek faaliyetleri çerçevesinde yapılan teslimlere ve hizmet ifalarına hasredilmiştir. Böylece, örneğin, kişilerin kendi aralarında yapacakları alelade mal satışlarının (mesela eskimiş ev eşyalarının bunların sahipleri tarafından satışının) vergi ile bir ilgisi olmayacaktır.

Maddenin (b) bendinde, yurt içinde üretilen mal ve hizmetler ile ülkeye dışarıdan ithal yoluyla gelen mal ve hizmetler arasında vergi yükü farklılaşmasını önlemek maksadiyla her türlü ithalat vergi konusuna dahil edilmiştir.

Katma Değer Vergisinin teorik yönden en belirgin özelliği ithal edilen mal ve hizmetler ile dahilde üretilen mal ve hizmetler arasında tarafsızlığı gerçekleştirebilmesidir. Bu özellik ise ancak ithalatın da yerli üretime uygulanan usul ve esaslarda vergilendirilmesi ile korunmuş olur. Genel uygulamada vergilemede destinasyon (varış ilkesi) prensibinin tatbikatına uygun olarak ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) Konseyi Direktiflerinin ışığı altında ithalat vergiye tabi tutulmakta ve bu konuda hiçbir ayırıcı vergi politikası güdülmesine cevaz verilmemektedir.

(c) bendinde ise özellik arz eden ve ekonomik, malî ve sosyal nedenlerle bu vergi kapsamına alınması gereken diğer bazı işlerden doğan teslim ve hizmet ifaları vergi konusuna dahil edilmiştir.

Katma Değer Vergisi teorisine uygun olarak kaynakların optimal kullanım ve dağılımına imkân vermek, yerli üretimin ithalat karşısında haksız rekabete maruz kalmasını önlemek ve özlenen kalkınma düzeyinin

gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla vergilemede ithalata hiçbir özel ayrıcalık tanınmamış ve madde tamamen tarafsızlık ilkelerini gerçekleştirecek şekilde düzenlenmiştir.

Madde metninden anlaşılacağı üzere, verginin konu ve kapsamı, üretim sürecinin tamamını kapsayacak biçimde geniş tutulmuştur. Malın ilk üretim ameliyesinden son tüketiciye intikaline kadarki bütün istihsal ve satış safhaları vergi konusuna dahildir. Verginin kapsamı maddede perakende safhayı da içine alacak şekilde düzenlenmiştir. Sistem, kendisinden beklenen fonksiyonları perakende safhanın da sisteme alınması suretiyle gerçekleştirebilecektir. Zira perakende safha kapsam dışında kaldığında üretici ve toptancı işletmeler kendi perakendeci safhalarını teşkil ederek ilk iki safhaya ait katma değeri perakende safhaya kaydırabilecektir. Bu durum hem vergi ziyaına yol açacak hem de işletmeleri rasyonel olmayan bir organizasyona iterek verginin tarafsızlık ilkesi ihlal edilmiş olacaktır. Bu nedenle, mekanizmanın tam ve düzgün bir şekilde işleyebilmesi için perakende safhanın kapsama dahil edilmesi uygun bulunmuştur.

2. Maddenin son fıkrasında vergi kapsamının uygulamada suni olarak daraltılmasını önleyecek hükümler konmuştur. Buna göre işlemlerin kanunların veya resmî makamların gösterdiği gerek üzerine yapılması, bunları yapanların hukukî statüleri, gerçek veya tüzelkişilik taşıyıp taşımamaları, Türk uyrukluğunda bulunup bulunmamaları, ikametgâh veya işyerlerinin yahut kanunî merkez veya iş merkezlerinin Türkiye'de olup olmaması işlemlerin mahiyetini değiştirmeyecektir. Diğer bir ifade ile, bu işlemleri yapan kişilerin şahsı veya işlemlerin yapılmasındaki nedenler önemli değildir. Maddede tarif edilen herhangi bir işlemin yapılmış olması vergileme için yeterlidir.

Faaliyetlerin devamlılığı :

Madde 2. — Tasarının 1 inci maddesinde bahsi geçen «Ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti» kavramları bu maddede açıklanmıştır.

Sözü edilen faaliyetlerin devamlılık, kapsam ve nitelikleri esas olarak Gelir Vergisi Kanunu hükümlerine göre tespit edilecektir. Ancak uygulamada bir boşluk bırakılmaması amacıyla Gelir Vergisi Kanununda açıklık bulunmadığı hallerde Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuata başvurabilme imkânı getirilmiştir. Böylece, örneğin, Gelir Vergisi Kanunu kapsamına girmekle birlikte; Türk Ticaret Kanununda sayılan ticarî işletme veya ticarî şekilde işletilen diğer müesseselerde yürütülen faaliyetler ile esnafın faaliyetlerinden doğan teslim ve hizmetlerin de katma değer vergisine tabi olması sağlanmıştır.

Diğer faaliyetler :

Madde 3. — Ticarî, sınaî, ziraî ve meslekî faaliyet çerçevesinde yapılmayan veya açıkça bu faaliyetlere dahil edilemeyen, bununla beraber vergi kapsamına alınması gerekli görülen bazı mal teslimleri ve hizmet ifaları «diğer faaliyetler» adı altında vergi konusuna alınmış bulunmaktadır.

Bu şekilde vergi konusuna alınan teslimler ve hizmetler maddede on bent halinde gösterilmiştir.

Madde, esas itibariyle katma değer vergisi mükellefi olmak veya olmamak gibi nedenlerle ortaya çıkan farklı vergi yüklerinin doğurduğu haksız rekabeti gidermeyi amaçlamaktadır.

İthalat :

Madde 4. — 1 inci madde ile vergi konusuna alınan ithalatın kapsam ve niteliği bu madde ile düzenlenmektedir. Maddenin 1 inci fıkrasında ithalatın mal ve hizmet ithalini kapsayacağı belirtilmekte, 2 nci fıkrasında ise, ithalatı gerçekleştiren sektör veya kişilerin farklı olmasının veya özellik taşımasının vergilendirme açısından etki yaratmayacağı ve önem taşımadığı hükme bağlanmaktadır.

Teslim :

Madde 5. — Tasarının 1 inci maddesinde verginin konusu açıklanırken, ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslimlerden söz edilmiştir. Bu hali ile «teslim» vergiyi doğuran olaylardan ilki olmaktadır.

1. Teslim deyiminden anlaşılması gerekenin ne olduğu maddenin 1 inci fıkrasında açıklanmıştır. Buna göre teslim, bir mal üzerindeki tasarruf etme hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya onun adına hareket edenlere devredilmesidir. Bir malın alıcı veya onun adına yetkili olanların gösterdiği yere veya kişilere tevdii de teslim hükmündedir.

Bu hükme göre, teslimde ana unsur mal üzerindeki tasarruf etme hakkının yani mülkiyet hakkının devredilmesi olmaktadır. Bu nedenle bir malın ödünç olarak verilmesi teslim sayılmamaktadır. Buna karşılık, aynı şeyin, doğrudan doğruya alıcıya verilmemekle birlikte, mülkiyetini de intikal ettirecek şekilde alıcı adına hareket edenlere verilmesi, alıcının veya alıcı adına yetkili olanların gösterdiği bir yere veya kişilere tevdii veya gönderilmesi teslim sayılmaktadır.

Teslim fiilinin tamamlanması için malın gönderildiği yere mutlaka varması veya bu gönderme veya tevdii etmenin alıcının ıttılaına ulaşması şart değildir. Alıcının ıttılaına ulaşmamış dahi olsa, malın alıcı adına hareket eden bir kişiye, örneğin alıcının memuru veya vekiline veya gönderilmek üzere nakliyeci veya sürücüye tevdii teslim için yeterlidir.

2. Maddenin 2 nci fıkrası zincirleme işlemlerde teslimin nasıl tayin olunacağı ile ilgilidir. Buna göre, birden fazla kimsenin bir mal üzerindeki tasarruf hakkını, mal el değiştirmeden zincirleme akit yapmak suretiyle devretmesi halinde, ilk satıcının o malı doğrudan doğruya sonuncu alıcıya teslim etmesi, aradakilerin her birinin de teslimi sayılmıştır. Bu suretle vergileme bakımından bütün muamelelerin kavranması imkân dahiline girmiş olmaktadır.

3. Maddede su dağıtımı ile, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve sair şekillerdeki enerji dağıtımları da mal teslimi olarak kabul edilmiştir.

4. Mal ile birlikte döküntü ve tali maddeler bazı hallerde geri verildiğinden, bunların geri verilmesi mutad olan hallerde teslime konu olan şeyin de bunlar dışında kalanlar itibariyle belirlenmesi gereklidir. Mutad olma hali genel ticarî örf ve adetler esas alınmak suretiyle tayin olunacaktır. Bu hükmün uygulanmasında, bahis konusu döküntü ve tali maddelerin aynen geri verilmesi veya bunların mutlaka aynı parti mala ait olması şart değildir. Başka parti mallara ait olsa bile bunların yerine aynı cins ve mahiyetteki döküntü ve tali maddelerin geri verilmesi halinde de aynı hüküm uygulanacaktır.

5. Trampa hallerinde bir malın bedeli diğer bir mal olmaktadır. Tasarıya göre, teslimin tayininde bedelin cinsi, hatta bir bedelin bulunup bulunmaması önemli değildir. Böylece, genel teslim tarifine göre teslim, bir mal üzerindeki tasarruf etme hakkının devri olduğundan, trampanın iki ayrı teslim sayılması gerekmektedir.

Teslim sayılan haller :

Madde 6. — Tasarının 5 inci maddesinde teslimin tarifi yapılmış ve bu tarifte bir olayın teslim sayılabilmesi için gerekli olan unsurlar belirtilmiştir. Genel ve teorik anlamda vergilendirilmesi gerektiği halde, tam olarak teslim tarifine girmemesi veya bu tarife girip girmediği konusunda tereddütler doğması nedeniyle, bazı işlemlerin vergi dışı kalması ihtimali doğabilir. Böyle bir durumu önlemek için teslim tarifine tam olarak girmemekle birlikte bir kısım haller bu Kanun uygulaması bakımından teslim olarak kabul edilmiştir.

Maddede teslim sayılan haller dört bent halinde belirlenmiş bulunmaktadır.

Hizmet :

Madde 7. — Hizmet konusu tasarının bu maddesinde 3 fıkra halinde açıklanmaktadır.

1. Bu fıkrada hizmet, teslim ve teslim sayılan haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemler olarak tarif edilmektedir. Böylece vergi uygulamasında teslim ve teslim sayılan haller ile ithalat kapsamına sokulamayan işlemlerin tümünün hizmet sayılması ve vergilendirmede yasal bir boşluğun doğmaması sağlanmıştır.

2. Yukarıda genel tarifi verilen işlemlerin ne şekillerde görülebileceği 2 nci fıkrada sayılmış, ayrıca «gibi» edatı ile hizmet kapsamına girmekle birlikte fıkrada sayılmayan işlemlerin de vergiye tabi olduğu belirtilmiştir.

3. Bir hizmetin karşılığının nakit olmayıp, bir mal teslimi veya bir diğer hizmet olması halinde, ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermek amacıyla, kanunun temel ilkeleri gereğince bunların her birinin ayrı işlemler olması nedeniyle ayrı ayrı vergilendirilmesi hüküm altına alınmıştır.

Hizmet sayılan haller :

Madde 8. — Bu madde ile, «Karşılıksız yararlanma» veya «yararlananların niteliği» gibi nedenlerle tereddüt uyandırabilecek bazı işlemlerin hizmet niteliğinde olduğu belirtilerek, uygulamaya açıklık getirilmesi amaçlanmıştır.

İşlemlerin Türkiye'de yapılması :

Madde 9. — Tasarının 1 inci maddesinde Türkiye'de yapılan işlemlerin vergiye tabi olması esası getirilmiş bulunmaktadır. 9 uncu madde ise, işlemlerin Türkiye'de yapılması halinin açıklanması amacıyla tedvin edilmiştir.

Bu madde hükmüne göre, malların teslim anında Türkiye'de bulunması, hizmetin Türkiye'de yapılması veya hizmetten Türkiye'de faydalanılması hallerinde işlemler Türkiye'de yapılmış sayılacaktır.

Uluslararası taşıma işleri :

Madde 10. — Bu madde Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşıma işleri ile transit taşımalarda hizmetin Türkiye içinde kalan parkura isabet eden kısmına ait taşıma ücretlerinin vergilendirilmesi amacıyla getirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
Mükellef ve Vergi Sorumlusu

Tasarının 2 madde ihtiva eden bu bölümünde, vergiye tabi işlemlerin mahiyetine göre verginin mükellefi belirtilmiş; ayrıca vergi alacağının emniyet altına alınması bakımından, Maliye ve Gümrük Bakanlığının vergiye tabi işlemlere taraf olanları veya ilgili diğer bir şahsı verginin ödenmesinden sorumlu tutabileceği hükme bağlanmıştır.

Mükellef :

Madde 11. — Maddenin 1 inci fıkrasında çeşitli işlem türlerine göre mükellef olarak kabul edilecek olanlar 9 bent halinde sayılmaktadır.

a) Genel olarak mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanlar,

b) İthalatta mal ve hizmet ithal edenler,

c) Transit taşımalarda gümrük veya geçiş işlemine muhatap olanlar,

d) 3 üncü madde ile vergi kapsamına alınan hizmetleri ile ilgili olarak PTT İşletme Genel Müdürlüğü ve TRT Kurumu,

e) Spor - Toto, Millî Piyango ve benzeri oyunlarda işlemlerin yaygınlığı nedeniyle ortaya çıkabilecek çok sayıda mükellefle muhatap olmamak bakımından, oyunların teşkilat müdürlükleri,

f) At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunlarında bunları düzenleyenler,

g) Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların, katıldığı sportif faaliyetleri, maçları ve yarışları ve yarışmaları tertipleyenler veya gösterenler,

h) Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesi kapsamına giren işlemlerde, maddede sayılan mal ve hakları kiraya verenler,

ı) İhtiyarî mükellefiyette talepte bulunanlar, mükellef olarak kabul edilmektedir.

Maddenin 2 nci fıkrasında, işlemlerin vergiye tabi bulunmaması, fatura veya benzeri vesika düzenleyenlerin katma değer vergisi mükellefi olmaması gibi hallerde bu vesikalarda katma değer vergisini göstererek vergi tahsil edenlerin, bu vergiyi idareye ödemekle mükellef oldukları hükme bağlanarak bu kişilerin «vergi» adı

altında para tahsil edip haksız kazanç sağlamaları önlenmek istenmiştir. Böylece indirim mekanizmasının da tam olarak işletilebilmesi mümkün olacaktır.

Vergi sorumlusu :

Madde 12. — Bu madde vergi alacağının emniyetle tahsil edilebilmesi amacıyla getirilmiş bulunmaktadır. Madde hükmüne göre, mükellefin memleket içinde ikâmetgâhının, işyerinin, kanunî merkez veya iş merkezinin bulunmaması ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye ve Gümrük Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması bakımından, işlemlere taraf olan diğer bir şahsı veya şahısları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilecektir. Maddede sayılan haller, mükelleflerin idarece takibinin güç olduğu, dolayısıyla vergi tarh, tahakkuk ve tahsilatında kaybın mümkün bulunduğu hallerdir. Burada sayılan haller sınırlı olmayıp, vergi alacağının emniyet altına alınmasının gerekli görüldüğü diğer durumlarda da, Maliye ve Gümrük Bakanlığının mükelleften gayri bir şahsı verginin ödenmesinden sorumlu tutma yetkisi bulunmaktadır.

Maddede belirtilen «işlemlere taraf olanlar», mükellefin temsilcisi, vekili, mükellef adına hareket etmeye yetkili herhangi bir kimse veya kendisine mal teslim edilen yahut hizmet ifa edilen kişi olabilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Vergiyi Doğuran Olay

Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi :

Madde 13. — Bu maddede vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi açıklanmaktadır. Vergi alacağı vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukukî durumun tekemmülü ile doğar. Her vergi kanununda o verginin doğuşu ya maddî bir olayın meydana gelmesine veya bir hukukî muamele veya durumun tekemmülüne bağlanmıştır. Katma değer vergisinde de vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi yukarıda açıklanan prensip göz önünde tutularak, vergiye tabi işlemlere göre belli esaslara bağlanmış bulunmaktadır.

Genel olarak mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde vergiyi doğuran olay malın teslimi veya hizmetin yapılmasıdır. Ancak, teslim veya ifadan önce fatura veya benzeri vesika verilmiş ise vergiyi doğuran olay vesikanın düzenlendiği anda meydana gelmiş sayılır. Bu gibi hallerde verginin hesabında vesikada gösterilen miktar esas alınacaktır. Teslim ve ifadan önce vesika düzenlendiği anda vergiyi doğuran olayın meydana geldiği kabul edilmekte, vergi alacağının zamanında kavranması ve emniyet altına alınması amacı güdülmüştür.

Kısım kısım ifası mutat olan veya mutabık kılınan işlemlerde vergiyi doğuran olayın, her bir kısmın teslimi veya her bir kısım hizmetin ifası anında meydana geleceği hükme bağlanarak muhtemel tereddütler önlenmiştir.

Komisyoncular vasıtasıyle veya konsinyasyon suretiyle yapılan satışlar konusunda Tasarıda benimsenen prensip, mal sahiplerince bu aracılara yapılan tevdiin, ortada bir mülkiyet devri mevcut bulunmadığından, teslim niteliğinde olmadığı, teslim fiilinin malların bu aracılar tarafından aracılara teslimi anında meydana geldiğidir.

Dolayısıyle vergiyi doğuran olay da bu anda meydana gelecek ve asıl satıcının vergi mükellefiyeti de bu anda doğacaktır.

Gönderme halinde vergiyi doğuran olayın vukuu için malın nakliyesine başlanılması veya nakliyeciye veya sürücüye tevdii yeterli sayılmıştır.

Amortismana tabi iktisadî kıymetlerin işletmede kullanılmak üzere imal veya inşa edilmesi halinde vergiyi doğuran olay, bunların Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre aktife alınması veya kullanılmaya başlanılması halinde meydana gelmiş sayılacaktır.

Vergiyi doğuran olay; su, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve benzeri enerji dağıtım ve kullanımlarında bunların bedellerinin tahakkuk ettirilmesi, kiraya verme işlemlerinde malın kullanıma terkedilmesi ile vuku bulacaktır.

İthalatta vergiyi doğuran olay işlem gümrük vergisine de tabi ise Gümrük Kanununa göre vergi ödeme mükellefiyetinin başladığı, tabi değilse fiili ithalin yapıldığı anda meydana gelecektir.

Yabancı işletmeler tarafından Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan yük ve yolcu taşımaları ile transit taşımalarda vergiyi doğuran olayın vukuu, gümrük hattından geçilmesine bağlanmaktadır.

İKİNCİ KISIM
İstisnalar

Tasarının bu kısmında, vergi kapsamına giren işlemlerin bir bölümü ekonomik, sosyal, kültürel, ilmî ve sıhhî amaçlarla vergiden istisna edilmiş ve bu istisnalarla ilgili bazı hususlar hükme bağlanmıştır.

Vergi kapsamına giren işlemler için istisna tanınmasının ve bu istisnaların sayısının artırılmasının, katma değer vergisi teorisine uygun bulunmadığı açıktır. Ancak her ülkenin kendine özgü şartları, tatbikatta böyle bir uygulamayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle Türk Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısında vergiden istisna edilmiş işlemler, halen bu verginin uygulanmakta olduğu ülkelerden bazılarına kıyasla daha geniş tutulmuş bulunmaktadır.

Tasarıda, sınırlarını kesin bir şekilde tayin etme güçlüğü nedeniyle, «istisna» ve «muafiyet» şeklinde bir ayırım yapılmamış; işlemlerin tümü için istisna tanınması yoluna gidilmiştir.

Aşağıda 7 bölüm halinde düzenlenen istisnalara ait hükümlerin gerekçeleri açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
İhracat İstisnası

Mal ve hizmet ihracı :

Madde 14. — Bu madde ile ihracat istisnası düzenlenmektedir. İhracatın ülke ekonomisi için taşıdığı önem göz önüne alınarak istisnanın kapsamı oldukça geniş tutulmuştur.

İstisnanın kapsamı 1 inci fıkrada 3 bent halinde düzenlenmektedir :

(a) bendi ile; doğrudan ihracat yanında, üçüncü şahıslar aracılığıyla yapılan ihracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler,

(b) Bendi ile; ikametgâhı veya işyeri Türkiye'de olmayanlara veya onlar adına hareket edenlere malların Türkiye dışına gönderilmeleri şartıyla yapılan teslimler ve bu teslimlere ilişkin hizmetler,

(c) bendi ile; Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların satın alarak Türkiye dışına götürdükleri malların teslimi,

ihracat istisnası kapsamına alınmıştır.

Ancak, uygulama güçlükleri göz önüne alınarak maddenin 2 nci fıkrası ile, (c) bendinden yararlanılabilmesi için bir sınır getirilmiştir. Tasarıda 50 000,— TL. olarak öngörülen bu sınırın Bakanlar Kurulu Kararıyla 20 katına kadar yükseltilebileceği de hükme bağlanmıştır.

Maddenin 3 üncü fıkrasında bu istisnanın uygulama esaslarının belirlenmesi konusunda Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki verilmektedir.

İhracat öncesi istisna :

Madde 15. — Bu madde ile ihracat istisnasının kapsamı ihracat öncesini de içine alacak biçimde genişletilmektedir. Bu kapsamda yer alacak teslim ve hizmetler maddenin 1 inci fıkrasında 3 bent halinde belirtilmiştir.

Fıkranın (a) bendinde; yabancı müşterilerin Türkiye'de işlenip iade edilmek üzere mal göndermeleri şeklinde ortaya çıkan geçici mal ve hizmet ithali ile bu amaçla ülke içinden mal ve hizmet alışları,

(b) bendinde; ihracat amaçlı mal ve hizmet üretimi için her türlü mal ve hizmetin yurt içinden satın alınması ya da ithali,

(c) bendinde; uluslararası ihaleye açılan yatırımlar için mal ve hizmet alışları ya da ithali,

istisna kapsamına alınmıştır.

Maddenin 2 nci fıkrasında ise mükelleflerin 1 inci fıkranın (a) ve (b) bentleri hükmüne göre istisnadan yararlanacak mal ve hizmet alımları için bir sınır getirilmiştir. Bir önceki hesap dönemindeki iş hacmi ve bunun içinde ihracat payı olarak belirlenen bu sınırın daraltılabilmesi konusunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. Sınırlama, (c) bendi kapsamına giren alımlar için söz konusu olmayacaktır.

Maddenin 3 üncü fıkrasında bu istisnanın uygulanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi konusunda Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki verilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
Deniz, Hava ve Demiryolu Taşıtları İstisnası

Araçlara ilişkin istisna :

Madde 16. — Bu madde ile deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçların inşaası, tadili, onarımı ve bakımına ilişkin teslim ve hizmetler ile deniz ve hava taşıma araçları için liman ve hava meydanları işletmeleri tarafından, liman ve hava meydanlarında yapılan hizmetler vergiden istisna edilmektedir.

Bu istisna ile, ülkenin deniz ve hava ticaret filosu ile demiryolu ulaşım sisteminin geliştirilmesinin teşvikine ve dış rekabete tahammül edebilecek bir duruma getirilebilmesine çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Taşımacılık İstisnası

Transit taşımacılık :

Madde 17. — 17 nci madde ile, ülkemizin konumu nedeniyle büyük gelişme potansiyeli taşıyan uluslararası taşımacılık, transit taşımacılığı da kapsayacak biçimde ve Bakanlar Kuruluna tanınan yetki çerçevesinde istisna kapsamına alınmıştır.

Maddenin 2 nci fıkrasında ise yabancı taşımacılara istisnadan yararlanabilmek bakımından karşılıklılık şartı getirilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Diplomatik İstisnalar

Diplomatik istisnalar :

Madde 18. — Bu madde ile, uluslararası teammüllere uygun olarak diplomatik organ ve bunların diplomatik haklara sahip mensuplarına tanınan istsinalar düzenlenmektedir. Maddenin 1 inci fıkrasının (a) bendinde belirtilen bu istisna için 2 nci fıkrada karşılıklılık ve aynı satıcıdan bir defadaki alımların tutarının 50 000,— lirayı aşması şartı getirilmiş, 50 000,— liralık tutarın 20 katına kadar yükseltilmesi konusunda Bakanlar Kuruluna yetki tanınmıştır.

1 inci fıkranın (b) bendi ile, uluslararası anlaşmalar gereğince vergi muafiyeti tanınan uluslararası kuruluşlara ve bunların mensuplarına yapılan teslim ve hizmetler de istisna kapsamına alınmıştır.

Maddenin 3 üncü fıkrası ile istisnanın uygulanması konusunda Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki verilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
İthalat İstisnası

İthali istisna olan işlemler :

Madde 19. — 19 uncu madde ile ithalat istisnaları düzenlenmektedir. Vergilemede destinasyon prensibine uygun olarak bir yandan ihracat vergiden istisna edilirken öte yandan da dışarıdan ithal olunan mal ve hizmetler vergiye tabi tutulmuştur. Ancak vergilemede ülkeye ithal yolu ile gelen mal ve hizmetlerle ülke içinde üretilen mal ve hizmetler arasında vergi yükü bakımından eşitlik ve tarafsızlığı sağlamak maksadıyla maddenin (a) bendi ile, prensip olarak teslimleri vergiden istisna edilmiş bulunan malların ithali de vergiden istisna edilmiştir.

Ancak, alışılagelen uygulama ve teamül gereğince ve uygulamada kolaylık ve basitlik sağlamak amacı ile Gümrük Kanununun gümrük vergisinden istisna ettiği bir kısım malların ithali katma değer vergisinden de istisna edilmiş bulunmaktadır.

Gümrük Kanununun 7 nci maddesi genel olarak gümrük vergisinden istisna edilen eşyayı, 8 inci maddesi bazı gerçek ve tüzelkişiler için ithal edilecek bir kısım eşyayı, 9 uncu maddesi karşılıklı olmak kaydıyla diplomatların ithal ettiği eşyayı, 10 uncu madde ise bir kısım zat ve ev eşyasını kavramakta ve bunları ya istisna etmekte veya muaf kılmaktadır. 12 ve 13 üncü maddeler ise bazı özel durumlarla ilgilidir. Bunlardan 12 nci maddede turizmle alakalı olarak gelen taşıt ve eşyanın, 13 üncü maddede ise sınır ahalisine kolaylık tanımak maksadıyla bunlara ait bir kısım geçici mahiyetteki eşyanın ithalinde tanınan muaflıklar düzenlenmektedir 118 ve119 uncu maddeler geçici kabul ve geçici muaflık rejimlerini, 132 nci madde ise geri gelen eşya rejimini kavrayarak, bu hükümlere uygun olarak gelen eşyanın vergiden istisna olacağını hükme bağlamış bulunmaktadır.

Gümrük Kanununun bu maddelerinde gösterilen eşyanın, maddelerde belli edilen şekil ve şartlarla ithali (b) bendi uyarınca katma değer vergisine tabi olmayacaktır. Ancak Gümrük Kanununun 132 nci maddesine göre geri gelen eşya dışarıda bir ameliyeye tabi tutulduğu veya aslî kısmına bir ilave yapıldığı takdirde eşyanın kazandığı değer vergiye tabidir.

Tasarının (c) bendinde ise transit, aktarma, gümrük antreposu, geçici depo, gümrük sahası, serbest bölge rejimlerinin uygulandıkları mal ve hizmetler de ithalat istisnası kapsamına alınmıştır.

ALTINCI BÖLÜM
Sosyal ve Askerî Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar

Madde 20. — 4 fıkra halinde düzenlenen maddenin ilk 3 fıkrasında kültürel, eğitsel, sosyal ve askerî amaçlı istasnalar yer almakta, 4 üncü fıkrada ise 7 bent halinde şağıda açıklanan «diğer istisnalar» düzenlenmektedir.

4 üncü fıkranın (a) ve (b) bendlerinde; vergilemede idarî kolaylık sağlamak, çok sayıda küçük ve önemsiz iş yapan, aynı zamanda da kavranması büyük güçlük arz eden kişileri de vergi hududu içine almamak suretiyle vergi toplama maliyetini asgarî ve optimal seviyede tutmak için gelir vergisinden muaf esnaf ve küçük çiftçilerin faaliyetleri vergiden istisna edilmiştir.

(c) bendinde; Gelir Vergisi Kanununa göre «vergilendirilmeyecek değer artış kazançları», Kurumlar Vergisi Kanununa göre «devir sayılan birleşmeler» ve «devir halinde vergilendirme» ile ilgili işlemler istisna kapsamına alınmıştır.

(d) bendinde; iktisadî işletmelere dahil olmayan gayrimenkullerin kiralanması vergiden istisna edilerek, iktisadî amaçlı olmayan basit konut vb. kiralamalarından vergi alınmaması sağlanmıştır.

(e) bendinde; Tasarının 62 nci maddesi ile yürürlükte bırakılan banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren hizmetler istisna kapşamına alınarak, bu hizmetlerin mükerrer vergilenmesi önlenmiştir.

(f) bendinde; kuruluşlarındaki özellikler nedeniyle Darphane ve Damga Matbaası tarafından yapılan teslim ve hizmetler istisna kapsamına alınmıştır.

(g) bendinde; özel bir nitelik taşıyan külçe altın, para ve damga pulunun ithal ve teslimi vergiden istisna edilmiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM
İstisnadan Vazgeçme ve İstisnaların Sınırı

İstisnadan vazgeçme :

Madde 21. — Vergiden istisna edilen işlemleri yapanlar çeşitli nedenlerle bu istisnanın kendileri bakımından yararlı olmadığı kanısına ulaşabilirler. Gerçekten istisna müessesesi bu verginin en önemli özelliği olan vergide indirim imkânını ortadan kaldırdığı için, bu durum bazı iş kolları veya işletmelerde yarardan çok zarar veren bir durum yaratabilir. Özellikle büyük, pahalı yatırım gerektiren ve girdileri dolayısıyla büyük ölçüde vergi ödemiş bulunan bir işletmenin işlemlerinin istisna edilmiş olması, bu yatırımlar ve girdiler dolayısıyla ödenmiş olan vergileri indirme olanağını ortadan kaldıracaktır. Bu vergilerin fiyat mekanizması yolu ile aynen bir sonraki safhaya aksettirildiği düşünülse dahi yine de zaman bakımından hâsıl olacak gecikme nedeni ile indirimden faydalanma daha cazip bir hale gelebilecektir. Özellikle ziraatta yeni teknolojiden faydalanan, gübre ve makine gibi paralı girdileri olan işletmeler bakımından vergiden istisna kılınmak bir ölçüde cezalandırılma mahiyetinde olacak; dolayısıyla modern teknoloji kösteklenecektir.

İstisnaların ortaya çıkarabileceği bu sakıncayı bertaraf edebilmek için, vergiden istisna edilen işlemleri yapanlara dilekleri takdirde vergi dairesine başvurarak bu işlemleri dolayısıyla vergiye tabi tutulma talebinde bulunma hakkı tanınmıştır. Ancak, 20 nci maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile üçüncü fıkrasının (a) ve dördüncü fıkrasının (a), (b) ve (e) bentlerinde belirtilen işlemleri yapanlar, bu seçimlik haktan yararlanamayacaklardır.

İstisnadan vazgeçme talebi belli şartlara tabi tutulmuş bulunmaktadır. Buna göre, talep 20 nci maddede gösterilen fıkra ve bentler belirtilmek suretiyle yapılacaktır. Örneğin, bir firma 20 nci maddenin birden fazla fıkra ve bendine giren işlemleri yapıyorsa ve sadece bir bentte yazılı işlemler dolayısıyla istisnadan vazgeçmek istiyorsa, dilekçesinde bu bentteki işlemler dolayısıyla istisnadan vazgeçtiğini belirtecektir. Ancak bu talep, bir bent kapsamına giren işlemlerin tamamı için geçerli olacaktır.

Mükellefiyette istikrarı sağlamak amacıyla maddeye, bu şekilde tesis olunan mükellefiyetin talep tarihinden itibaren üç yıl süre ile devam edeceğine dair hüküm konulmuştur. Mükellefler üç yıllık sürenin bitiminden önce mükellefiyetten çıkma talebinde bulunmadıkları takdirde mükellefiyet yeniden üç yıl süre ile devam edecektir.

İstisnaların sınırı :

Madde 22. — Maddede bu vergi bakımından geçerli olacak istisna ve muaflıkların, ancak bu Kanuna hüküm eklemek veya bu Kanunda değişiklik yapmak suretiyle düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Katma değer vergisi bir bütün olduğundan, işleyiş mekanizmasının herhangi bir yerine rasgele yapılacak bir müdahale, sistemi düzenli bir şekilde işlemez hale getirebilecektir. Katma değer vergisini şahsî vergilerle diğer satış ve muamele vergilerinden ayıran en belirgin özelliklerden biri de budur. Konu, nispet, indirim, istisna ve muaflıkların birbirleri ile olan irtibatı bu vergide diğer vergilere nazaran çok daha önemlidir. Bilindiği gibi bizzat istisnaların varlığı sistemi yaralayan bir unsur olmaktadır. Bu nedenle bu vergi bakımından istisna ve muaflıkların konuluşunda büyük dikkat sarfetmek,bunları koyarken sistemi bir bütün olarak düşünmek ve ona göre düzenlemek gerekmektedir. Bu vergi kanunu dışındaki diğer kanunlarla konulmuş ve konulacak gelişi güzel istisna ve muaflıkların bu verginin mekanizmasının işleyişini bozmaması, aksatmaması için diğer vergi kanunlarındaki muaflık ve istisna hükümleri bu vergi bakımından geçersiz addolunmuştur. Herhangi bir sektör veya işletmeye mutlak surette istisna veya muaflık tanınmak isteniyorsa bunun ancak Katma Değer Vergisi Kanununa hüküm konulmak suretiyle yapılması uygun görülmüştür.

Ancak, hukukî özellikleri nedeniyle uluslararası anlaşma hükümlerinin saklı olduğu maddenin son fıkrasında belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Matrah, Nispet ve İndirim

BİRİNCİ BÖLÜM
Matrah

Teslim ve hizmet işlemlerinde matrah :

Madde 23. — Maddenin ilk fıkrasında, teslim ve hizmet konusuna giren işlemlerde vergi matrahının bu işlemlerin karşılığını teşkil eden bedel alacağı ana ilke olarak hükme bağlanmıştır.

Bedel deyimi ise maddenin ikinci fıkrasında tanımlanmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise mükellefin vergiye tabi faaliyetlerinde kullnacağı amortismana tabi menkul veya gayrimenkul malların imali veya inşaası gibi teslim sayılan hallerde matrahın, bunların Vergi Usul Kanununa göre tespit edilen değerleri olduğu hükmedilmiştir.

İthalatta matrah :

Madde 24. — Tasarıda daha önce ithalde alınan İstihsal Vergisinde olduğu gibi, Katma Değer Vergisi ile Gümrük Vergisi arasında bir bağlantı kurulmuş bulunmaktadır.. Dolayısıyla vergi matrahına ilişkin olarak, esas itibariyle, eski İstihsal Vergisindeki hükümlere paralel hükümler getirilmiştir. Ancak, Katma Değer Vergisi advaloren bir vergi olduğundan, İstihsal Vergisindeki, miktar üzerinden vergi alınmasına dair esaslar muhafaza edilmemiştir. Öte yandan, Gümrük Vergisinin spesifik esaslara göre tarhedilmesi veya hiç tarh edilmemesi halleri de gözönüne alınarak, böyle durumlarda malın CİF değerinin, bunun belli olmadığı hallerde ise malın gümrükçe tespit edilecek değerin matraha dahil olacağı hükme bağlanmıştır.

Yük ve yolcu taşımalarda matrah :

Madde 25. — İkametgahı, işyeri, kanunî merkezi veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşıma işlerinde (transit taşımalar dahil), kanunların mülkiliği ilkesinden hareketle, hizmetin Türkiye içinde kalan parkura isabet eden kısmının vergiye tabi olacağı tabiidir. Uluslararası taşıma işlerinde bedelin Türkiye içindeki parkura isabet eden kısmının belirlenmesinde güçlükler bulunmakta ve ayrıca beyan edilen bedellerin yurt içindeki emsaline nazaran düşük olması da mümkün bulunmaktadır. Bu durumlarda hesaplamada kolaylık sağlamak, Türk ve yabancı firmalar arasında rekabet eşitliğini bozmamak ve vergi kaybına da yol açmamak amacıyla Maliye ve Gümrük Bakanlığı şahıs ve ton başına kilometre itibariyle yurt içi emsalleri gözönüne alınmak suretiyle matrah tespitine yetkili kılınmıştır.

Özel matrah şekilleri :

Madde 26. — Tasarının 1 inci maddesi ile vergi kapsamına alınmış bulunan ve 3 üncü maddede belirlenen «diğer faaliyetler» den bazılarında vergi matrahının ne olacağı 26 ncı maddenin a, b ve c fıkralarında hükme bağlanmış bulunmaktadır. Bu fıkralar kanuna açıklık sağlamak amacıyla düzenlenmiş olup, vergi matrahını Spor - Toto, piyango, at yarşı ve diğer müşterek bahis ve talih oyunları ile gösteri, konser ve maçlara katılma bedeli ve bu faaliyetlerin icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel ile bu yerlerde yapılan teslim ve hizmetlerin bedeli oluşturmaktadır.

Maddenin (d) fıkrasında ise gümrük depolarında ve müzayede salonlarında yapılan satışlarda matrahın kesin satış bedeli olduğu hükme bağlanmıştır. Açık artırma yolu ile yapılan satışlarda satışı yapılacak eşyanın öncelikle kıymeti tespit edilerek tahmini bedeli bulunmaktadır. Açık artırma sonucu oluşan bedel ise kesin satış bedelidir. Bu fıkrada matrahın kesin satış bedeli olduğu açıklığa kavuşturulmuştur.

Matraha dahil olan unsurlar :

Madde 27. — Katma Değer Vergisinin matrahı, vergiye tabi işlemin karşılığını teşkil eden bedeldir. Bu bedelin içine, taşıma, yükleme, boşaltma, ambalaj, sigorta, komisyon, faiz, erken ifa dolayısıyla yapılan ödemeler müşterinin temerrüdü dolayısıyla yapılan ve müşteriye fatura edilen giderler, her türlü vergi, resim, harç, pay, fon karşlığı, fiyat farkı, prim, servis ücreti ve benzeri adlar altında sağlanan her türlü menfaat, hizmet ve değerler esas itibariyle dahil bulunmakta olup, ticarî hayattan işlemler genellikle bu doğrultuda yürütülmektedir.

Madde, konuya açıklık getirmek ve uygulamada muvazaalı yollarla matrahın daraltılmasını önlemek amacıyla tedvin edilmiştir.

Matraha dahil olmayan unsurlar :

Madde 28. — Ticarî hayattaki yaygın tatbikat ve diğer ülkelerdeki katma değer vergisi uygulamaları dikkate alınarak bu madde ile vergi matrahına dahil olmayan unsurlar konusunda açıklık getirilmiştir.

Teslim ve hizmet işlemlerinde faturalarda gösterilen iskontoların da matraha dahil bulunmadığı madde de açıkça ifade edilmiştir. Ancak burada bir ayrım yapılmış ve işlem anında yapılmayan, dolayısıyla faturalarda da gösterilmeyen iskontoların matrahtan düşülmesine imkân tanınmamıştır.

Döviz ile yapılan işlemler :

Madde 29. — Bu madde, bedelin yabancı para cinsinden olması hali düşünülerek düzenlenmiştir. Bedelin yabancı paralarla belirlendiği böyle durumlarda söz konusu yabancı para vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu andaki cari kur üzerinden Türk parasına çevrilecektir. Ayrıca madde metninde cari kuru belli olmayan dövizlerin Türk Parasına çevrilmesine ilişkin esasların Maliye ve Gümrük Bakanlığınca belirleneceği de hükme bağlanmıştır.

Emsal bedeli ve emsal ücreti :

Madde 30. — Matrahı teşkil eden bedelin bulunmaması veya bilinmemesi halleri ile paradan başka şeyler olması durumlarında matrahın tayini gerekmektedir. Öte yandan, mükelleflerin belli birtakım kişilere yaptıkları teslim ve hizmetler dolayısıyla düşük bedel göstererek muvazaalı yollarla, matrahı, dolayısıyla vergi miktarını azaltmaya yönelik davranışlarını da önlemek zorunlu bulunmaktadır. İşte bu düşüncelerle düzenlenen bu madde de, matrahın bulunmadığı, bilinmediği, doğru olarak tespit edilemediği veya bedelin paradan başka şeyler olduğu durumlar ile bedelin emsal bedeline göre açıkça düşük bulunduğu hallerde, emsal bedel veya ücretinin matraha esas alınacağı hükme bağlanmıştır. Buradaki emsal bedeli veya ücreti ise Vergi Usul Kanununda belli edilen emsal bedeli veya ücreti olmaktadır. Ancak maddenin 4 üncü fıkrası ile bu verginin uygulaması bakımından emsal bedelin tayininde genel idare giderleri ile genel giderlerden muameleye düşen hissenin bedele katılması mecburî tutulmuştur.

Maddenin son fıkrası ile serbest meslek erbabının işlemlerinde hasılatın kontrolü için bu hüküm getirilmiştir. Buna göre serbest meslek faaliyetleri için ilgili meslek teşekküllerince tespit edilmiş bir tarife olması halinde hizmetin bedeli bu tarifede gösterilen ücretten düşük olamayacağıdır.

İKİNCİ BÖLÜM
Nispet

Nispet :

Madde 31. — Katma Değer Vergisinde, işlemlerin niteliğine ve hitap ettiği tüketici gruplarına birden fazla nispet uygulaması teorik olarak mümkün olmakla birlikte, farklı nispet uygulamasının gerek vergi idaresi ve gerekse mükellefler nezdinde yarattığı güçlükler dikkate alınarak tek bir vergi oranının öngörülmesi uygun bulunmuştur. Ancak, işlemlerin niteliği ve hitap ettiği tüketici grupları yönünden gerekli olan sosyal kültürel istisnalar ile tek vergi nispetinin sakıncaları giderilmiştir.

Tasarıda tek bir nispet olarak tespit olunan % 10 oranı, ekonomiye yeni bir yük getirilmemesi yalnızca Katma Değer Vergisi ile yürürlükten kaldırılacak vergilerin hâsılat kaybının karşılanması mülahazaları sonucu doğmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İndirim

Vergi indirimi :

Madde 32. — Katma Değer Vergisini şelale tipi toplu muamele vergilerinden ayıran en büyük özellik, bu vergide bulunan indirim mekanizmasıdır. Nihaî tüketiciye kadar olan bütün safhalara bu vergi alınmakta, ancak her bir safhada hesaplanan Katma Değer Vergisinden bir evvelki safhanın vergisi düşürülerek bakiye vergi Hazineye intikal ettirilmektedir. Bu şekilde fiilen sadece o safhada eklenen değer vergiye tabi tutulmuş olmaktadır. Bu vergiye Katma Değer Vergisi adı verilmesinin bir sebebi de budur. İndirim mekanizması sayesindedir ki, bir mal veya hizmet üzerindeki vergi yükü o mal veya hizmetin nihaî tüketiciye intikal ettirildiği bedel ile vergi nispetinin çarpımı kadar olmaktadır. Bu suretle, vergiden vergi alınması ve her safhada alınan vergilerin mal ve hizmetin bünyesinde kalması gibi durumlarla o mal veya hizmet üzerine ağır bir vergi yükü yüklenmesi önlenmiş, öte yandan nihaî tüketiciye gelinceye kadar geçen safha sayısından müstakil olarak, aynı tip mal ve hizmetlerin aynı vergi yükünü taşıması sağlanmış olmaktadır.

Bütün bu hususlar göz önüne alınarak 32 nci madde tedvin edilmiştir. Bu madde hükmüne göre, mükellefler yaptıkları teslimler veya ifa ettikleri hizmetler üzerinden hesaplayacakları Katma Değer Vergisinden, kendilerine yapılan teslimler veya ifa olunan hizmetler ile ithal ettikleri mallara ait Katma Değer Vergisini indirebileceklerdir. Yani mükellef işi ile ilgili olarak satın aldığı veya ithal ettiği mallar veya yaptırdığı hizmetler dolayısıyla borçlandığı veya ödediği vergiyi, teslim ettiği mallar veya ifa ettiği hizmetler dolayısıyla müşterilerinden aldığı veya alacaklı olduğu katma değer vergisinden mahsup edecek ve aradaki farkı vergi dairesine yatıracaktır. Mükellefin indirim konusu yaptığı vergi ise zaten daha önceki safhada vergi dairesine intikal ettirilmiş olacaktır.

Ancak bu mekanizmanın gerektiği şekilde işleyebilmesi için indirim konusu yapılacak verginin gerekliliğinin tespiti gerekmektedir. Yani indirim konusu yapılacak vergi götürü olarak değil, gerçek olarak tespit edilip indirilmelidir. Bunu teminen maddeye, ancak alış faturaları ve benzeri vesikalarda gösterilen verginin indirilebileceği hükmü konulmuştur. Bu hükümle verginin otokontrolü sağlanmış olmaktadır. Zira indirim hakkından faydalanmak isteyen mükellef alışları için fatura talep edecek, bu durum ona teslim yapan veya hizmet ifa eden mükellefi fatura kesmeye, dolayısıyla Katma Değer Vergisini hesaplamaya icbar edecektir. Bu mekanizmanın gelir vergisinde sağlayacağı fayda da açıktır.

İndirim mekanizmasının işleyişi dönemler itibariyle olacaktır. Mükellef bir vergilendirme döneminde teslim ettiği mallara ait vergiden sadece o malların alışında ödediği vergiyi değil, vergilendirme döneminde satın aldığı diğer malların vergisini de indirecektir. Satılan malların alış vergisi belki de daha önceki vergilendirme dönemlerinde indirim konusu yapılmış bulunacaktır. Yani indirim mekanizmasının işleyişinde, tatbikattan gelen, zaman itibariyle bir kayma bahis konusudur. Bunun neticesi olarak bir vergilendirme döneminde indirilebilecek vergi tutarı, o dönemde satış faturaları üzerinden hesaplanacak vergiden fazla olabilir. Bu takdirde aradaki fazlalığın bir sonraki vergilendirme dönemine devredilerek o döneme ait indirilecek vergi tutarına eklenmesi ve iade edilmemesi hususu maddenin ikinci fıkrasında ayrıca hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Maddenin son fıkrası ile vergi indirimi uygulamasında doğabilecek aksaklıkları giderme konusunda Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki verilmiş ve bu şekilde, vergi indirimi gibi Katma Değer Vergisinin en belirgin özelliklerinden birisini teşkil eden bu mekanizmanın işleyişinde, sistemin anailkelerine ters düşecek bir uygulama önlenmek istenmiştir.

İndirilemeyecek Katma Değer Vergisi :

Madde 33. — Katma Değer Vergisi, esas itibariyle vergi indirimi mekanizmasına dayanan bir vergilendirme şeklidir. Bununla beraber uygulamada vergi indirimine imkân tanımayan bazı haller de mevcut bulunmaktadır. Bu haller tasarının 33 üncü maddesinde sayılmıştır.

Vergi indiriminden yararlanabilmek için bu indirimle ilgili vergiye tabi bir işlemin yapılmış olması şarttır. Diğer ülkelerdeki tatbikat da bu yöndedir. Bu nedenle, 33 üncü maddenin (a) bendinde vergiye tabi olmayan veya vergiden istisna edilmiş bulunan mal teslimi ve hizmet ifaları ile ilgili alış vesikalarında gösterilen veya bu mal ve hizmetlerin maliyetleri içinde yer alan Katma Değer Vergisinin indirim konusu yapılamayacağı hususu açıklık sağlanması amacıyla ayrıca hükme bağlanmıştır.

Maddenin (b) bendinde, işletmeye ait binek otomobilleri ile ilgili Katma Değer Vergisinin de indirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu şekilde, özel otomobillerin muvazalı olarak işletmeye sokulması suretiyle özel tüketimin teşvik edilmemesi ve vergi kaybına sebebiyet verilmemesi amaç edinilmiştir.

Maddenin (c) bendindeki esas itibariyle vergilendirme emniyetini sağlamak ve malların zayi olduğu gerekçesiyle yaratılabilecek vergi kaybını önlemek amacına yönelik bulunmakta, bunun yanı sıra tasarı genel esprisi itibariyle her kademede yaratılan katma değeri mutlaka vergilendirmeyi hedef tutmaktadır. Bu açıdan bakıldığında malların mükellef tarafından kendi özel ihtiyaçlarında kullanılması veya her ne suretle olursa olsun işletmeden çekilmesi ile zayi edilmesi arasında hiçbir fark bulunmamakta dolayısıyla zayi olan mallar için alış vesikalarında gösterilen Katma Değer Vergisinin indirilmesi mümkün göörülmemektedir.

Bir vergi sisteminde alışlarla ilgili verginin indirilmesi bu malların satışı sırasında nasıl olsa vergiye tabi tutulacağı, diğer bir ifade ile mala eklenen değerin vergilendirilmiş olacağı düşüncesine dayanır. Zayi olan mallar için satış ve dolayısıyla yaratılan bir değer olamayacağından, bunlara ait vergilerin indirilmesi sistemin mantığına ters düşecektir.

Maddenin (d) bendinde ise, esas itibariyle indirim mekanizmasının işleyişini önleyen, gelir ve kurum kazancının saptanmasında indirimi kabul edilmeyen giderler dolayısıyla ödenen Katma Değer Vergisinin indirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bunlar ise genellikle, ticarî, sınaî, ziraî ve meslekî faaliyetlerle ilgili olmayan giderlerdir.

Amortismana tabi iktisadî kıymetlere ait indirim :

Madde 34. — Tasarının 32 nci maddesinde mükellefin işi ile ilgili «girdi» vergilerinin indirileceği derpiş olunmuştur. İşletmede kullanılan amortismana tabi iktisadî kıymetler de işletme açısından bir «girdi» teşkil ettiği cihetle bunlara ait verginin de indirim konusu yapılması tabiî bulunmaktadır. Burada Ortak Pazar Konseyi Direktifine ve bazı ülkelerdeki uygulamaya paralel olarak «paylara bölerek indirme» usulü kabul edilmiş ve amortismana tabi iktisadî kıymetlere ait verginin bunların aktife girdiği veya kullanılmaya başlandığı vergilendirme döneminden itibaren 5 yıl içinde ve 5 eşit miktarda indirim konusu yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Bu suretle verginin yatırımlar üzerinde tarafsız olması sağlanarak işletmelerin bir kısım sermayelerinin vergiye bağlanması suretiyle yatırım imkânlarını daraltmamak gayesi güdülmüştür.

Maddenin 2 nci fıkrasında Bakanlar Kuruluna yatırımların teşviki amacıyla sektör veya mal grupları itibariyle bu süreyi azaltma yetkisi verilmiştir. Aynı fıkrada amortismana tabi söz konusu kıymetlerin işletmede en az 5 yıl kullanılması şartı getirilmiş olup bu kıymetlerin beş yıl içinde satılması, işletmeden çekilmesi veya işletme dışı amaçlarla kullanılmaya başlanılması halinde daha önce indirim konusu yapılan verginin düzeltileceği hükme bağlanmış bulunmaktadır.

İstisna edilmiş işlemler, indirim :

Madde 35. — Katma Değer Vergisi teorisinde vergiye tabi olmayan veya vergiden istisna edilmiş bulunan işlemler dolayısıyla vergi indirimi yapılması mümkün bulunmamakta, bu gibi hallerde vergi indirimi yapılabilmesi için kanunda özel bir hükmün yer alması gerekmektedir. Bu amaçla düzenlenmiş bu maddeye göre tasarının 14 ve 16 ncı maddelerinde vergiden istisna edilmiş işlemlerle ilgili fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen Katma Değer Vergisinin, mükelleflerin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanacak Katma Değer Vergisinden indirileceği, vergiye tabi işlemlerinin mevcut olmaması veya hesaplanan verginin in-

dirilecek vergiden az olması hallerinde ise indirilem yen Katma Değer Vergisinin Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit edilecek esaslara göre bu işlemleri yapanlara iade olunacağı hükme bağlanmıştır.

Bu madde ülke ekonomisi açısından önem ve özellik taşıması nedeniyle, ihracat ve bir kısım ulaştırma sektörünün ve bunlara bağlı bir kısım hizmetlerin vergi yüklerini tamamen kaldırmak ve bu suretle uluslararası ticarette rekabet ve eşitliği sağlayabilmek amacıyla düzenlenmiş bulunmaktadır.

Kısmî vergi indirimi :

Madde 36. — Tasarıya göre, esas itibariyle mükelleflerin vergiye tabi işlemlerine ait bulunan girdi vergilerinin indirilmesi mümkün bulunmaktadır. Ayrıca 35 inci maddede belirtilen istisnaî hallerde de genel prensipten sapılarak vergi indirimi yapılması kabul edilmektedir. İndirilemiyecek Katma Değer Vergisine ait düzenleme ise 33 üncü madde de yer almaktadır.

Bu madde, bu şekilde indirim hakkı tanınan ve tanınmayan işlemlerin bir arada yapılması halinde indirim miktarının ne şekilde hesaplanacağını göstermektedir. Bu durumda, tasarının 57 inci maddesinde de hükme bağlandığı üzere mükellef, vergiye tabi olan işlemleri ile vergiye tabi olmayan veya vergiden istisna edilmiş işlemlerini hesaplarında ayrı ayrı takip edecek ve girdi vergilerinin yalnızca indirim hakkı tanınan kısmına isabet eden miktarını indirim konusu yapabilecektir.

Maddenin 2 nci fıkrasında ise kismî vergi indirimine ilişkin usul ve esaslar ile vergiye tabi olan ve olmayan iki tip muameleye müştereken sarfedilen girdilerden indirim konusu yapılacak miktarın hesaplanmasında kullanılmak üzere indirim emsallerini tespit etmeye Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

İndirimin belgelendirilmesi :

Madde 37. — Bu madde ile vergi indirimi mekanizmasının işliyebilmesi için gerekli bazı şekil şartları tayin edilmiş bulunmaktadır.

Buna göre, yapılacak indirimin gerçeğe uygun olması ve bu hususun mükelleflerce tevsik edilmesi zorunludur. Bu nedenle indirim konusu Katma Değer Vergisinin, maddede belirtilen belgelerde gösterilmesi ve kanunî defterlere kaydedilmesi şartı konulmuştur.

Matrah ve indirim miktarlarının değişmesi :

Madde 38. — Maddenin birinci fıkrası, malların iadesi vergi konusu işlemin gerçekleşmemesi, işlemden vazgeçilmesi gibi matrahta değişiklik yaratan hallerde mükelleflere kolaylık sağlamak ve ödeyecekleri yahut indirebilecekleri vergi miktarlarında gerekli düzeltmeleri yapabilmelerine imkan sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Fıkra hükmüne göre, söz konusu düzeltmeler, değişikliğin vuku bulduğu dönem içinde yapılabilecektir. Fıkrada geçen «dönem» tabiri ile 42 nci maddedeki vergilendirme dönemleri kastolunmuş bulunmaktadır.

Düzeltmenin diğer bir şartı da, iade olunan malların fiile işletmeye girmiş olması ve bu girişin defter kayıtları ile beyannamede gösterilmesidir. Bu hüküm, mükelleflerin yapacakları düzeltme işlemlerinin gerçeğe uygunluğu sağlamak amacını taşımasıdır.

Yetki :

Madde 39. — Madde hükmüyle, indirim hakkı kısıtlanan veya kaldırılan mal ve hizmetleri belirleme konusunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Verginin Tarhı ve Ödenmesi

BİRİNCİ BÖLÜM
Vergilendirme Usulleri

Gerçek usulde vergilendirme :

Madde 40. — Tasarı hükümlerine göre gerçek usul genel ve esas vergilendirme usulü olup, götürü ve telafi edici vergileme usulleri bunun istisnaları olmaktadır.

Gerçek usulde, mükellefle birlikte girdi ve çıktılarına ait gerçek vergilerini tasarıda belirlenen usuller dahilinde kayıt ve belgelerinde göstermek ve dolayısıyla, ödeyecekleri vergilerle, vergi indirimlerini gerçek miktarlara göre tespit etmek durumunda olacaklardır.

Götürü usulde vergilendirme :

Madde 41. — Esas itibariyle küçük tip işletmelerin faaliyetlerinin vergilendirilmesi amacıyla götürü usulde vergilendirme ihdas edilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü usulde tespit edilen ticaret ve serbest meslek erbabı ile kazançları götürü gider usulüne göre tespit edilen çiftçiler götürü usulde vergilendirilecekleri hükmolunmuştur.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, götürü usule tabi ticaret ve serbest meslek sahiplerinin nasıl vergilendirilecekleri açıklanmıştır. Buna göre bu mükelleflerin Katma Değer Vergisi her türlü mal ve hizmet alışları ile giderleri toplamına % 13 oranının uygulanması suretiyle bulunacak miktardan alış ve giderlerine ait belgelerde gösterilen Katma Değer Vergisinin indirilmesi suretiyle hesaplanacaktır.

Kazançları götürü gider usulüne göre tespit edilen çiftçilerin Katma Değer Vergisi, bunların gelir vergisi tarhına esas olan matrahları üzerinden hesaplanacaktır. Böylece mükellefler bir takvim yılı içindeki teslim ve hizmetleri nedeniyle gelir vergisi matrahları üzerinden bir kez de % 10 nisbetinde Katma Değer Vergisi ödeyeceklerdir. Bu uygulama eğitim seviyesi düşük bir mükellef kitlesi açısından basitlik sağlayacaktır.

Maddenin son fıkrası ise vergi idaresi açısından bir emniyet teşkil edecek, götürü usule tabi mükelleflerden beklenen Katma Değer Vergisi hâsılatı bunların gelir vergisi matrahlarının % 10 nundan hiç bir zaman az olamayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
Vergilendirme Dönemi ve Beyan Esası

Vergilendirme dönemi :

Madde 42. — Bu maddeye göre, Katma Değer Vergisinde vergilendirme dönemi, faaliyet gösterilen takvim yılının üçer aylık dönemleridir. Ancak üçer aylık vergilendirme dönemi yerine birer aylık dönemler tespit etmeye Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Esas vergilendirme usulü olarak kabul edilen gerçek usulde vergilendirme dönemi üç ay olarak belirlenmiştir. Bu üç aylık dönem bir takvim yılının başlangıcından itibaren başlayacaktır. Vergilendirme döneminin üç ay olarak belirlenmesi ise mükellefler ve vergi idaresi yönünden rahatlık sağlama amacına yöneliktir.

Götürü usulde, vergilendirme dönemi, Gelir Vergisi Kanunu hükümleriyle paralellik ve dolayısıyla kolaylık sağlama amacıyla bir takvim yılı olarak kabul edilmiştir.

Vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar için vergilendirme dönemi bir ay olarak tespit edilmiştir.

İthalat, transit ve Türkiye ile yabancı ülkeler arasındaki taşımacılık işlerinde vergilendirme dönemi gümrük hattının geçildiği andır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, Maliye ve Gümrük Bakanlığına, mükelleflerin iş durumlarına göre özel vergilendirme dönemi tespit etmek bakımından yetki tanınmıştır.

Beyan esası :

Madde 43. — Tasarının bu maddesine göre, mükelleflerin katma değer vergileri, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, bunların yazılı beyanları üzerine tarh olunacaktır. Keza bu Kanuna göre vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanların vergileri de beyan üzerine tarh olunacak ve bu beyan vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar tarafından yapılacaktır.

Vergileme emniyetini ve mükelleflerin devamlı takibini sağlamak amacıyla, maddenin 3 üncü fıkrasında, herhangi bir vergilendirme döneminde vergiye tabi işlemi bulunmayan mükellefler için de beyanname verme mecburiyeti ihdas edilmiştir.

Maddenin son fıkrasında, gider vergileri uygulamasında bugüne kadar alışılmış bir usulün devamı olarak, ithalatta alınan katma değer vergisinin de gümrük giriş beyanına dayanılarak tarholunacağı belirtilmiştir. Yine maddenin aynı fıkrasında gümrük giriş beyannamesi verilmeyen haller ve motorlu kara taşıtları ile Türkiye ile yabancı ülkeler arasındaki yük ve yolcu taşıma ile transit taşımalara ait işlemlerin katma değer vergisi bu işlemlerin özelliği ve arıziliği göz önünde tutularak, özel beyanname ile bildirilmesi esası kabul edilmektedir.

Beyanname verme zamanı :

Madde 44. — Tasarının bu maddesinde, beyan zamanları belirlenmiş bulunmaktadır. Madde hükmüne göre, mükellefler ile vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar beyanlarını vergilendirme dönemini takibeden ayın 25 inci günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine yapacaklardır.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, özellik arz eden bazı işlemlere ait beyan zamanları gösterilmiştir. Bu işlemler için vergi mükellefiyetinin başladığı anda beyanda bulunma zorunluğu getirilmiştir.

Maddenin son fıkrasında ise, götürü usule tabi katma değer vergisi mükelleflerinin beyannamelerini, bu mükelleflerin gelir vergilerinin tarh dönemleri içinde verileceği hüküm altına alınarak, bu tür götürü mükellefiyetler için de Gelir Vergisi Kanunu ile paralellik kurulmuştur.

Beyannamelerin şekli ve muhtevası :

Madde 45. — Bu madde hükmüyle katma değer vergisi beyannamelerinin şekil ve muhtevası ile gümrük giriş beyannamelerinde katma değer vergisine ilişkin olarak yer alacak bilgilerin tespit ve tanzimine ait yetki Maliye ve Gümrük Bakanlığına verilmiş bulunmaktadır.

Getirilen bu hüküm, vergi uygulaması bakımından tabiî ve zorunlu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Tarh İşlemleri

Tarh yeri :

Madde 46. — Tasarıda Katma Değer Vergisinin işlemlere yönelik bir vergi olduğu hususu göz önünde tutularak, iş yeri ile vergilendirme arasındaki bağı koparmamak amacıyla, bu verginin mükellefinin işyerinin bulunduğu yer vergi dairesince tarholunması esas alınmıştır.

Mükellefin ayrı ayrı vergi dairelerinin faaliyet bölgesinde iş yerlerinin bulunduğu hallerde ise, mükellefin faaliyetlerini bir merkezde izleyebilmek maksadıyla, Katma Değer Vergisi, Gelir ve Kurumlar Vergileri yönünden bağlı oldukları vergi dairesince tarholunacağı hükme bağlanmıştır. Bu hüküm vergi idaresinin hizmet yükünü azaltması bakımından da gerekli görülmüştür.

Maddenin üçüncü fıkrasında, mükelleflere bir seçimlik hal verilerek, istemleri halinde Katma Değer Vergisi gayrimenkulün bulunduğu yer vergi dairesince tarholunacaktır.

Maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında da ithalde ve gümrük hattından geçişle ilgili hallerde, Katma Değer Vergisinin tarholunması görevi zorunlu olarak ilgili gümrük idarelerine verilmiştir.

Verginin tarh yeri yukarıdaki hükümlerde gösterilmiş olmakla beraber, vergilemede kolaylık ve güvenlik sağlamak amacıyla veya faaliyetin gereği olarak, gerek resen ve gerekse mükelleflerin müracaatları üze-

rine verginin tarh yerine tayin yetkisi Maliye ve Gümrük Bakanlığına verilmiş; buna dair hüküm maddenin son fıkrasına konulmuştur.

Tarhiyatın muhatabı :

Madde 47. — Tasarının bu maddesine göre Katma Değer Vergisi, esas itibariyle, bu vergiyle mükellef gerçek ve tüzelkişiler adına tarhedilecektir. Ancak bu genel kuralın uygulanmasına imkân görülmeyen istisnaî durumlar da dikkate alınarak, bu hallerde tarhiyatının muhatabının kimler olacağı maddede iki bent halinde ayrıca belirlenmiştir. Bu maddenin düzenlenmesinde, Vergi Usul Kanununun kanunî temsilcisi ile ilgili hükümleri de göz önüne alınmıştır.

Tarh zamanı :

Madde 48. — Bu madde de beyana dayanan veya götürü usulde tarholunan Katma Değer Vergilerinin ne zaman tarholunacağı belirtilmiş bulunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Verginin Ödenmesi

Verginin ödenmesi :

Madde 49. — Katma Değer Vergisinin ödenmesine ve ödeme zamanına ilişkin esaslar bu madde ile düzenlenmiş bulunmaktadır.

Katma Değer Vergisi için beyanname vermeye mecbur olan mükellefler, bir vergilendirme dönemine ait vergilerin beyanname verme süresi içinde ödeyeceklerdir. Buna göre verginin beyan zamanı ile verginin ödeme zamanı aynı olmaktadır.

İthalde alınan Katma Değer Vergisi, Gümrük Vergisi ile birlikte ve aynı zamanda ödenecektir. Bu hükümle, ithalleri hem Gümrük Vergisine hem de Katma Değer Vergisine tabi olan işlemlerin vergilerinin ödeme zamanları bakımından aralarında tam bir birlik kurulmuştur.

Gümrük Vergisine tabi olmamakla beraber Katma Değer Vergisine tabi olan ithal işlemlerinin vergilerinin ödenme zamanı olarak, bu işlemlere ait özel beyannamelerin verilme süresi kabul edilmiştir. Bu husus Türkiye'de ikametgâh, işyeri, iş merkezi ve kanunî merkezi bulunmayanların motorlu kara taşıtları ile yaptıkları yük ve yolcu taşımaları içinde geçerlidir.

Beyanname vermek mecburiyetinde bulunmayan götürü usulde Katma Değer Vergisine tabi olan mükellefler için verginin ödenme süresi, tarh süresi olarak tayin edilmiştir.

Maddenin son fıkrasında ise Maliye ve Gümrük Bakanlığı katma değer vergisinin bazı vergiye tabi işlemlerden önce ödenmesi şartını koymaya yetkili kılınmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Gümrük İdarelerince Alınan Katma Değer Vergisine İlişkin Hükümler

Gümrük makbuzu :

Madde 50. — Tasarının bu maddesinde, ithal sırasında alınan Katma Değer Vergisinin gümrük makbuzunda ayrıca gösterileceği hususuna açıklık getirilerek sistemin tam olarak işletilebilmesi amaçlanmıştır.

Düzeltme işlemleri :

Madde 51. — Bu madde, yurda sokulan eşya için Katma Değer Vergisinin noksan ödenmiş veya hiç ödenmemiş olması hallerinde Gümrük Konusundaki esaslara göre işlem yapılması amacıyla düzenlenmiştir.

Ancak verginin fazla ödenmiş olması halinde, indirim uygulaması bu miktara göre yapılacağından, karışıklıklara meydan vermemek için madde kapsamı dışında bırakılmıştır.

Teminatlı işlemler :

Madde 52. — Bu madde, Gümrük vergisinin Gümrük Kanunu ile diğer kanunlar uyarınca teminata bağlandığı hallerde Katma Değer Vergisinin de teminata bağlanması amacıyla düzenlenmiştir. Böylece vergilendirmeye ilişkin işlemlerde paralellik kurulabilmesi imkânı sağlanmıştır.

Muhatap :

Madde 53. — Bu maddede Katma Değer Vergisinin kimlere tebliğ edileceği ve bu tebliğ üzerine açılacak davalar için gümrük vergisine ilişkin usul ve esasların uygulanacağı belirtilmiştir.

Matrah farklarına uygulanacak işlemler :

Madde 54. — Matrah farklarına uygulanacak işlemlerle ilgili olarak Gider Vergileri Kanununda mevcut olan esaslar, bu konudaki uygulamanın prensip olarak devam ettirilmesi amacıyla, Katma Değer Vergisi sistemine de alınmıştır.

Maktu vergi :

Madde 55. — Bu madde hükmü, Katma Değer Vergisi Kanunu ile Gümrük Vergisi Kanunu uygulamasında paralellik sağlamak ve Katma Değer Vergisini Gümrük Vergisi ile birlikte tahsil edecek olan gümrük idarelerine mümkün olduğu kadar az külfet yüklemek amacıyla düzenlenmiştir. Böylece, Gümrük Vergisinin maktuen alındığı hallerde, Gümrük Vergisinin tarhına esas alınacak bir bedel tespitine ve vergi hesaplanmasına gerek olmadığından, gümrük idarelerinin işleri basitlik ve sürat kazanacak, öte yandan mükellefler bakımından da büyük bir kolaylık sağlanacaktır.

Gümrük Vergisinin maktuen alındığı hallerde sağlanan bu avantajların muhafazası amacıyla, madde de, tek ve maktu tarifenin İthalde Alınacak Katma Değer Vergisi de dahil edilmek suretiyle tespit olunacağı hükme bağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ KISIM
Usul Hükümleri

Fatura ve benzeri vesika düzenlenmesi :

Madde 56. — Kayıtların tevsik mecburiyeti ve ispat edici kâğıtların neler olduğu hakkındaki hükümler, Vergi Usul Kanununda yerini almış bulunmaktadır.

Bu hükümler arasında bulunan fatura ve fatura yerine geçen vesikalar ise, mükelleflerin ödevlerinin en önemli bir kısmını teşkil etmektedir.

Tasarıda geçen fatura ve benzeri vesikalar deyiminin bu madde hükmüyle Vergi Usul Kanununda düzenlenen vesikaları ifade ettiği belirtilmiştir. Esasen bu vesikalar, satılan emtia veya yapılan bir iş karşılığında müşterinin borçlandığı tutarı ispat edici ticarî vesikalar niteliğinde olup, bunlar fatura, perakende satış vesikaları, Gider pusulası, müstahsil makbuzu ve serbest meslek makbuzu gibi belgelerdir.

Kayıt düzeni :

Madde 57. — Katma Değer Vergisi mükellefleri, defter tutma ve vesika düzenleme bakımından Vergi Usul Kanunundaki hükümlere tabi olmakla beraber, bu konu ile ilgili olacak sistemin özelliği gereğince tasarıya özel bir hüküm de konulmuştur.

Tasarının 57 nci maddesinde, kayıtların verginin hesaplanmasına ve kontrolüne imkân verecek şekilde düzenlenmesi mecburiyeti getirilmiş fakat kayıt düzeni konusunda bir sınırlama yapılmamıştır. Bununla birlikte, mükelleflerin kayıtlarında mutlaka bulunması gereken hususlar dört bent halinde sayılmış ve bu hususların kayıtlarda açıkça gösterilmesi şart koşulmuştur.

Kayıtlarını tevsik etmek mecburiyetinde olan mükellefler, işlemlerini vesikalara dayandırmak zorunda olduklarından ve ayrıca genellikle şümullü bir muhasebe düzenine sahip bulunduklarından, verginin işleyişi ile ilgili her türlü bilgiyi günü gününe takip edebilecek bir kayıt düzeni kurmakta güçlük çekmeyeceklerdir. Bunun için muhasebe kayıtlarında işlemlerin vergili, vergisiz tutarlarını, indirilebilir vergi miktarlarını indirim konusu yapılamayacak işlemlerle ilgili vergi tutarlarını, vergiden istisna edilmiş işlemleri, ödenen, terkin edilen ve iade olunan vergi tutarlarını ayrı hesap ve bölümlerde göstermek mümkün olabilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında, emtia üzerine iş yapanlar için emtia envanterinde veya envanter defterinde, dönem sonundaki mevcut emtiayı Katma Değer Vergisine tabi olan ve olmayanlar itibariyle ayırıp ayrı ayrı göstermek mecburiyeti getirilmiştir. Bu hüküm, Katma Değer Vergisi kapsamına giren emtianın izlenmesi yönünden kolaylık sağlayacağı kuşkusuzdur.

Vergi teminatı :

Madde 58. — Gider Vergileri Kanununda da bulunan bu hüküm, Hazinenin Katma Değer Vergisi alacağının emniyet altına alınması amacıyla aynen tasarıya aktarılmış bulunmaktadır.

BEŞİNCİ KISIM
Çeşitli Hükümler

Asgarî randıman oranları ve birim satış bedelleri :

Madde 59. — Bu madde hükmü ile Maliye ve Gümrük Bakanlığına, imal ve inşa işlerinde hammadde, yardımcı madde, enerji, işçilik ve benzeri ölçüleri esas alarak belli iş ve sanat kolları itibariyle asgari randıman oranları, alım - satım ve hizmet işlerinde asgari birim satış bedellerini tespit etme ve belirleme yetkisi verilmiştir.

Tespit edilecek asgari randıman oranları ile, mükelleflerin Katma Değer Vergilerine esas olacak mamul malların izlenmesini kaynağında kavramak, böylece bu randıman oranlarına göre hesaplanacak Katma Değer Vergisinin tahakkuku sağlanmak istenmiştir. Tasarıdaki bu hükümle, mükellefler bu oranlara göre belirlenecek Katma Değer Vergisinden daha düşük bir verginin tahakkukunu sağlayacak bir beyanda bulunamayacaklar, eğer bulunmuş iseler mükelleflerin beyanları bu oranlara göre düzeltilecektir.

Alım - satım ve hizmet işlerinde ise, bu durum, belirlenecek asgari birim satış bedelleri ile sağlanacaktır.

Tasarıda bu madde hükmünün yer almasına, ülkemizdeki vergi mükelleflerin vergilemeden haksız rekabet aracı olarak yararlanmalarını önlemek ve ekonomiyi çağdaş teknolojiden yararlanır hale getirmek açısından gerekli görülmüştür.

Verginin etikette gösterilmesi mecburiyeti :

Madde 60. — Madde hükmü, diğer ülkelerdeki uygulamalarda dikkate alınarak özellikle tüketiciyi korumak ve bu arada vergi kaçağını da kontrol altına almak amacıyla tedvin edilmiştir.

Verginin gider kaydedilemeyeceği :

Mdde 61. — Tasarının bu maddesinde, Katma Değer Vergisinin Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahlarının tespitinde gider olarak kabul edilmeyeceği hususunda açık hüküm getirilmektedir.

Kanunların uygulama alanı :

Madde 62. — Tasarı ile bazı vergiler kaldırılmakta ve bunların yerine benzer nitelikte olan Katma Değer Vergisi konulmaktadır. Ancak, çeşitli kanunlarda ve Vergi Usul Kanununda, Katma Değer Vergisi ile kaldırılan vergilere, örneğin İstihsal Vergisine atıfta bulunulan hükümler mevcut bulunmaktadır. Bütün bu hükümlerin yeniden düzenlenmesi mümkün olmadığından, bunların Katma Değer Vergisi açısından da geçerli sayılması tasarının 38 inci maddesinde hükme bağlanmış bulunmaktadır.

ALTINCI KISIM
Kaldırılan Hükümler, Yürütme ve Geçiş Hükümleri

BİRİNCİ BÖLÜM
Kaldırılan Hükümler

Kaldırılan hükümler :

Madde 63. — Bugüne kadar muhtelif vergi kanunlarının kapsamına giren işlemlerin büyük bir kısmı Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı kapsamına alınmış; bazı vergi kanunları ise tamamen kaldırılmış bulunmaktadır. Bu şekilde kaldırılan hükümler tasarının 63 üncü maddesinde sayılmıştır.

Geçici Madde 1. — Katma Değer Vergisinin uygulamasına geçiş döneminde perakende mal satışı ile uğraşan bir kısım mükelleflerin uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaları muhtemeldir. Özellikle geniş müşteri kitlesiyle çalışan ve satışları yekûn tutmayan mükellefler yönünden Katma Değer Vergisinin uygulamasının külfetli olacağı açıktır. Bu nedenle, kanunun yürürlük tarihinden sonra gelen 10 yıllık süre için de, Maliye ve Gümrük Bakanlığının belirleyeceği iş grupları veya sektörler kapsamına giren ve perakende mal satışı ile uğraşan mükellefler telafi edici vergilendirme usulü ile vergilendirilmeleri öngörülmüştür.

Maliye ve Gümrük Bakanlığınca telafi edici vergilendirme usulü kapsamına alınan perakendeciler, sadece ticaretiyle uğraştıkları malların alımı sırasında alış bedeli üzerinden hesaplanacak % 13 nispetindeki nihaî vergiyi satana ödeyecekler; buna karşılık bu malların tüketicilere teslimleri sırasında Katma Değer Vergisi uygulamayacaklardır. Dolayısıyla perakende aşamasında alınacak Katma Değer Vergisi, bir önceki aşamada alınarak perakende ticaretle uğraşanların bir kısmından Katma Değer Vergisi mükellefiyetini yerine getirme ödevleri aranmayacaktır. Doğaldır ki, bu mükellefler ve bu mükelleflerden mal satın alanların vergi indirim hakları bulunmamaktadır.

Maddenin dördüncü fıkrasında, telafi edici vergilendirme usulü kapsamına giren mükellefler yönünden ihtiyarî olduğu, bunların diledikleri takdirde genel esaslara göre Katma Değer Vergisine tabi tutulabilecekleri belirtilmiştir.

Telafi edici vergilendirme usulü kanunun yürürlük tarihinden sonra gelen 10 yıl süre ile uygulama alanı bulacak, bu süre sonrasında bu kapsama giren mükellefler genel esaslara göre katma değer vergisi mükellefiyetini yerine getireceklerdir.

Geçici Madde 2. — Geçiş döneminde, tasarının vergiyi doğuran olayla ilgili 13 üncü maddesinin değişik şekillerde yorumlanmasından hâsıl olabilecek bazı tereddütlere mahal bırakmamak amacıyla tasarının geçici 2 nci maddesi hükmü getirilmiş bulunmaktadır. Madde hükmüne göre, daha önce fatura ve benzeri vesikalar düzenlenmiş ve ödeme yapılmış olsa dahi, Kanunun Yürürlük tarihinden sonra vukubulan Katma Değer Vergisine tabi işlemler için münhasıran Katma Değer Vergisi Kanunu hükümleri uygulanacak; yürürlükten kalkan diğer vergi kanunlarında yer alan hükümler bu işlemler için geçerli olmayacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında, birden fazla takvim yılına sirayet eden her türlü taahhüt işlerinin özelliği göz önünde bulundurularak, mükerrer vergilendirilmenin önlenmesi amacıyla bunların yalnızca Kanunun yürürlüğünden sonra ifa edilen kısmının, Maliye ve Gümrük Bakalığınca tespit edilecek usul ve esaslara göre vergilendirilmesi esası benimsenmiştir.

Geçici Madde 3. — Kiralama sözleşmelerinin Kanunun yürürlük tarihinden önce yapılmış ve kira bedellerinin de peşinen tahsil edilmiş olması hallerinde, kiralama işlemlerine konu teşkil eden hizmetin belli bir anda değilde bir zaman süresi içinde ifasının söz konusu olması nedeniyle, açıklık sağlamak ve geçiş döneminde vergi kaybına yol açabilecek olan durumları önlemek amacıyla tasarının geçici 3 üncü maddesi hükmü getirilmiştir. Bu madde de Kanunun yürürlük tarihinden sonraki sürelere isabet edecek kira bedellerinin Katma Değer Vergisine tabi tutulacağı belirtilmiştir. Yine aynı madde ile bu hususta yapılacak bazı tespitler için Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki verilmiş bulunmaktadır.

Geçici Madde 4. — Katma Değer Vergisinin uygulanmaya başlandığı tarihte Katma Değer Vergisinin mükelleflerinin stoklarının bir kısmında İstihsal Vergisi yükü mevcut olacaktır. Bu yük nazara alınmadan bu malların tesliminden ayrıca Katma Değer Vergisine de tabi tutulması mükerrer vergilendirme sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle, stok mallarda mevcut istihsal vergisi yükünün telafisi amacıyla bu madde düzenlen-

miştir. Ancak, söz konusu mallar için bir piyasa fiyatı teşekkül etmiş olması, toptan fiyat endeksindeki gelişmeler, beyanların kontroldeki zorluklar ve ilk uygulama yılında vergi hâsılatının muvazalı yollarla azaltılması gibi endişelerle indirimin belirli ölçülerde yapılması gerekli görülmüştür.

Stok mallar ya İstihsal Vergisi mükellefleri elinde veya bu mükelleflerden söz konusu malları alan kimseler elinde bulunabilir ve bu mallar doğrudan doğruya İstihsal Vergisine tabi olma veya ilk ve yardımcı maddeleri İstihsal Vergisine tabi olma nedeniyle bir yük taşırlar.

Madde, bu hususlar göz önünde bulundurularak, mükellefin ve stokların duruma ve niteliğine göre ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Maddenin son fıkrasında, yapılacak indirime ait usul ve esaslara stok beyannamesinin şekil ve muhtevasının Maliye ve Gümrük Bakanlığınca düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Geçici Madde 5. — Su dağıtımı ile elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve sair şekillerdeki enerji dağıtımı tasarının 5 inci maddesinin 3 üncü fıkrası hükmü uyarınca teslim konusu işlemler arasında yer almaktadır. Kanunun yürürlük tarihi itibariyle bütün abonelerin bunlara ait sarfiyat miktarlarını ve borçlarını kesin bir şekilde tespit etmek ve dolayısıyla vergileri doğru bir şekilde hesaplamak olanağı bulunmadığından, geçici 5 inci madde ile meseleye zorunlu bir çözüm tarzı getirilmiştir. Buna göre Kanunun yürürlük tarihinden sonra tahakkuk ettirilen bedeller, bunların hangi dönemlere ait olduklarına bakılmaksızın münhasıran Katma Değer Vergisine tabi tutulacaklardır.

Geçici Madde 6. — Katma Değer Vergisinin adil ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi, yürürlük tarihine kadar her türlü idarî hazırlıkların bitirilmesi, uygulama tarihinden sonra ise, belirli bir süre idareye gerekli hareket serbestisinin tanınmasına bağlıdır.

Diğer taraftan bu verginin uygulanmasında görev alacak elemanların en iyi şekilde yetiştirilmesi ve bu görevlerin cazip hale getirilmesi zorunlu görülmektedir. Madde bu amaçlarla tedvin edilmiştir.

Madde 64. — Tasarının bu maddesinde Kanunun 1985 takvim yılı başı itibariyle yürürlüğe girmesi öngörülmüş bulunmaktadır. Bu husus vergi sistemimizde vergilendirme dönemi ve kayıt düzeni için genel olarak kabul edilmiş olan «takvim yılı» esasıyla paralellik sağlamak amacına matuf bulunmaktadır.

Yine bu madde hükmüyle, tasarının kanunlaştığı tarih ile yürürlüğe girme tarihi arasında belli bir zaman süresi bırakılarak bu süre zarfında ilgililerin kanun hükümlerine intibakları ve idare tarafından bu Kanunla getirilen yeni sistemin tanıtılması ve gerekli organizasyonun yapılması imkânı sağlanmak istenmiştir.

Ancak, uygulamaya geçiş için gerekli işlemlerin yapılabilmesi amacıyla, Kanunun Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki veren hükümlerinin yayını tarihinde yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir.

Yürütme :

Madde 65. — Tasarının bu maddesiyle bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulunun yürüteceği hükme bağlanmıştır.

Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Plan ve Bütçe Komisyonu
Esas No. : 1/498
Karar No. : 37

17.10.1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye ve Gümrük Bakanlığınca hazırlanarak, Bakanlar Kurulunca 14.6.1984 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve 15.6.1984 tarihinde Komisyonumuza havale edilen «Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı» Komisyonumuzun 3, 4, 5, 10, 11, 12.10.1984 tarihlerinde yapılan 3, 4, 5, 6, 7 ve 8 inci birleşimlerinde Hükümet temsilcilerininde katılmasıyla görüşüldü.

Ülkemizde, mal ve hizmetler üzerinden alınan ve harcama vergileri sistemini oluşturan yürürlükteki İstihsal Vergisi, Nakliyat Vergisi, PTT Hizmetleri Vergisi, Şeker İstihlak Vergisi, İlan ve Reklam Hizmetleri Vergisi ve İşletme Vergisi bir bütün olarak ele alındığında ahenkli ve müşterek bir yapıya sahip olmadıkları görülmektedir. Bu ise ekonomik hedeflere ulaşmayı güçleştirmekte ve istenmeyen farklı vergi yüklerine yol açmaktadır. Bu nedenle, 4 üncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Yıllık Programlarda belirtildiği gibi, Sistemin temel bir değişikliğe tabi tutularak günümüz ekonomik, malî ve sosyal gereklerine uygun duruma getirilebilmesi için Katma Değer Vergi sistemine geçilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bu tasarı ile harcamaların vergilendirilmesi alanında günümüzde ulaşılmış en ileri aşama olan modern bir vergilendirme tekniğinin getirilmek istendiği ve bu yolla muamele vergilerinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkisinin giderilmesi, yatırımların teşvik edilmesi, ihracatın geliştirilmesi, sanayi üzerindeki vergi yükünün azaltılması, enflasyonist baskının önlenmesi, vergi adaletinin sağlanması ve vergi hâsılatının artırılması gibi yararlar sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Komisyonumuzda tasarının görüşülmesi sırasında söz alan üyeler; Katma Değer Vergisi Sisteminin getirilmesini vergide bir reform olarak nitelemişler ve bunu olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Ancak, üyeler Katma Değer Vergisinin maliyet enflasyonunu artıracağı, Maliyenin elindeki kadro ile bu kanunun uygulanmasının zor olacağı bu nedenle gerekli elemanların yetiştirilmesini göz önüne alarak kanunun uygulanma tarihinin 1986 malî yılbaşına ertelenmesinin gerektiği, vergide getirilen istisnaların azaltılmasının gerektiği, zira istisnaların fazlalığının vergi kaçaklarına neden olabileceği, uygulamada götürü usülde vergi veren mükellefin kanun kapsamı dışında bırakılmasının vergi gelirlerinde kayba neden olabileceği ve tasarıda öngörülen % 10 Katma Değer Vergisi oranının sosyal adalet ilkesine uymadığı Batı ülkelerinde olduğu gibi değişik oranların uygulanmasının yerinde olacağı gibi hususlarla ilgili endişelerini belirtmişlerdir.

Komisyon üyelerinin sorularını cevaplayan hükümet temsilcileri, getirilmek istenen Katma Değer Vergi sisteminin kümülatif değil yaygın bir vergi sistemi olduğunu, halen uygulandığı 31 yabancı ülkede başarılı sonuçlar verdiğini, memleketimizin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkileri açısından önem taşıdığını, zira Avrupa Ekonomik Topluluğunda Ekonomik ve Malî Birliğin sağlanması için üye ülkelerin vergi sistemlerinin ahenkleştirilmesi konusuna önem verildiği, tüketim harcamaları üzerindeki frenleyici etkisinin enflasyonist baskıyı hafifleteceği, daha önce çıkartılan ve reform niteliğinde olan vergi kanunlarının da kısa sürelerde yürürlüğe konulduğu, kaldıki Katma Değer Vergisi Sistemine ilişkin çalışmaların uzun senelerden beri devam ettiği ve maliyenin teşkilat olarak bunun üstesinden gelebileceği, Katma Değer Vergisinin vergi gelirini azaltıcı değil aksine vergi hâsılatını artırıcı bir faktör teşkil edeceği, vergi ödenmesinde kendiliğinden kademeli olarak otokontrolü sağlayacağı ve söz konusu istisnaların vergi gelirleri üzerindeki kaybının önemli olmayacağı şeklindeki açıklamalarından sonra tasarının tümü kabul edilerek maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.

Tasarının 1, 2, 3 ve 4 üncü maddeleri katma değer vergisinin konusunu teşkil etmesi nedeniyle Komisyonumuzca tek bir madde halinde düzenlenmiş ve 1 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 5 inci maddesi 2 nci madde, 6 ncı maddesi 3 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 7 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan «bir duruma veya bir muameleye tahammül etmek» ifadesi vergi ödeyen kişiler üzerinde psikolijik baskı yapacağı gerekçesiyle madde metninden çıkarılmış, fıkra numaraları yeniden düzenlenmiş ve 4 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 8 inci maddesi 5 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 9 uncu maddesi, gelir vergisi kanununun 7 nci maddesine atfen yeniden düzenlenmiş ve 6 ncı madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 10 uncu maddesinde yer alan «kısmında» kelimesi «kısmı» olarak değiştirilmiş, «hizmet» kelimesi metinden çıkartılarak ve 7 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 11 inci maddesinin (d) fıkrasında yer alan «TRT Kurumu» ibaresi «Radyo ve Televizyon Kurumları» olarak, (e) fıkrasında yer alan «Millî Piyango» sözcüğü «Piyango (Millî Piyango dahil)» olarak, (g) fıkrasında yer alan «3 üncü maddenin (d) bendine» ifadesinin «1 inci maddenin 3 üncü fıkrasının (c) bendine» olarak (ı) fıkrasında da «ihtiyarî» kelimesi «isteğe bağlı» şeklinde değiştirilmiş ve 8 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 12 nci maddesinde yer alan «veya» kelimesi «ve» olarak düzeltilmiş, «diğer bir şahsı» ibaresi «diğer ilgili bir şahsı» şeklinde düzeltilerek 9 uncu madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 13 üncü maddesinin (j) fıkrasında yer alan «merkez veya» ibaresi «merkezi ve olarak değiştirilmiş ve 10 uncu madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası istisna hükümlerinin parasal olarak belirtilmesi tatbikatta sakınca yaratacağı gerekçesiyle metinden çıkarılmış, ayrıca ihraç mallarından vergi alınmaması için madde metni yeniden düzenlenmiş ve 11 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 15 inci maddesi, bir malın ihraç edilebilmesi, gümrük hattından geçmesi, teslimi, yurt içindeki firmalar veya alıcı tarafından her safhada uygulanacak işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için mükellefe kolaylık sağlamak amacıyla madde metni yeniden düzenlenmiş ve 12 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 16 ncı maddesi 13 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 17 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan «veya» kelimesi «ve» olarak değiştirilmiş ve 14 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 18 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendine, konuya açıklık getirmek amacıyla «karşılıklı olmak kaydıyla» ifadesi eklenmiş, ikinci fıkrası istisna hükümlerinin parasal olarak belirtilmesi tatbikatta sakıncalar yaratacağı gerekçesiyle madde metninden çıkarılarak ve son fıkrasına «ile istisnanın uygulanacağı asgarî miktarı tespite» ifadesi eklenmiş ve fıkranın sonundaki «belirler» kelimesi «yetkilidir» şeklinde değiştirilmiş ve 15 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 19 uncu maddesinde Gümrük Vergisi Kanununa atıf yapması nedeniyle birinci fıkranın (b) bendi yeniden düzenlenmiş, madde başlığı metinden çıkarılmış ve 16 ncı madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının sosyal askerî ve diğer istisnalar amacını taşıyan 20 nci maddesi, kanunla kurulan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, siyasî partiler, sendikalar, hisse senedi, tahvil ve ziraî sulama gibi sosyal amaçlı kuruluşları da kapsayacak şekilde madde metni Komisyonumuzca yeniden düzenlenmiş ve 17 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 21 inci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan «20 nci maddenin» ifadesi 17 nci maddeye atıf yapması nedeniyle «17 nci maddenin» şeklinde değiştirilmiş ve 18 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 22 nci maddesi 19 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 23 üncü maddesine 4 üncü bir fıkra eklenerek belli bir tarifeye göre fiyatı tespit edilen işler ile bedelin biletle tahsil edildiği hallerde, verginin müşteriye ayrıca intikal etmemesi için maddeye açıklık getirilmiş, ayrıca maddenin 3 üncü fıkrasındaki «mükellefin vergiye tabi faaliyetleri kapsamında kullanacağı» ibaresindeki «kapsamında» kelimesi çıkarılarak «Mükellefin vergiye tabi faaliyetlerinde kullanacağı» şeklinde değiştirilerek 20 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 24 üncü maddesi 21 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 25 inci maddesinde yer alan «işyeri» kelimesi konuyla ilgili olarak daha önce kabul edilen 14 üncü maddenin 2 nci fıkrasına paralel olarak çıkarılmış, «Kanunî merkez veya» ibaresi «kanunî merkezi ve» şeklinde değiştirilmiş ve maddenin başlığı «Uluslararası yük ve yolcu taşımalarında matrah» şeklinde değiştirilerek 22 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 26 ncı maddesinin (a) fıkrası tasarının 3 ve 8 inci maddelerine uygunluk bakımından redaksiyona tabi tutularak «Spor - Toto oyununda ve Millî Piyango dahil her türlü piyangoda oyuna ve piyangoya katılma bedeli» şeklinde düzeltilmiş ve 23 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 üncü maddeleri 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 ve 31 inci maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 35 inci maddesinde yer alan «Bu Kanunun 14 ve 16 ncı maddelerinde» ibaresi kanunun bütünlüğünü temin etmek amacıyla, «Bu Kanunun 11, 13, 14 ve 15 inci maddeleri uyarınca» şeklinde yeniden düzenlenmiş ve 32 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 36 ncı maddesinin 2 nci fıkrasındaki «usul ve esaslar ile indirim emsallerini tespite» ibaresindeki «ile indirim emsallerini» ibares çıkartılarak «usul ve esasları tesbite» şeklinde yeniden düzenlenmiş ve 33 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 37, 38, 39, 40 ıncı maddeleri 34, 35, 36 ve 37 nci maddeleri olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 41 inci maddesi Gelir Vergisi Kanunu ile paralellik sağlamak amacıyla 3 üncü fıkrasındaki «gelir vergisi tarhına esas matrahları üzerinden hesaplanır» ibaresi «Gelir Vergisi Kanununa göre tespit edilen safî kazançları üzerinden hesaplanır» ve 4 üncü fıkrasındaki «gelir vergisi matrahlarının % 10 tutarından az olamaz» ibaresi «safi kazançlarının % 10'undan az olamaz» şeklinde yeniden düzenlenmiş ve 38 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 42 nci maddesi 39 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 43 üncü maddesinin 2 nci fıkrasındaki «12 nci maddesinde» ibaresi madde numaralarının değişmesi nedeni ile «9 uncu maddesinde» şeklinde değiştirilmiş ve 40 ıncı madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 44, 45 inci maddeleri 41 ve 42 nci maddeleri olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 46 ncı maddesi daha önceden yapılan redaksiyon ve önergeler ışığında 5 inci fıkrasındaki «işyeri» ibaresi çıkartılmış «kanunî merkez veya» ibaresi «kanunî merkezi ve» şeklinde düzeltilmiş ve 43 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 47 ve 48 inci maddeleri 44 ve 45 inci maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 49 uncu maddesinin 3 üncü fıkrasında redaksiyon değişikliği yapılarak «işyeri» ibaresi çıkarılmış «kanunî merkez veya» ibaresi «kanunî merkezi ve» şeklinde düzeltilmiş ayrıca aynı fıkradaki «taşıtları ile» ibaresi «taşıtlarıyla» şeklinde düzeltilmiş ve 46 ncı madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 50 ve 51 inci maddeleri 47 ve 48 inci maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 52 nci maddesinin sonundaki «tutulabilir» kelimesi «tutulur» şeklinde değiştirilerek 49 uncu madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 53, 54, 55, 56 ncı maddeleri 50, 51, 52, 53 üncü maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 57 nci maddesinin 2 nci fıkrasına açıklık kazandırmak için «dönem sonunda» ibaresi «hesap dönemi sonunda» şeklinde değiştirilerek 54 üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 58, 59 uncu maddeleri 55 ve 56 ncı maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 60 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasındaki «miktarını» kelimesi «miktarı» olarak düzeltilmiş ve 57 nci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının 61 ve 62 nci maddeleri 58 ve 59 uncu maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Verilen bir önerge ile, şimdiye kadar tütün mamulleri ile her türlü alkollü ve alkolsüz içkilerin istihsal vergisine tabi olduğu, şimdi bu kanunla mezkûr verginin yürürlükten kaldırılması nedeni ile aradaki farkın kapatılabilmesi için ek bir vergi ihdası öngörülmüştür. Bu nedenle 60 ıncı madde olarak «Ek Vergi» başlığı altında yeni bir madde tasarıya eklenmiştir.

Tasarının 63 üncü maddesinin (a) fıkrasındaki (Banka ve sigorta muameleleri vergileri hariç) ibaresi (Banka ve sigorta muameleleri vergilerine ilişkin hükümleri hariç) şeklinde düzenlenmiş ve 61 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarının Geçici 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Tasarının Geçici 2 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan «... her türlü...» ibaresinden sonra fıkraya açıklık getirmek amacıyla «... inşaat ve...» ibaresi eklenmiştir.

Tasarının Geçici 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Tasarının Geçici 4 üncü maddesi, maddeye açıklık getirmek amacıyla yeniden düzenlenmiştir.

Katma Değer Vergisi Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra tahakkuk ettirilen bedellerin ait oldukları dönemlere bakılmaksızın bu vergi kapsamına alınmasını öngören Geçici 5 inci madde, uygulama safhasında karışıklıklara yol açabileceği gerekçesi ile tasarı metninden çıkartılmıştır.

Tasarının Geçici 6 ncı maddesi Geçici 5 inci madde olarak ve 1 inci fıkrasına açıklık getirilecek şekilde 3 üncü fıkrası ise geçici personel istihdamına Maliye ve Gümrük Bakanlığını yetkili kılacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Tasarının yürürlük ve yürütmeye ilişkin 64 ve 65 inci maddeleri 62 ve 63 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan *Metin Emiroğlu* Malatya	Başkanvekili *Aycan Çakıroğulları* Denizli	Sözcü *Alaattin Fırat* Muş
Kâtip Üye *Kadir Demir* Konya	*Ahmet Akgün Albayrak* Adana	*Mehmet Deliceoğlu* Adıyaman
Nabi Sabuncu Aydın	*M. Fenni İslimyeli* Muhalifim, muhalefet şerhim eklidir. Balıkesir	*Ahmet Şamil Kazokoğlu* Bolu
N. Oğuzhan Artukoğlu Burdur	*İlhan Aşkın* Bursa	*Onural Şeref Bozkurt* 17/4 ve 28 inci maddelere karşıyım. Çanakkale
Ünal Akkaya Çorum	*Sururi Baykal* 17/4 ve 28 inci maddelere karşıyım. Ankara	*İsmail Şengün* Tasarının vergi nispetleri ve yürürlük tarihi ile ilgili maddelerine karşıyım. Denizli
Ahmet Sarp Diyarbakır	*Türkân Turgut Arıkan* Edirne	*Metin Yaman* Erzincan
İlhan Aras Erzurum	*Mustafa Rıfkı Yaylalı* Erzurum	*M. Hayri Osmanlıoğlu* Gaziantep
İhsan Gürbüz Hatay	*İbrahim Fevzi Yaman* Isparta	*Tüley Öney* 17/4 ve 28 inci maddelere karşıyım. İstanbul
Fikret Ertan İzmir (İmzada bulunamadı.)	*Özdemir Pehlivanoğlu* İzmir	*İbrahim Özbıyık* Kayseri
Cengiz Tuncer Kayseri	*Mehmet Budak* Kırşehir	*İsmet Ergül* Kırşehir
Talat Zengin Malatya	*C. Tayyar Sadıklar* Yürürlük 1.1.1986 olmalıdır. Çanakkale	*Haydar Özalp* Niğde
Fehmi Memişoğlu Rize	*H. Barış Can* 17/4 ve 28 inci maddelere karşıyım. Sinop	*Enver Özcan* 17/4 ve 28 inci maddelere karşıyım. Muhalefet şerhim eklidir. Tokat
Fahrettin Kurt Trabzon	*Ferit Melen* Tümüne muhalifim, muhalefet gerekçem eklidir. Van	

MUHALEFET ŞERHİ

Katma Değer Vergisi Batıda geliştirilmiş bir gider vergisi türüdür. Memleketimizde de gider vergileri yerine bu verginin uygulamaya konması gereğine inanıyoruz. Ancak, bugünkü koşullarda bu verginin hemen uygulamaya başlanılması halinde başarılı olacağına da kani değiliz. Bu hususta ciddî bir hazırlığa ve bir hazırlık dönemine ihtiyaç görüyoruz.

Evvela, vergi mevzuu çok geniştir. Mükellef sayısı ve vergi sorumlusu sayısı milyonun üstünde olacaktır. Bugünkü Maliye teşkilatımız bu vergiye ait hizmetleri yürütmeye ve ciddî bir kontrol yapmaya yeterli değildir. Teşkilatı ve özellikle kontrol teşkilatını ihtiyaca uygun bir seviyeye getirmek ve gerekli eğitimi yaptırmak lazımdır. Aksi halde, büyük bir vergi ziyaı ile karşı karşıya gelinecektir.

İkinci olarak, bu verginin başarıyla uygulanabilmesi için, ekonominin istikrar ortamına girmesini beklemeye mecburuz. Bu kadar şümullü bir verginin ekonominin bunalımlı olduğu ve enflasyonun kontrol edilemediği bir dönemde uygulanmasından çeşitli sakıncalar doğacaktır. Ayrıca, bu verginin mevzuuna bugün gider veya istihlak vergisine tabi olmayan ihtiyaç maddeleri de girmektedir. Bunlar üzerinden üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar el değiştirildikçe vergi alınacaktır. Bu yüzden hayat pahalılığının bir kat daha artması mümkündür.

Vergi, bazı mükelleflerden beyan usulü, diğer bazı mükelleflerden götürü usulle alınacaktır. Bu usul, mükellefler arasında haksız rekabete yol açabileceği gibi, piyasada fiyat anarşisi doğurabilir.

Fenni İslimyeli
Balıkesir Milletvekili

Ferit Melen
Van Milletvekili

MUHALEFET ŞERHİ

Yürürlük maddesine muhalifim.

Vergi teşkilatı ve mükellefler böyle bir vergiye hazır değildir. Birkaç ay içinde hazırlanmaları da mümkün değildir. Bu itibarla yürürlük için 1.1.1986 tarihinin alınmasında büyük yarar vardır.

C. Tayyar Sadıklar
Çanakkale Milletvekili

MUHALEFET METNİ

Söz konusu Yasanın 17 nci, 4 üncü ve 28 inci maddelerine karşıyım.

Enver Özcan
Tokat Milletvekili

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM
Mükellefiyet

BİRİNCİ BÖLÜM
Verginin Konusu

Verginin konusunu teşkil eden işlemler :

MADDE 1. — Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler Katma Değer Vergisine tabidir :

a) Ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,

b) Her türlü ithalat,

c) Bu Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler,

2. Bu işlemlerin kanunların veya resmî makamların gösterdiği gerek üzerine yapılması, bunları yapanların hukukî statü ve kişilikleri, Türk tabiiyetinde bulunup bulunmamaları, ikametgâh veya işyerlerinin yahut kanunî merkez veya iş merkezlerinin Türkiye'de olup olmaması işlemlerin mahiyetini değiştirmez ve vergilendirmeye mani teşkil etmez.

Faaliyetlerin devamlılığı :

MADDE 2. — Ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ile serbest meslek faaliyetinin devamlılığı, kapsamı ve niteliği Gelir Vergisi Kanunu hükümlerine göre; Gelir Vergisi Kanununda açıklık bulunmadığı hallerde, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve tespit edilir.

Diğer faaliyetler :

MADDE 3. — Diğer işlerden doğan teslimler ve hizmetler şunlardır :

a) Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun hizmetleri,

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU METNİ

Katma Değer Vergisi Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM
Mükellefiyet

BİRİNCİ BÖLÜM
Verginin Konusu

Verginin konusunu teşkil eden işlemler :

MADDE 1. — Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler katma değer vergisine tabidir :

1. Ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,
2. Her türlü mal ve hizmet ithalatı,
3. Diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler :

a) Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile radyo ve televizyon hizmetleri,

b) Spor-Toto oynanması, piyango tertiplenmesi (Millî Piyango dahil), at yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunları tertiplenmesi, oynanması,

c) Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler, maçlar, yarışlar ve yarışmalar tertiplenmesi, gösterilmesi,

d) Müzayede mahallerinde ve gümrük depolarında yapılan satışlar,

e) Boru hattı ile hampetrol, gaz ve bunların ürünlerinin taşınmaları,

f) Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemleri,

g) Genel ve katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine, belediyeler ve köyler ile bunların teşkil ettikleri birliklere, üniversitelere, dernek ve vakıflara, her türlü mesleki kuruluşlara ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan veya işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşların veya bunlara ait veya tabi diğer müesseselerin ticarî, sınaî, ziraî ve meslekî nitelikteki teslim ve hizmetleri,

h) Rekabet eşitsizliğini gidermek maksadıyla isteğe bağlı mükellefiyetler suretiyle vergilendirilecek teslim ve hizmetler.

Ticarî, sınaî, zirai faaliyet ile serbest meslek faaliyetinin devamlılığı, kapsamı ve niteliği Gelir Vergisi Kanunu hükümlerine göre; Gelir Vergisi Kanununda açıklık bulunmadığı hallerde, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve tespit edilir.

Bu faaliyetlerin kanunların veya resmî makamların gösterdiği gerek üzerine yapılması, bunları yapanların hukukî statü ve kişilikleri, Türk tabiyetinde bulunup bulunmamaları, ikametgah veya işyerlerinin yahut kanunî merkez veya iş merkezlerinin Türkiye'de olup olmaması işlemlerin mahiyetini değiştirmez ve vergilendirmeye mani teşkil etmez.

İthalatın kamu sektörü, özel sektör veya herhangi bir gerçek veya tüzelkişi tarafından yapılması veya herhangi bir şekil ve surette gerçekleştirilmesi, özellik taşıması vergilendirmeye tesir etmez.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

b) Spor - Toto oynanması, Millî Piyango tertiplenmesi,

c) At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunları tertiplenmesi, oynanması,

d) Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler, maçlar, yarışlar ve yarışmalar tertiplenmesi, gösterilmesi,

e) Gümrük depoları ve müzayede mahallerinde yapılan satışlar,

f) Boru hattı ile hampetrol, gaz ve bunların ürünlerinin taşınmaları,

g) Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemleri,

h) Gelir Vergisi Kanununun 82 nci maddesinde belirtilen arızî ticarî, ziraî ve meslekî faaliyetler çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,

i) Genel ve katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine, belediyeler ve köyler ile bunların teşkil ettikleri birliklere, üniversitelere, dernek ve vakıflara, her türlü meslekî kuruluşlara ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan veya işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşların veya bunlara ait veya tabi diğer müesseselerin ticarî, sınaî, ziraî ve meslekî nitelikteki teslim ve hizmetleri,

j) Rekabet eşitsizliğini gidermek maksadıyla ihtiyarî mükellefiyet suretiyle vergilendirilecek teslim ve hizmetler.

İthalat :

MADDE 4. — 1. İthalat, her türlü mal ve hizmet ithalini ifade eder.

2. İthalatın kamu sektörü, özel sektör veya herhangi bir gerçek veya tüzelkişi tarafından yapılması veya herhangi bir şekil ve surette gerçekleştirilmesi, özellik taşıması vergilendirmeye tesir etmez.

Teslim :

MADDE 5. — Teslim, bir mal üzerindeki tasarruf hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesidir. Bir malın alıcı veya onun adına hareket edenlerin gösterdiği yere veya kişilere tevdii teslim hükmündedir. Malın alıcıya veya onun adına hareket edenlere gönderilmesi halinde, malın nakliyesinin başlatılması veya nakliyeci veya sürücüye tevdi edilmesi de mal teslimidir.

2. Bir mal üzerindeki tasarruf hakkının iki veya daha fazla kimse tarafından zincirleme akit yapılmak suretiyle, malın bu arada el değiştirmeden doğrudan sonuncu kişiye devredilmesi halinde, aradaki safhaların her biri ayrı bir teslimdir.

3. Su, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve benzeri şekillerdeki dağıtımlar da mal teslimidir.

4. Döküntü ve tali maddelerin geri verilmesinin mutad olduğu hallerde teslim bunların dışında kalan şeyler itibariyle yapılmış sayılır. Bunların yerine aynı cins ve mahiyette döküntü ve tali maddelerin geri verilmesinde de aynı hüküm uygulanır.

5. Trampa iki ayrı teslim hükmündedir.

Teslim sayılan haller :

MADDE 6. — Aşağıdaki haller teslim sayılır :

a) Vergiye tabi malların her ne suretle olursa olsun, vergiye tabi işlemler dışındaki amaçlarla işletmeden çekilmesi, vergiye tabi malların işletme personeline ücret, prim, ikramiye, hediye, teberru gibi namlarla verilmesi,

b) Vergiye tabi malların, üretilip teslimi vergiden istisna edilmiş olan mallar için her ne suretle olursa olsun kullanılması veya sarfı,

c) Mükiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlarda zilyedliğin devri,

d) Amortismana tabi iktisadî kıymetlerin işletmede kullanılmak üzere imal veya inşa edilmesi halinde, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre bu kıymetlerin aktife alınması veya kullanılmaya başlanması.

Teslim :

MADDE 2. — Tasarının 5 inci maddesi 2 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Teslim sayılan haller :

MADDE 3. — Tasarının 6 ncı maddesi 3 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Hizmet :

MADDE 7. — 1. Hizmet, teslim ve teslim sayılan haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemlerdir.

2. Bu işlemler bir şeyi yapmak, işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, bir duruma veya bir muameleye tahammül etmek, bir şeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi şekillerde gerçekleşebilir.

3. Bir hizmetin karşılığının bir mal teslimi veya diğer bir hizmet olması halinde bunların her biri ayrı işlem olup, hizmet veya teslim hükümlerine göre ayrı ayrı vergilendirilirler.

Hizmet sayılan haller :

MADDE 8. — Vergiye tabi bir hizmetten, işletme sahibinin, işletme personelinin veya diğer şahısların karşılıksız yararlandırılması hizmet sayılır.

İşlemlerin Türkiye'de yapılması :

MADDE 9. — İşlemlerin Türkiye'de yapılması :

a) Malların teslim anında Türkiye'de bulunmasını,

b) Hizmetin Türkiye'de yapılmasını veya hizmetten Türkiye'de faydalanılmasını,

İfade eder.

Uluslararası taşıma işleri :

MADDE 10. — Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşıma işlerinde, hizmetin iç parkura isabet eden kısmında hizmet Türkiye'de yapılmış sayılır.

İKİNCİ BÖLÜM
Mükellef ve Vergi Sorumlusu

Mükellef :

MADDE 11. — 1. Katma Değer Vergisinin mükellefi :

a) Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanlar,

b) İthalatta mal ve hizmet ithal edenler,

c) Transit taşımalarda gümrük veya geçiş işlemine muhatap olanlar,

d) PTT İşletme Genel Müdürlüğü ve TRT Kurumu,

e) Spor - Toto, Millî Piyango ve benzeri oyunlarda oyunların teşkilat müdürlükleri,

f) At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunlarında bunları tertipleyenler,

g) 3 üncü maddenin (d) bendine giren hallerde bunları tertipleyenler veya gösterenler,

h) Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakları kiraya verenler,

ı) İhtiyarî mükellefiyette talepte bulunanlardır.

2. Vergiye tabi bir işlem söz konusu olmadığı veya Katma Değer Vergisini fatura veya benzeri vesikalarda göstermeye hakkı bulunmadığı halde; düzenlediği bu tür vesikalarda Katma Değer Vergisi gösterenler, bu vergiyi ödemekle mükelleftirler. Bu husus kanuna göre borçlu oldukları vergi tutarından daha yüksek bir meblağı gösteren mükellefler için de geçerlidir.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Hizmet :

MADDE 4. — 1. Hizmet, teslim ve teslim sayılan haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemlerdir.

Bu işlemler; bir şeyi yapmak, işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, bir şeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi, şekillerde gerçekleşebilir.

2. Bir hizmetin karşılığının bir mal teslimi veya diğer bir hizmet olması halinde bunların her biri ayrı işlem olup, hizmet veya teslim hükümlerine göre ayrı ayrı vergilendirilirler.

Hizmet sayılan haller :

MADDE 5. — Tasarının 8 inci maddesi 5 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

İşlemlerin Türkiye'de yapılması :

MADDE 6. — İşlemlerin Türkiye'de yapılması :

a) Malların teslim anında Türkiye'de bulunmasını,

b) Hizmetin Türkiye'de yapılmasını, değerlendirilmesini veya hizmetten Türkiye'de faydalanılmasını, (değerlendirme Gelir Vergisi Kanununun 7 nci maddesine göre tayin olunur),

ifade eder.

Uluslararası taşıma işleri :

MADDE 7. — Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşıma işlerinde, hizmetin iç parkura isabet eden kısmı Türkiye'de yapılmış sayılır.

İKİNCİ BÖLÜM
Mükellef ve Vergi Sorumlusu

Mükellef :

MADDE 8. — 1. Katma Değer Vergisinin Mükellefi :

a) Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanlar,

b) İthalatta mal ve hizmet ithal edenler,

c) Transit taşımalarda gümrük veya geçiş işlemine muhatap olanlar,

d) PTT İşletme Genel Müdürlüğü ve radyo ve televizyon kurumları,

e) Spor-Toto, piyango (Millî Piyango dahil) ve benzeri oyunlar da oyunların teşkilat müdürlükleri,

f) At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunlarında bunları tertipleyenler,

g) 1 inci maddenin 3 üncü fıkrasının (c) bendine giren hallerde bunları tertipleyenler veya gösterenler,

h) Gelir Vergisi Kanununun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakları kiraya verenler,

ı) İsteğe bağlı mükellefiyette talepte bulunanlardır.

2. Vergiye tabi bir işlem söz konusu olmadığı veya katma değer vergisini fatura veya benzeri vesikalarda göstermeye hakkı bulunmadığı halde; düzenlediği bu tür vesikalarda katma değer vergisi gösterenler, bu vergiyi ödemekle mükelleftirler. Bu husus kanuna göre borçlu oldukları vergi tutarından daha yüksek bir meblağı gösteren mükellefler için de geçerlidir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Vergi sorumlusu :

MADDE 12. — Mükellefin Türkiye içinde ikametgâhının, işyerinin, kanunî merkez veya iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye ve Gümrük Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları veya diğer bir şahsı verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Vergiyi Doğuran Olay

Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi :

MADDE 13. — Vergiyi doğuran olay :

a) Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde, malın teslimi veya hizmetin yapılması,

b) Malın tesliminden veya hizmetin yapılmasından önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi hallerinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesi,

c) Kısım kısım mal teslimi veya hizmet yapılması mutat olan veya bu hususlarda mutabık kalınan hallerde, her bir kısmın teslimi veya bir kısım hizmetin yapılması,

d) Komisyoncular vasıtasıyla veya konsinyasyon suretiyle yapılan satışlarda, malların alıcıya teslimi,

e) Malın alıcıya veya onun adına hareket edenlere gönderilmesi halinde, malın nakliyesine başlanması veya nakliyeci veya sürücüye tevdii,

f) Amortismana tabi menkul veya gayrimenkul malların işletmede kullanılmak üzere imal veya inşa edilmesi halinde, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre bu kıymetlerin aktife alınması veya kullanılmaya başlanması,

g) Su, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve benzeri enerji dağıtım veya kullanımlarında bunların bedellerinin tahakkuk ettirilmesi,

h) Kiraya verme işlemlerinde kullanıma terkedilmesi,

ı) İthalatta, Gümrük Kanununa göre gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başlaması, gümrük vergisine tabi olmayan işlemlerde ise fiilî ithalin yapılması,

i) İkametgâhı, işyeri, kanunî merkez veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından yabancı ülkeler ile Türkiye arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılıkta gümrük hattından geçilmesi,

Anında meydana gelir.

İKİNCİ KISIM
İstisnalar

BİRİNCİ BÖLÜM
İhracat İstisnası

Mal ve hizmet ihracı :

MADDE 14. — 1. Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Doğrudan doğruya veya üçüncü şahıslar aracılığıyla yapılan ihracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler,

b) İkametgâhı ve işyeri Türkiye'de olmayanlara veya onların nam ve hesabına hareket edenlere, malları Türkiye dışına göndermeleri kayıt ve şartıyla yapılan teslim ve bunlara ilişkin hizmetler,

c) Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların satın alarak Türkiye dışına götürdükleri malların teslimi,

2. Birinci fıkranın (c) bendindeki istisnanın uygulanabilmesi için bir defada aynı satıcıdan alınan malların toplam değerinin 50.000 lirayı aşması gerekir. Bu tutarı yirmi katına kadar yükseltmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

3. Bu istisnaların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları Maliye ve Gümrük Bakanlığı belirler.

Vergi sorumlusu :

MADDE 9. — Mükellefin Türkiye içinde ikametgahının, işyerinin, kanunî merkezi ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye ve Gümrük Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları veya diğer ilgili bir şahsı verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Vergiyi Doğuran Olay

Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi :

MADDE 10. — Vergiyi Doğuran Olay :

a) Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde, malın teslimi veya hizmetin yapılması,

b) Malın teslimininden veya hizmetin yapılmasından önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi hallerinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesi,

c) Kısım kısım mal teslimi veya hizmet yapılması mutad olan veya bu hususlarda mutabık kalınan hallerde, her bir kısmın teslimi veya bir kısım hizmetin yapılması,

d) Komisyoncular vasıtasıyla veya konsinyasyon suretiyle yapılan satışlarda, malların alıcıya teslimi,

e) Malın alıcıya veya onun adına hareket edenlere gönderilmesi halinde, malın nakliyesine başlanması veya nakliyeci veya sürücüye tevdii,

f) Amortismana tabi menkul veya gayrimenkul malların işletmede kullanılmak üzere imal veya inşa edilmesi halinde, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre bu kıymetlerin aktife alınması veya kullanılmaya başlanması,

g) Su, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve benzeri enerji dağıtım veya kullanımlarında bunların bedellerinin tahakkuk ettirilmesi,

h) Kiraya verme işlemlerinde kullanıma terkedilmesi,

ı) İthalatta, Gümrük Kanununa göre gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başlaması, gümrük vergisine tabi olmayan işlemlerde ise fiili ithalin yapılması,

j) İkametgâhı, işyeri, kanunî merkezi ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından yabancı ülkeler ile Türkiye arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılıkta gümrük hattından geçilmesi,

anında meydana gelir.

İKİNCİ KISIM
İstisnalar

BİRİNCİ BÖLÜM
İhracat İstisnası

Mal ve hizmet ihracatı :

MADDE 11. — 1. Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) İhracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler,

b) Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların satın alarak Türkiye dışına götürdükleri malların teslimi,

2. Bu istisnaların uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile istisnanın uygulanacağı asgari miktarları tespite Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

İhracat öncesi istisna :

MADDE 15. — Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Türkiye dışından yapılan siparişler üzerine işlemek, şeklini değiştirmek, boyamak vesair üretim işlemine tabi tutmak maksadıyla geçici mal ve hizmet ithali, bu amaçla ülke içinde her türlü mal ve hizmet alışları,

b) İhraç edilecek mal ve hizmetin meydana getirilmesi için mükelleflerin her türlü mal ve hizmet alışları ve ithali,

c) Uluslararası ihaleye açılan yatırımlar için mal ve hizmet alışları ve ithali,

2. Mükelleflerin mal ve hizmet alışları bir önceki hesap döneminin iş hacmi ve bunun içindeki ihracat payı ile sınırlıdır. Bu sınırı daraltmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu kayıt uluslararası ihaleye açılan yatırımlar için aranmaz.

3. Bu istisnaların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları Maliye ve Gümrük Bakanlığı belirler.

İKİNCİ BÖLÜM
Deniz, Hava ve Demiryolu Araçları İstisnası

Araçlara ilişkin istisna :

MADDE 16. — Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçların inşası, tadili, onarımı ve bakımına ilişkin teslim ve hizmetler,

b) Deniz ve hava taşıma araçları için liman ve hava meydanları işletmeleri tarafından yapılan hizmetler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Taşımacılık İstisnası

Transit taşımacılık :

MADDE 17. — 1. Transit ve Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık işlerinde, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek taşıma işleri vergiden müstesnadır.

2. Bu istisna, ikametgâhı kanunî merkez veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayan mükelleflere, ilgili ülkeler itibariyle karşılıklı olmak şartıyla tanınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Diplomatik İstisnalar

MADDE 18. — 1. Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Yabancı devletlerin Türkiye'deki diplomatik temsilciliklerine, konsolosluklarına ve bunların diplomatik haklara sahip mensuplarına yapılan teslim ve hizmetler,

b) Uluslararası anlaşmalar gereğince vergi muafiyeti tanınan uluslararası kuruluşlara ve bunların mensuplarına yapılan teslim ve hizmetler,

2. Birinci fıkradaki istisnanın uygulanabilmesi için bunların karşılıklı olması ve bir defada aynı satıcıdan alınan mal ve hizmetlerin değerinin 50.000 lirayı aşması gerekir. Bu tutarı yirmi katına kadar yükseltmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

3. Bu istisnaların uygulamasına ilişkin usul ve esasları Maliye ve Gümrük Bakanlığı belirler.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

İhracat teslimi ve yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler :

MADDE 12. — 1. Bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için aşağıdaki şartlar yerine getirilmiş olmalıdır :

a) Teslim yurt dışındaki bir müşteriye yapılmalıdır;

b) Teslim konusu mal Türkiye Cumhuriyeti gümrük hattından geçerek bir dış ülkeye vasıl olmalıdır. Teslim konusu malın ihraç edilmeden önce yurt dışındaki alıcı adına hareket eden yurt içindeki firmalar veya bizzat alıcı tarafından işlenmesi veya herhangi bir şekilde değerlendirilmesi durumu değiştirmez.

2. Yurt dışındaki müşteri tabiri; ikametgâhı, işyeri, kanunî ve iş merkezi yurt dışında olan alıcılar ile yurt içinde bulunan bir firmanın yurt dışında kendi adına müstakilen faaliyet gösteren şubelerini ifade eder. Bir hizmetin yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmet sayılabilmesi için aşağıdaki şartlar yerine getirilmiş olmalıdır.

a) Hizmetler yurt dışındaki bir müşteri için yapılmış olmalıdır.

b) İmal olunan, işlenen veya değerlenen mal bir dış memlekete ihraç edilmiş olmalı veya hizmetten yurt dışında faydalanılmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM
Deniz, Hava ve Demiryolu Araçları İstisnası

Araçlara ilişkin istisna :

MADDE 13. — Tasarının 16 ncı maddesi 13 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Taşımacılık İstisnası

Transit taşımacılık :

MADDE 14. — 1. Transit ve Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık işlerinde, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek taşıma işleri vergiden müstesnadır.

2. Bu istisna, ikametgâhı, kanunî merkezi ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan mükelleflere, ilgili ülkeler itibariyle karşılıklı olmak şartıyla tanınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Diplomatik İstisnalar

MADDE 15. — 1. Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Karşılıklı olmak kaydıyla, yabancı devletlerin Türkiye'deki diplomatik temsilciliklerine, konsolosluklarına ve bunların diplomatik haklara sahip mensuplarına yapılan teslim ve hizmetler,

b) Uluslararası anlaşmalar gereğince vergi muafiyeti tanınan uluslararası kuruluşlara ve bunların mensuplarına yapılan teslim ve hizmetler,

2. Bu istisnaların uygulamasına ilişkin usul ve esaslar ile istisnanın uygulanacağı asgarî miktarları tespite Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

BEŞİNCİ BÖLÜM
İthalat İstisnası

İthali istisna olan işlemler :

MADDE 19. — 1. Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Bu Kanuna göre teslimleri vergiden istisna edilen mal ve hizmetlerin ithali,

b) Gümrük Kanununun 7, 8, 9, 10, 12, 13, 118, 119 ve 132 nci maddelerinde yazılı Gümrük Vergisinden muaf olarak ithal edilen eşyanın mezkûr maddelerindeki kayıt ve şartlarla ithali,

c) Transit, aktarma, gümrük antreposu, geçici depo, gümrük sahası, serbest bölge rejimlerinin uygulandıkları mal ve hizmetler,

2. Gümrük Kanununun 132 nci maddesine göre geri gelen eşya dışarıda bir ameliyeye tabi tutulduğu veya aslî kısmına bir ilave yapıldığı takdirde eşyanın kazandığı değer farkı istisnaya dahil değildir.

ALTINCI BÖLÜM
Sosyal ve Askerî Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar

MADDE 20. — 1. Kültür ve Eğitim Amacı Taşıyan İstisnalar :

a) Genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler, köyler, bunların teşkil ettikleri birlikler, üniversiteler, döner sermayeli kuruluşlar tarafından ilim, fen ve güzel sanatları, tarımı yaymak, ıslah ve teşvik etmek amacıyla yapılan teslim ve hizmetler,

b) Genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler, köyler, bunların teşkil ettikleri birlikler üniversiteler, döner sermayeli kuruluşlar tarafından işletilen veya yönetilen tiyatro, konser salonu, müze, kütüphane, sergi, nebat ve hayvanat bahçesi ve spor tesislerinin kültür ve eğitim amacı taşıyan faaliyetlerine ilişkin teslim ve hizmetler,

2. Sosyal Amaç Taşıyan İstisnalar :

Genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler, köyler, bunların teşkil ettikleri birlikler, üniversiteler, döner sermayeli kuruluşlar, kanunla kurulan veya tüzelkişiliği haiz emekli ve yardım sandıkları, kamu menfaatine yararlı dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ile korunmaya muhtaç çocukları koruma birlikleri tarafından işletilen veya yönetilen hastane, nekahathane, klinik, dispanser, prevantoryum, sanatoryum, kan ve göz bankaları, müzeler, anıtlar, botanik ve zooloji bahçeleri, parklar kütüphaneler, okuma salonları, konferans salonları ile veteriner, bakteriyoloji, seroloji ve distofajin gibi kuruluşlar ile öğrenci veya yetiştirme yurtları, yaşlı ve sakat bakım ve huzurevleri, parasız fukara aşevleri, düşkünevleri ve yetimhanelerin kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetleri,

3. Askerî Amaç Taşıyan İstisnalar :

a) Askerî fabrika, tersane ve atölyeler tarafından yapılan kuruluş amaçlarına giren teslim ve hizmetler,

b) Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığına yapılan harp silah, araç, gereç, teçhizat, makine, cihaz ve sistemleri ile bunların yapım, bakım ve onarımlarında kullanılacak yedek parçaların teslimi,

4. Diğer İstisnalar :

a) Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf esnaf tarafından yapılan teslim ve hizmetler,

b) Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf olan küçük çiftçiler tarafından yapılan teslim ve hizmetler,

c) Gelir Vergisi Kanununun 81 inci ve Kurumlar Vergisi Kanununun 37 ve 39 uncu maddelerinde belirtilen işlemler,

d) İktisadî işletmelere dahil olmayan gayrimenkullerin kiralanması işlemleri,

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

BEŞİNCİ BÖLÜM
İthalat İstisnası

MADDE 16. — 1. Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden müstesnadır :

a) Bu Kanuna göre teslimleri vergiden istisna edilen mal ve hizmetlerin ithali,

b) Gümrük Kanununun 7 nci maddesinin 3, 4, 5, 6, 7 numaralı bentleri ile 8, 9, 10, 12, 13, 119 ve 132 nci maddelerinde yazılı olup Gümrük Vergisinden muaf ve müstesna olarak ithal edilen eşyanın mezkûr maddelerindeki kayıt ve şartlarla ithali,

c) Transit, aktarma, gümrük antreposu, geçici depo, gümrük sahası, serbest bölge rejimlerinin uygulandıkları mal ve hizmetler,

2. Gümrük Kanununun 132 nci maddesine göre geri gelen eşya dışarıda bir ameliyeye tabi tutulduğu veya aslî kısmına bir ilave yapıldığı takdirde eşyanın kazandığı değer farkı istisnaya dahil değildir.

ALTINCI BÖLÜM
Sosyal ve Askerî Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar

MADDE 17. — 1. Kültür ve Eğitim Amacı Taşıyan İstisnalar :

Genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler, köyler bunların teşkil ettikleri birlikler, üniversiteler, döner sermayeli kuruluşlar, kanunla kurulan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, siyasî partiler ve sendikalar, kanunla kurulan veya tüzelkişiliği haiz emekli ve yardım sandıkları, kamu menfaatine yararlı dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların;

a) İlim, fen ve güzel sanatları, tarımı yaymak, ıslah ve teşvik etmek amacıyla yaptıkları teslim ve hizmetleri,

b) Tiyatro, konser salonu, kütüphane, sergi, okuma ve konferans salonları ile spor tesisleri işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kültür ve eğitim faaliyetlerine ilişkin teslim ve hizmetleri,

2. Sosyal Amaç Taşıyan İstisnalar :

a) Yukarıda sayılan kurum ve kuruluşların hastane, nekahathane, klinik, dispanser, prevantoryum, sanatoryum, kan bankası ve organ nakline mahsus bankalar, anıtlar, botanik ve zooloji bahçeleri, parklar ile veteriner, bakteriyoloji, seroloji ve distofajin laboratuvarları gibi kuruluşlar, öğrenci veya yetiştirme yurtları, yaşlı ve sakat bakım ve hüzurevleri, parasız fukara aşevleri, düşkünevleri ve yetimhaneleri işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetleri,

b) Yukarıda sayılan kurum ve kuruluşlara bedelsiz olarak yapılan teslimler ile ifa edilen hizmetler,

3. Askerî Amaç Taşıyan İstisnalar :

a) Askerî fabrika, tersane ve atölyelerin kuruluş amaçlarına uygun olarak yaptıkları teslim ve hizmetler,

b) Harp silah, araç, teçhizat, makine, cihaz ve sistemleri ile bunların yapım, bakım ve onarımlarında kullanılacak yedek parçaların Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğüne teslimi,

4. Diğer İstisnalar :

a) Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf esnaf tarafından yapılan teslim ve hizmetler,

b) Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf olan küçük çiftçiler tarafından yapılan teslim ve hizmetler,

c) Gelir Vergisi Kanununun 81 inci ve Kurumlar Vergisi Kanununun 37 ve 39 uncu maddelerinde belirtilen işlemler,

d) İktisadî işletmelere dahil olmayan gayrimenkullerin kiralanması işlemleri,

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

e) Banka ve sigorta muamelelerine ilişkin hizmetler,
f) Darphane ve Damga Matbaası tarafından yapılan teslim ve hizmetler,
g) Külçe altın, para, damga pulu ithali ve teslimi,

YEDİNCİ BÖLÜM
İstisnadan Vazgeçme ve İstisnaların Sınırı

İstisnadan vazgeçme :

MADDE 21. — 1. Vergiden istisna edilen işlemleri yapanlar dilekleri takdirde ilgili vergi dairesine yazılı olarak müracaatta bulunarak bu işlemleri dolayısıyla vergiye tabi tutulmalarını talep edebilirler. Bu talebin mükellefin istisnaya dahil olan işlemlerinin tamamını kapsaması şarttır.

2. Ancak 20 nci maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile üçüncü fıkrasının (a) ve dördüncü fıkrasının (a), (b) ve (e) bentlerinde yazılı istisnalar hakkında yukarıdaki birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

3. İstisnadan vazgeçeceklerin talepleri üzerine, vergi dairesince, vergi mükellefiyetleri talep tarihinden itibaren tesis olunur. Bu şekilde mükellef olanlar üç yıl geçmedikçe mükellefiyetten çıkamazlar. Mükellefler üç yıllık sürenin bitiminden önce mükellefiyetten çıkma talebinde bulunmadıkları takdirde mükellefiyet yeniden üç yıl süre ile uzatılmış sayılır.

İstisnaların sınırı :

MADDE 22. — 1. Diğer kanunlardaki vergi muaflık ve istisna hükümleri bu vergi bakımından geçersizdir. Katma değer vergisine ilişkin istisna ve muafiyetler ancak bu Kanuna hüküm eklenmek veya bu Kanunda değişiklik yapılmak suretiyle düzenlenir.

2. Uluslararası anlaşma hükümleri saklıdır.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Matrah, Nispet ve İndirim

BİRİNCİ BÖLÜM
Matrah

Teslim ve Hizmet İşlemlerinde Matrah :

MADDE 23. — 1. Teslim ve hizmet işlemlerinde matrah, bu işlemlerin karşılığını teşkil eden bedeldir.

2. Bedel deyimi, malı teslim alan veya kendisine hizmet yapılan veyahut bunlar adına hareket edenlerden bu işlemler karşılığında her ne suretle olursa olsun alınan veya bunlarca borçlanılan para, mal ve diğer suretlerde sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat, hizmet ve değerler toplamını ifade eder.

3. Mükellefin vergiye tabi faaliyetleri kapsamında kullanacağı amortismana tabi menkul veya gayrimenkul malların imali veya inşası işlemlerinde matrah bunların Vergi Usul Kanununa göre tespit edilen değerleridir.

İthalatta matrah :

MADDE 24. — İthalatta verginin matrahı aşağıda gösterilen unsurların toplamıdır :

a) İthal edilen malın gümrük vergisi tarhına esas olan kıymeti, gümrük vergisinin kıymet esasına göre alınmaması veya malın gümrük vergisinden muaf olması halinde sigorta ve navlun bedelleri dahil (CIF) değeri, bunun belli olmadığı hallerde malın gümrükçe tespit edilecek değeri,

e) Banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler,
f) Darphane ve Damga Matbaası tarafından yapılan teslim ve hizmetler,
g) Külçe altın, döviz, para, damga pulu, hisse senedi ve tahvil teslimleri,
h) Ziraî sulama amaçlı su teslimleri.

YEDİNCİ BÖLÜM
İstisnadan Vazgeçme ve İstisnaların Sınırı

İstisnadan vazgeçme:

MADDE 18. — 1. Vergiden istisna edilen işlemleri yapanlar diledikleri takdirde ilgili vergi dairesine yazılı olarak müracaatta bulunarak bu işlemleri dolayısıyla vergiye tabi tutulmalarını talebedebilirler. Bu talebin mükellefin istisnaya dahil olan işlemlerinin tamamını kapsaması şarttır.

2. Ancak 17 nci maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile üçüncü fıkrasının (a) ve dördüncü fıkrasının (a), (b) ve (e) bentlerinde yazılı istisnalar hakkında yukarıdaki birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

3. İstisnadan vazgeçeceklerin talepleri üzerine, vergi dairesince, vergi mükellefiyetleri talep tarihinden itibaren tesis olunur. Bu şekilde mükellef olanlar üç yıl geçmedikçe mükellefiyetten çıkamazlar. Mükellefler üç yıllık sürenin bitiminden önce mükellefiyetten çıkma talebinde bulunmadıkları takdirde mükellefiyet yeniden üç yıl süre ile uzatılmış sayılır.

İstisnaların sınırı:

MADDE 19. — Tasarının 22 nci maddesi 19 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Matrah, Nispet ve İndirim

BİRİNCİ BÖLÜM
Matrah

Teslim ve hizmet işlemlerinde matrah:

MADDE 20. — 1. Teslim ve hizmet işlemlerinde matrah, bu işlemlerin karşılığını teşkil eden bedeldir.

2. Bedel deyimi, malı teslim alan veya kendisine hizmet yapılan veyahut bunlar adına hareket edenlerden bu işlemler karşılığında her ne suretle olursa olsun alınan veya bunlarca borçlanılan para, mal ve diğer suretlerde sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat, hizmet ve değerler toplamını ifade eder.

3. Mükellefin vergiye tabi faaliyetlerinde kullanacağı amortismana tabi menkul veya gayrimenkul malların imali veya inşası işlemlerinde matrah bunların Vergi Usul Kanununa göre tespit edilen değerleridir.

4. Belli bir tarifeye göre fiyatı tespit edilen işler ile bedelin biletle tahsil edildiği hallerde tarife ve bilet bedeli; Katma Değer Vergisi dahil edilerek tespit olunur ve vergi müşteriye ayrıca intikal ettirilmez.

İthalatta matrah:

MADDE 21. — Tasarının 24 üncü maddesi 21 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

b) İthalat sırasında ödenen her türlü vergi, resim, harç ve paylar,

c) Fiilî ithalata kadar yapılan diğer giderler ve ödemeler ile mal bedeli üzerinden hesaplanan fiyat farkı, kur farkı gibi ödemeler.

Yük ve yolcu taşımalarında matrah :

MADDE 25. — İkametgâhı, işyeri, kanunî merkez veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından yabancı ülkeler ile Türkiye arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılıkta şahıs ve ton başına kilometre itibariyle yurt içi emsalleri göz önüne alınmak suretiyle, matrah tespitine Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

Özel matrah şekilleri :

MADDE 26. — Özel matrah şekilleri şunlardır :

a) Spor - Toto oyununda ve Millî Piyangoda, oyuna ve piyangoya katılma bedeli,

b) At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunlarında bu yarış ve oyunlara katılma karşılığında alınan bedel ile bunların icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel,

c) Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler, maçlar ve yarışlar ve yarışmalar tertiplenmesi ve gösterilmesinde bunların icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel ile bu mahallerde yapılan teslim ve hizmetlerin bedeli,

d) Gümrük depolarında ve müzayede salonlarında yapılan satışlarda kesin satış bedeli.

Matraha dahil olan unsurlar :

MADDE 27. — Aşağıda yazılı unsurlar matraha dahildir :

a) Teslim alanın gösterdiği yere kadar satıcı tarafından yapılan taşıma, yükleme ve boşaltma giderleri,

b) Ambalaj giderleri, sigorta, komisyon ve benzeri gider karşılıkları ile vergi, resim, harç, pay, fon karşılığı gibi unsurlar,

c) Vade farkı, fiyat farkı, faiz, prim gibi çeşitli gelirler ile servis ve benzer adlar altında sağlanan her türlü menfaat, hizmet ve değerler.

Matraha dahil olmayan unsurlar :

MADDE 28. — Aşağıda yazılı unsurlar matraha dahil değildir :

a) Teslim ve hizmet işlemlerinde fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen ticarî teamüllere uygun miktardaki iskontolar,

b) Hesaplanan katma değer vergisi.

Döviz ile yapılan işlemler :

MADDE 29. — Bedelin döviz ile hesaplanması halinde döviz, vergiyi doğuran olayın meydana geldiği andaki cari kur üzerinden Türk parasına çevrilir. Cari kuru belli olmayan dövizlerin Türk parasına çevrilmesine ilişkin esasları Maliye ve Gümrük Bakanlığı belirler.

Uluslararası yük ve yolcu taşımalarında matrah:

MADDE 22. — İkametgâhı, kanunî merkezi ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından yabancı ülkeler ile Türkiye arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılıkta şahıs ve ton başına kilometre itibariyle yurt içi emsalleri göz önüne alınmak suretiyle matrah tespitine Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

Özel matrah şekilleri:

MADDE 23. — Özel matrah şekilleri şunlardır:

a) Spor - Toto oyununda ve Millî Piyango dahil her türlü piyangoda, oyuna ve piyangoya katılma bedeli,

b) At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunlarında bu yarış ve oyunlara katılma karşılığında alınan bedel ile bunların icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel,

c) Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler, maçlar ve yarışlar ve yarışmalar tertiplenmesi ve gösterilmesinde bunların icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel ile bu mahallerde yapılan teslim ve hizmetlerin bedeli,

d) Gümrük depolarında ve müzayede salonlarında yapılan satışlarda kesin satış bedeli,

Matraha dahil olan unsurlar:

MADDE 24. — Tasarının 27 nci maddesi 24 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Matraha dahil olmayan unsurlar:

MADDE 25. — Tasarının 28 inci maddesi 25 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Döviz ile yapılan işlemler:

MADDE 26. — Tasarının 29 uncu maddesi 26 ncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Emsal bedeli ve emsal ücreti :

MADDE 30. — 1. Bedeli bulunmayan veya bilinmeyen işlemler ile bedelin mal, menfaat, hizmet gibi paradan başka değerler olması halinde matrah işlemin mahiyetine göre emsal bedeli veya emsal ücretidir.

2. Bedelin emsal bedeline veya emsal ücretine göre açık bir şekilde düşük olduğu ve bu düşüklüğün mükellefçe haklı bir sebeple açıklanamadığı hallerde de, matrah olarak emsal bedeli veya emsal ücreti esas alınır.

3. Emsal bedeli ve emsal ücreti Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tespit olunur.

4. Katma değer vergisi uygulaması bakımından emsal bedelin tayininde genel idare giderleri ve genel giderlerden mamule düşen hissenin bedele katılması mecburidir.

5. Serbest meslek faaliyetleri için ilgili meslek teşekküllerince tespit edilmiş bir tarife varsa, hizmetin bedeli, bu tarifede gösterilen ücretten düşük olamaz.

İKİNCİ BÖLÜM
Nispet

Nispet :

MADDE 31. — Katma değer vergisinin nispeti vergiye tabi her işlem için % 10'dur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İndirim

Vergi indirimi :

MADDE 32. — 1. Mükellefler, yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, faaliyetlerine ilişkin olarak aşağıdaki vergileri indirebilirler :

a) Kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisi,

b) İthal olunan mal ve hizmetler dolayısıyla ödenen katma değer vergisi,

2. Bir vergilendirme döneminde indirilecek katma değer vergisi toplamı, mükellefin vergiye tabi işlemleri dolayısıyla hesaplanan katma değer vergisi toplamından fazla olduğu takdirde, aradaki fark sonraki dönemlere devrolunur, iade edilmez.

3. Maliye ve Gümrük Bakanlığı vergi indirimi uygulamasında doğabilecek aksaklıkları, vergi mükerrerliğine ve vergi muafiyetine meydan vermeyecek şekilde, bu Kanunun anailkelerine uygun olarak gidermeye ve indirimle ilgili usul ve esasları düzenlemeye yetkilidir.

İndirilemeyecek katma değer vergisi :

MADDE 33. — Aşağıdaki vergiler mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden indirilemez :

a) Vergiye tabi olmayan veya vergiden istisna edilmiş bulunan malların teslimi ve hizmet ifası ile ilgili alış vesikalarında gösterilen veya bu mal ve hizmetlerin maliyetleri içinde yer alan katma değer vergisi,

b) İşletmeye ait binek otomobillerinin alış vesikalarında gösterilen katma değer vergisi,

c) Zayi olan malların alış vesikalarında gösterilen katma değer vergisi,

d) Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarına göre kazancın tespitinde indirimi kabul edilmeyen giderler dolayısıyla ödenen katma değer vergisi.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Emsal bedeli ve emsal ücreti:

MADDE 27. — Tasarının 30 uncu maddesi 27 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
Nispet

Nispet:

MADDE 28. — Tasarının 31 inci maddesi 28 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İndirim

Vergi indirimi:

MADDE 29. — Tasarının 32 nci maddesi 29 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

İndirilemeyecek Katma Değer Vergisi :

MADDE 30. — Tasarının 33 üncü maddesi 30 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Amortismana tabi iktisadî kıymetlere ait indirim :

MADDE 34. — 1. Amortismana tabi iktisadî kıymetlerin katma değer vergisi, bunların aktife girdiği veya kullanılmaya başlandığı vergilendirme döneminden itibaren, 5 yıl içinde ve beş eşit miktarda bu bölümdeki esaslar dairesinde indirim konusu yapılır.

2. Yatırımların teşviki amacıyla sektör veya mal grupları itibariyle Bakanlar Kurulu, bu süreleri azaltmaya yetkilidir. Ancak, bu iktisadî kıymetlerin en az beş yıl işletmede kullanılması şarttır. Bu iktisadî kıymetlerin beş yıldan daha kısa bir süre içinde satılması, işletmeden çekilmesi, işletme dışı amaçlarla kullanılmaya başlanılması halinde indirim konusu yapılan vergi düzeltilir.

İstisna edilmiş işlemlerde indirim :

MADDE 35. — Bu Kanunun 14 ve 16 ncı maddelerinde vergiden istisna edilmiş bulunan işlemlerle ilgili fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisi, mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanacak katma değer vergisinden indirilir. Vergiye tabi işlemlerin mevcut olmaması veya hesaplanan verginin indirilecek vergiden az olması hallerinde indirilemeyen katma değer vergisi, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit edilecek esaslara göre bu işlemleri yapanlara iade olunur.

Kısmî vergi indirimi :

MADDE 36. — 1. Bu Kanuna göre indirim hakkı tanınan işlemlerle indirim hakkı tanınmayan işlemlerin bir arada yapılması halinde, fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisinin ancak indirim hakkı tanınan işlemlere isabet eden kısmı indirim konusu yapılır.

2. Kısmî vergi indirimine ilişkin usul ve esaslar ile indirim emsallerini tespite Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

İndirimin belgelendirilmesi :

MADDE 37. — 1. Yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisi, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinden ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanunî defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebilir.

2. Katma değer vergisinin fatura ve benzeri vesikalarda ayrıca gösterilmesine gerek görülmeyen işlemlerde vergi indiriminin nasıl belgelendirileceği Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit olunur.

Matrah ve indirim miktarlarının değişmesi :

MADDE 38. — Malların iade edilmesi, işlemin gerçekleşmemesi, işlemden vazgeçilmesi veya sair sebeplerle matrahta değişiklik vukubulduğu hallerde, vergiye tabi işlemleri yapmış olan mükellef bunlar için borçlandığı vergiyi; bu işlemlere muhatap olan mükellef ise indirme hakkı bulunan vergiyi değişikliğin mahiyetine uygun şekilde ve değişikliğin vukubulduğu dönem içinde düzeltir. Şu kadar ki, iade olunan malların fiilen işletmeye girmiş olması ve bu girişin defter kayıtları ile beyannamede gösterilmesi şarttır.

Yetki :

MADDE 39. — Bakanlar Kurulu indirim hakkını kısmen veya tamamen kaldırmaya veya yeniden koymaya ve bu şekilde indirim hakkı kısıtlanan mal veya hizmetleri belirlemeye yetkilidir.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Amortismana tabi iktisadî kıymetlere ait indirim:

MADDE 31. — Tasarının 34 üncü maddesi 31 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

İstisna edilmiş işlemlerde indirim:

MADDE 32. — Bu Kanunun 11, 13, 14 ve 15 inci maddeleri uyarınca vergiden istisna edilmiş bulunan işlemlerle ilgili fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen Katma Değer Vergisi, mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanacak Katma Değer Vergisinden indirilir. Vergiye tabi işlemlerin mevcut olmaması veya hesaplanan verginin indirilecek vergiden az olması hallerinde indirilemeyen Katma Değer Vergisi, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit edilecek esaslara göre bu işlemleri yapanlara iade olunur.

Kısmî vergi indirimi:

MADDE 33. — 1. Bu Kanuna göre indirim hakkı tanınan işlemlerle indirim hakkı tanınmayan işlemlerin bir arada yapılması halinde, fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisinin ancak indirim hakkı tanınan işlemlere isabet eden kısmı indirim konusu yapılır.

2. Kısmî vergi indirimine ilişkin usul ve esasları tespite Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

İndirimin belgelendirilmesi:

MADDE 34. — Tasarının 37 nci maddesi 34 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Matrah ve indirim miktarlarının değişmesi:

MADDE 35. — Tasarının 38 inci maddesi 35 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yetki:

MADDE 36. — Tasarının 39 uncu maddesi 36 ncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

ÜÇÜNCÜ KISIM
Verginin Tarhı ve Ödenmesi

BİRİNCİ BÖLÜM
Vergilendirme Usulleri

Gerçek usulde vergilendirme :

MADDE 40. — Aksine hüküm buulnmadıkça mükellefler gerçek usulde vergilendirilirler.

Götürü usulde vergilendirme :

MADDE 41. — 1. Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü usulde tespit edilen ticaret ve serbest meslek erbabı ile, kazançları götürü gider usulüne göre tespit edilen çiftçiler götürü usulde vergilendirilirler.

2. Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü usulde tespit edilen ticaret ve serbest meslek erbabının katma değer vergisi, her türlü mal ve hizmet alışları ile giderleri toplamına % 13 oranının uygulanması suretiyle bulunacak miktardan, alış ve giderlerine ait belgelerde gösterilen katma değer vergisinin indirilmesi suretiyle hesaplanır.

3. Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü gider usulüne göre tespit edilen çiftçilerin katma değer vergisi, gelir vergisi tarhına esas matrahları üzerinden hesaplanır.

4. Götürü usule tabi katma değer vergisi mükelleflerinin yıllık katma değer vergisi, Gelir Vergisi Kanununa göre, götürü olarak belirlenen gelir vergisi matrahlarının % 10 tutarından az olamaz.

İKİNCİ BÖLÜM
Vergilendirme Dönemi ve Beyan Esası

Vergilendirme dönemi :

MADDE 42. — 1. Katma Değer Vergisinde vergilendirme dönemi, faaliyet gösterilen takvim yılının üçer aylık dönemleridir. Ancak, Maliye ve Gümrük Bakanlığı mükelleflerin yıllık gayri safi hâsılatlarına göre üç aylık vergilendirme dönemi yerine birer aylık vergilendirme dönemi tespit etmeye yetkilidir.

2. Aşağıdaki hallerde vergilendirme dönemi :

a) Götürü usulde vergilendirilen mükellefler için bir takvim yılı,

b) Vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar için bir ay,

c) İthalat, transit ve Türkiye ile yabancı ülkeler arasındaki taşımacılık işlerinde gümrük hattından geçildiği andır.

3. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, mükellefleri gruplar içinde toplamaya ve gruplar için vergilendirme dönemlerinin başlangıç aylarını tespit etmeye yetkilidir. Bu takdirde üçer aylık dönemlerin aynı takvim yılı içinde olması şartı aranmaz.

Beyan esası :

MADDE 43. — 1. Katma Değer Vergisi, bu kanunda aksine hüküm bulunmadıkça mükelleflerin yazılı beyanları üzerine tarholunur.

2. Bu kanunun 12 nci maddesinde belirtilen hallerde bu beyan, vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar tarafından yapılır.

3. Herhangi bir vergilendirme döneminde vergiye tabi işlemleri bulunmayan mükellefler de beyanname vermek mecburiyetindedirler.

4. İthalatta alınan Katma Değer Vergisi, gümrük giriş beyannamesindeki beyan üzerine, gümrük giriş beyannamesi verilmeyen haller ve motorlu kara taşıtları ile Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan yük

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

DÖRDÜNCÜ KISIM
Verginin Tarhı ve Ödenmesi

BİRİNCİ BÖLÜM
Vergilendirme Usulleri

Gerçek usulde vergilendirme:

MADDE 37. — Tasarının 40 ıncı maddesi 37 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Götürü usulde vergilendirme:

MADDE 38. — 1. Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü usulde tespit edilen ticaret ve serbest meslek erbabı ile, kazançları götürü gider usulüne göre tespit edilen çiftçiler götürü usulde vergilendirilirler.

2. Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü usulde tespit edilen ticaret ve serbest meslek erbabının Katma Değer Vergisi, her türlü mal ve hizmet alışları ile giderleri toplamına % 13 oranının uygulanması suretiyle bulunacak miktardan, alış ve giderlerine ait belgelerde gösterilen Katma Değer Vergisinin indirilmesi suretiyle hesaplanır.

3. Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü gider usulüne göre tespit edilen çiftçilerin Katma Değer Vergisi, Gelir Vergisi Kanununa göre tespit edilen safi kazançları üzerinden hesaplanır.

4. Götürü usule tabi Katma Değer Vergisi mükelleflerinin yıllık Katma Değer Vergisi, Gelir Vergisi Kanununa göre götürü olarak belirlenen safi kazançlarının % 10'undan az olamaz.

İKİNCİ BÖLÜM
Vergilendirme Dönemi ve Beyan Esası

Vergilendirme dönemi :

MADDE 39. — Tasarının 42 nci maddesi 39 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Beyan Esası :

MADDE 40. — 1. Katma Değer Vergisi, bu Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça mükelleflerin yazılı beyanları üzerine tarhlolunur.

2. Bu Kanunun 9 uncu maddesinde belirtilen hallerde bu beyan, vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar tarafından yapılır.

3. Herhangi bir vergilendirme döneminde vergiye tabi işlemleri bulunmayan mükellefler de beyanname vermek mecburiyetindedirler.

4. İthalatta alınan Katma Değer Vergisi, gümrük giriş beyannamesindeki beyan üzerine, gümrük giriş beyannamesi verilmeyen haller ve motorlu kara taşıtları ile Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

ve yolcu taşımaları ile transit taşımalara ait Katma Değer Vergisi mükelleflerin yapacakları özel beyan üzerine tarholunur. Bu fıkra hükmüne göre tarhiyata esas alınacak beyannamelerde, vergi matrahının unsurları ile vergi oranının açıkça gösterilmesi gereklidir.

Beyanname verme zamanı :

MADDE 44. — 1. Mükellefler ve vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar Katma Değer Vergisi beyannamelerini, vergilendirme dönemini takibeden ayın 25 inci günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine vermekle yükümlüdürler.

2. Katma Değer Vergisi beyanının gümrük giriş beyannamesi veya özel beyanname ile yapılması gerektiği hallerde bu beyannameler vergi mükellefiyetinin başladığı anda ilgili gümrük idaresine verilir.

3. Götürü usule tabi Katma Değer Vergisi mükellefleri beyannamelerini Gelir Vergisinin tarh dönemi içerisinde verirler.

Beyannamelerin şekil ve muhtevası :

MADDE 45. — Katma Değer Vergisi beyannamelerinin şekil ve muhtevası ile gümrük giriş beyannamelerinde Katma Değer Vergisine ilişkin olarak yer alacak bilgiler Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit ve tanzim olunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Tarh İşlemleri

Tarh yeri :

MADDE 46. — 1. Katma Değer Vergisi, mükellefin iş yerinin bulunduğu yer vergi dairesince tarholunur.

2. Mükellefin, ayrı ayrı vergi dairelerinin faaliyet bölgelerinde iş yerleri varsa, Katma Değer Vergisi, Gelir ve Kurumlar Vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairesi tarafından tarholunur.

3. Gayrimenkul teslimlerinde mükellefin istemi halinde, Katma Değer Vergisi beyan üzerine gayrimenkulün bulunduğu yer vergi dairesince tarholunur.

4. İthalde alınan Katma Değer Vergisi ilgili gümrük idaresince tarholunur.

5. İkametgâhı, iş yeri, kanunî merkez veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından motorlu kara taşıtlarıyla Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılığa ait Katme Değer Vergisi de, ilgili gümrük idaresince tarholunur.

6. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, faaliyetin gereğini göz önünde tutar mükellefin müracaatı üzerine veya re'sen tarh yerini tayin etmeye yetkilidir.

Tarhiyatın muhatabı :

MADDE 47. — Katma Değer Vergisi, bu vergiyle mükellef gerçek veya tüzelkişiler adına tarholunur.

Şu kadar ki :

a) Adi ortaklıklarda, verginin ödenmesinden müteselsilen sorumlu olmak üzere, ortaklardan herhangi biri,

b) Türkiye'de yerleşmiş olmayan gerçek kişiler ile kanunî merkez veya iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye içinde bulunmayan tüzelkişilerde, bu kanuna göre vergi kesintisi yapmakla sorumlu kişi; vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulan bir şahsın bulunamaması halinde, mükellefin Türkiye'deki daimî temsilcisi, Türkiye'de birden fazla temsilcisinin mevcudiyeti halinde mükellefin tayin edeceği temsilci; tarhiyat tarihine kadar böyle bir tayin yapılmamışsa temsilcilerden herhangi birisi, daimî temsilci mevcut değilse işlemleri mükellef adına yapanlar,

Tarhiyata muhatap tutulurlar.

yük ve yolcu taşımaları ile transit taşımalara ait Katma Değer Vergisi mükelleflerin yapacakları özel beyan üzerine tarholunur. Bu fıkra hükmüne göre tarhiyata esas alınacak beyannamelerde, vergi matrahının unsurları ile vergi oranının açıkça gösterilmesi gereklidir.

Beyanname verme zamanı :

MADDE 41. — Tasarının 44 üncü maddesi 41 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Beyannamelerin şekil ve muhtevası :

MADDE 42. — Tasarının 45 inci maddesi 42 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Tarh İşlemleri

Tarh yeri :

MADDE 43. — 1. Katma Değer Vergisi, mükellefin iş yerinin bulunduğu yer vergi dairesince tarholunur.

2. Mükellefin, ayrı ayrı vergi dairelerinin faaliyet bölgelerinde iş yerleri varsa, Katma Değer Vergisi, gelir veya Kurumlar Vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairesi tarafından tarholunur.

3. Gayrimenkul teslimlerinde mükellefin istemi halinde, Katma Değer Vergisi beyan üzerine gayrimenkulün bulunduğu yer vergi dairesince tarholunur.

4. İthalde alınan katma değer vergisi ilgili gümrük idaresince tarholunur.

5. İkametgâhı, kanunî merkezi ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından motorlu kara taşıtlarıyla Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılığa ait Katma Değer Vergisi de, ilgili gümrük idaresince tarholunur.

6. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, faaliyetin gereğini göz önünde tutarak mükellefin müracaatı üzerine veya resen tarh yerini tayin etmeye yetkilidir.

Tarhiyatın muhatabı :

MADDE 44. — Tasarının 47 nci maddesi 44 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Tarh zamanı :

MADDE 48. — Katma Değer Vergisi beyannamenin verildiği günde, beyanname posta ile gönderilmişse, vergiyi tarh edecek daireye geldiği tarihi takibeden yedi gün içinde tarhedilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Verginin Ödenmesi

Verginin ödenmesi :

MADDE 49. — 1. Beyanname vermek mecburiyetinde olan mükellefler ile vergi kesmekle sorumlu tutulanlar, bir vergilendirme dönemine ait Katma Değer Vergilerini beyanname verme süresi içinde ödemeye mecburdurlar.

2. İthalde alınan Katma Değer Vergisi, Gümrük Vergisi ile birlikte ve aynı zamanda ödenir.

3. Gümrük Vergisine tabi olmayan ithalata ve ikametgâhı, işyeri, kanunî merkez veya iş merkezi yurt dışında bulunanlar tarafından motorlu kara taşıtları ile Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılığa ait Katma Değer Vergisi, bu işlemlere ait özel beyannamelerin verilme süresi içinde ödenir.

4. Beyanname vermek mecburiyetinde olmayan mükelleflerin Katma Değer Vergisi, tarh süresi içinde ödenir.

5. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, işlemin mahiyetini göz önünde tutarak Katma Değer Vergisinin işlemden önce ödenmiş olması şartını koymaya yetkilidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Gümrük İdarelerince Alınan Katma Değer Vergisine İlişkin Hükümler

Gümrük makbuzu :

MADDE 50. — İthal sırasında alınan Katma Değer Vergisi gümrük makbuzunda ayrıca gösterilir.

Düzeltme işlemleri :

MADDE 51. — Bu kanuna göre vergisi ödenmeden veya eksik ödenerek yurda sokulan eşyaların hiç alınmamış veya eksik alınmış Katma Değer Vergileri hakkında Gümrük Kanunundaki esaslara göre işlem yapılır.

Teminatlı işlemler :

MADDE 52. — Gümrük Kanunu ile diğer kanunlar gereğince Gümrük Vergisi teminata bağlanarak işlem gören her türlü madde ve kıymetlere ait Katma Değer Vergisi de aynı usule tabi tutulabilir.

Muhatap :

MADDE 53. — 1. Gümrükte tarhedilen Katma Değer Vergisi, tarh sırasında hazır bulunan mükellefe, kanunî temsilcisine, adına hareket eden komisyoncusu ile gümrük veya geçiş işlemine mutahap olanlara tebliğ edilir.

2. Bu tebliğ üzerine açılacak davalar için Gümrük Vergisinin tabi olduğu usul ve esaslar uygulanır.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Tarh zamanı :

MADDE 45. — Tasarının 48 inci maddesi 45 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Verginin Ödenmesi

Verginin ödenmesi :

MADDE 46. — 1. Beyanname vermek mecburiyetinde olan mükellefler ile vergi kesmekle sorumlu tutulanlar, bir vergilendirme dönemine ait katma değer vergilerini beyanname verme süresi içinde ödemeye mecburdurlar.

2. İthalde alınan katma değer vergisi, gümrük vergisi ile birlikte ve aynı zamanda ödenir.

3. Gümrük vergisine tabi olmayan ithalata ve ikametgâhı, kanunî merkezi ve iş merkezi yurt dışında bulunanlar tarafından motorlu kara taşıtlarıyla Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılığa ait katma değer vergisi, bu işlemlere ait özel beyannamelerin verilme süresi içinde ödenir.

4. Beyanname vermek mecburiyetinde olmayan mükelleflerin katma değer vergisi, tarh süresi içinde ödenir.

5. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, işlemin mahiyetini göz önünde tutarak katma değer vergisinin işlemden önce ödenmiş olması şartını koymaya yetkilidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Gümrük İdarelerince Alınan Katma Değer Vergisine İlişkin Hükümler

Gümrük makbuzu :

MADDE 47. — Tasarının 50 nci maddesi 47 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Düzeltme işlemleri :

MADDE 48. — Tasarının 51 inci maddesi 48 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Teminatlı işlemler :

MADDE 49. — Gümrük Kanunu ile diğer kanunlar gereğince gümrük vergisi teminata bağlanarak işlem gören her türlü madde ve kıymetlere ait katma değer vergisi de aynı usule tabi tutulur.

Muhatap :

MADDE 50. — Tasarının 53 üncü maddesi 50 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Matrah farklarına uygulanacak işlemler :

MADDE 54. — Mükelleflerin ithalde beyan ettikleri matrahla tahakkuk veya inceleme yapanların veyahut teftişe yetkili kılınanların buldukları matrahlar üzerinden hesaplanan vergi farkları hakkında Gümrük Kanunu uyarınca Gümrük Vergisindeki esaslar dairesinde ceza uygulanır.

Maktu vergi :

MADDE 55. — Gümrük Vergisinin maktuen alındığı hallerde, tek ve maktu tarife, ithalde alınacak Katma Değer Vergisi de dahil edilmek suretiyle tespit olunur.

DÖRDÜNCÜ KISIM
Usul Hükümleri

Fatura ve benzeri vesika düzenlenmesi :

MADDE 56. — Bu Kanunda geçen fatura ve benzeri vesikalar tabiri Vergi Usul Kanununda düzenlenen vesikaları ifade eder.

Kayıt düzeni :

MADDE 57. — Katma Değer Vergisi mükellefleri, tutulması mecburî defter kayıtlarını bu verginin hesaplanmasına ve kontrolüne imkân verecek şekilde düzenlerler.

Bu kayıtlarda en az aşağıdaki hususların açıkça gösterilmesi şarttır :

a) Vergi konusu işlemlerin mahiyeti, vergisiz tutarları, hesaplanan vergi, indirilebilir vergi miktarları,

b) Vergiden istisna edilen işlemlerin, indirim hakkı tanınan ve tanınmayanlara göre mahiyeti ve ayırımı ile hesaplanan indirilebilir vergi miktarı,

c) İndirim konusu yapılamayacak işlemlerin niteliği ve bu işlemlerle ilgili vergi miktarları,

d) Matrah ve indirim miktarlarındaki değişmelerle, ödenen, terk edilen ve iade olunan vergiler.

2. Emtia üzerine iş yapanlar, emtia envanterinde veya envanter defterinde, dönem sonunda mevcut emtiayı Katma Değer Vergisine tabi olan ve olmayanlar itibariyle tefrik edip göstermeye mecburdurlar.

Vergi teminatı :

MADDE 58. — Mükelleflerin fabrika, imalathane, ticarethane, şube, satış mağazası ve depolarında mevcut ilk madde, yarı mamul ve mamul madde stokları, üçüncü şahıslara satılmış veya rehnedilmiş olsa dahi, Katma Değer Vergisi ile zam ve cezalarının teminatı hükmünde olup, bedellerinden ilk önce sözü edilen hazine alacağı tahsil olunur.

BEŞİNCİ KISIM
Çeşitli Hükümler

Asgarî randıman oranları ve birim satış bedelleri :

MADDE 59. — 1. Maliye ve Gümrük Bakanlığı; imal ve inşa işlerinde, hammadde, yardımcı madde, enerji, işçilik ve benzeri ölçüleri esas alarak belli iş ve sanat kolları itibariyle asgarî randıman oranları tespit etmeye, alım - satım ve hizmet işlerinde ise asgarî birim satış bedellerini belirlemeye yetkilidir.

2. Mükelleflerin Katma Değer Vergisi, bu oranlara ve birim satış bedellerine göre hesaplanacak Katma Değer Vergisinden aşağı olamaz.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Matrah farklarına uygulanacak işlemler :

MADDE 51. — Tasarının 54 üncü maddesi 51 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Maktu vergi :

MADDE 52. — Tasarının 55 inci maddesi 52 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ KISIM
Usul Hükümleri

Fatura ve benzeri vesika düzenlenmesi :

MADDE 53. — Tasarının 56 ncı maddesi 53 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Kayıt düzeni :

MADDE 54. — 1. Katma değer vergisi mükellefleri, tutulması mecburî defter kayıtlarını bu verginin hesaplanmasına ve kontrolüne imkan verecek şekilde düzenlerler.

Bu kayıtlarda en az aşağıdaki hususların açıkca gösterilmesi şarttır :

a) Vergi konusu işlemlerin mahiyeti, vergisiz tutarları, hesaplanan vergi, indirilebilir vergi miktarları,

b) Vergiden istisna edilen işlemlerin, indirim hakkı tanınan ve tanınmayanlara göre mahiyeti ve ayırımı ile hesaplanan indirilebilir vergi miktarı,

c) İndirim konusu yapılamayacak işlemlerin niteliği ve bu işlemlerle ilgili vergi miktarları,

d) Matrah ve indirim miktarlarındaki değişmelerle, ödenen, terkin edilen ve iade olunan vergiler.

2. Emtia üzerine iş yapanlar, emtia envanterinde veya envanter defterinde, hesap dönemi sonunda mevcut emtiayı katma değer vergisine tabi olan ve olmayanlar itibariyle tefrik edip göstermeye mecburdurlar.

Vergi teminatı :

MADDE 55. — Tasarının 58 inci maddesi 55 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

ALTINCI KISIM
Çeşitli Hükümler

Asgarî randıman oranları ve birim satış bedelleri :

MADDE 56. — Tasarının 59 uncu maddesi 56 ncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Verginin etikette gösterilme mecburiyeti :

MADDE 60. — 1. Perakende satışı yapılan mallara ait etiketlerde, Katma Değer Vergisinin satış fiyatına dahil olup olmadığı açıkca belirtilir. Vergi satış fiyatından hariç ise bunun miktarı ayrıca gösterilir.

2. Katma Değer Vergisinin fatura ve benzeri vesikalarda ayrıca gösterilmesine gerek görülmeyen işlemlerde yukardaki hüküm uygulanmaz.

Verginin gider kaydedilemeyeceği :

MADDE 61. — Mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan Katma Değer Vergisi ile mükellefçe indirilebilecek Katma Değer Vergisi, Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahlarının tespitinde gider olarak kabul edilmez.

Kanunların uygulama alanı :

MADDE 62. — Bu kanunla yürürülükten kaldırılan vergilerle ilgili olarak Vergi Usul Kanunu ile diğer kanunlarda yer alan ve bu kanuna aykırı olmayan hükümler; Katma Değer Vergisi bakımından da geçerli sayılır.

BİRİNCİ BÖLÜM
Kaldırılan Hükümler

Kaldırılan hükümler :

MADDE 63. — 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu (Banka ve Sigorta Muameleleri Vergileri hariç)
b) 2456 sayılı İşletme Vergisi Kanunu,

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Verginin etikette gösterilme mecburiyeti :

MADDE 57. — 1. Perakende satışı yapılan mallara ait etiketlerde, katma değer vergisinin satış fiyatına dahil olup olmadığı açıkça belirtilir. Vergi satış fiyatından hariç ise bunun miktarı ayrıca gösterilir.

2. Katma Değer Vergisinin fatura ve benzeri vesikalarda ayrıca gösterilmesine gerek görülmeyen işlemlerde yukardaki hüküm uygulanmaz.

Verginin gider kaydedilemiyeceği :

MADDE 58. — Tasarının 61 inci maddesi 58 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Kanunların uygulama alanı :

MADDE 59. — Tasarının 62 nci maddesi 59 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Ek vergi :

MADDE 60. — 1. Aşağıda yazılı malların ithali veya imalatçıları tarafından teslimi hizalarında gösterilen nisbetlerde ek vergiye tabidir.

a) Tütün mamülleri (sigara, puro, pipo tütünleri, kıyılmış tütün, enfiye, tömbeki ve benzeri) % 50

b) Her türlü alkollü içkiler (Tabiî köpüren şarap ile vermut ve kınakına şarabı dahil, sair şarap ve bira hariç) % 50

c) Sair şaraplar ve bira % 15

d) Her türlü alkolsüz içkiler ve özütler (sade gazoz ve meyva suları hariç) % 15

2. Ek verginin matrahı, Katma Değer Vergisi ve ek vergi hariç Katma Değer Vergisi matrahını oluşturan unsurlardan teşekkül eder.

3. Ek verginin tarh, tahakkuk ve ödenmesi ile vergilendirmeye ilişkin diğer hususlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.

4. İthali veya dahilde teslimi ek vergiye tabi tutulmuş maddelerden yapılan mamul madde ayrıca ek vergiye tabi tutulmaz.

5. Ek vergi Katma Değer Vergisinden indirilemez.

6. Mükellefler satış faturalarında ek vergiyi ayrıca göstermeye mecburdurlar. İthal sırasında ödenen ek vergi ise, gümrük makbuzlarında ayrıca gösterilir.

7. Ek vergiye tabi malların vergi nispetlerinin her birini ayrı ayrı sıfıra kadar indirmeye veya kanunî seviyelerine kadar çıkarmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

8. Bu maddenin 1 numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentlerine göre alınan ek verginin % 30'u ile (c) ve (d) bentlerine göre alınan ek verginin % 100'ü tahsilini takip eden ay içinde Toplu Konut Fonuna gelir olarak aktarılır. Bu konudaki usul ve esaslar Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından tespit edilir.

BİRİNCİ BÖLÜM
Kaldırılan Hükümler

Kaldırılan hükümler :

MADDE 61. — a) 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu (Banka ve sigorta muameleleri vergilerine ilişkin hükümleri hariç)

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

c) 1318 sayılı Finansman Kanununun Spor - Toto Vergisine ilişkin hükümleri,

d) 6747 sayılı Kanunun Şeker İstihkak Vergisine ilişkin hükümleri,

Yürürlükten kaldırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Geçiş Hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1. — Telafi Edici Vergilendirme Usulü :

1. Maliye ve Gümrük Bakanlığı perakende mal satışı ile uğraşan mükelleflerden belirleyeceği iş gruplarına veya sektörlere dahil olanları telafi edici vergilendirme usulüyle vergilendirmeye yetkilidir.

2. Telafi edici vergilendirme usulünde Katma Değer Vergisi, mal alış bedellerine mal alışları sırasında % 13 nihaî vergi nispeti uygulanmak suretiyle hesaptanır.

3. Bu usule tabi mükellefler, mal ve hizmet satışları dolayısıyla, Katma Değer Vergisi uygulamazlar. Bu mükelleflerden mal ve hizmet satın alanların, bu alışları için vergi indirimi hakları yoktur.

4. Bu usule tabi tutulan mükellefler dilediklerî takdirde, genel esaslara göre Katma Değer Vergisine tabi tutulurlar.

5. Bu usul, kanunun yürürlük tarihinden sonra gelen 10 yıl süre ile uygulanabilir.

GEÇİCİ MADDE 2. — 1. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce fatura veya benzeri belge düzenlenmiş veya ödeme yapılmış olmakla beraber, bu belge veya ödeme ile ilgili işlemler kanunun yürürlüğünden sonra yapılmış ise, işlemin tamamı hakkında bu kanun hükümleri uygulanır.

2. Birden fazla takvim yılına sirayet eden her türlü taahhüt işlerinin, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ifa edilen kısmı, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit olunacak usul ve esaslara göre vergiye tabi tutulur.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu Kanunun yürürlüğünden önce yapılmış olup, yürürlükten sonraki döneme de sirayet eden kiralama sözleşmelerinde, kira bedeli peşin tahsil edilmiş olsa bile, kanunun yürürlük tarihinden sonraki süreye isabet eden kira bedeli Katma Değer Vergisine tabidir. Bu süreye ait kira bedelinin Kanunun yürürlüğünden önce tahsil edilmiş olması halinde, bu bedele ait Katma Değer Vergisinin ne şekilde ödeneceği Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit edilir.

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu Kanuna göre teslim veya ithali Katma Değer Vergisine tabi olan ve stok mal olarak beyan edilmiş bulunan mallara ait veya bünyelerinde yer alan istihsal vergisinin aşağıda belirtilen kısmı, ilk vergilendirme dönemlerine ait Katma Değer Vergisinden eşit miktarlarda indirilir :

a) İstihsal vergisi mükellefleri tarafından stok olarak beyan edilen Katma Değer Vergisine tabi mallar :

aa) İstihsal vergisine tabi ilk, yardımcı ve ambalaj maddelerinin ithali veya doğrudan doğruya amil veya müstahsillerinden satın alınması suretiyle imal edilen mamullerin (bb ait bendine girenler hariç) bünyesine girmiş olan ve bu maddelerin alış faturalarında veya gümrük makbuzlarında ayrıca gösterilmiş bulunan İstihsal Vergisinin % 20 si,

bb) (aa) Alt bendine girenlerle, ilk madde ve yardımcı maddeleri için İstihsal Vergisi ödenmemiş İstihsal Vergisine tabi maddelerden, satılmak üzere komisyonculara, konsinyasyon suretiyle iş yapanlara, filyal, şube ve satış mağazalarına gönderilmiş olanlar için 6802 sayılı Kanunun 3/c maddesine göre evvelce emsal satış bedeli üzerinden ödenmiş İstihsal Vergisinin % 20 si. (İndirim hakkı, satılmak üzere filyalere gönderilen mallar için filyalerce, diğerlerine gönderilen mallarda ise, amil veya müstahsillerince uygulanır.)

cc) Aynı işletmede imal olunmuş vergiye tabi maddelerden vücuda getirilen vergiye tabi olmayan mallar için dahili sarf beyannamesi üzerinden tahakkuk etmiş verginin % 20 si.

b) İstihsal vergisi mükellefi olmayanlar tarafından stok olarak beyan edilen Katma Değer Vergisine tabi mallar :

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

b) 2456 sayılı İşletme Vergisi Kanunu,

1318 sayılı Finansman Kanununun Spor-Toto Vergisine ilişkin hükümleri,

d) 6747 sayılı Kanunun Şeker İstihlak Vergisine ilişkin hükümleri, yürürlükten kaldırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Geçiş Hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1. — Tasarının geçici 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2. — 1. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce fatura veya benzeri belge düzenlenmiş veya ödeme yapılmış olmakla beraber, bu belge veya ödeme ile ilgili işlemler kanunun yürürlüğünden sonra yapılmış ise, işlemin tamamı hakkında bu kanun hükümleri uygulanır.

2. Birden fazla takvim yılına sirayet eden her türlü inşaat ve taahhüt işlerinin, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ifa edilen kısmı, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit olunacak usul ve esaslara göre vergiye tabi tutulur.

GEÇİCİ MADDE 3. — Tasarının geçici 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 4. — 1. Bu kanuna göre teslim veya ithali Katma Değer Vergisine tabi olan ve stok mal olarak beyan edilmiş olan mallara ait veya bünyelerinde yer alan İstihsal Vergisi bu malların teslimini takibeden ilk vergilendirme döneminde ödenecek Katma Değer Vergisinden indirilir.

2. Bu maddeye göre yapılacak indirime ait usul ve esaslarla; stok beyannamesinin zamanına, şekil ve muhtevasına ilişkin esaslar Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından tayin olunur.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

aa) İstihsal vergisine tabi maddelerin ithali veya doğrudan doğruya amil veya müstahsillerinden satın alınması suretiyle ödenmiş bulunan ve alış faturalarında veya gümrük makbuzlarında ayrıca gösterilen istihsal Vergisinin % 20 si,

bb) İstihsal Vergisine tabi ilk, yardımcı ve ambalaj maddelerinin ithali veya doğrudan doğruya amil veya müstahsillerinden satın alınması suretiyle İstihsal Vergisine tabi olmayan malların imal edilmesi halinde, mamullerin bünyesine giren ve alış faturalarında veya gümrük makbuzlarında ayrıca gösterilmiş bulunan İstihsal Vergisinin % 20 si,

c) Bu maddeye göre yapılacak indirime ait usul ve esaslarla; stok beyannamesinin zamanına, şekil ve muhtevasına ilişkin esaslar Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tayin olunur.

GEÇİCİ MADDE 5. — Bu Kanunun 5 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında yer alan teslim konusu işlemlerde, bu Kanunun yürürlüğünden sonra tahakkuk ettirilen bedeller, bunların hangi dönemlere ait olduğuna bakılmaksızın, bu tahakkukun yapıldığı dönemin matrahı olarak kabul edilir ve Katma Değer Vergisi bu bedellerin tamamı üzerinden tarholunur. Bu işlemlerden ayrıca İstihsal Vergisi alınmaz.

GEÇİCİ MADDE 6. — 1. Katma Değer Vergisi hazırlık ve uygulamasıyla ilgili harcamaları yapmak üzere 1984 - 1985 yılları Bütçe Kanunlarının Maliye ve Gümrük Bakanlığına ait (A) cetvelinin 112 Kod numaralı «Devlet Gelirlerine İlişkin Hizmetler Yönetim - Uygulama Denetim ve Yargı Hizmetleri» Programında yer alan toplam ödeneklerin yüzde yirmisine kadar kısmını bir fonda toplamaya ve her harcama kaleminden ne kadarının fona aktarılacağını belirlemeye, Maliye ve Gümrük Bakanı yetkilidir.

2. Bu fondan; bina satın alınarak veya kiralanarak yeni vergi dairelerinin kurulması, vergi dairelerinin döşenmesi, mekanizasyon, basılı kâğıtların hazırlanması ve diğer uygulama hizmetleri ile, eğitim ve tanıtma çalışmaları yapılmasına ilişkin her türlü harcamalar, 1050 ve 2886 sayılı Kanunlara ve 832 sayılı Kanunun 30 - 37 nci maddelerinde yer alan vize hükümlerine tabi olmadan yapılır.

3. Fonun kullanımına ilişkin hizmetlerde geçici olarak görevlendirileceklere yolluk yerine gerçek gider karşılığı ödeme yapılmasına ve bu hizmetlerde tam gün ya da yarım gün çalıştırılmak üzere 1984 - 1988 yıllarında geçici personel istihdamına Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

4. Katma Değer Vergisi ile ilgili basılı kâğıtların basım, depolama ve dağıtım hizmetleri Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

GEÇİCİ MADDE 5. — 1. Katma Değer Vergisi hazırlık ve uygulamasıyla ilgili harcamaları yapmak üzere 1985 yılından başlamak üzere 5 yıl süre ile Bütçe Kanunlarının Maliye ve Gümrük Bakanlığına ait (A) cetvelinin 112 kod numaralı «Devlet Gelirlerine İlişkin Hizmetler Yönetim - Uygulama, Denetim ve Yargı Hizmetleri» programında yer alan toplam ödeneklerin her yıl için % 30'una kadar kısmını bir fonda toplamaya ve her harcama kaleminden ne kadarının fona aktarılacağını belirlemeye, Maliye ve Gümrük Bakanı yetkilidir.

2. Bu fondan; bina satın alınarak veya kiralanarak yeni vergi dairelerinin kurulması, vergi dairelerinin döşenmesi, mekanizasyon, basılı kâğıtların hazırlanması ve diğer uygulama hizmetleri ile, eğitim ve tanıtma çalışmaları yapılmasına ilişkin her türlü harcamalar, 1050 ve 2886 sayılı Kanunlara ve 832 sayılı Kanunun 30-37 nci maddelerinde yer alan vize hükümlerine tabi olmadan yapılır.

3. Fonun kullanılmasına ilişkin hizmetlerde görevlendirilen personele, Bütçe Kanunları ve diğer mevzuatla sınırlı olmaksızın fazla mesai ve yolluk ödenmesine ve bu hizmetlerde çalıştırılmak üzere geçici personel istihdamına Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

4. Katma Değer Vergisi ile ilgili basılı kâğıtların basım, depolama ve dağıtım hizmetleri Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından yürütür.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Yürürlük :

MADDE 64. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu ile Maliye ve Gümrük Bakanlığına yetki veren hükümleri yayımı tarihinde, diğer hükümleri 1.1.1985 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme :

MADDE 65. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

28.4.1984

Başbakan
T. Özal

Devlet Bakanı - Başbakan Yardımcısı *İ. K. Erdem*	Devlet Bakanı *K. Oksay*	Devlet Bakanı *A. M. Yılmaz*
Devlet Bakanı *S. N. Türel*	Devlet Bakanı *A. Tenekeci*	Devlet Bakanı *İ. Özdağlar*
Devlet Bakanı *A. K. Alptemoçin*	Adalet Bakanı *M. N. Eldem*	Millî Savunma Bakanı *Z. Yavuztürk*
İçişleri Bakanı *A. Tanrıyar*	Dışişleri Bakanı *V. Halefoğlu*	Maliye ve Gümrük Bakanı *V. Arıkan*
Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı *M. V. Dinçerler*	Bayındırlık ve İskân Bakanı *İ. S. Giray*	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı *M. Aydın*
Ulaştırma Bakanı *V. Atasoy*	Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanı *H. H. Doğan*	Çalışma ve Sos. Güv. Bak. *M. Kalemli*
Sanayi ve Ticaret Bakanı *H. C. Aral*	Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı *C. Büyükbaş*	Kültür ve Turizm Bakanı *M. M. Taşçıoğlu*

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Yürürlük :

MADDE 62. — Tasarının 64 üncü maddesi 62 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yürütme '

MADDE 63. — Tasarının 65 inci maddesi 63 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.